BAKONYI ISPÁNSÁG LD. VESZPRÉMVÁRMEGYE
BÁNYAI ISPÁNSÁG LD. BÁNYA (NYITRAVÁRMEGYE)

BARANYAVÁRMEGYE

BARANYAVÁRMEGYE

Baranya vármegye a Dráva folyó alsó völgyszakaszának vidékét foglalta magában az Alma folyó vonalától a Drávának a Dunába való torkolatáig. Területe a Dráva mindkét partjára kiterjeszkedett, É-on a Zselic erdőig (Mecsek), D-en a Pozsegahavasáig (Papuk hegység).

A Zselic elnevezés hajdan nem korlátozódott Somogy megye erdős hátságára, hanem ez volt a neve a Baranya és Tolna határán elterülő erdős hegyvidéknek Pécsváradon túl K felé is.[1] A Pécsvárad felett emelkedő hegy neve latin forrásokban *Mons Ferreus* 'vashegy' volt,[2] ami lehet a szláv *Zselic* név (vö. szláv *zelezo* 'vas') fordítása.

A hegység és a Dráva közötti alacsony hátságból és síkságból két kisebb hegység emelkedik ki: Siklós felett a részben „havas"-nak, részben Geréchegynek és Cser-nek nevezett tölgyes hegyvonulat, melyhez DK-en a Szársomlyó kiemelkedő kúpja csatlakozik;[3] Baranyamonostor és Kőszeg között pedig az a diófákkal borított hegy, melyen Vasszegvára emelkedett (ma Báni hegyek).[4] Mindhárom hegység D-i lejtője a szőlőművelés kedvelt területe.

A terület folyóvizei a Zselic—Vashegy tömbjéről D-i irányba futva párhuzamos völgyekre szabdalják a hátságot, a Duna és Dráva síkságán pedig holtágakban vesznek el.

A megye Ny-i határát jelölő Alma folyó (ma Almás) — jobbkézről felvéve a somogyi Zselic felé határul szolgáló Karán patakot — D felé folyt, majd a síkságra érve halastavakat hozott létre, s medre alább közvetlenül a Drávába torkollott.[5]

Az Almával párhuzamosan folyt az Okor víz (ma Bükkösdi víz), mely a mai Okorvölgy falu táján eredt; a hegyek közül kiérve jobbról felvette a Gyűrű patakot, majd Okorág és Mónosokor alatt, ahol ma is Okor víz a neve, K-nek

[1] Az Alma forrásvidéke 1296: *in Zelisio* (Keresztúr 3.), 1330: *in Selizio* (Szentegyed) fekszik. A Zselicben fekvőnek mondják a Pécsvárad és Bonyhád között fekvő Nádasdot 1296: *de Zelyzyo, in Zelyz* (W. X. 232—3). 1347-ben a pécsi káptalan zselici (Mecsek vidéki) officialisának (*officialis cap-i eccl-e Quinque ecclesiensis de Zelyz* Z. II. 232) hatóköre Pölöske falura is kiterjedt. A pécsi káptalan a mai Zselicségben nem is volt birtokos, csak a Mecsek vidékén. Ld. még Somogy vm.

[2] Ld. Pécsvárad.

[3] 1247: *alpes* Sálfölde; 1330/477: *montes Gerechygh et Cher* — Geréchegy; 1249/291: *montem . . . Saarsumlu* Harsány.

[4] Ld. Sédfő, Tormás, Sepse, Pályi, Csúza.

[5] 1009/+205—35/350/404: *Almas*, +1093/+205—35/350/404: *Almady*, é. n. [+1205—35]/350/404: *ex opposito fl-i Olma* stb. ld. Almamellék, és O. I. 78. — 1183/326/363: *Karanfeu*, 1313: *fl. Karan* Szentegyed és Karán, Somogy vm. A halastavakra ld. Medvez.

fordult[6] és egyesült az ÉK felől jövő Kőrös vízzel (ma Pécsi víz). Az utóbbi Pécs vidékén eredt és Gerde alatt a Füzes patakkal bővült.[7] Az Okor a Kőrössel való egyesülés után É felől felvette a Dabónakkal bővült Szilvás patakot, s neve ettől kezdve Bő (hajdan Böl, Bel) volt. Régi medrének helyét (nagyjából a mai Tüskés csatorna vonalán) ma is jelzik a *Bőszel* ~ *Bőszél*, *Bőszeg* ~ *Bészek*, *Bő tó* helynevek.[8]

Az Árpád-korban az Alma és Okor folyók vidékén (Szigetvár tágabb környékén) elterülő erdős hátság neve volt Ormán. Az Ormán vidék és a Dráva között elterülő vízjárta síkság volt az Ormánköz, s ennek folytatását – a Bő és a Dráva közét – nevezték Bőköznek. Az Ormánköz és Bőköz az újkorban kapta az "Ormányság" nevet. A mai Ormánság tehát területileg nem azonos a középkori Ormánnal.[9]

Az Ormánköz és Bőköz vizei nagyjából párhuzamosan KDK felé tartottak, s bár hosszabb folyómedrek nyomon követhetők, ezek számtalan mellékággal egymással is érintkezésben voltak.

Az Okor víz és Bő folyó alatt, ezzel párhuzamosan folyt a *Millér*, melynek nevét fenntartotta egy ér Dencsháza és Okorág falvak D-i határán; hajdan átfolyt a sámodi uradalmon és Rád határáig követhető. A Millér Ny-i végénél a Kottya kötötte össze az Okort és a Szaporcát; ma *Kottya* hn. Kóros határában. A Millér és Dráva között folyt a Szaporca (kb. a mai Feketevíz helyén), s neve ma is él a *Szaporcza* víznévben Besence D-i határán és egy falu nevében. A Szaporca és Dráva közti számos *maláka* nevű holtág, mocsár között a *Daróca* kanyargott; egyes darabjait Cún, Sámod és Kémes határjárásában említik; folytatását jelzi a *Darócza szél* hn. Matty határában és *Drávicza*, Végbala (Beremend) alatt.[10]

A megye K-i felének vizei DDK-i futásuk után K felé fordulva torkollnak a Dunába. A megye ÉK-en Bátatőnél kezdődött, ahol a Tolna megyében folyó Báta a Dunába ömlött. A Bátató alatt a Dunába futó négy nagyobb patak közül név szerint a Mitárséde és Séd ismeretes,[11] az utóbbi alatt a Borza torkollott a Duna Danócnak nevezett holtágába.[12] Danóc város alatt ömlött a Dunába a

[6] 1183/326/363: *Okur*, + 1235/350/404: *Wkur*, 1257: *flumen Okur* stb. ld. Győri, Mindszent, Okormellék, Szentlőrinc; tévesen O. II. 72. — 1192/374/425: *fl. Gyreu*, 1287/468: *Gyrew* stb. ld. Gyűrű, Gyűrűfű, Boldogasszonyfalva.

[7] 1262/413: *aq. Kewrus*, 1330: *fl. Keurusuizy* stb. ld. Bagota, Kőrösmonostora, Gerde és O. I. 431. — 1232: *aq. Phizes*; 1256: *aq. Fyzezth* ld. Füzesd és Gerde.

[8] 1247/412: *aq. Dobonuk* Baksa; egy másik *Dabónak* hn. fellelhető Őcsény kataszt. térképén. — 1192/374/425: *aq. Sciluas* Szilvás. — A Bő legrégibb alakjai 1177/500 k: *fl. Bery* Kémes; + 1158/220 k./323/404: *Bul* ~ + 1158//XV: *Bil* Rád. Az idézett helynevek Csehi, Diósviszló, Drávaszabolcs és Kovácshida kataszt. térképein találhatók (1853—1885. évek) és az 1883/92. térk. Matty határában. *Baski Bő* hn. van Egyházasharaszti mellett DNy-ra (1866: PÁL. BiU. 228a). Ld. még Bőköz.

[9] 1257: *inter Drawam et Vrman*, 1258 > 344: *in Orman* stb. ld. Sámod, Hetenye, Ormán, Ormánköz és Somogy vm.; 1251: *in Belkuz*, 1332: *aq. Bwlkuz* ld. Kémes, Viszló stb. A régi Orman es a mai Ormánság területét helvtelenül azonosítja Mészöly, MNy. 1931. 276—84 és Kiss Géza: Ormányság. Bp. 1937. 9 kk.; a Belközt és Bőközt tévesen kettőnek veszi Kogutowicz: Dunántúl és Kisalföld. II. Szeged 1936. 23.

[10] + 1158/220 k./323/403: *Mecler* ~ + 1158//XV: *Meeler* Rád, 1257: *aq. Myler* Sámod, és Okorág kataszt. térk. 1854., vö. O. I. 542. — 1257: *aq. Cozia* Sámod, és Kóros kataszt. térk., 1177/500 k: *fl. Supincza* [ɔ: *Supurcza*] Kémes, 1244/295/384: *fl. Schupurca* ~ *Soporca* Vajszló, ld. még Sámod, Szaporca, és Besence kataszt. térk. 1866., vö. O. II. 450. — 1244 > 347: *Dravcha* Cún, 1257. *aq. Draucha* Sámod, ld. még Beremend és Matty kataszt. térk. 1884. vö. O. I. 279.

[11] + 1015/ + 158/323/403: *Mitar sede* Nógrád, *Sedy* Gyak, Nadica.

[12] 1338: *vallis Barza* Földvár. — + 1015/ + 158/323/403: *ad Dononyz* [ɔ: *Donouyz*], 1247: *aq. Donolc* Kovacs, Danóc, 1338: *stag. Danoth al. nom. Ewrem* Földvár. Vö. O. I. 277.

megye legnagyobb folyója, a Karasó vagy Krassó (ma Karasica).[13] Ez Pécsvárad irányából széles völgyben folyik D felé, majd jobbról felveszi a Gyöngyössel bővült Hódos folyót (ma Csapa árok),[14] alább, Villány mellett pedig a Pécs felől folyó vizeket egyesítő Kövesd folyót.[15] A Karasó a Szársomlyó hegy mellett kiérve a síkságra ágakra szakad és rétes, szigetes ágya a Báni hegyek felett éri el a Dunát. A Duna kőszegi kanyarja alatt nem mai medrében futott, hanem a mai Kis-Duna helyén. Kiderül ez Daróc és Kopács határjárásából, de kiderül abból is, hogy a mai Kis-Duna és Duna között levő Vajasfok és Csorna vizek az Árpád-korban a Dunától K-re, Bodrog megye területén feküdtek.[16] A Duna árterülete Kopács körül számos halászatra alkalmas tavat, fokot, vészhelyet hozott létre, melyek közül a Gorba, Darócfok, Létfoka, Poroszlófok, Vémely, Morotva, Vitorja, Palacka és Daróca nevét a bellyei, daróci, kopácsi és laskói magyarok az Árpád-kortól máig megőrizték. Az említett Daróca a Dunát és Drávát összekötő ág volt Bellye és Kopács között.[17] A Dráva és Duna szögében hatalmas mocsári erdők terjengtek.[18] A Drávát alsó szakaszán számtalan holtág kísérte, melyek közül ismertebb az említett Daróca és az Iskolt.[19] A Dráva torkolatát Drávaszádnak nevezték.[20]

Baranya megye Dráván túli része a XIII. században a bükkerdővel borított Pozsegahavasáig (ma Papuk) terjedt.[21] E vidék, melyet Aszuágnak neveztek, nagyrészt vízjárta síkság, végeláthatatlan mocsári tölgyesekkel. Fő folyója, a drávántúli Karasó vagy Krassó (ma szintén Karasica)[22] Ny felől megyénk területére lépve felvette az Atyina patakot (ma Vočin), a Klokocsóc patakot (ma Klokočevac), Valkó alatt pedig a Vulcsica (ma Vučica) folyót, mely az aszuági uradalmon átfolyva magába fogadta Ny felől a Pesztina (ma Pištana), D felől a Matucsina, a Bokvik (ma Bukvik), a Nekcse (ma Našicki p.), a Breznica és a Medves patakokat.[23] Maga a Karasó Ság alatt ömlött a Drávába.

Ez a római korban Alsó-Pannóniához tartozó kultúrvidék a népvándorlás és az avar birodalom bukása után a keleti frank birodalom dunántúli szláv hercegségének része lett. A honfoglaló magyarok a római Sopianae helyén még az ó-keresztény korból maradt egyházi épületeket találtak, a megye nagyrészén pedig pannonszláv lakosságot, amiről a szláv eredetű helynevek tanúskodnak

[13] 1287/291: *fl. Krasou* Bán etc.; 1296: *fl. Karaso* Bodolya etc.; 1330: *ramum aque Karasou Karasoaga dictum* Márok etc.; 1332—5/Pp. Reg.: *cca. Karasso* Peterd; Szederkény mellett 1488 > 520 k: *fl. Crasso* (Bp. Egy. Kt. Cod. Lat. 115. f. 19). Ld. még Krassómelléke. Vö. O. I. 416.

[14] +1015/+158/323/404: *Hudus* Hird; +1058/300/402/403: *fl. Hodos* Bogád, Sarlós, Újfalu; 1293: *fl. Hodus*, 1335: *fl. Hudus* Geresd, Permán. Partszegélyét ma is *Hódos* néven ismerik Ellend (Kataszt. térk. 1855, 1886) és Sóros (Uo. 1856, 1882) határában. — 1312: riv. *Gyungys* Geresd.

[15] 1352/429: *fl. Kwesd* Kövesd.

[16] Ld. Bodrog vm. Bevezetés, Apáti és Csorna.

[17] Gönyey: A Drávaszög néprajzi elkülönülése. Pécs v. múz. 1942. é. ért. 40—1. A Daróca első előfordulásai: 1212/397/405: *aq. Drausa* Kopács, +1264: *ad inferiorem Draucham* Daróc. Vö. O. I. 279. Ld. még Bellye.

[18] Ld. a Baranyavár és Eszék közti út leírását a XI. századból.

[19] 1281: *aq. Draucha*, *fl. Skalch* Bala.

[20] Ld. Bács vm. Szond, és Cs. II. 281.

[21] 1294: *montes seu alpes Posogahouosa dicte* (W. XII. 559).

[22] + 1228/383/407: *fl. Crassow*, + 1228/423: *fl. Carassou;* 1259—66/XIV: *fl. Krasu*, 1281//368: *fl. Karaso* Aszuág; 1296: *fl. Karasu* Geredistye; ld. még Krassó (Bonahida-). Vö. O. I. 416.

[23] Ld. Aszuág, Geredistye és Krassó (Bonahida-).

Szláv eredetű a Zselic neve, és szláv lakosságra mutató helynevek találhatók a Zselic erdő némely vidékén, így pld. É-on Pölöske, DK-en a hegylejtőn Karakó, Nógrád; Pécstől Ny-ra Bakonya, Dombró, Kaporna stb. Számos szláv helynév van a Siklósi hegy vonalában egészen a Dunáig s ettől D-re a Dráva mocsaras árterületén. Ilyen pld. a Siklósi hegyen s ettől E-ra a Geréc, Szalánta; Ny-ra az Ócsárd és Dabónak; D-re Babócsa és Pölöcske; K-re a Lippó, Szondocs, Danóc és Sztarduna. Az Ormánközben ide sorolható Marócsa, Sztára, Zaláta, Oszró, Lúzsok, Geredistye, Kottya, Szaporca, Daróca; alább a Dráva bal parti vidékén Tapolca, Beszter, Letnek, Daróca stb.

A Dráva jobb partján Aszuág alatt a Geréc, Gájmögi (Zagajc), Geredistye, Netec stb. mutat szláv lakosságra, míg a Karasótól D-re a mocsári tölgyesekre kiterjeszkedő aszuági uradalom víznevei s még D-ebbre a Pozsegahavasára támaszkodó rahócai, jolsvai, matucsinai és nekcsei uradalom helynevei kevés kivétellel szlávok. A honfoglalás előtti Pécs vidéki lakosság mezőgazdaságának fejlettségére mutat a szőlők említése Pécs körül a IX. században.

A honfoglaló magyarság megszállta a Zselic és Dráva közötti vidéket s a Dráva jobb parti szegélyét.

Baranya megye megszállásának körülményei homályban vannak. Anonymus és a krónikák a letelepedés kapcsán nem beszélnek róla. Ismerünk ugyan egy nagy nemzetséget, mely adataink szerint Baranya vármegyén kívül másutt ősi birtokokkal nem rendelkezett, s így méltán volna tekinthető a megye ősnemzetségének; ez a Kán- (Kean-) nemzetség. Ennek a nemnek egy ismert tagjáról azonban a XIII. századi krónikás azt állítja, hogy az erdélyi Gyulák leszármazottja.[24] Ha a krónikás szavai hitelt érdemelnek, akkor a Kán-nem az erdélyi Gyula fiainak, Bojának és Bajnának (Bonyhának) a rokonságából származtatható, akiket István király Magyarországra telepített át.[25]

Ezt a származtatást alátámasztja, hogy Baranya megyében négy Boja helynevet találunk s a Kán-nemben gyakori a Gyula és Bojk (Buchk) személynév.[26] Miután Boját és Bajnát 1046-ban megölték, egy Kán (Kean) nevű családtag lehetett a névadó ős. Ebben az esetben azonban felmerül a kérdés, hogy milyen nemzetség szállásterülete volt Baranya vármegye. A megyében honos kisebb nemzetségeket (Budmér, Désdamján, Gég, Kemény, Lippó, Lőcs, Mojz, Németi, Szabó) XIII. századi adataink alapján nem vezethetjük vissza az állam-

[24] SRH. I. 290; Györffy: Krónikáink 168.

[25] SRH. I. 65, 69, 336.

[26] Ld. a két Boja falut és Aranyos határában DNy-ra a *Boja*, *Kisboja* (1855, 1865. kataszt. térk.), Szentlőrinc határában pedig DNy-ra a *Baja* (Ua. 1855) helynevet. Egy 1326-ban és 1363-ban átírt 1183-i oklevél (H. I. 1) elmondja, hogy „Chaak nb." Pál a királytól nyert Töttös földet (ld. Szentegyed) a szenttrinitási és okrimindszenti monostornak adta s ezt az adományt III. Béla megerősítette Péter spalatói érsek, a szenttrinitási monostor kegyura, e „Zalok nb." Baya, az okrimindszenti monostor kegyura részére. Ebben az oklevélben a nemzetségnevek interpoláltak, amit a következők bizonyítanak: 1. A „de genere" kifejezés csak 1200 körül tunik fel; 1183-ban anakronizmus (vö. Györffy, Száz. 1958. 21); 2. Az említett személyek közül Péter spalatói érsekről tudjuk, hogy Kán nb. volt (Kar: MNemz. II. 257), s feltűnő, hogy éppen az ő neve mellett nem szerepel nemzetségnév; 3. Töttös, más néven Szentegyed 1313-ig a Kán-nem birtoka, s ekkor adják el a Viszlaiaknak. Csak 1346-ban tűnik fel a Szalák- és Szák- (Chaak-) nem kezén. Ebből következik, hogy a nemzetségneveket a XIV. század első felében szúrták be az érdekelt családok az oklevélbe. Ha pedig az 1183-i oklevél eredetiében nemzetségnevek nem voltak, akkor ugyanúgy Kán nb-nek tekinthetjük az adományozó Pált, és Bojá-t, az okrimindszenti monostor kegyurát, mint társát, Péter spalatói érseket. A Baja név jellemző a Kán-nemzetségre.

BARANYAVÁRMEGYE KIALAKULÁSA

- Korai erdőhatár
- Szláv helynevek
- Szláv helynevek magyar helynevekkel vegyesen
- XI. századi vármegyeszékhely
- Földvár
- A Kán nemzetség birtokai (A nekcsei uradalom nélkül)
- Megyehatár a XIII. század végén
- Kis nemzetségek
- • Törzsnévi helynév
- V Baranyai várbirtok
- E Bodrogi várbirtok
- K Kovázdi várbirtok
- Hadi út
- ..... Esperességek határa

alapítás előtti korba. Közülük az egyfalus nemzetségek részben várjobbágyi eredetűek lehetnek.

Felvetődhet az a kérdés is, hogy vajon Baranya megye nem tartozott-e a hercegség (dukátus) megyéi közé s nem volt-e valamely kabar nemzetség szállás-helye. Ezt a feltevést megengedi székelyek jelenléte a megye területén s egy vitatott hitelű 1093-i oklevéltöredékben kazár nép említése Nagynyárád szomszédai között. Törökből magyarázható a két *Karasó* (< **kara-su* 'fekete víz'), az *Ormán* vidék (< orman 'erdő'), az *Okor* folyó (< **aqar (su)* 'folyó'), talán az *Alma* és mellékvize, a *Karán* neve.[27] Egy kabar nemzetség ittlakása esetében feltehető, hogy a Pécs mellett levő Árpád falu, melyet Megyer, Keszü, Varsány és Kozár törzsnevek körítenek, a honfoglaló vezér egyik állandóbb jellegű szállás-helye volt. Árpádról krónikáink feljegyezték, hogy a honfoglaláskor az elő- és utóvédsereg (a katonai segédnépek) vezére volt,[28] s Pécs környéke fekvésénél fogva is kínálkozott arra, hogy egy fejedelem téli szállását itt válassza meg. Ha az ismertetett kérdésekben véglegesen állást nem is foglalhatunk, annyi bizonyosnak tekinthető, hogy Baranya megye már a X. sz. folyamán az Árpádok uralmi területéhez tartozott, akik a szomszédos Tolnát és Somogyot is birtokolták.

A megye területén korai adatainkból 13 régi vár, földvár emléke mutatható ki: Pécs, Pécsvárad, Belvárd, Nógrád, Doboka, Szekcső, két Földvár, Baranyavár, két Geréc, két Geredistye és Váty. Ezek közül Nógrád, Geréc és Geredistye várat, ill várhelyet jelentő szláv nevek.

A törzsi helynevek sűrűsödése Pécs körül arra mutat, hogy itt volt a nemzetségfő, törzsfő vagy fejedelem vára. Az Árpádok Pécsen kívül birtokba vették a többi földvárat, és melléje a fejedelmi kíséret saját és más törzsbeli elemeit telepítették, amit igazol a törzsi helynevek és földvárak szomszédsága. Pécsvárad körül Várkony és két Hetény katonáskodó jobbágyfalu; Váty körül székelyek; a Mohács feletti Földvár mellett Jenő; a Mohács alatti Földvár mellett kazár népelem és Örs; Baranyavár közelében Hetény, Geredistye (Valpó) mellett Ság sorolhatók ide. Törzsi helynevet találunk még Hernádfa és Vajszló területén (Megyer), Szentivány alatt (Varsány) és Téseny határában (Besenye).[29]

István király határvármegyék, marchiák szervezésekor általában nem a nemzetségfő várát jelölte ki vármegyeszékhelyül, hanem az országból kivezető főútvonal mellett fekvő várat. Megyénkben az ispáni vár Baranyavár lett, amely azon a ponton fekszik, ahol az országos fontosságú fehérvár—nándorfehérvári hadút átkel a Dráván-inneni Karasó folyón. Ezt az utat írják le egy XI. század eleji jeruzsálemi itinériumban, melyben Baranyavár kikövetkeztethetően Duldumast (< szláv *dolgo most* 'hosszú híd') néven szerepel. Ez lehetett a vár régi neve, míg a személynévként is szereplő Baranya valószínűleg az első

[27] A Karasó-ra ld. Melich: HonfMg. 25—29; az *Ormán*-ra Györffy István: Magyar nép—magyar föld. Bp. 1942. 19; Rásonyi Nagy, MNy. 1928. 23—8; a *Karán*-ra ld. uo. 24; az Okor-ra ld. Batky, FE. 1923. 24.; Rásonyi, NyK. 1927. 467 és Ibn Mühenna szótára (Battal 9). Az *Alma* víznév lehet magyar is, de szokott magyar alakja *Almád*, *Almás*, ahogy nevezték is. Az itt lako székelyek török nyelvűségére utal az egyik vátyi lövő *Tywanus* < török *tïyan* 'sólyom' neve (Gombocz: Árp. Tör. Szn. 10).

[28] SRH. I. 165, 290; vö. Györffy, Száz. 1958. 571.

[29] Kataszt. térk. 1883. A törzsi helynevek és a katonai kiséret (királyi és várjobbágyság) kapcsolatát mutatja, hogy Keszü, Megyer, Hetény, Várkony és Varsány faluban katonáskodó egynazi jobbágyok laktak, a kovázdi várjobbágyok 4 földje pedig törzsi helynevek szomszédságában tűnik fel.

ispán nevét őrzi.[30] Ugyanakkor a feltehető fejedelmi lakhelyen, Pécsett, István király püspökséget létesített; ennek közelében K felé, Pécsváradon pedig bencés apátságot.

A vármegye legkorábbi kiterjedése csak a Dráván-inneni részen határozható meg biztonsággal, ahol magába foglalta a pécsi püspökség alá tartozó baranyai és vátyi (később pécsi) esperesség területét. Váty volt a központja a baranyai székely ispánságnak; mind az itt levő vár, mind az itt lakó székelyek szervezete visszavihető a XI. századig, amikor az esperességek kialakultak. (A hasonló módon önálló esperességben és várispánságban élő sasvári székelyeknek Sasvár körül való szereplésére 1116-tól van adat.) Amikor a megye viszonyait a XIII. század végén megismerjük, székelyek már csak az Ormán vidék területén szerepelnek és szervezetük is felbomlóban van.

A Dráván-túli részen a megyehatár és az esperességek határa nem egyezett. A Dráva partvidékén a pécsi püspökség aszuági esperessége terült el Villyótól egészen Erdődig, s DK-en lenyúlt Diakóvár és Ivánkaszentgyörgy vidékéig, mely a XIII. században már Valkó megyéhez tartozott. A hegyvidék viszont a Pozsegahavasától É-ra eső baranyai Nekcse és Rahóca városokkal együtt a pécsi püspökség pozsegai esperességéhez tartozott le egészen a Száváig. A pozsegai esperesség tehát jóval nagyobb területet foglalt magába, mint Pozsega megye.[31]

Nem dönthető el biztosan, hogy itt a megyehatárok elsődlegesek-e, avagy az esperességi határok korábban fennállott megyehatárokat követnek.

Az utóbbi mellett szól, hogy a pécsi püspökség Dráván-túli esperességei közül Marchia egy XI. század végén megszűnt közigazgatási egység (Bulgan-Bolgyán) emléke,[32] s méltán föltehető, hogy Valkó megye is eredetileg a Valkói esperesség területét ölelte fel.

Ami az aszuági esperességet illeti, magáról Aszuág városról oklevelesen igazolható, hogy a baranyai ispán alá tartozott. Az esperesség DK-i fele azonban, mely a XIII. század végén Valkó vármegye része volt, eredetileg szintén Baranyához tartozhatott, mert területén, Bencenc határában, 1269-ben baranyai várnépeket és várjobbágyokat emlegetnek. Igaz ugyan, hogy ezen aszuági területen valkói és kovázdi várbirtokok is voltak, Kovázdi azonban összefüggő területtel nem rendelkező határ-várispánság volt, Szolgagyőrhöz hasonló, Valkó pedig határvármegye, s a határvármegyéknek (pld. Moson, Pozsony) a mögöttes vármegyékben is voltak birtokai. Kovázdi vár az aszuági esperesség DK-i részén, az Eszék és Szarvas között fekvő Németi puszta mellett feküdt, ahol a XIV—XVI. században Kovázdi falu állott.[33] Kovázdi várnak az aszuági területen kívül Baranya megye Ny-i részén (a vátyi esperesség területén) és Csongrád megyében is voltak szórt birtokai. Ez az összefüggő megyével nem rendelkező várispánság a tatárjárás után szűnt meg. Lehetséges, hogy ekkor csatolták át Valkóhoz azt az aszuági területet, amelyen a Kovázdi vár is feküdt s amelyen több kovázdi és valkói várbirtok (pld. Kas, Csapa stb.) volt.[34]

[30] A *Baranya* névnek a *brána* 'kapu' szóból való származtatását kétségessé teszi az etimologikus *ny*, melyet a legkorábbi XII—XIII. századi névalakok is tükröznek (*Brainiensis, Brayna, Baraigna, Braingna* stb.), viszont XII. századi forrásból ismeretes a *Brangna* személynév (vö. EtSz. és Kniezsa István szóbeli közlése).

[31] Cs: Körösm. 90—111.

[32] Györffy, Stud. Slav. 1959. 24.

[33] Kovázdi fekvésére ld. Dl. 87 956 és Cs. II. 326.

[34] Ezt a Valkóhoz csatolt aszuági területet Valkó vm. alatt tárgyaljuk.

Pozsega megye kialakulása homályba vész. Az kétségtelen, hogy területe a honfoglaláskor magyar uralom alá került, mert Konstantinos Porphyrogennetos és Diocleas presbyter egyező előadása szerint a Száva volt a magyarok D-i határa a X. században.[35] Ezt tanúsítják a Dráván-túli törzsi helynevek is, pld. Pozsega megyében Keszö.[36]

A pozsegai esperesség területén szlávok laktak, akik nyestbőrrel adóztak az uralkodónak, bizonyára már a X. századtól. Amint a pannonhalmi főapátságnak dézsmát fizető Somogy megye határa a XI—XII. században átnyúlt a Száva mellékéig,[37] ugyanúgy valószínű, hogy a pécsi püspökség alá tartozó Baranya megye eredetileg magában foglalta a Száva vízvidékéhez tartozó Pozsega területét is. Ezt alátámasztja az a körülmény, hogy Baranya határvármegye (marchia) volt határvédő népelemekkel, s ez esetben területének le kellett nyúlnia a határt alkotó Száváig. Ez pedig csak Pozsega megye területén át volt lehetséges.

Pozsega neve szláv eredetű, s a *požega* 'tűz, tűzzel irtott terület' szóból származik.[38]

A legelső Pozsega megyét említő adat Anonymus Gesta Ungaroruma (1200 k.), mely szerint a honfoglaló magyarok Pozsega várát is elfoglalták.[39] Ha ezt a Pozsega név irtvány jelentése miatt nem is fogadhatjuk el, annyi bizonyos, hogy a vármegye vagy várispánság a XII. században már megvolt. Nem sorolhatjuk I. István-kori megyéink közé, mert ez esetben megyéjének és esperességének területe valószínűleg egybeesnék. Hozzáveendő ehhez, hogy Pozsega megye szervezete a XIII—XIV. század folyamán nem egyezett a magyar vármegyék szervezetével, minthogy Pozsega ez időben magyar királyi, királynéi, ill. trónörökösi (szlavón hercegi) uradalom volt. 1220—21-ben tűnik fel ispánja mint királyi „marsall", ill. lovászmester;[40] 1227 előtt a kalocsai érsek vásárolta meg várával és tartozékaival együtt;[41] 1255 és 1299 között Mária királyné, majd Erzsébet és Tomasina anyakirálynék uradalma és a szlavón hercegség része volt;[42] 1299-ben Albertinus örökbefogadott trónörökös bírta a szlavón hercegség mellett Pozsegát, amiből kiderül, hogy a pozsegai uradalom nem tartozott Szlavóniához.[43] 1310 előtt *districtus*, melyet Garai Pál átadott Károly királynak;[44] 1322 táján Boleszló tescheni herceg, esztergomi érsek kezén volt,[45] s 1327-ben László herceg menyasszonya kapta hitbérül.[46]

Az a körülmény, hogy 1232-től említenek pozsegai várjobbágyokat,[47] arra mutat, hogy szervezete a Dráván-túli Somogy területén a XII. századra kialakult váruradalmakhoz (Körös, Verőce stb.) hasonlítható.

[35] Ed. Moravcsik 182—3; Schwandtner, SRH. III. 488; vö. Györffy, II. Oszt. Közl. II. 1952. 332.
[36] Cs. II. 414.
[37] Györffy, Száz. 1958. 78, 573.
[38] Melich: HonfMg. 95.
[39] SRH. I. 87—8.
[40] W. XI. 159; H. VII. 9; Smič. III. 204.
[41] Smič. III. 264.
[42] Smič. IV. 618, V. 84; W. XI. 521; Theiner I. 254, 272, 283; H. VI. 139, 289; Smic. VII. 224; W. X. 184, 375.
[43] F. VII/5. 547; vö. már 1292-ben uo. 503.
[44] A. I. 196—7, vö. SRH. II. 48.
[45] Dl. 25 785!, Str. III. 21.
[46] F. VIII/3. 195.
[47] 1232: *Wlko, qui est ybagio castri de Pasaga* (Dl. 86 817); 1250: Reg. Arp. 927 és Smic IV. 434—5; 1280: W. XII. 314; 1258-ban királynéi jobbágyokról van szó (Smič. V. 84).

Amíg a XII. században önállósult Pozsega megye a pozsegai medencére korlátozódott s Ny, É és K felől a hegygerincen futott a határa, addig a pozsegai esperesség Baranya Dráván-túli részének nyesttel adózó szlávlakta területét ölelte fel, s ilyenformán átterjedt a Pozsegahavasától É-ra eső területre is.

A Dráván-túli részen Pozsega és Valkó javára megrövidült Baranya megye egész határa a XIII. század végén így állapítható meg:

K-en a Dunán fut a határ, de egyes községek (pld. Káplán, Csele, Jenő, Mohács és Izsép) határa átterjed a Duna és Vajas által közrefogott szigetre is, viszont Kőszeg és vidéke (Csatár, Csúza) eredetileg alighanem Bodrog megyéhez tartozott. Drávaszád után a Dráván kanyarog felfelé, de Eszék és Rétfalu már Baranyához számítható, míg Kas valkói várföldet, Verőfényt és Szombathelyt, ámbár utóbb szerepelnek Baranyában is, Valkónál tárgyaljuk. Pagráctól Rahócáig a Pozsegahavasa tekinthető határul; a Dráva D-i partján pedig Villyó sorolható ide. Somogy megye felé az Alma (Almás) patak régi medrén, majd fentebb a Karán patakon fut a határ; a Zselicségen viszont a fehérvári káptalan, a pécsi püspök és a pécsváradi apátság uradalmaival átcsap a hegység É-i lejtőjére, és Egyházbér, Pölöske, Komló, Szentlászló, Bogdány, Mecske, Péterd, Óros és Bátató tekinthető szélső falunak.

Az alábbiakban a megyének csak a XIII. századra kialakult területét tárgyaljuk részletesen.

Baranya vármegyében, mely már a X. században az Árpádok uralma alatt állott, nem észlelhető az a szabályosság, hogy a várbirtok, királyi birtok és nemzetségi birtok 1/3—1/3—1/3 arányban oszlik meg.

A Baranyavár alá rendelt jobbágyok és népek közül keveset ismerünk (Aszuág, Csepely, Iván, Harsány, Hazugd, Kopács, Nekcse és Bencenc vidéke Valkóban), aminek oka az, hogy a XIII. század második felére a vár birtokai idegen kézre kerültek. A bodrogi vár alá tartozott Csatár, Csúza s talán Kőszeg, melynek várnagyságát bodrogi ispán is viselte. Az első ispánságok után létesített Kovázdi vár birtokai megyénk területén Baksa, Mecske része, Misleny határában 4 ekényi föld és Vajszló, míg Gara vár Sámod mellett volt birtokos.[18]

A megye területének nagy része királyi birtok volt, és ebből jelentékeny hányad került királyi alapítású egyházak kezére.

Különféle szolgáltatásokra kötelezett királyi népek közül az alábbiakat ismerjük: liszttel, ill. kenyérrel adózó udvarnokok (Bag, Boda, Harkány, Kaptár, Nyárad), tárnokok (Nyárád), méhészek (Bodvölgye), madarászok, pecérek (Nyárád), csőszök (Csősztelek, Csőszi), íjgyártók (Mamád, Szederjes), kovácsok (Kovácsi, Kovácshida) és különféle kondicionáriusok (Aranyos, Gerde része, Geresd, Pöszéri, Pöttend, Szentgyörgy, Szentmihály). Királyi kézről jutott a szlavón hercegség birtokába Albeszen.

Királyi telepítés lehetett a két Németi, két Olaszi (vallon), egy Csehi, három Tótfalu, egy Tótvölgy; s kérdéses, hogy királyi vagy egyházi tevékenység hozta-e létre a jelentékeny pécsi és pécsváradi német és olasz (vallon és lombard), valamint árpádi és bogádi olasz (vallon) telepeket.

István király a Zselic—Vashegy erdőségét és D-i lejtővidékét különböző, általa alapított királyi egyházak között osztotta szét. A pécsi püspökség kapta Pécs tágabb környékét; ettől K-re a pécsváradi bencés apátság a Vashegy

[18] Arra, hogy a baranyai Garé, vagy az aszuági esperesség valkói területén levő Gara (ma Gorjan) valaha várispánság központja lett volna, nincs adat. Lehet, hogy itt a szlavóniai Gora megye birtokáról van szó. E megyére ld. Pesty: Eltűnt vm. II. 265—71.

vidékét; Ny-ra pedig a székesfehérvári káptalan az Okor és Alma felső vízvidékét. Egy-egy falut kapott a veszprémvölgyi görög monostor (Sarlós), az esztergomi káptalan (Izsép), és a győri püspökség (Görcsöny). A XI. század második felére tehető a pécsi püspökség mohácsi és lancsuki, a pécsváradi apátság drávai (rádi) és medvezi (szigetvári), a szekszárdi apátság (Laskó, Oros, Peterd), a biharváradi püspökség (Körtvélyes), a bátai bencés apátság (Nagynyárád) és a bácsi káptalan (Horpács)[49] megadományozása, míg XII. századi volt az aradi prépostság (kémesi uradalom, Rácgörcsöny), a cikádori ciszterci konvent (Lota, Lajmér része), a szávaszentdemeteri, majd jeruzsálemi görög monostor (Káplán, Oros?), az okriszentlőrinci templomos lovagok (Szentlőrinc és Keresztes psz.) és az ispotályos keresztesek (Pécs, Keresztes) birtoklása.

A királyi egyházak számos halastavat nyertek el a Duna és Dráva mellékén. A királyi birtokszervezetet kicsiben tükrözi a királyi egyházak szolgáltatóinak szervezete, melyet a pécsváradi apátság interpolált alapítóleveléből ismerünk meg. Ez 26-féle szolgáltató réteget sorol fel, ami fejlett munkamegosztásra mutat.

A Kán-nem I. István-kori birtokai a Siklós és Beremend körüli síkságon terültek el, de átcsaptak a Siklósi hegyek É-i oldalára is, ahol a XII. századi Szenttrinitás monostor, valamint az Okor völgyébe, ahol az okrimindszenti monostor az ő alapításuknak tekinthető. Egyes szórt birtokok mellett eredetileg ők birtokolták a Dráván túl a nekcsei uradalmat is.[50]

A kisebb baranyai nemzetségek közül feltehetően I. István-kori birtoklásra vezethető vissza a Lippó-nem, amely kapcsolatba hozható a Lippói és Bulcsoi családokkal, Gétmonostor kegyuraival; a Majz-nem a Majzmonostora (Baranyamonostor) körül fekvő uradalmával; a Negol-nem kőrösmonostori és zalatai birtokával; a Lőcs- (Lős-) nem Lőcs vidéki, a Szabó-nem a Dráva-melléki és Dráván-túli (Krassó-melléki) birtokaival, végül az egyfalus jobbágynemzetségnek tűnő Budmér-, Désdamján-, Gég- és Németi-nem.

A máshonnan ideszakadt nemzetségek közül igen korai a csongrádi Bor-Kalán-nem birtoklása Szekcső körül. Szekcső várát már Anonymus is ősi birtokuknak mondja, s így feltehető, hogy az államalapításkor elkobzott birtokaik helyett kárpótlásul kapták.

XI. századi magánbirtokosai közül ismeretes Radó nádor, aki 1057-ben két faluját (Kölked, Szentmihály) hagyta a pécsi püspökségre, ill. a pécsváradi apátságra. A XII. század végén már ősi birtokos megyénkben Becse-Gergely nb. Bot (Peterd, Szapud), ekkor szerez itt falut a tolnai Bikács nb. Farkas nádor (Udvard), s a délvidéki Monoszló-nem a megye Ny-i felében (Gyürűboldogasszonyfalva, Gadány, Ócsárd, Öszerő, Regenye, Szilvás). Ismeretlen időben, de talán a XII—XIII. század fordulóján elinduló nagy birtokadományozások során szerezte a Győr-nem a Kéménd-Gyula környéki és Jósva-rahócai uradalmat, a Haraszt-nem Dráva-melléki birtokait, s ezt követhette a Tétény-nem Dráván-túli uradalomszerzése (Aszuág, Szentgyörgy, Szentmihály), a Kán-nem Dráván-inneni terjeszkedése, valamint a Zsidó-nem (Túrony), a Szolnok-nem (Szederkény), a Ják-nem (Alma) és a Harc-nem (Lajmér) egy-egy faluval való gyarapodása.

Az Abák a nekcsei s a Csákok a rahócai uradalomban már második birtokosok.

[49] Cs. II. 491. Ma dn. Szebény határában DK-re (Kataszt. térk. 1854).

[50] A Kán-nem kezén feltűnő birtokok: Adorjás, Almás, Aranyos, Bajcs pálos kolostorral, Bala, Beremen, Csukma, Eszterág, Iszró, Lak, Makófalva, Nagyvölgy, Nekcse, Pellérd-Pöttend, Siklós ágostonos kolostorral, Szalánta, Szomorfalva, Totfalu.

BARANYAMEGYE BIRTOKVISZONYAI A XIII. SZÁZAD VÉGÉN

- Kisnemesek
- A Egyházi birtok
- Aba Aradi prépostság
- B Aba nb. Lipóci cs.
- E Bikács nb. Udvardi cs.
- F Esztergomi káptalan
- G Fehérvári káptalan
- Ger Győri püspökség
- Geregye-, majd Csák-nem.

Gúg	Gúg utódai
Gy	Győr-nem
H	Haraszt-nem
Hr	Héder-nem
K	Kán-nem
Ko	Kórogyi cs.
Kő	Negol nb. Kőrösi cs.
L	Lőrinc fia Kemény Cseményi és Matucsinai cs.
M	Margitszigeti apácák
Mi	Mizse nádor cs.
N	Németi-nem
O	Monoszló nb. Ócsárdi cs.
P	Pécsi püspökség
Pv	Pécsváradi apátság
S	Szekszárdi apátság
Sz	Szabó-nem
T	Templomos lovagok
TP	Tétény nb. Pekri cs.
V	Véki cs.
Vi	Viszlai cs.

Kevéssé ismerjük a társadalom középső, katonáskodó rétegét. A „miles" a királyi területen mint kisbirtokos serviens, az egyházi birtokon mint egyházi jobbágy, a várbirtokon mint várjobbágy jelenik meg. Gazdasági helyzetüket megvilágítja, hogy egy, a pécsváradi apáttal perlekedő serviens 1212-ben 2 ekére való földdel, 50 hold trágyázott földdel, 4 szőlővel, 2 malommal, 5 réttel és 3 erdővel rendelkezik. A jobbágyréteg számaránya a pécsváradi uradalomban pontosan megállapítható: 1107 háznépből 200 a „miles", tehát az össznépesség 1/5 és 1/6 része között mozog.

A magánbirtok dolgozó társadalmának zömét a szolga *(servus)* és szabados *(libertinus)* réteg teszi ki. 1057-ben Kölkeden szolgák mellett halászokkal és szántóval találkozunk; 1181-ben Szelesen a szabadosok munkamegosztással teljesítenek szolgálatot a birtokosnak; van köztük takarító, fűtő, szénagyűjtő, szövő, kovács és lóval szolgáló.

A tatárjárás a megye területén számottevő dúlást végzett s magát Pécset is elpusztította. A veszteség nem volt olyan nagy, mint az Alföldön, mert a megszállás kevesebb ideig tartott s a lakosságnak módja volt az erdők és mocsarak között elrejtőzni. Legjobban a megye K-i sávja, a nagy hadi út környéke pusztult el, amelyen át Batu serege kivonult az országból. Itt tűnnek fel a tatárjárás alatt lakatlanná vált faluk, mint pld. Bag, melynek helyét utóbb Bakitelekének nevezik, Feloros, Szekcsőpeterd, Kerekegyház, Kopács. A pusztulás méreteire jellemző, hogy a tatárjárás előtt készült oklevelekben említett 113 falu közül 17-et nem említenek többé, ami 15 %-os pusztulásra mutat. A pusztulás azonban a hadi utak környékén nagyobb arányú volt. A Nagynyárád tatárjárás előtti határjárásában említett 11 falu közül 4 szűnt meg végleg s egyet a XIV. század elején telepítenek be, ami 45 %-os pusztulásra mutat, míg a kémesi uradalom 1177-i leírása során említett 10 falu közül 4 nem szerepel többé, ami 40 %-os pusztulást tanúsít.

A tatárjárás után a nagybirtokosok kővárakat építenek, új nagybirtokok jelennek meg, főként az elpusztított vidéken, és megindul a telepítés. Kővár épül az egyházi kézen levő Pécsett és Pécsváradon; a Duna mentén a királyi kézre jutott és városi szintre emelkedett Szekcsőn és Kőszegen. Bodolya mellett a Vékiek őse, Csaba építi fel uradalma központját, Csabavárát, ill. Vasszegvárát. Kéménden Győr nb. Óvári Konrád emel várat, és Gyula közelében létesíti a Sz. Lászlóról nevezett pálos kolostort, továbbá a Geréc hegy alatt a Sz. Máriáról nevezett egyházat. Még jelentősebb a Kán-nem Siklósi ágának tevékenysége, amely Siklóson épít kővárat s a vár tövében, valamint a hegyekben egy-egy ágostonos kolostort (Keresztúr) és egy pálos remeteséget (Bajcs). Ezzel vetekszik a közeli Harsány feletti hegyen épült Szársomlyó vára, melyet Balog Miklós kimondottan a tatárjárás újabb veszedelmét elkerülendő épített fel, s hozzá tartozott Pélmonostora, a régi Baranyamonostor helyén. Uradalma leányágon Lőrinc nádor fia Keményre háramlott, aki alapítója lőn a Cseményi és Matucsinai néven szereplő családnak. A Matucsina közelében fekvő Nekcsén az Aba nb. Lipóciak építettek várat. Nekcseszentmártonban még Kán nb. Gyula emelt egy templomos lovagházat; ez a templomosok feloszlatása után az ispotályos keresztesek kezére került, s az Abák idejében ferences kolostor épült mellé. A Csák nb. Ujlakiak kezére került rahócai uradalmat is kővárral koronázták meg. Harasztnb. Miklós bán Dráva-melléki uradalmának központjában, Ságon épített lakotornyot.

Az egyházi nagybirtokosok közé sorakoznak a Bor-Kalán-nem adományából a margitszigeti apácák (sámodi uradalom, Csele, Jenő, Káplán, Személy)-

Az új középbirtokos nemesség között említést érdemelnek az Almamellékiek, a Botykaiak, a Citóiak vagy Kostyániak, a Gerdeiek, a várjobbágyi eredetű Ivániak, a Németi nb. Németiek vagy Szentgáliak, akik a kovázdi vár birtokait kapták adományul, Pobor utódai és a Viszlaiak.

Kisnemesek legnagyobb számmal a megye Ny-i hátságán, az Ormán vidéken tűnnek fel, ahol korábban székely íjászok laktak, akiket IV. Béla, V. István és IV. László megnemesített. Ezeknek telepei kapták a vidék *-falva* (ma *-fa*) végzetű helyneveit a XIII. század végén élt birtokos neve után. Találkozunk még egyfalus nemesekkel a megye más vidékein is.

A nemesség szervezkedésére 1279—80 tájáról van adatunk, amikor a Dráván-túli területtel is rendelkező Baranya Erzsébet anyakirályné Dráván-túli kormányzata alatt állott. Ekkor a megyei igazgatás megreformálására négy nemes kapitányt (szolgabírát) választanak, akik a nagybirtokosok közül kerülnek ki. Amikor a nemesi vármegye működését egy 1288-i vármegyei kiadványból először megismerjük, a vármegyei köznemesség már jelentékeny hányadban familiárisa valamelyik helyi várúrnak; a közös szervezet és a rendszeres megyegyűlések (általában Nagyfaluban, egyszer Pellérden és Meszesen) mégis fékezőleg hatnak a jogtalanságok és erőszakoskodások ellen.

A század végén a megye területe az új várurak harcainak színterévé válik.[51] Egymást érik a Siklósiak, a kéméndi várban fészkelő Óvári Konrád és a Harsány (Szársomló) várát birtokló Kemény mester egymás elleni hadjáratai, melyeknek a dolgozó nép falvai esnek áldozatul. A három vár környékén több falu pusztult ekkor el, mint a tatárjárás alatt. A várurak harcaiba bekapcsolódik a pécsi püspök és pécsváradi apát is, miután birtokaikat és váraikat két idegenből jött oligarcha, Héder nb. Henrik és a böszörmény Mizse nádor és fiai veszélyeztetik. Mizse fiai Szekcsőről, a Henrikfiak a Duna-menti Kőszegről pusztítják a megye népét, s az utóbbiak III. Endre halála után uralmuk alá vetik a Dunántúl nagy részével együtt Baranya megyét is. Várakat foglalnak el, a régi nagybirtokosokat elűzik, és maguk állítanak egyházfőt és várnagyot Pécs várába.

A nyugalmat Károly király uralma állítja helyre. Károly uralmának pillérei az elkobzott várak, melyekbe saját várnagyait ülteti be. 1316-ban kezére kerűlt Kőszeg, Szekcső, Szársomló — utóbb a baranyai ispán vára — és a Dráván-túli Rahóca, míg hívei kezén marad Siklós, Pécs és Pécsvárad. Kéméndet és Vasszegvárát a belharcok idején lerombolták.

A Henrikfiak és Mizse nádor fiainak leverése után lényegében a régi birtokosok nem kerül vissza; sőt 1327 után maguk a Henrikfiak is megyénkben kapnak birtokot másutt elkobzott uradalmaik helyett, amennyiben Szekcső és Kőszeg várat, valamint Danóc várost nyerik el és alapítói lesznek a megye életében szerepet játszó Szekcsői Herceg családnak. Békés tevékenységük jeleként Kőszegen pálos remetekolostort építenek.

Karoly megjutalmazott hívei közül megyénkben legnagyobb névre Becsei Imre és fia, Töttös tettek szert, akik Bodrog megyei birtokaikkal szemközt, a Duna partvidékén építettek ki uradalmat s három elpusztult falut telepítettek be új lakosokkal.[52] Rajtuk kívül György temesvári alvárnagy, Demeter királyi sajtónálló, és János fia Mihály királyi apród részesül adományban megyénkben.[53]

[51] A XIII. század végén Balogd, Danóc, Füzesd, Gét, Göncöl, Gyula, Hásságy, Káplán, Kátoly, Kéménd, Lak, Pécs város, Petre, Sámod és Tapasz pusztulásáról tesznek említést.
[52] Ld. Babócsa, Boja, Budmér, Csat, Földvár, Izbold, Kerekegyház, Kostán, Lak.
[53] Ld. Harkány; Bakiteleke és Kórogy; Bezedek és Bulcsó.

Károly király megkísérli a királyi kondicionárius faluk visszavételét is, de ahol meg tudjuk állapítani, ott ez nem járt sikerrel.

A megye gazdasági életét a XIII—XIV. században ismerjük meg.

A Duna és Dráva vízjárta, holtágakkal tarkított síkságán a kezdetektől fogva a halászat a lakosság egyik fő foglalkozása, s a nagyjövedelmű halastavak birtoklása felett sok véres küzdelem zajlott még a XIV. században is. A halastavakkal rendelkező Bár, Káplán és Mohács között fekvő Csele faluhoz a Mohácsi szigeten 9 halastó tartozott. Kölkeden halászok is laktak; Lakon erőszakos kihalászásról tudunk. Izsépen a lezárt halastavak jövedelmének felosztásáról intézkednek. Hattyas, Csatár és Csúza alatt Kopács a legjelentősebb halászterület tavakkal, fokokkal és vészhelyekkel. A Dráva síkságának számtalan halászóhelye közül kiemelendő Ebres, melynek halastava évi 50 M. jövedelmet hozott. Halásztak még a Krassót Peterdnél és az Alma medvizi holtágait.

A Dráván-túli erdők vidékén a vadászat (nyestezés) maradt sokáig az ott lakó szlávság egyik fő foglalkozása. A Zselic (Mecsek) lakatlan erdeiben a XIII. században kezdődött el az irtás. Ekkor létesült pld. a korábbi összeírásban nem szereplő Zobák falu, és 1252-ben említenek irtványföldeket Ürög felett. A földművelés (szántóföldek) adatai arról tanúskodnak, hogy e korban az egész megye síkföldi területén az ekés földművelés volt az uralkodó, és a részben trágyázott „kövér" földeken[54] a gabonatermesztés volt a fő termelési ág. Eszéket már a XI. században kenyérben bővelkedő helynek mondják. A Zselic lábától D felé húzódó lejtős síkságon a Dunántúlra jellegzetes sokdűlős határhasználatot ismerjük meg (pld. Urögön a pálos remetéknek 30 darabban van a földjük és Lajméron 26 holdtól 2 ekéig terjedő földarabokat találunk nemesek kezén), míg a Dráva-mellékén és a Dráván-túl erre nincs adat. A lejtős síkságon a kaszálók és széna gyakori említése istállós állattartásra mutat, míg a Dráva síkságán, a vízjárta rétségek szigetein a hetenyei Ménesakol helynév enged félrideg állattartásra következtetni. A háziállatok közül az igavonó ökör (Sepse), tehén, ló és disznó egyforma gyakoriságban fordul elő, viszont juh- és kecsketartásra nincs adat. A Drávától É-ra két méhészettel foglalkozó falut ismerünk (Bodvölgye, Sarlós).

A hegyek D-i lejtőin Pécs—Pécsvárad vonalában, Harkány és Villány, továbbá Baranyavár és Kőszeg között a szőlőművelés volt az egyik fő termelési ág.[55] Mellette a gyümölcstermesztés (körte, téli körte) kisebb jelentőségű, bar általánosan elterjedt, és ismert a diófák sokasága a Baranya—Kőszegi hegyek lejtőin.

Vízimalommal már 1181-ben találkozunk Szeles (Udvard) határában, s a XIII. században egységesen elterjedt a megye területén.[56] A Dunán Lak mellett 1327-ben hajóra szerelt és kötelekkel a parthoz erősített vízimalom elúsztatásáról tudunk.

Bányát említenek Sarlóson, kőfejtőt Doboka és Jenő határában, mészpestet Jenőn.

A kézműipar fejlődésére az említett pécsváradi felsoroláson kívül kevés adatunk van. Egy ács Ürögön birtokol szőlőt, a szomszédos Patacson pécsi kereskedőknek van szőlőjük; Nadicán pedig szekcsői polgároknak.

[54] Ld. Hetény, Lajmér.

[55] Csabavára, Csukma, Dinnyeberki, Doboka, Enyezd, Gyud, Harkány, Szava, Harsány, Hetény, Jenő, Káplán, Mitár, Musd, Nadica, Nagyfalu, Náné, Nekcse, Óros, Páli, Patacs, Sepse, Szajk, Szederkény, Szentlászló, Szőllős, Tormás, Ürög, Versend, Viszló.

[56] Baics, Csele, Daróc, Ebres, Harsány, Hetény, Sarlós, Petre, Ürög, Vék, Viszló.

A kereskedelem központjai a vásáros helyek. Legkorábbiak Pécs, ahol a XIII. század végétől kamaraispánság is működött; Pécsvárad két vásárjával, valamint Medviz, ill. Haltó (Szigetvár). A megye középső vidékén vásáros hely volt Danóc, Harsány, Kéméndváralja, Siklós, Szerdahely; a Dráván-túl pedig Eszék és Ebres. Bizonyára vásáros hely volt kezdetben a három esperességi központ, Baranyavár, Váty és Aszuág is, mivel a legkorábbi egyházas helyek egybeestek a vásárhellyel.

A városokat és vásáros helyeket kötik össze a fő útvonalak, melyek az utakra vonatkozó adatokból, valamint a vám- és révhelyekből rekonstruálhatók.[57]

A megye fő útvonala a XI. századi itinériumban és Anonymus Gestájában említett út, mely Fehérvárról Baranyaváron át Nándorfehérvár felé haladt. Ennek az útnak neve „hadút" volt, ami dűlőnévben fenn is maradt Bellye és Kopács között.

Ez Szék (Cikádor) felől jövé Bátató mellett Ny-ra lépett megyénk területére, s Szekcső városon, valamint Bár, a réves Káplán és Csele helységeken át Nagynyárádra vezetett, innen (Majsán, Felsőlippón és Iványon át)[58] Baranyavárra, ahol átkelt a Krassón. Monostor és Rév után nagy erdőségen át vitt, s Bellye mellett a Dráva kiöntéseit részben révekkel áthidalva érte el a Dráva nagyjelentőségű eszéki révjét. Eszéktől Kovázdi váron át Valkóvár felé irányult.

Ezt a nagy utat keresztezte egy másik fontos út, amely Mohácsról a hídvámos Nyomján át Sarlós mellett elhaladva Pécsre vezetett.

A Pécsről Pécsváradra vivő nagy utat említik Újfalu (Somogy kzs.) és Hird határában; folytatását pedig a Tolnához számított Nádasd mellett. Pécsváradról a Duna partján fekvő Danóc mezővárosba olyan nagy út vezetett, mely a pécsváradi apátság birtokain át haladt Nagynyárádig, Kelet-Baranya úthálózatának csomópontjáig, s innen a Danóc víz mentén a vásáros Danócra, majd Izsép mellett Kőszegre, ahol a battyáni rév juttatott át Bodrog megyébe. A Kőszegről Csúzán keresztül vivő út Révnél egyesült a hadúttal. Megjegyzendő, hogy Eszékről Kőszegre egy Duna-menti úton is el lehetett jutni, melyet Kopács mellett É-ra említenek. Kopács mellett a Tölrév vitt át a Bács megyei Szondra.

Nagynyárádról nagy út vezetett egyrészt Lotán és Bólyon át a nyomjai hídhoz, másrészt Pérán és Villányon át a vásáros Harsányba. A harsányi útba Villánynál kapcsolódott be a Danócról Bezedeken át jövő nagy út. Villány alatt egy Hídvég nevű falunév mutat átkelőhelyre a Karasó folyón; ez valószínűleg a lapáncsi gátnál feküdt s így a Baranyavár—Harsányi út átkelőhelyéül szolgált.

Harsányról Ny felé a vásáros Siklóson, Harkány alatt, Kovácshidán és Szerdahelyen át, Rád alatt, Lakon és Sámodon keresztül vezetett nagy út Sellye felé, ahol az kettéágazott és egyik ága a Dráva É-i partvidékén folytatódott Somogyba, másik ága Révfalunál átkelt a Dráván. Ezt a főutat keresztezte a Pécsről Pozsegába vivő nagy út, mely Pécset elhagyva Udvard mellett Ny-on haladt és a középkori Kisdéren át menve Harkány alatt keresztezte a másik nagy utat, feltehetően Szomorrévén kelt át a Dráván. A drávaszabolcsi *Hadutka* dűlőnév e főút mellett arra enged következtetni, hogy ennek is hadút volt a neve.

Siklósról nagy út vezetett Nagyfaluba, melynek elágazása volt Haraszti felé, s a nagy út Süllődön, Beremenden és Negyvenen át folytatódott Csemény

[57] Vö. Glázer Lajos: Dunántúl középkori úthálózata. Száz. 1929—30. 138—67, 257—85 nagy adatfelsorolással, de számos hibás útrekonstruálással.

[58] Jo. 271 és Bodvölgye. E főút nem Mohácson át vezetett; Földvár és Kerekegyház határjárásaiban ugyanis nem említik.

felé; e nagy útnak Kács vidékétől elágazása volt az ebresi révhez. E Drávamenti holtagakkal és vízerekkel tarkított területen számos híd könnyítette meg az átkelést.[59]

A Pécsről Ny-ra vivő nagy utat Ürögtől és Bodától D-re említik; Szentlőrinc és Mindszent között kelt át az Okoron, és a vásáros Medviz (Haltó) felé vivő útján a vátyi földvár mellett nyomai ma is láthatók.

Az Alma völgyéből É felé vezető út neve 1183-ban Gyarmatúta, Bakonyából pedig ENy felé tért ki egy hegyi út. Ezenkívül nincsenek adataink a Zselic erdon átvezető utakra, holott bizonyos, hogy Pécsről és Pécsváradról is meg lehetett közelíteni a két egyház irtványfalvait.

A Ny felé vezető két főút között fő összekötő út volt az, melyet Baksa és Bogád között említenek.

A Dráván túl az Eszékről Ny-ra vezető nagy út Ságon át vezetett Valpó és Aszuag irányába. Ságnál É felé elágazása volt a vásáros Ebres révjéhez, D felé pedig Geredistye – Hídvégnél átkelt a Krassó folyón és Bonahida-Krassónál a Vucsica folyón. Aszuágról nagy út vezetett D felé Matucsinára, DNy felé Villyón és Rahócán keresztül Pozsegába.

A megye tatárjárás előtti népsűrűségére öt adatból következtethetünk.

A pécsváradi apátság alapítólevele szerint I. István király 41 faluban 1107 háznépet adott az apátságnak. Mivel az oklevelet régibb feljegyzések alapján 1220 körül szerkesztették össze mai formájában, ez legkésőbb a XIII. szazad elejére jellemző. Eszerint egy falura átlagban 27 háznép esik. Egy háznépet 5 fonek számítva az átlagos falunagyság 135 lélek, s az apátság birtokainak népessége összesen 5535 lelket számlál. Az apátság falvainak ¾ részét felölelő összefüggő terület (a lakatlan erdős hegység nélkül) kb. 235 km²; összes területe (az erdők nélkül) kb. 300 km²-re tehető. Ebből adódik, hogy Baranya megye EK-i lakott részének népsűrűsége km²-enként 18,9 lélek. Az apátság erdei kb. 50 km²-et tesznek ki; a lakatlan erdőket is beleszámítva a 350 km²-nyi terület népsűrűsége 16,2 lélek.

Ezt a számítást megerősíti egy pontosabb adat. A mai Udvard (Szeles) lakossága 1181-ben 28 háznép, azaz 140 lélek. A falu területe 8,5 km². Egy km²-re itt 16,5 lélek esik.

Csak hozzávetőleges számítást tesz lehetővé, hogy I. László a pécsváradi apátságnak 5 faluban 200 háznépet adott s így az ezek között szereplő Drava (ma Rádfalva) lakosságára 40 háznép (200 lélek) jutna. Rádfalva területe 12,7 km², s így népsűrűségnek 1 km²-en 15,7 lélek adódik.

Ipoltlakán (Földváron) 1223-ban 38 háznép (190 lélek) élt. Kiterjedését csak hozzávetőlegesen ismerjük az 1338-i kettéosztási határvonalból. Ebből megtudjuk, hogy kb. 26 km²-re tehető határának 2/3 része a Danóc és Duna között fekvő mocsarakra terjed ki. A lakatlan mocsárvidéket is beleszámítva népsurűsége 1 km²-en 7,3.

A mellette fekvő Kölked lakossága 1057-ben 14 háznép (70 lélek). Ennek ugyancsak 2/3 részben mocsaras területe ma 14,2 km². Ha területe az Árpád-korban is kb. ekkora volt, akkor népsűrűsége km²-enként 5 fő. Ez arra mutatna, hogy a népsűrűség az 1057-től 1223-ig terjedő 166 év alatt 50 %-kal emelkedett, a kapott értékek azonban itt nem eléggé megbízhatók.

[59] Ld. pld. Nagyfalu, Rád és Végbala határában.

A megye Dráván-inneni részének népsűrűségét a fentiek szerint 1200 körül így határozhatjuk meg: a megye sűrűn lakott hátságán és síkságán 1 km²-en 16—18 lélek; a mocsaras partvidéken 7,3 lélek.

A megye Árpád-kori területét kb. 6200 km²-re tehetjük. Ezt felerészben 17-es népsűrűséggel, negyedrészben 7-es népsűrűséggel, negyedrészben lakatlannak számolva 62 500 főnyi lakosságot kapunk.

Ezt megközelítő eredményre jutunk a faluszámok alapján is.

Baranya megyében a tatárjárás utáni évszázadban kb. 510 lakott helyet ismerünk meg. Ez a felsorolás azonban hiányos, mert bizonyos vidékekre (pl. Hetvehely, Okorág és Eszék környéke, Dráván-túli hegyalja) alig van adat. Az új telepítések száma csak részben pótolta a tatárjárás alatt elpusztult faluszámot. A tatárjárás előtt tehát legalább 500 faluval kell számolnunk. Falunként 27 családot számítva,[60] 13 500 családot, 67 500 főt kapunk. Ez nem sokkal alacsonyabb, mint amennyi az 1494—95-ben adó alá eső telkek száma: 15 018.[61]

Számításunk eredménye azt mutatja, hogy a népesség gyarapodása a középkorban igen lassú volt.

A tatárjárás utáni népesség-alakulásról többet nem mondhatunk a pusztulás hozzávetőleges százalékszámításánál. 1241 és 1332 között egyetlen falu népességadatait sem ismerjük.

Csánki a Hunyadiak korában 950 lakott helyet sorol fel; ebben a számban azonban szerepelnek a Dráván-túli uradalmak apró falvai is, amelyekre korszakunkban nincs adat, s szerepelnek Kas, Szeglak és Szombathely városok uradalmaikkal, melyeket Valkóhoz számítottunk. Az utóbbit ellensúlyozza az, hogy Csánki az aszuági és rahóca—villyói uradalmat nem Baranyához, hanem Körös-höz sorolta.

A pápai tizedlajstrom szerint a baranyai, pécsi (Q), aszuági (A) és pozsegai (P) esperesség vármegyénk területére eső plébániáinak papjai az 1332—35. években 6 részletben a túloldali összegeket fizették jövedelmük tizedeként (1 M-t 240 báni dénár, és 1 garast 5 báni dénár átszámítási kulccsal számolva).[62]

Nem számítva a nagybirtokos egyházakat (pécsi püspökség és monostorok), a legnagyobb összeget fizetők: Pécs 367, Nekcse 256, Eszék 237, Bóly 196, Szekcső 190, Pécsvárad 180, Siklós 159, Gyűd 124, Boja 121, Viszló 115, Majsa 105, Szentgyörgy 102 és Szék 101 báni dénárral. Ez hozzávetőleg tükrözi a népességszámot, megjegyezve, hogy Pécs esetében csak a három plébániát vettük. Itt a lakosság aránylag jóval nagyobb kellett legyen; az értékesebb bordézsmával adózó Gyűd lakossága pedig aránylagosan kisebb. Az egy plébániára eső átlag, 42 báni dénár (=8,4 gs.) országos viszonylatban közepesnek mondható.

[60] A falunkénti 27 családot indokolja, hogy ennyi a pécsváradi apátság 41 falujának átlagos népessége és 30 család a pannonhalmi apátság 10 zselici falujának átlagos népessége (P. i. 786).

[61] Engel I. 27, 143.

[62] Hóman: A magyar királyság pénzügyei 97.

Helység		A fizetett tized bání dénárban						
		1332	1333 I.	1333 II.	1334 I.	1334 II.	1335 II.	Évi átlag
Abaligete	Q	50	58	35	35	25	25	57
Abolma		60	35	21	20	10	15	40
Adorján								
Agtelek	Q	40	.	.	.	15	.	37
Almamellék	Q	.	.	.	3	.	.	6
Árpád, Olasz-	Q	.	.	5	10	5	15	18
Árpád	Q	40	88	10	15	20	30	51
Aszuág	A	40	60	30	21	20	50	55
Babarc		.	.	.	20	10	5	23
Bakonya	Q	60	—	20	20	20	20	47
Baksa	Q	25	—	15	20	15	12	29
Bálványos	Q	10	8	15	.	5	5	14
Baranyavár		.	10	.	.	—	.	10
Barátúr		.	.	15	15	15	7	26
Bél		51	70	20	20	40	25	56
Bellye		.	.	15	15	10	15	27
Berán		.	8	8	.	.	.	11
Beremen		.	.	40	40	25	25	65
Bicsérd	Q	40	48	25	57	50	12	58
Bisse		50	40	30	40	44	30	58
Boda	Q	.	8	8	.	10	.	13
Bodony	Q	30	28	11	19	.	.	29
Bogád		45	.	12	12	15	15	33
Bogdása	Q	20	.	13	16	20	20	30
Boja		240	.	60	60	30	35	121
Boja, Dezső-		50	.	.	.	—	15	43
Boldogasszony-								
falva 1.	Q	.	18	10	10	.	.	19
2.	A	36	34	10	—	—		40
Bóly		240	190	85	.	50	120	196
Borjád		.	25	.	.	.	5	20
Botyka	Q	10	.	10	5	4	10	13
Bozsok, Dráva-		40	.	20	.	.	—	40
Budmér		60	20	.	.	.	10	35
Cún	Q	.	.	10	.	10	10	20
Csány	Q	.	10	.	.	.	10	15
Csat		.	.	.	.	.	.	
Csele(j)		40	45	20	20	.	30	44
Csemény		50	.	15	15	10	10	33
Cserkút	Q	10	12	10	10	15	10	17
Csúza		60	.	.	.	—	10	46
Danóc		.	80					80
Devecser		50	.	23	.	.	52	62
Émen		.	.	8	.	.	.	16
Enyesd	Q	60	56	17	15	33	30	53
Ercék	Q	.	18	20	20	.	10	27
Eszék	A	240	240	—	—	120	110	237
Fehéregyház		.	.	30	.	.	10	40
Feked		40	.	.	.	—	.	40
Földvár		.	.	10	.	—	10	20
Garé	Q	40	28	15	15	10	7	29
Gata		.	.	20	.	.	1	21
Gerde	Q	35	33	15	20	20	20	36
Geredistye	Q	100	40	24	25	25	30	61

Helység		A fizetett tized báni dénárban						
		1332	1333 I.	1333 II.	1334 I.	1334 II.	1335 II.	Évi átlag
Geszte		60	25	30	.	.	5	40
Gét		.	.	20	.	.	20	40
Görcsöny	Q	20	20	30	30	20	30	38
Görcsöny (Rác-)		240	25	10	.	.	30	102(?)
Gyula		60	.	18	.	.	.	52
Gyűd		240	90	50	50	5	60	124
Gyürűfű	Q	10	.	.	.	—	10	13
Háli		22	.	15	15	10	.	25
Haraszti		44	.	20	20	32	.	46
Harsány		50	.	30	30	25	30	55
Hásságy		60	22	15	.	—	.	39
Helesfa	Q	.	8	10	10	10	10	16
Hencse		14	.	.	.	.	.	14
Hertelend	Q	.	.	10	.	.	.	10
Hetény		.	9	50	.	30	35	41
Hímesegyház		60	50	20	30	40	15	54
Hird		.	.	30	15	.	.	45
Iván (Dárda-)		.	.	.	.	.	5	10
Iván (Battyán-)		.	.	8	.	12	5	16
Izsép		60	.	.	.	.	.	60
Jenő		.	.	.	.	.	.	.
Kátoly		.	.	15	15	.	15	30
Kéked		8	10	5	5	—	.	11
Kéménd		50	.	.	.	—	.	50
Kémes	Q	.	.	25	25	30	12	46
Keresztúr 3.	Q	.	40	20	20	.	20	40
Keresztúr 4.	A	16	.	.	18	—	.	23
Keszű	Q	.	100	32	32	25	25	71
Kisdér	Q	60	63	.	.	10	12	48
Koha (?)		.	.	.	.	.	.	.
Komló(d)		.	.	30	.	10	20	40
Koppány		20	10	8	8	16	10	18
Kovácsszénája	Q	40	43	20	20	15	20	40
Kozár	Q	.	.	.	.	.	8	16
Köke	Q	50	28	38	38	35	25	53
Körcsmény		40	15	7	20	—	10	26
Korösmonostora	Q	20	18	12	12	10	15	22
Krassó, Bonahida-	A	19	.	10	—	—	.	19
Lancsok		72	50	25	20	15	20	50
Laskó		72	.	.	.	—	.	72
Lippó		.	.	.	.	—	5	10
Lota		24	21	8	.	—	.	21
Lotárd		.	.	5	.	.	.	10
Lőcs		72	40	.	.	10	20	47
Majsa		240	100	18	23	15	25	105
Málom	Q	20	13	12	15	30	32	30
Marócsa	Q	30	.	10	10	8	10	23
Marótfalu		60	.	.	10	—	10	40
Masa		30	.	5	5	—	15	22
Matucsina	P	.	.	25	.	.	.	50
Mecske	Q	20	18	13	13	10	20	23
Megyer	Q	20	13	12	.	23	17	24
Meszes		35	20	14	.	.	10	32
Mihálykereke		.	.	.	8	5	4	11

Helység		A fizetett tized bani dénárban						
		1332	1333 I.	1333 II.	1334 I.	1334 II.	1335 II.	Évi átlag
Mindszent, Kápolna-	A	.	.	13	.	.	.	26
Mindszent, Bata-	Q	.	.	12	15	.	10	25
Mohács		90	90	30	.	.	15	75
Monaj		80	.	30	30	.	26	66
Monostor		50	.	.	.	5		37
Nádasd		.	.	.	.	.	40	80
Nagyfalu		.	.	15	.	—	—	30
Nekcse	P	240	240	.	.	.	160	256
Németi 2.	Q	40	45	20	20	10	25	40
Nevegy		.	.	10	.	.	— (?)	10
Nyárád (Nagy-)		20	15	6	.	—	.	16
Nyárád (Kis-) (?)		.	10	.	.	—	8	12
Orfű	Q	18	18	10	10	5	.	17
Ormánd 2.		.	15	.	5	.	10	15
Ózd	Q	30	28	10	10	5	15	25
Pagrác	P	.	60	.	.	.	60	80
Pécs, Sz. Bertalan	Q	185	200	89	46	120	.	183
Pécs, Mindenszentek	Q	40	48	20	15	30	.	44
Pécs, Sz. Benedek	Q	40	.	110	80	120	.	140
Pécsvárad, Sz. Péter		.	.	40	30	.	—	70
Pécsvárad, Mindensz.		.	.	40+40	45	.	40	110
Pellérd	Q	45	30	15	.	35	35	46
Pereked		.	.	20	.	20	10	33
Peterd, Szekcső-		60	35	11	.	—	.	42
Peterd, Krassó-		10	.	10	.	—	.	13
Peterd, Nemes-		40	30	18	.	5	25	34
Peterd 4.		55	.	20	4	35	15	43
Peterd 5.	Q	10	.	6	.	5	.	10
Petre		60	40	20	.	—	.	48
Pócsa		.	15	.	5	—	8	14
Pogány		26	25	.	28	40	25	41
Pölöske		.	.	.	.	.	8	16
Radvány	A	72	100	45	48	50	75	98
Rahóca	P	20	40	.	.	.	.	30
Regenye	Q	30	40	12	12	10	12	29
Rév		50	.	.	.	5	15	35
Ság	A	.	.	.	.	.	.	
Sámod	Q	60	8	4	.	8	.	27
Sári		20	.	.	.	—	.	20
Sarlós		20	33	16	60	7	25	40
Sellye	Q	30	.	.	23	25	12	36
Siklós		240	130	50	104	50	60	159
Sumony	Q	.	13	—	7	5	5	12
Szabás	Q	.	.	10	.	.	10	20
Szakál	Q	.	.	5	11	7	10	17
Szalánta		40	40	20	20	15	12	37
Szék		100	80	45	45	10	125	101

Helység		A fizetett tized báni dénárban						
		1332	1333 I.	1333 II.	1334 I.	1334 II.	1335 II.	Évi átlag
Szekcső 1., Sz. Jakab		240	–	40	40	35	40	132
Szekcső 1., Sz. Mária		.	.	30	30	25	30	58
Szekcső 2.		.	.	.	.	.	.	
Szemely		20	3	15	5	–		14
Szentdienes	Q	10	20	8	8	10	5	15
Szentegyed	Q	20	15	10	.	10	–	18
Szenterzsébet	Q	.	20	.	.	.	5	17
Szentgál, Okri-	Q	50	53	20	48	30	50	63
Szentgál 2.	Q	20	10	10	10	10	10	18
Szentgyörgy 1.	A	96	122	50	40	38	60	102
Szentgyörgy 2.	A	120	60	50	–	20	.	83
Szentimre	Q	.	15	.	.	.	.	15
Szentiván, Okri-	Q	25	18	10	15	10	15	23
Szentiván 2.	A	36	16	15	36	40	.	41
Szentiván 3.		.	.	33	.	.	12	45
Szentiván 4.		.	.	8	.	.	.	16
Szentjakab, Németi-	Q	40	70	20	20	15	30	49
Szentkirály	Q	.	.	.	.	.	30	60
Szentkozma-damján 1.	Q	40	40	20	20	15	12	37
Szentkozma-damján 2.	Q	.	9	8	7	1	.	10
Szentkozma-damján 3.	A	60	60	15	35	–	15	53
Szentlőrinc, Okri-	Q	13	18	.	15	15	17	22
Szentmárton 1.	Q	50	48	30	30	15		50
Szentmárton 2.	Q	20	.	.	10	.	.	15
Szentmárton 3.	Q	72	20	.	15	–	15	41
Szentmárton 4.		.	20	.	.	.	.	20
Szentmárton, Hegy-	Q	25	.	8	10	15	22	27
Szentmihály 1.	A	72	126	50	38	30	5	80
Szentmihály 2.	A	24	.	.	.	–	.	24
Szentmiklós	Q	.	.	5	.	.	.	10
Szerdahely	Q	.	–	25	–	20	10	37
Szopok		30	.	15	15	15	8	28
Szőllős (Kő-vágó-)	Q	20	28	20	20	25	25	36
Szőllős, Pabar-	Q	20	28	15	15	15	.	27
Sztára	Q	.	.	15	15	25	20	38
Tarcsa	Q	15	8	4	5	5	5	11
Tarda		50	.	15	15	10	15	35
Topor(d)	Q	60	38	.	.	10	.	43
Töttös 3.	Q	20	33	14	14	15	13	27
Túrony		40	40	30	20	15	11	39
Udvard		16	5	4	30	–	15	20
Ug		22	16	.	.	–	.	19
Ürög (falu)	Q	.	28	25	25	25	28	44
Üszög	Q	.	.	11	.	.	.	22
Vajszló	Q	.	.	13	13	16	10	26

Helység		A fizetett tized báni dénárban						
		1332	1333 I.	1333 II.	1334 I.	1334 II.	1335 II.	Évi átlag
Valpó	A	30	10	15	12	21	20	27
Váty, Nagy-	Q	40	35	20	10	15	20	35
Vék		66	.	20	.	–	8	47
Villány		40	35	15	.	–	5	32
Viszló	Q	100	100	80	60	80	40	115
Vörösmart		.	75	.	.	–	15	60
Zók	Q	.	2	.	7	1	5	6
Zsibót	Q	40	40	20	20	15	20	39
Összesen:								8509
Nem azonosított plébániák								
Amac	Q						2	
Anna							5	
Bench						10		
Canan	Q			10				
Dedench	Q						20	
Docinar		–						üres
Gyrke	Q			23				
Hyzi							25	
Nicratis (eccl. S. Jo.)		–						üres
Posnay		40						
Rap(er)mars		36						
Monostorok								
Keresztúr 1.		50	.	.	.	–	.	50
Mindszent, Okri-.	Q	.	.	60	60	55	.	117
Munkád			30	22	30	25	.	53
Pécsvárad		2400					2035*	2217
Siklós		.	70	20	.	.	50	70
Szentgyörgy	A		400	200	.	.	25	312
Szenttrinitás		240	.	.	120	–	.	240
Ürög	Q	.	–	15	15	15	10	28

A megye Árpád-kor végi etnikai viszonyait tekintve továbbra is a szlávság szerepe a legjelentősebb. Nem tekintve a kisebb szórványokat, a két etnikum határa a tatárjárás előtt hozzávetőleg a pozsegai és aszuági esperesség választó vonalán húzható meg; ez a XIII. század második felétől kezdve tolódott É-ra, az aszuági uradalom benépesítése révén. A pécsi és pécskörnyéki vallon és olasz telepesek e korban már csupán beolvadó szórványnak tekinthetők.

(Irodalom: Cs. II. 450—566; Gerecze 127—146; Foll. 293—320; Bodor 34; Reuter Camillo: Baranya vm. helytörténeti és helynévi adattára. Kézirat.)

* Az 1337. évre.

HELYSÉGEK

Abaligete 1332—5/Pp. Reg: Paul. sac. de *Abaligheym*, *Albalighete*, *Albaligete*, *Abaligete*, *Albaligete*, *Abaleguete* (Vat. I/1. 238, 264, 273, 284, 293, 313).

Papja 1332: 50, 1333 I: 58, 1333 II: 35, 1334 I: 35 báni, 1334 II: 5 gs., 1335 II: 25 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől ÉNy-ra. Lip: *Abaliget* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 467.)

Abolma (Abolmány) 1332—5/Pp. Reg: Fab. sac. de *Abalman*, *Obalma*, *Obolma* (3×), *Abalnia* (Vat. 1/1. 238, 266, 275, 285, 295, 309).

Papja 1332: 1 ferto, 1333 I: 35, 1333 II: 21, 1334 I: 20 báni, 1334 II: 2 gs., 1335 II: 3 gs. pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Siklóstól DK-re. Lip: *Bolmány* h.; Hnt. 26: ≈, J. *Bolman*. (Cs. II. 467.)

Abony +1093 [XIII. eleje]/404: cum t-is *Obony* (Dl. 78 592, Z. I. 1); 1289 > 344: p. *Obon* (Dl. 87 160, Reg. Arp. 3549); 1296/324: Leust. f. Woska de *Obon* (Dl. 86 968).

Nyárád tatárjárás előtt készült határleírása szerint ezzel határos volt DNy-on, Esztyén és Bag között. 1289-ben Ormándi Miklós, fiúörökőse nem lévén, itteni birtokát vejének, Deniper fia Istvánnak adta. Abonyi nemes szerepel fogott bíróként (1296). — Nagynyárád mellett DNy-ra feküdt. (Cs. II. 467; Foll. 297 a Lőcs melletti *Habonya* psz-val azonosítja.)

Adorján 1332—5/Pp. Reg: *Adria* [ɔ: *Adrian*] (Vat. I/1. 296).

A pápai tizedlajstromban összeg nélkül szerepel. — A baranyai esperességben Nyárád mellett sorolják fel. Ma hn. Hercegszőllős mellett ÉK-re. 1937. térk: *Derján*. (Cs. II. 469.)

Adorjás (Azorjás) 1191 [ɔ: 1251]: in Belkuz ... v. *Azarias* (Dl. 26, H. VI. 5, vö. Kar: HH. 46); 1338: v. *Azarias* (A. III. 510).

Kán nb. Siklósi Simon fiainak 1251-i osztozásakor É-i felét Buchk, D-i felét Jula kapja. Almás határosa (1338). — Ma kzs. Siklóstól Ny-ra. Lip: *Aderjás* h.; Hnt. 56: *Adorjás*. (Cs. II. 469.)

Ados (Odos) 1270: Mortunus, Odus et St. f-i eiusdem, Isac, Abram, Jac., Jo. et Jos. f-i Bud et Buck de v. *Odus*, t. v-e *Odus* (Dl. 76 152, Z. I. 25—6).

Ados része 1260 előtt Nyárádi Tamásé és Itemeré volt, majd az Adosiak kezére került. 1270-ben az Adosiak azt az udvarhelyet, melyet Mortunus és Odus lakott (t-m in longitudine ad 78 amplexus ... et in latitudine ad 38 amplexus ... pro fundis curiarum), valamint a 12 királyi hold szántóföldet (12 iugera t-e arabilis ... habens unum quodquod iugerum t-e 70 amplexus in longitudine, 7 vero in latitudine, cum mensura regia, iuxta regni consuetudinem approbatam) visszaadták a Nyárádiaknak. — Bezedek es Gét mellett feküdt. (Cs. II. 512.)

Ágod 1305/320 > 372/746: t. *Agod* (F. IX/7. 327); 1327 > 372/746: Marg. f-a Thome f-i Balad de *Agadi* ... cum Petro f-o suo (Uo. 328).

Dinnyeberki Kornél itt bírt része hitbér és jegyajándék címén özvegyére, Ilonára szállt, aki 1305-ben Cristol nevű leányának és vejének, Szentiványi Imrének adta. 1327-ig az Ágodi nemesek Dinnyeberkin is birtokoltak. — Ma Nyugotszenterzsébet és Dinnyeberki határrésze *Agod, Agodi ~ Ágodi mező* néven (Kataszt. térk. 1855—56, 1883) és dn. Nagyváty ÉK-i szélén: *A. F. Ágod, Ágodi malom* (Uo. 1855, 1883). (Cs. II. 467; Foll. 313; Száz. 1934. 624.)

Agtelek 1332—5/Pp. Reg: And. (sac.) de *Agecluc, Oteluk* (Vat. I/1. 237, 293).

Papja 1332: 40, 1334 II: 15 báni pápai tizedet fizet. — 1332-ben Gyűrűfű és Szentmárton, 1542-ben Liki — Lapsi és Keresztúr között sorolják fel. Hertelend és Mozsgó táján feküdt. (Cs. II. 467; Foll. 313 és Káldi 26 adatai egy másik *Ágtelek*re vonatkozhatnak.)

Agtótja ld. Tótfalu 3.

Albeszen ld. Beszen.

Alma(mellék), (Almatő) 1009/+205—35/350/404: ad *Almas* (Pécsi pk. lt., Koller I. 68); +1093/+235/350/404: *Almady* (Uo. 175); 1093-i eseményre é. n. [+1205—35]/350/404: super Drauam ex opposito fl-i *Olma* (Uo. 165); +?1183/326/363: iuxta v-m Teustachy *Almatui!* et idem fl. *Alma!* . . . ad predictam *Almam* (Szalóky lt!, H. I. 2); 1211/252: *Alma* de Wag (Dl. 40 030, Bgl. I. 61); 1244/295/384: c. St. de *Alma* (Dl. 269, W. XI. 332); 1247: St. de *Alma* (F. VII/1. 293); é. n. [1260]: rel. Ben-i de *Alma* (Dl. 68 555, Reg. Arp. 1769); 1260/342: ≈. Mart-o fr-e dicti Ben-i et f-o eiusdem Lancreti (Str. III. 420); 1275: v. OOSS. de iuxta *Alma*, . . . c. Mart. f. Mortun de *Alma* . . . f-is suis Lancherech et Svngud (Dl. 86 844, W. XII. 161); é. n. [1275]: Mart. de *Alma* (H. VI. 162); é. n. [1290 k.]: ≈ (Révay lt. Gyulay I. 8, W. X. 455); 1313 > 344: c. Beke f. Lancereth de iuxta *Alma* (Dl. 87 161); 1323 > 344: Cosme et Damiano f-is Beke f-i Lancereth de *Alma* (Uo.); 1324: Lanceus de iuxta *Alma* (Batthyány lt. III. 5. 52 nyomán Cs. II. 468); 1330: Beke et St. f-i Lancreti, . . . Pet. f. Lad-i de iuxta *Alma* (Dl. 2632, A. II. 468—9); 1332—5/Pp. Reg: Nic. sac. iuxta *Alma* (Vat. I/1. 284).

Az Alma (Almás, Almád) folyó 1009-ben és 1093-ban a pécsi és veszprémi püspökség határa, tehát egyben Baranya és Somogy vm. határa is. Torkolatával szemközt jelölte ki I. László a zágrábi püspökség határát. Almató falu 1183-ban Leusták birtoka és Töttös-Szentegyed határosa, utóbb Alma vagy Almamelléke nevet visel. 1211-ben a Váty parochiában fekvő Alma birtokot, melynek pontos helye ismeretlen, [Ják nb.] Chama és Lőrinc, valamint Pál és Benqua osztozásakor az utóbbiak kapják. Az Almai, ill. Almamelléki nemesek a vm. közéletében szerepelnek (1244, 1247, 1275, 1290 k., 1330). 1260-ban Benedek özvegyének István ifj. király oltalomlevelet ad birtokaira, s az özvegy sógorától, Mártontól hitbére fejében 30 M-t kap, továbbá szolgákat (mancipia, vidl. Syculus cum uxore sua Supka et 3 f-abus Scemus, Damaka et Elyz. . . . 1 ancillam nomine Margveretam) és állatokat (animalia), míg leányai (Scenie, ux. Pauli f-i Zuda et Galatya domicella f-a Endre) földet Szalajlokon és szőlőt Szőllősön. Az Almamellékiek öröklött birtoka volt Somogyban Hoboly (1260, 1313), Mindszent része (1275), Ganás, Kedhely és a baranyai Zsibót része (1330). Papja 1334 I: 3 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Szigetvártól ÉÉK-re. Lip. *Almamellék* h., Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 468.) Ld. még Alma (Somogy vm.)

Almás 1338: 2 p-arias particulas . . . *Almas* et! Zolouchktelky vocatas in C-u de Baranya in t. Belkuz (Dl. 3199!, A. III. 509—10).

[Kán nb.] Siklósi Péter itteni és szalóktelki öröklött részét 1338-ban 70 budai M. báni dénárért eladta Thathamer fejérvári prépost, István és Bakov testvérek részére az alábbi határok között: Conv. Warad. 1338: . . . a pl. Mer. iuxta fl-m *Zoporcha!* . . . il. . . . ve. Sept. ad magnam viam qua itur in *Kemus!* . . . il. . . . particulam viminosam

a pt. Or. . . . il. . . . particule t-e arabilis . . . in magnam viam ve. v-m *Azarias* . . . a. il. . . . ve. pt. Occ. . . . particulam viminosam . . . il. . . . ve. . . . Occ. . . . vimina a pt. Mer. . . . il. . . . iuxta viam qua itur ad *Almas* . . . et transeundo ipsam viam . . . transit qd. aquosam silvam . . . ad . . . fl-m *Zoporcha* . . . a. il. in opposito v-e *Samug* . . . (I. h.). — Ma Kóroshoz tartozó psz. Siklóstól Ny-ra. 1930-i 1 : 200.000 térk.: *Almás psz.;* Hnt. 56: *Almás.* (Cs. II. 468.)

Apáti 1329/378/388: t. *Apaty* (Dl. 7345).

Bár falu határjárásában említik Csele felé. A szeri monostor földje lehetett, mely Cselén birtokolt. — A másik Apátit ld. Tolna vm.

Apátivölgy ld. Boda.

Aranyos 1. 1193: pr. *Areinnes* (Dl. 27, ÓMO. 54); 1326: v. *Aranines [ɔ: Arainnes]* (Pozsonyi k. o. lt. Capsa Cruc. 2. 4. 39). — **2.** 1330: p. *Aranas* (Dl. 2631, A. II. 472—3); *1336: p. seu v. *Aranus,* in C-u de Barana (A. III. 277).

1. 1193-ban III. Béla, anyja, Eufrozina intézkedését megújítva, a székesfehérvári ispotályos kereszteseknek adta. 1326-ban a csurgói és újudvari ispotály Gadánnyal együtt bérbeadta (ld. ott). — Ma kzs. Pécstől DNy-ra, melynek nevét a lakosság *Arányos*nak ejti (Reuter gyűjt.). Lip: *Aranyos* h.; Hnt. 1863: *Arányos;* Hnt. 56: *Aranyosgadány,* mely 1941-ben *Pécsaranyos* és Keménygadány egyesítéséből létesült. — **2.** A királyi földek visszavételekor „nomine t-e conditionalium regalium" elvették [Kán nb.] Siklósi Pétertől, de 1330-ban visszaítélték neki öröklött jogon. Alighanem ennek másik része [Kán nb.] László vajda birtoka volt, kitől per útján [1290 és 1302 között] Aba nb. Nekcsei Sándor fiai szerezték meg anyjuk leánynegyede fejében; 1336-ban felét Nekcsei Demeter leánya férjére, [Dorozsma nb.] Garai Pálra hagyta, másik fele Nekcsei Miklós fia Denké lett. — Ma psz. Siklós határában NyDNy-ra. 1892. térk: *Aranyos;* Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 468.)

Árki 1289/291: v. *Aruky* (Dl. 1244, F. V/3. 450).

A szársomlyói uradalomhoz tartozó Pélmonostor birtoka volt. Balog (Sinister) Miklós magtalan halála után 1289-ben Lőrinc nádor fia Keménynek adta IV. László. — Ma hn. Karancstól ÉNy-ra. 1937. térk: *Árki h[egy]* és Pélmonostor határában *Arkin* (Pesty gyűjt.). (Cs. II. 468; Foll. 297.)

Árpád, Olasz- 1181: dumeta, quorum dimidia pertinent ad v-m de *Arpad* (Dl. 22, III. Béla Eml. 157, 345); é. n. [1286 k.]: Micaeli f-o Micaelis de *Arpad!* (Dl. 25 761!, W. XII. 448); 1297: Jo. f. Philpus de *Arpad* (Révay lt. Gyulay II. 33, W. XII. 613); 1330: Laur. f. Kondra de *Arpad* (Dl. 2631, A. II. 473); 1332—5/Pp. Reg: And. et Nic. (sac.) de *Arpot* (Vat. I/1. 236); And. sac. de *Arpad* (Uo. 263); And. sac. de *Arpad,* Jo. ≈ (Uo. 273); Nic. de *Arapad,* Jo. ≈ (Uo. 284); Nic. sac. de *Arpad* (Uo. 292); Jo. de *Arpad Gallico* (Uo. 293); Nic. de *Arpad,* Jo. de *Holas Arpad* (Uo. 312).

1181-ben Szelessel határos falu; a határvonal egy cserjést felez el. 1286 körül az Árpádi Szilveszter vérdíjaként felajánlott 26 M-t a Poroszlóiak nem fogadták el. Az Árpádi nemesek tanú s bíróként is szerepelnek (1297, 1330). A pápai tizedlajstrom szerint két plébániás falu volt; az egyik neve Olaszárpád, nyilván vallon (Gallicus) lakóiról elnevezve. Ennek papja 1333 II: 5, 1334 I: 10, 1334 II: 5, 1335 II: 15 báni pápai tizedet fizet, míg a másik Árpád két papja jóval nagyobb összeget, 1332: 40 báni, 1333 I: 2 penza 8 dam, 1333 II: 10 báni, 1334 I: 15, 1334 II: 20, 1335 II: 30 bánit ad. Az 1743. évi Can. Vis. szerint „Árpádon 2 templom fekszik romokban". — Ma városrész Pécs határában D-re. Lip: *Árpád* h.; Hnt. 56: *Nagyárpád* kzs-et 1955-ben csatolták Pécshez. (Cs. II. 469.)

Aszaj (Farkas-?) 1326: p. de S. Laurencio cum v-is ... *Farcas Assay* ... (Pozs. k. o. lt. Capsa Cruc. 2. 4. 39).

A szentlőrinci keresztesek uradalmához tartozott (1326); sorsát ld. Szentlőrinc alatt. Ma psz. Csergitől K-re. Kataszt. térk. 1865, 1882/87: *Alsó-, Felsőaszai malom;* 1940. térk: *Aszai tanya.*

Aszuág 1217/350/367: Paska a-diac. de *Ozyuagh* (Dl. 91, W. XI. 154); +1228/383/407: p. *Ozyagh!* (Dl. 145!, Smič. III. 320—3) = +1228/423: p. *Ozyag* (H. VIII. 21—5); é. n. [1259—66]/XIV: t. seu p. *Azyag* (Dl. 1877, Reg. Arp. 1667); 1263 Pp/Pp. Reg: Buza a-diac. de *Osceag* in eccl. Quinqueeccl-si (F. IV/3. 169); 1266 Pp/Pp. Reg: Buzam a-diac-m de *Osceng* (Theiner I. 290); é. n. [1280 k.]: d. p. m.: Dat. in *Asceag* (Dl. 67 912); 1281: p. *Ozeuag* . . . subiuncta iuri C. de Barana (H. VIII. 211—2, vö. Smič. VI. 384—5); +1281: p. *Ozyag* . . . iurisdictioni c-is de Barana dedita fuisset (W. XII. 330, vö. Smič. VI. 385—6 és Kar: HH. 30); 1281/364: p. *Ozyag* . . . iurisdictioni C. de Barana addite fuit (Dl. 100 094, Reg. Arp. 3104); 1290/364: p. *Ozscywag* (Dl. 100 095, H. VIII. 286 vő. Smič. VII. 4); 1294: p. *Azyuagh!* (Dl. 1390!, W. XII. 552); 1296: cum t-is Petri bani *Ozyagh* vocatis (Dl. 1435, W. X. 231, Smič. VII. 236); 1301: p. *Ozyuagh* (A. I. 8); 1309: Pet. a-diac. de *Osiagh* (Vat. 1/2. 260); 1308—11 Cod. Ital: archidiachono di *Sciagio* (Uo. 422); 1313: Pet. a-diac de *Ozyuagh* (Révay lt. Gyulay III. 15, A. I. 327); 1315: St. a-diac. de *Oziuag* (Dl. 91 186); 1330: super facie p-is *Azyagh* et in v. S. Georgii mr-is (Dl. 99 922); 1332—5/Pp. Reg: can. . . . Jo. de *Osyayc* (Vat. I/1. 236), Barth. (sac.) de *Osmiad*, Dyon. sac. de capella B. Virginis (Uo. 244), Dyon. (sac.) capelle B. Virginis (2×), de capella S. Virginis Marie, capelle B. Marie, cappella S. Marie (Uo. 270, 281, 289, 300), Dyon. de *Oziuak* (Uo. 314), de a-dyaconatu de *Oznati, Oziach, Ozyuag* (Uo. 244, 271, 313), Jo. a-dyac. de *Oziag, Oziuagh, Ozyagh, Ozyuog, Ozynag, Ossian* (Uo. 269—70, 280, 288, 292, 299, 412).

A Dráván-túli Baranya vm. fő helye és kezdetben esperesség székhelye; szereplése idején (1217—337) az esperes már a pécsi székeskáptalanban él. Állítólag a Tétény (Tetun) nb. Pekriek birtoka volt már a tatárjárás előtt s II. Endre 1228-ban új adományként adta nekik. Az erről szóló oklevél azonban hamis, s gyanúsak azon 1281-i oklevelek is, melyek szerint hajdan a Pekrieké volt s tőlük elvéve a baranyai várhoz csatolták. Az bizonyos, hogy baranyai várföld volt s IV. Béla 1259 és 1266 között a vár Aszuágon lakó telepesei (Raduanum, Ztanizlaum et Zlonik ac alios hospites castri nostri de *Barana* super t. seu p-e nostra *Azyag* vocata residentes) és a Kórogyiak Kas nevű birtoka közötti határvitát Baranya megye nemeseinek döntése és az ispán jelentése alapján bírálta el. A vita Szentfalva fölött folyt, melyet [Kórogyi] Lászlóék Boldogasszonyfalvának neveztek, az aszuági vendégek szerint pedig Keresztúr (Sz. Kereszt) volt a neve. A két templom közül Lászlóék szerint a Sz. Mária egyházon, az aszuágiak szerint a Sz. Kereszt templomon át futott a határ. A baranyai ispán jelentése alapján az alábbi vonalon húzták meg a határt: IV. Bela 1259—66/XIV: . . . a fl-o *Bryzlice*, qui sep. p-m *Nekche*, *Azyag* et *Cos* . . . transit directe per magnas silvas et desertas ad pt. Sept. et ibi iungitur ad l antiquum fossatum, per quod itur per longitudinem ad fl-m *Krasu* ad pt. Or., . . . a pt. Mer. iuxta . . . fossatum . . . cesserunt c-i Lad-o . . . , a pt. Sept. hospitibus de *Azyag*, . . . de ipso fl-o *Krasu* de predicto fossato, quod . . . vulg. *Wrdugbarazdaya* nuncupatur . . . ad pt. Mer. . . . ad t-m cruciferorum, . . . ad t-s . . . c-is Lad-i et fr-um . . . (I. h.). Ettől É-ra Aszuághoz, D-re Kashoz tartozik a föld. A *Bryzlice*, ma *Breznica* patak torkolatától É-ra haladva a *Sz. Mária* egyház nevét őrző *Marjanci* faluhoz jutunk. Ettől K, DK felé eshetett a *Sz. Kereszt* egyház, melynek neve később *Keresztúr* falu nevében tűnik fel (ld. ott). Az Ördögbarázdája árokkal határolt birtok azonos az 1294-ben feltűnő Barázda birtokkal (ld. ott), mely Aszuágot és Kast választja el s melynek elfoglalásától [Kórogyi] Fülpos és Demeter tiltotta Tétény (Thethun) nb. Péter bán fiait, valamint [Kórogyi] Jánost. 1281-ből három gyanús hitelű oklevél maradt fenn Aszuágról a Pekriek javára. Az egyik szerint a király Benedek fia Pálnak, a másik szerint Benedek fia Péter bánnak, a harmadik szerint Benedek fiainak, Péternek és Keménynek adta vissza e

baranyai vár alól kivett birtokot. Az utóbbi közli Aszuág határjárását is: Cap. Quinqueeccl. 1281/364: ... a pt. Or. a capite cd. lacus nomine *Rozna* vulg. *malaka* dicti ... a-es il-um in commetaneitate t-rum mg-i Achonis ... *Ruhocha* vocatarum ... ad pt. Occ. per eundem lacum ... ad alium lacum *Kolboichulch* vocatum et per eundem lacum *Kolboulchulch* eundo ... ad tertium lacum *Peyzyamalaka* vocatum, in quo qd. lacu eundo ... exit ... prope magnam viam, per quam itur in *Ruhocha* ... per ipsam viam ... 2 m-s t-eas angulares ... prope lacum *Ccherich* aliter *Dragozchernuch* vocatum et per eundem *Cheruch* procedit ve. Mer. exeundo ab eodem *Chernuch* ... iuxta pontem *Scurubuch hyda* ... ad fl-m *Pezyna* ... in commetaneitate aliarum t-rum eiusdem mg-i Achonis *Ylsua* vocatarum ... per eundem fl-m ve. Or. ... cadit ad qd. alium fl-m *Wlchycha* ... per ipsum fl-m ... cadit ad alium fl-m *Lokoych* ... ibique commetaneitas t-rum mg-i Achonis term. et inc. tenere ... cum t-is Nic-i f-i Laur-i pal-i *Moducha* vocatam ... per cursum eiusdem fl-i *Lokoych* ... cadit ad qd. lacum *Bokoych* ... ibique commetaneitas t-rum ipsius Nic-i term., et inc. tenere ... cum t-is cruciferorum de *Nekcha* ... per eundem lacum eundo cadit ad qd. fl-m *Nekche* ... inc. tenere commetaneitatem cum t-is Dem-i f-i Dem-i ... ad ipsum fl-m *Nekcha* caditque ad alium fl-m *Bleznicha* ... inc. tenere commetaneitatem t-is f-rum c-is Cleti et per eundem fl-m *Blyznicha* ... ad qd. fl-m nomine *Wlchycha* et per eundem ... cadit ad qd. fl-m *Kraso* ... (Dl. 100 094). Ez a határjárás korszerűen adja meg a szomszédokat, az uradalom É-i határait azonban nem írja le, viszont DK-en kiterjeszkedik az 1294-ben is vitatott Barázda birtokra. A *Rozna* ma *Rezna* ér Kapelna mellett D-re, a *Kolkoichuch* ma *Klokočevac* patak, a *Ruhocha* ma *Orahovica* város, a *Chernuch* ma *Crnac*, a *Dragozchernuch* ma *Dragustinac* erdő Crnac és Petrovo polje között, a *Pezyna* ma *Pistanac* patak, *Ylsua* ma *Jošava* helység, a *Wlchycha* ma *Vučica* folyó, a *Lokoych* ma *Lukašac* csatorna, *Moducha* ma *Motičina* helység, a *Bokoych* ma *Bukvik rieka*, *Nekche* ma *Našice* város, *Bleznicha* ma *Breznica* patak, Keled fiainak birtoka *Kos*, a mai *Koška*, *Wlchycha* a *Vučica* folyó, végül a *Karaso* a mai *Karasica* folyó. 1296-ban Péter bán Aszuág nevű birtokát a Velčica és Karasó szögében fekvő Hidvég vagy Geredistye [ma Valpó] határosának mondják. 1301 e. a Pekriek elveszítették Aszuágot, és csak [Kán nb.] Péter és Gyula szerezte vissza Péter bán fia (Tuz) Lőrinc számára. Ekkor két Siger nevű falu tartozott hozzá (ld. ott). 1330-ban Thuz (dictus) Lorinc fiainak osztozásakor Péter és Lőkös kapta meg Aszuágot és Szentgyörgyöt, Pál pedig az elhalt Domokos nevű bátyjuk birtokát, Pekert. A XIV. században készült az aszuági uradalom alábbi határjárása: Cap. Quinqueeccl. +1228/+1228/383/407 [Az egyik +1228/+1228/423-i átirat alakjait zárójelben adjuk]: ... a pt. Sept. in littore *Drave* in vicinitate p-is nob-um de *Rahulcha! (Raholcha) Bogonow (Bagonou)* vocate, in fine cd. silve ilicum vulg. *Tulherdew (Tulherdeu)* nuncupate a pt. Occ., ... ad pl. Mer. per lacus et per prata ad dumos viminum *Requitije! (Regetie)* ... ad ... Mer. ad 1 portum ... a. il. ... a pt. Occ. tenet m-m p-is *Bogonow (Bagonou)* ... a pt. Or. ... p-is *Ozyagh! (Ozyag)*, ibidem transit magnam viam ad pt. Mer. ... a. piri ... transit 1 strg *Stoysentherit (Stoysencherit)* ... a. ulnus (volmes) ad ... pl. Mer., ... lapis ... crucesignatus secus magnam viam per quam itur de *Ozyagh! (Ozyag)* ad v-m *Wyllow (Vyllou)* ... ad pt. Mer. ... ad 1 puteum *Hualenkutha (Hualenkuta)* ... silvam *Saas* ... transit ... ab Occ. ... ad pt. Mer. in 1 lacum *Iuahonmalakaya! (Juahunmakalia)* ... 1. de populo ... ad 1 viam magnam, per quam itur similiter de *Ozyagh! (Ozyag)* in v-m *Wyllow* ... ad 1 silvam *Glosye (Glosio)* ... ad pt. Mer. et transit ipsam silvam ... per i-s arabiles minoris *Palana* ... ab Occ. ad pt. superiorem ... transit ipsam *Palanam* ... ad 1 lacum *Ragutouicha! (Raquitouicha, Ragertouicha)* ... a. il. ... ad pl. Mer. ... in fl-m *Crasow (Carassou)* et per ipsum fl-m ad pt. Occ. supereundo ... exiens de eodem fl-o *Crassow (Carassou)* ad pt. Mer. transit ad 1 lacum *Clokochuch! (Clocl ochouch)* ... contra cursum eiusdem fl-i *Clokochwch! (Clokochouch)* ad pl. Mer.

... exit a pt. Or. in (ad) caput cd. lacus nomine *Rezna* ... a. il. ... t. nob-um de *Raholcha (Racholcha)* ... ad pt. Occ. per eundem lacum ... cadit ad eundem lacum *Clokoclwch! (Clokochouch)* ... per eundem lacum ... ad alium lacum *Pezyemlaka (Pezyemalaka)* ... in quo qd. lacu eundo ... exit ... prope 1 magnam viam per quam itur de *Raholcha* ad *Ozyagh! (Ozyag)* et per ipsam viam ... prope lacum *Cherych (Cherich)* ... inter maiorem et minorem *Dragoztrynch! (Dragoztrinch)* ... iuxta pontem *Scurubuchhyda! (Sturubuchhyda)* ... in (ad) fl-m *Pezchyna! (Pezthina)* ... in commetaneitate aliarum t-rum nob-um de *Raholcha Jalsaua (Jalsana)* vocatarum ... per eundem fl-m ve. Or. ... cadit (ad) qd. alium fl-m *Wlchyche* ... per ipsum fl-m ... cadit ad alium fl-m *Lokauech* ... commetaneitas t-rum ... nob-um de *Raholcha* term. et ibi inc. tenere ... cum *Motuchyna* ... contra cursum ... fl-i *Lokauech* ad pt. Mer. ... exit de ipso fl-o ... a. il. ... a pt. Mer. sep. m-m *Motuchine*, ... a pt. Sept. t-e *Ozyagh! (Ozyag)* ... ad pl. Or. ... ad qd. lacum a pt. Sept. *Rogtouicha (Ragertouicha)* vocatum ... ad ... pl. Or. ... ad qd. silvam nemorosam *Kanachyn! (Kanadyn)* ... a pt. Mer. ... ad pt. Or. et cadit in fl-m *Matuchyna (Motuchyna)* ... a. il. ... m-e ... *Motuchine*, altera vero *Ozyagh! (Ozyag)*, ibique transit ipsam aquam ad pt. Or. ... ad 1 silvam per quam venit ad magnam viam in qua itur de *Motuchyna* ad *Ozyagh (Ozyag)* ... per 1 silvam ... ad Or. ... ad 1 fl-m *Bekvyk! (Bokvyk)* ... commetaneitas *Motuchine* term. ... per ipsum (eundem) fl-m *Bokoyk (Bokvyk)* inc. tenere commetaneitatem cum *Nekche* ... per eundem fl-m ... ad fl-m *Nekche* ... per ipsum fl-m *Nekche* ... ad pt. Or. ... ad 1 lacum *Byztra* ... ad alium lacum *Mathlin! (Machlin)* ... in lacum *Kathkona (Kouachkoua)* ... cadit in fl-m *Brezthnyche! (Breznicha)* ... inc. tenere commetaneitatem cum t. *Kos* et per eundem fl-m *Brezthnyche! (Breznicha)* ... ad fl-m nomine *Wlchyche* et per eundem ... ad aquam *Medues* et in ipsa aqua *Medues* relinquendo commetaneitatem t-e *Kos* ... in dicto fl-o *Wlchycha* et tenet ... cum cruciferis de pr-o *Crasow (Carassou)* et per eundem fl-m *Wlchycha* ... ad fl-m *Crassow! (Carassou)* ibique commetaneitas dictorum cruciferorum term. ... contra cursum eiusdem fl-i *Crassow (Carassou)* in magno spatio ... ad m-m t-e *Gerech* et ibi exit de ipso fl-o ad Sept. ... a-es de populeo ... ad 1 montic. ... magna via per quam itur de *Ozyagh* ad *Gerech* et transit ipsam viam ad ... Sept. ... ad alium montic. ... desc. et intrat (in) stag. *Martyna (Martina)* ... per eundem stag. ... ad pt. Or. ... a-es *fyz* et *nyar (naar)* dictas iuxta fl-m *Drava! (Drave)* ... cadit in ipsum fl-m *Drava* ... contra cursum eiusdem *Drave* ... (Dl. 145!, Smič. III. 320—3 és H. VIII. 22—4). Ez a határjárás annyiban különbözik az 1281. évitől, hogy a Karassó és Dráva közére is kiterjeszkedik. A máig megmaradt helynevek: *Bogonou* ma *Badjevo* psz. a Dráva mellett, *Wyllow* ma *Viljevo* kzs., *Saas* ma *Šaš* erdő, *Glosye* ma *Gložđje pusta* Viljevótól K-re, ill. DK-re; — innen ld. az 1281-i határjárás azonosítását, de kiegészítőleg *Kanachyn* ma *Kovačica* erdő és *Medves* ma *Medveš* (1913. térk.). Ez az uradalom számos egyházas helységet foglalt magában. A névadó Aszuág mezőváros a pápai tizedlajstromban Aszuág és Sz. Mária-kápolna néven szerepel. Bertalan aszuági pap 1332: ½ M.; Denes, a Sz. Mária kápolna, ill. Aszuág papja 1332: 40, 1333 I: 60, 1333 II: 30, 1334 I: 21 báni, 1334 II: 4 gs., 1335 II: 50 báni pápai tizedet fizet. Az aszuági esperes, aki a pecsi. kaptalan tagja, 1333-ban az előző évben üresedésben levő esperesség jövedelmének fele gyanánt 7 M-t adott pápai tizedként, 1333 I: 1 M., 1333 II: 4 pensa, 1334 I: 2 M., 1334 II: 1 M. 1 báni összeget fizetett. — Ma hn. Donji Miholjac és Sv. Gjuragj között: *Osuvak* (Bösendorfer 95). (Cs: Körösm. 56, 91.)

Avfalva 1330: Jo-e f-o Doni-i, Ben-o f-o Deme, Jo-e f-o And-e, Moys f-o Geur nob-bus de *Aufolua* (Dl. 2632, A. II. 470).

Ávfalvai nemesek 1330-ban almamelléki tanúk közt szerepelnek. — 1425-ben *Aufalui* nemesek Peterdiekkel együtt a Mozsgó és Ibafa közti Szentgál szomszédosai (Dl. 11 610). Ma Almamellék, Szentgál és Mozsgó területe mellett Ny-ra *Fáfa* hn-et

találunk (1883. térk.), mely **Ávja* fejleménye lehet. (Cs. II. 468 tévesen Anfalu néven.)

Azorjás ld. Adorjás.

Babarc +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Boborc* (Vat. I/4. 576) = +1015// XV: *Babarczy* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12); 1325, 1330, 1331: Briccium ... sac-em eccl-e nostre [conv. Warad.] de v. *Boborch* (Z. I. 269, [Brikcium] 360, 371); 1332–5/Pp. Reg: Mori sac. de *Bobolcha* (Vat. 1/1. 283); Nor sac. de *Babarch* (Uo. 294); Maur. (sac.) de *Boborcz* (Uo. 316).

Állítólag I. István adományából a pécsváradi apátság birtoka. 1325-től egyházas helyként szerepel. Papja 1334 I: 20 báni, 1334 II: 2 gs., 1335 II: 5 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Mohácstól Ny-ra. Lip: *Babarcz* h.; Hnt. 56: *Babarc*. (Cs. II. 460.)

Babaréve ld. Valkó vm.

Babócsa 1289/291: v. *Bobocha!* (Dl. 1244!, F. V/3. 450 = 1289/347: *Babocha!* Dl. 87 210!); 1313: v. *Bobolcha* ... in vicinitate Harsan et Ebesharsan, in C-u de Barana (Z. I. 144); 1333: p. *Baboucha* (Uo. 417).

A szársomlyói uradalomhoz tartozott. Balog (Sinister) Miklós magtalan halála után 1289-ben vejének, Lőrinc nádor fia Keménynek adta a király, azonban nem lett az övé, mert a fenti Bolug (dictus) Miklós leánya, Katha megkapta leánynegyedbe, s ennek fia, Gyönki Miklós 1313-ban Bojával együtt 100 M-ért eladta Bán fia Miklósnak. 1333-ban Becsei Töttös birtoka, aki cserében átadja a királynak. — Ma *Babocsa* hn. Kisharsány határának DK-i sarkában (Kataszt. térk. 1866). (Cs. II. 469; Foll. 309.)

Bag, Bakiteleke +1093/404: t. wduarnicorum de v. *Bog* (Dl. 78 572, Z. I. 1); 1332: p. *Bokyteleke*, in C-u de Baranya (Dl. 87 025).

Bag udvarnokfalu Nyárád tatárjáráselőtti határleírása szerint ettől ÉNy-ra feküdt. A helyén 1332-ben feltűnő lakatlan (vacuas et habitatoribus destitutas) Bakitelekét 1332-ben Károly király, mint örökös nélkül elhalt birtokát, Márton fia Demeter és Péter fia Máté királyi ajtónállóknak (ianitores) adta Korogy birtokkal együtt, s közös határukat leíratta: Cap. Bud. 1332/332: ... a qd. nemore a pl. Or. ... riv. ——— *ka* ... in quo riv-o ... ve. Mer. et exeundo ... ve. pt. Occ. ... ad v-m domini ep-i Quinque-eccl-is *Lota* vocatam ... ad pt. Occ. ad magnam viam, transeundo ... a. pir. ... desc. ve. Aq. ad vallem *Kewresuelgy* ... ad 1 *Berch* ... in eodem *Berch* ... ad 1 vallem *Kewres-velge* (!) ... transeundo ipsam vallem ... in qd. planitie ... desc. ad vallem *Kawaskut* ... transeundo ipsam vallem ... ad priorem ... (I. h.). — Lota mellett É-ra feküdt. (Cs. II. 475.)

Bagota 1262/413: t. St-i et Bethke f-rum Bede de v. *Bagatha* (Dl. 533, W. VIII. 44–5); 1274: Tyna ... rel. Sal-is de gen. Geg, nunc uxor Chepani de v. *Bagata* (Dl. 86 837; W. IX. 105).

A Bagotaiak 1262-ben megosztoznak rajta s a választóhatárt leírják. Cap. Quinque-eccl. 1262/413: ——— via, que venit de v. *Bulchew* et transit per v-m *Bagatha* ... ad aquam *Kewrus* ... a pt. Or. cedunt in partem Felciani, Pauli et Cepani ... ac cognatorum ... in fine v-e *Bagatha* ——— ... a. nucis ... ——— Felciani et Pauli ..., altera vero f-rum Bede ... iuxta magnam viam ... aque *Kewrus* ... per eandem magnam viam tendit ve. v-m *Welen* ... ad *Kewrus* ——— ... 2 m-e ... 1 ... Felciani et Pauli ac cognatorum ... a parte inferiori; [2] a parte vero superiori f-rum Bede ——— cadit in aquam *Kewrus* ... 2 m-e ... 1. a pt. Or. est f-rum Bede; a pt. vero Occ. ... Felciani ——— (I. h. hiányos szöveg). A Bede fiai számára körülhatárolt rész a telekkel, szántóföldekkel és réttel (cum sess-e, t-is arabilibus et prato) 29 hold (iugera t-rum). A Kőrös (*Kewrus*) körüli részt Felicián, Pál, Csépán és rokonsága kapja; a Kőrös folyón túl D-re eső földeket a régi módon (közösen) birtokolják. 1274-ben Csépán özvegye első

férje rokonságát hitbére és jegyajándéka kiadásáról nyugtatja. — Ma kzs. Pécstől DNy-ra. Lip: *Bagota* h.; Hnt. 56: *Pécsbagota*. (Cs. II. 469.)

Bágya ld. Bátya.

Bajcs é. n. [1280 k.]/289: eccl-m in *Boych* in honore OOSS. edificassemus ... in circuitu t-e *Boych* ..., ante portam curie eccl-e de *Boych* (Zay lt. P. 5. 1, W. XII. 352–3= =1283 k. > 520 k: Bp. Egy. kt. Cod. lat. 115. sz. 16. l.); 1283/369: Karatinus prior eccl-e nostre OOSS. de *Boych!* ... de O. S. Aug. (Zay lt. P. 5. 4, W. XII. 410); 1289: fr. Karachynus prior eccl-e OOSS. de *Boych* et fr. Jo. ordinis fr-um heremitarum de O. S. Aug. (Zay lt. P. 5. 1, W. XII. 486); 1294: fr. Jo. prior de *Boych* (Dl. 1395, W. X. 163); 1300 > 520 k: *[Baych]* (Bp. Egy. kt. Cod. lat. 115. sz. 17. l.); 1323: Bokou f. St-i de iuxta *Boych*, ... Bokoufoldu ... iuxta *Boych* (Révay lt. Gyulay III. 31); 1334/369: Dem. prior de *Boych* ord. herem. (Dl. 5779).

[Kán nb. Siklósi] Gyula fia Miklós 1280 k. építtette az ágostonos (pálos) remeték számára a Mindenszentekről nevezett kolostort Kisharsány mellett É-ra, Bajcs földön, a hegyeknél egy völgyben (ad montes in quorum guallio dictum cenobium est fundatum). A felszentelésnek a szenttrinitási apát és szerzetesek ellentmondtak s magukat mondták kegyuraknak. Miklós ispán 150 hold kisharsányi földből 50 holddal kárpótolta a szenttrinitási apátságot. A Bajcs körüli földet, ahol a remetéknek 2 szekérre való kaszálójuk és malomhelyük is volt, elhatárolta a szenttrinitási apátság földjétől: c. Nic. f. Jule [1280 k.]/289: Via scil. adiacens ab Aq. pt. *Minoris Harsan* et per eandem viam ... ad superiorem partem eccl-e *S. Crucis* ... per eandem ad m-m Andree c-is, et ibi eccl. habet fen. continens absque labore 2 currus, ibidem ... inter mol. *S. Crucis* et Andree c-is locum mol-i concessimus eccl-e de *Boych* ..., eadem via vadit ad Mer. pt. ante portam curie eccl-e de *Boych* ... (l. h.). A határút a kolostor udvarházának kapuja mellett halad, a keresztúri kolostor közelében. 1283-ban Miklós ispán fiai megerősítik az alapítást. Perjelük 1289-ben átíratja az adománylevelet s utóbb megbízottként szerepel. Bajcs 1323-ban Bakófölde határosa. Perjelüket 1334-ben pálos rendűnek mondják. — Ma hn. Nagytótfalu határában a Gombáshegy és Császárhegy közötti völgy középső részén. Kataszt. térk: *Pajcs*. A környékbeliek ottjártamkor *Bajcs*nak is mondták; a völgy felső vége a *Kilisa* vagy *Gilisa* (< **klissza?*), ahol a kút felett emelkedő tüskés bozótos rejtheti a kolostor helyét. A völgy két oldalán malomgát maradványa figyelhető meg. (Cs. II. 460; Gerecze 134, 145.)

Bajnokfalva 1289/291: v. *Boynukfolua!* (Dl. 1244!, F. V/3. 450).

A szársomlyói uradalomhoz tartozó Pélmonostor birtoka volt. Balog (Sinister) Miklós magtalan halála után, 1289-ben vejének, Lőrinc nádor fia Keménynek adta a király. Többé nem szerepel. — Árki és Péntekfalva között sorolják fel; ma hn. Kácsfalutól É-ra. 1928. térk: *Bajmak*. (Cs. II. 470.)

Bakiteleke ld. Bag.

Bakófölde 1323: p. *Bokoufoldu* ... iuxta Boych (Révay lt. Gyulay III. 31).

Bajcsmelléki (de iuxta Boych) István fia Bokou 1323-ban kötelezi magát, hogy Bajcs melletti Bakófölde nevű birtokát eladás esetén csak az Óváriaknak adná el, mivel földje minden oldalról ezek földjével szomszédos. — Többé nem szerepel. Bajcs alatt a völgyben fekhetett.

Bakonya é. n. [+1235]/350/404: magnam viam ... de v. Erzek! in *Bakonya* ... sep. a t-is cap-i (Pécsi pk. lt.!, F. III/2. 433); 1276: St. de *Bokona* (Dl. 86 845, W. XII. 186); é. n. [1290 k.]: Jac. f. Pauli de *Bokvna* (Str. II. 474); é. n. [1292–94]: Jurk et Egyrih f. Markus de *Bakana*, Jo. f. Zechyn de eadem (Dl. 47 743, ÓMO. 108); 1315: mg. Renoldus f. Dion-i de *Bakanha* (Dl. 67 688); 1329: Renoldus f. Dyon-i de *Bakana*

(Uzovich lt.); 1332—5/Pp. Reg: Jac. sac. de *Bachana*, *Bokonia*, *Bagana*, *Batana*, *Bakana*, *Bakanha* (Vat. 1/1. 236, 264, 274, 284, 292, 312).

Boda tatárjárás után készült határleírása szerint a pécsi káptalan birtoka volt, s említik az Ercékről ide vezető utat. 1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között Bakonyai szerepel. Bakonyai Rénold 1315-ben Gerdén hatalmaskodott. Papja 1332: 60, 1333 I: —, 1333 II: 20, 1334 I: 20 báni, 1334 II: 4 gs., 1335 II: 20 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől Ny-ra. Lip: *Bakonya* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 470.)

Baksa (Nagy-, Pabar-) 1247/412: t. *Boxa!*, magna v. *Baxa* (Héderváry lt. Losi fasc. 25!, F. VII/1. 293—4); 1276: v. *Boxa*, v. Isip de *Boxa* (Dl. 86 845, W. XII. 186—7 hiányos); é. n. [1280 k.]: St. . . . de v. *Boxa* de Barana (Dl. 82 894, Z. I. 66); 1283: Ornoulth de *Boxa* (Dl. 67 679); 1285: Arnoldi ~ Ornold de *Boxa* de gen. Nempthy (Révay lt. Gyulay I. 32, W. IX. 435—7); 1320: Ben. f. Arnoldi de *Baxa* pro se et pro Paulo f-o Arnoldi fr-is sui (Z. I. 180); 1332: p. *Pobor Boxaya* (A. II. 575); 1332—5/Pp. Reg: Jo. sac. de *Boya*, *Bokza*, *Boya*, *Baxa*, *Boya*, *Bakza* (Vat. 1/1. 237, 264, 273, 283, 293, 313).

A XIII. századra három falu alakult ki rajta. Az egyik Gemruk!, Bheled és nemzetségük (tota eorum generatione) öröklött földje volt. Bheled orosz fogságba esvén [1234 előtt] kiváltására Gemruk eladta Baksa földet Fábián és Pabar (Pobor) ispánoknak 20 ezüst M-ért. Fábiánék azonban többet foglaltak el a vett földnél, s 1247-ben perre kerülvén a dolog, kénytelenek voltak a többletet visszabocsájtani Gemruk fiának, Phinturnak és nemzetségének. Ez alkalommal földjük határát leírják. Cap. Quinqueeccl. 1247/412: . . . a capite aque *Dobonuk!* . . . ve. Or. ad v-m *Gurchen!*, ubi sunt populi eccl-e Gevriensis! . . . ve. Mer. . . . ad t-m *Olchar!* v-e Fabiani . . . per magnam viam . . . inter 2 nemora, ubi t. Phintur est eis commetanea a parte sinistra . . . ad caput vallis . . . nemus . . . arund. . . . in aqua *Dobonuk!* term., que est intermedia t-e de magna v. *Baxa* et illius de quo est supradictum (I. h.). Ezek szerint a *Dobonuk* folyó (ma *Malomárok* 1892. térk.) választotta el a Ny-on fekvő Nagybaksát Pabarék K-re eső Baksájától, míg Baksa D-i részét Fintor birtokolta. 1332-ben az említett Pabar (Pobor) fiai, Péter és Dezső falujának neve Pabarbaksája. — A folyótól Ny-ra eső Baksán 1276-ban 2 eke föld (sufficiens culture 2 aratrorum) Pál fia Pousa és Berekun fia Pál kovázdi várjobbágyé; többi része, [mely kovázdi várföld lehetett], királyi adományból Németi Lénárd ispáné volt s fiai, Domokos, Lénárd és Pál birtokolják. A várjobbágyok földjét Lénárd fiai földjétől elhatárolták. Domus Militie Templi [de Okur] 1276/276 Conv. Warad: . . . a pt. Or. a qd. fl-o . . . 2 m-e . . . , in quarum una est *gyabukur*, ita . . . quod t. a pt. Sept. . . . cessisset Dom-o, Dyon-o et Paulo, . . . a pt. Mer. existente remanente Pousa et Paulo . . . ve. Occ. . . . a. nucis . . . in eodem *gyamege* . . . ad viam, que vadit ad v-m Isip de *Boxa* . . . *dymulchynbukur* . . . a. pomi . . . ve. Occ. . . . ad magnam viam, que de *Boxa* vadit ad v-m *Bugad* . . . ad pt. Mer. . . . ad 2 m-s . . . que sep. a pt. Mer. t-m f-rum Isip a t. Pousa et Paulus predictorum et a pt. Occ. a t. Dom-i et suorum fr-um . . . (I. h.). Az ettől D-re, alighanem a mai Tengeri területére eső rész volt a kovázdi várjobbágyoké s Baksai Izsép faluja; az ettől É-ra eső részt, [Nagybaksát] utóbb Németi nb. Baksai Arnold és fiai birtokolták (1283, 1285, 1320). Talán a D-en fekvő Baksába való volt azon István, aki 1280 körül urai, Barlas fiai Beles és Domokos nevében járt el. — Papja 1332: 25, 1333 I: —; 1333 II: 15, 1334 I: 20, 1334 II: 15, 1335 II: 12 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől DNy-ra. Lip: *Baksa* cum pr. Bodorfa [ɔ: Boborfa] h.; Hnt. 56. ≈. (Cs. II. 470.)

Bakszeg 1330: Pet. f. Pauli de *Bokzyg* (Dl. 99 919).

Aszuági ügyben tanúskodó nemes nevéből ismert. — Ma kzs. a Dráván túl, Našicetől ENy-ra. Lip: *Boksich* cr.; Hnt. 13: *Bokšići*; INM. 51: *Bokšić*.

Bala, Vég- 1281: t. *Weegbala*, in C-u de Borona (H. VII. 176—7); 1293: t. *Wegbala!* ~ (Dl. 1365!, W. XII. 544—5).

1281-ben Kán nb. (de gen. Julabani) Beremeni Péter végbalai 7 ekényi földjét (cum t-is arabilibus et campestribus ac pratis ... ad usum 7 aratrorum) 20 dénár M-ért eladta rokonának, Kostáni Bekének, s az eladást 1293-ban megismételte nemzetségének minden tagja beleegyezésével. A határt mindkét esetben leírták: Conv. Warad. 1281 (~ 1293-i változatok): ... a fl-o *Skalch [ɔ: Skalth]* vocato in commetaneitate t-rum Laur-i f-i Vid de *Lypow (~ Lypov)* et fr-um suorum f-rum Myskouch (~ Myscolch) ... ad dumum viminum ... iuxta qd. ins-m, ubi cadit in aquam *Draucha* vocatam, quam transiliens ... ubi est vallis ... ad 1 magnam viam, per quam itur in v-m *Beremen*, in qua via eundo exit ab eadem ... per vallem viminosam ... conmetaneitas t-rum ... Laur-i et ... f-rum Miscouch (~ Myscolch) term. et inc. tenere ... cum t-is Petri f-i Buchk (~ Bucka!) ... ad pontem *Zempdyhyda (~ Zemdyhyda)* vocatum, quo ponte transito, per eandem aquam super qua est idem pons ... ad locum *Seeg* dictum ... a. nucis ... 6 a-es pirorum ... aqua *Draucha* transitur iterato ... ad magnum stag. ... a-em iliceam ferro consignatam ... in supradictam aquam *Skalch (~ Scalch)*, ubi commetaneitas t-rum Petri f-i Buchk term. et inc. tenere ... cum t-is mg-i Jo-is f-i c-is Lad-i. In ... aqua *Skalch (~ Scalch)* contra cursum ... (I. h.). A határjárásban említett *Skalth* víz, 1349-ben pisc., fl. *Iskolth* (A. V. 281), ma *Eskutóc* ér Beremendtől D-re (1928. térk.); a *Draucha* 1349-ben pisc. *Darolcha* (Uo.), ma pedig *Drávicza* Beremend határában DNy-ra (kataszt. térk.). — Ma hn. Kásádtól D-re. 1884. kataszt. térk: *Balo*. (Cs. II. 470; vö. Foll. 298.)

Balak +1093/404: v. *Bolok* (Dl. 78 592, Z. I. 1). (Nagy-)Nyárád tatárjárás előtti határleírásában szerepel D felé. A tatárjárás utáni határleírás már nem említi, így elpusztulhatott.

Balat 1330: St. de *Balach* (Z. I. 360); St. f. Geo-i de *Balath* (Dl. 99 919).

Balati nemes nevéből ismert, aki Babarchoz kiküldött királyi ember. A megye K-i felében kereshetjük. (Cs. II. 470.) Lehet, hogy azonos az előbbivel.

Balogd 1296/296, 1296: v. *Bolugd!* (Révay It. Gyulay II. 32!, W. X. 213 és HOkl. 152).

[Győr nb. Óvári] Konrád birtoka, melyet 1296-ban [Kórogyi] Fülöp lerombolt. — Csér és Göncöl között sorolják fel, tehát Herend és Újpetre közt kereshető. (Cs. II. 470.)

Bálványos 1332—5/Pp. Reg: Jo. sac. de *Paluanus, Balva(c), Baluan* (3×) (Vat. I/1. 238, 264, 274, 293, 313).

Papja 1332: 10, 1333 I: 8, 1333 II: 15, 1334 II: 5, 1335 II: 5 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől ÉNy-ra. Lip: *Bános* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 470.)

Bán(falva) 1227/443: pr. *Ban* (Dl. 64 764, W. VI. 441); *1289/291: v. *Baanfolua!*, ultra fl-m Krasou! (Dl. 1244!, F. V/3. 450).

Moyz nb. Perekw, Razlov és Lőrinc birtoka volt; 1215-ben kárpótlásként kényszerültek átadni Konstantin fia Jánosnak, aki rögtön továbbadta Vék és Rékas falukkal együtt 156 M-ért Máté fia Pálnak. 1227-ig a baranyai serviensek kétszer megkísérlik visszaszerezni Majsmonostorának, de a nádor ellenük ítél. A tatárjárás után Szársomlyó vár tartozéka lett. Balog (Sinister) Miklós magtalan halála után 1289-ben vejének, Lőrinc nádor fia Keménynek adta a király. — Ma kzs. Mohácstól D-re. Lip. *Bán* h.; Hnt. 26: *Baranyabán*, J. *Popovac*. (Cs. II. 470 két falu alatt.)

Bár (Bor) *1296: t. seu p. *Boor!*, in C-u de Barana ex ista parte fl-i Drawe (Dl. 1436!, W. X. 233); 1323: Jo. f. Bor de *Bor*, p. *Bor* (Dl. 64 709); 1328/329/378/388: Ben. Bissenus f. Jac-i de *Boor* de C-u de Baranya, p. *Boor* (Dl. 7345); 1329/378/388: Ben. Bissenus de *Boor* de C-u de Baranya, v., p. *Boor* (Uo.).

Neve a Bor [Kalán]-nem valamelyik Bor nevű tagjának nevét őrzi. E nb. Bor fia János 1323-ban szerepel megidézve a szomszédos Cselén birtokos margitszigeti

apácákkal szemben, s 1329-ben is bírja Bár D-i felét. Másik felét 1296-ban Kórogyi Cletus unokáinak osztozásakor Philpus fiai, Lőrinc, Fülöp és László kapják. 1328-ban Bári Benedek besenyőé volt, aki itteni földjével együtt csatlakozott a fehérvári egyház nemes jobbágyai csoportjához (in cetum nob-um iob-um exercituantium ... eccl-e); 1329-ben földjének határát így írták le: Cap. Quinqueeccl. 1329/329/378/388: ... ab Or. in vicinitate t-e *Zekchew* ... t. Jo-is f-i Boor et in qd. vallicula ... ve. Mer. ... sep. t-m *Zegchew* ab Or. et t-m ... Jo-is f-i Boor a Mer. ... ve. Occ. in virgultis ... a. *magalja* ... t. eiusdem Jo-is ... ad 2 a-es ... *magyalja* (!) ... ve. ... v-m *Boor* in qd. campo ... prope ipsam v-m ... per ipsam v-m et per medium cimiterii et eiusdem eccl-e per longum exit de illa v. et cca. ortum est a. ant. il. ... asc. ... in qd. montic. ... ad 2 m-s ... 1. ... Jo-is; 2. ... Ben-i ... 3 a-es *magalja* ... ad qd. magnam viam qua itur de *Chele* ve. *Doboka* ... 4 m-e ... [1.] ... t. Ben-i; [2.] ... t. Jo-is; ... t. v-e *Chele* a Mer. ... in eadem via decl. ve. Sept. ... t. *Chele*; ... ve. Or. in silva ... ad 3 m-s ... 2 a-um *magalja*, ... querc. ... 1. ... v. *Chele*; 2. ... t. *Doboka*; 3. ... t. [Boor] ... in eadem silva ... desc. in fine vallicule ad monticulum ... m. ... sep. ipsam t-m [Boor] de t. *Doboka* ... et de t. *Bozok* ... ve. Or. desc. ... transit qd. riv-m ad qd. magnam viam qua itur in *Zekchew* ... in vicinitate t-rum *Bozok* et *Monica* ... transeundo eandem viam in qd. valle ... ve. Or. in spatio 1 iugeris ... ve. Mer. et cca. predictam viam ... a. *magalja* vulg. vocata, que *Nyugulmja* appellatur ... ad primam m-m ... (I. h.). A határ a templomon át megy, mely feljebb a völgyben fekhetett. E birtokhoz tartozott egy másik földrész, 1½ halastó és a Duna halászata (piscatura *Danobii*), melyek határa: desc. ve. *Danobium* et ibi cca. qd. viam, qua itur de *Zegchew* et inter *Danobium* in vicinitate t-e *Apaty* ab una parte, t-e *Chele* ab altera reambulassent qd. particulam t-e cum silvis et cum 1 piscina ... transivissent *Danobium* directe et medietatem alterius pisscine cum silvis et t-is in ins. ... cum piscatura *Danobii*. E birtokrészek másik fele [Bor-Kalán nb.] Jánost illette. – Ma kzs. Mohács és Szekcső között. Lip: *Bár* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 471.)

Baranyavár (*Duldumast) Anon. [1200 k.] 896 u-ra: iuxta Danubium ve. castrum *Borona* (SRH. I. 96); *Via Hierosolymitana [1030–43]: ad civitatem, quae vocatur *Duldumast* (Gombos 845); +1093/404: eccl. de *Barana* (Dl. 78 592, Z. I. 1); é. n. [1177]/500 k: v. Chepely *Braniensis* castri (Dl. 36 893); 1181: Arnolt amplius a-diac. (Dl. 22, III. Béla Eml. 335); 1192/374/425: in parrochia *Barona* nomine Sciluas (Erdődy vépi lt. 79. 4290); 1193: St. c. de *Braina* (Dl. 27, ÓMO. 61); +1198/+235/350/404: in C-u de *Baranya*, c. de *Baranya* (Pécsi pk. lt., Koller. I. 295); 1212/397/405: Kopach, quod ad castrum de *Braigna* pertinebat (Szegedy cs. lt. 66. 25); 1215/363: in C-u de *Baranya* (Veszp. k. m. lt. Kér. 1); 1217/350/367: prep-o S. Johannis et a-diacono de *Baranya* (Dl. 91, W. XI. 154); é. n. [+1219–35]/350/404: in C-u de *Baranya* (Pécsi pk. lt., F. III/2. 432); 1221/550: in prov. *Barona* (VR. 93 § 259); 1224/399: in C-u *Baranensi* (H. VII. 10); 1227/443: servientes de *Brana*, abb. S. Michaelis de *Brana*, quod est mon. Moyz (Dl. 64 764, W. VI. 441); é. n. [1230]/231: in *Baraniaensi!* parrochia (Dl. 168!, W. XI. 225); 1231/244/263: ... Geo-o de *Barana* C. tenentibus (Dl. 536, F. III/2. 238); 1232: Geo. c. de *Barana* (Uo. 287); 1239: pro decimis marturinarum totius C. de Volco et de *Brai(n)gna!*, ... a-diac. de *Brai(n)gna!* (Pécsi pk. lt. 69!, Smič. IV. 81); 1245: Chak mg-o agasonum ... c-e de *Barana* (Smič. IV. 286); 1247: t. castri de *Barana* (Révay lt. Gyulay I. 19, W. VII. 248); 1249/291: t. castrensium de *Barana* (Dl. 1244, F. IV/2. 50); 1250/251: iob. castri de *Barana* (Dl. 350, F. IV/2. 104); 1253 > XIX: mon. S. Michaelis iuxta castr. *Baronya* (F. VI/2. 410); é. n. [1259–66]/XIV: hospites castri nostri [regis] de *Barana* super t. seu p-e nostra Azyag vocata residentes, ... Baldinum c-em de *Barana* (Dl. 1877, Reg. Arp. 1667; a további ispánokra ld. TT. 1897. 450 és 1906. 600); 1262/413: Farkasione maiore exercitus, Hozugh, Salus et Petro iob-bus eiusdem castri (Dl. 533, W. VIII. 44); 1263 Pp/Pp. Reg: de *Bragna* ... castris (Theiner I. 255); +1264 [XIV.]:

t. castri de *Barana* Drauch, . . . t. castri de *Barana* Kopach (Dl. 563, W. VIII. 87–8); 1264 Pp/Pp. Reg: de *Baragna* . . . castra (Theiner I. 273); 1269: t. populorum de *Barana*, iob-es castri de *Barana*, populi castri de *Barana* (Dl. 669); 1278: Job . . . ep. Quinqueeccl-is, c. de *Barana* (Dl. 76 157, Z. I. 40); é. n. [1279–90]: nob-bus de *Barana* (Dl. 47 755); é. n. [1280 k.]/289: abb. de *Barana*, . . . collectam regalem . . . in *Barana* (Zay lt. P. 5. 1, W. XII. 352); [1279–80]: pro reformatione generali in C-u de *Barana* . . . 4 nob-bus capitaneis eiusdem prov-e (Dl. 38 668); 1281/364: p. Ozyag . . . potentialiter . . . iurisdictioni C. de *Barana* dedita fuisset (Dl. 100 094, Reg. Arp. 3102 vő. W. XII. 330 és H. VIII. 211–2); 1288/302: Nos Bene maior exerc. castri dioc. C. de *Barana* et alii nob-es iob-es castri eiusdem . . . de Hozugd, . . . iob-um castri de Wersend (Révay lt. Gyulay III. 1, H. VI. 338–9); é. n. [1290 k.]: Nos And. c. f. Petri unus de 4 iud-bus nob-um de *Barana* (Dl. 38 671); [1290–1]: iud-bus nob-um in C-u de *Barana*, . . . cur. c. de *Barana* (W. X. 424); 1295: c. de *Barana* . . . cum iob-bus castri (Révay lt. Gyulay II. 19, W. X. 187); 1296: in C-u de *Barana* ex ista parte fl-i Drawe (W. X. 233); propter descensionem prov-e de *Barana* (F. VI/2. 29); 1296/324: de Iovan iob. castri *Barana*, . . . a-diac. *Baranensis* (Dl. 86 968); 1298: Nos Kuzeu cur. c. de *Barana* et 4 iud-es nob-um dicti C. ac maior exerc. d. p. m. (Dl. 38 674); é. n. [1300 k.]: Nos Jac. f. Ambr-i c. de *Barana* et iud-es nob-um ac Jac. maior exercitus castri (Dl. 47 937); 1302: Nos Cuzu cur. c. de *Barana* et 4 iud-es nob-um eiusdem C. ac Jac. maior exercitus eiusdem castri (Dl. 40 287); Kuzu cur-i c-i de *Barana* et 4 iud-bus C. eiusdem (Révay lt. Gyulay III. 3, A. I. 35); 1305: in prov. *Barana* (Veszp. k. m. lt. Paloznak 21. (1b), Veszp. Reg. 29 sz.); 1308. Cod. Ital: arcidiachono di *Paringnia* (Vat. 1/2. 422); 1311: And. cur. c. et 4 iud-es nob-um de *Barana* ac Jac. maior exerc. castri (Dl. 67 685); 1314, 1320: a-diac. de *Barana* (A. I. 357, 548); 1315: Nos mg. St. c. de *Baranya!* et 4 iud-es eiusdem C. (Révay lt. Gyulay III. 21!, A. I. 377); Nos mg. Nic. vicec. et iud-es nob-um de *Barana* ac Jac. maior exerc. castri (Dl. 67 688, 67 689); 1319: Nos mg. Jo. c. de *Barana* et iud-es nob-um de eodem C-u ac Jac. maior exerc. castri (Dl. 38 677); Nos mg. Jo. cur. c. et iud-es nob-um de *Barana* ac Jac. maior exercitus castri (Révay lt. Gyulay III. 21, A. I. 502); 1320: in C-u *Barana* a parte Wolko, . . . in eodem C-u *Barana* ultra Draua (Z. I. 189); 1321: Nos mg. Jo. c. de *Baranha* et iud-es nob-um de eadem et Jac. maior exercitus castri (Révay lt. Gyulay III. 28); 1324: Dem. f. Jovanche maior exercitus de *Barana* (Dl. 86 968); 1327: Nos mg. Jo. et iudices nob-um de *Barana* (Dl. 76 380, Z. I. 300); 1332–5/Pp. Reg: Luc. (sac.) de *Baranawar*, *Baranauar* (Vat. 1/1. 266, 296), de a-dyaconatu de *Baran*, *Baram*, *Bara-(na)*, *Baram*, *Barana*, *Baranha*, *Barancha* (Uo. 265, 271, 274, 285, 294, 309–10).

Földvára ott létesült, ahol a Duna jobb partján vivő főútvonal a Karasó folyón átkel. E földrajzi jelentőségre utal Anonymus is azon szavaival, mely szerint a honfoglaló magyarok Ete és Bajta által vezetett serege Százhalomtól a Duna mellett Baranyavar felé indult. Annyi bizonyos, hogy erőssége már I. István korában királyi megyeszékhely. Első említését egy jeruzsálemi itinerániumban látjuk, amely az 1030 és 1043 évek közé datálható azon az alapon, hogy Ausztria és Magyarország határát a Fisgaga (Fischa) folyóban jelöli meg. Az itinerárium az egyik civitas-tól, királyi vártól a másikig haladva megadja a távolságot. Heimenburch (Hainburg) vártól Raua (Győr) várig 2 nap; ettől Wzzenburch (Fehérvár) várig 3 nap; ettől Hanenburch (Tolna) várig 3 nap; ettől *Duldumast* (Baranyavár) várig 4 nap, ettől erdőn és mocsarakon át, majd egy folyón (Dráva) áthajózva egy faluig, ahol bővelkednek kenyérben (Dehinc per sylvam et per lacus nimios atque trans flumen per navigium ad v-m, ubi est habundantia panis), ami Eszékkel azonosítható, s innen nem nagy távolságban Dordomest (Valkó) várig, mindez 4 nap; innen száraz területen át 3 nap alatt a Suouua (Száva) folyóig. A civitas szó XI. századi királyi vár, ill. megyeszékhely jelentése alapján, továbbá a földrajzi távolságok és a terepalakulatok figyelembevételével Duldumast Baranyavárral azonosítható. Duldumast valószínű

szláv jelentése: dolgo most 'hosszú híd' támogatja ezt az azonosítást. A Baranya név, mely először személynévben tűnik fel (é. n. [1141–6]/XII: *Brangna* MKSzl. 1892–93. 18, vö. Reg. Arp. 74), személynévi eredetű lehet (EtSz.), s ebben az esetben első ispánja nevét őrizheti. A vár további sorsára adataink nincsenek, míg várjobbágyokat és a vár hadnagyát a XIV. század elejéig említik. Baranyavár helység plébániájának papja 1333: 10 báni pápai tizedet fizet, 1334 II: semmit, míg a baranyai főesperes pápai tizede 1333 I: 3½ M., 1333 II: 1¾ M. és 1334 I: 1¾ M-t tett ki. A közelében épült, 1212-től szereplő Sz. Mihály-monostort ld. Monostor alatt. — Ma kzs. Mohács és Eszék között. Lip: *Baranyavár* h.; Hnt. 26: ≈, J. *Branjin Vrh.* (Cs. II. 454, 460.)

Barátúr 1332–5/Pp. Reg: Nic. (sac.) de *Barat(ur)!*, *Baratur* (3×) (Vat. I/1. 276, 285, 296, 310, vö. Arch.Vat. Collect. 183. fol. 91 a. col. I!, fol. 93 b. col. I!, fol. 100. col. I!).

Templomát 1334-ben szentelték fel (est basilica hoc anno fundata et consecrata). Papja 1333 II: 15, 1334 I: 15, 1334 II: 15, 1335 II: 7 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől ÉNy-ra. Lip: *Barátúr* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 471.)

Barázda 1259–66/XIV: foss. quod ... vulg. *Wrdugbarazdaya* nuncupatur (Dl. 1877, Reg. Arp. 1667); 1294: p. *Barazda* ..., que ... separat p-es Kas et Azyuagh! (Dl. 1390!, W. XII. 552).

1259 és 1266 között az Ördögbarázdájától D-re eső terület vitás az aszuági telepesek és a Kórogyiak Kas (Kos) birtoka között (ld. Aszuág). 1294-ben [Kórogyi] Cletus fia László ispán fiai, Philpus és Demeter tiltják Barázda használatától bátyjukat, László fia Jánost és Tétény (Thethun) nb. [Pekri] Péter bán fiait. — Aszuág és Kas (Koška) között feküdt. (Más, a nekcsei uradalomhoz tartozó Barázda: Cs. II. 471.)

Barkfalva 1289/291: v. *Borkfolua!* (Dl. 1244!, F. V/3. 450); 1346: p. *Barkfolua*, in C-u de Baranya (Z. II. 199).

A szársomlói uradalom tartozéka volt. Balog (Sinister) Miklós magtalan halála után, 1289-ben vejének, Lőrinc nádor fia Keménynek adta a király. (Cs. II. 471.) Keskend és Letnek között sorolják fel. 1346-ban Negyvennel együtt szerepel.

Barlad ld. Borjád.

Baski 1318: Micael f. Gurbune de *Boski* (A. I. 489).

A Siklósiakkal perlekedő Baski nemes nevéből ismert. — Ma hn. Lúzsok határában *Baski* (Reuter gyűjt.) és Piskó határában *Baskiszilvás* (Foll. 314; Orm. Szót.). Gurbune nevét *Görbönyeszél* hn. őrzi Kemse határában (Reuter gyűjt.). *Baski Bő* ~ *Baskibő* hn. van Egyházasharaszti mellett DNy-ra is (1866, 1870: PÁL. BiU. 228 a, 231).

Batamindszente ld. Mindszent 3.

Bátató +1015/+158/ [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Batatue* (Vat. I/4. 575) = +1015/ /XV: *Bathathewe* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12).

Állítólag I. István király adta 1015-ben a pécsváradi monostornak s határát így írta le: ab Or. terminatur *Duna;* ab Austro *Azaufey;* ab Occ. *Wt;* a Sept. *Pyzis* (I. h.). — Báta mellett DK-re fekhetett. (Cs. II. 471.)

Bátya (Bágya) é. n. [+1235]/350/404: t. Nic-i de *Bagha* ... v. Nic-i (Pécsi pk. lt., F. III/2. 436); 1254 > 342: Petrulen de v. *Baga* (Dl. 3442); *1255/415: Thoma de *Baga* ho. noster [mg-i dapiferorum] (Veszp. k. m. lt. Gyulakeszi 29); é. n. [1292–97]: Marcello i-o Sauli ac Lukachyo f-o Thome de *Bagya* (Dl. 47 743, ÓMO. 107); 1327: St. de *Bacha* (Z. I. 301); 1329: St. de *Bachya* (Uo. 320); St. de *Bagya* (Uo. 328); 1330: Lad. de *Bachya* (Niczky lt. 31).

Nyárád tatárjárás utáni határleírásában DNy felé említik Bátyai Miklós falujáť, mely később a megyében szereplő nemesek lakhelye volt. — Ma psz. Nagynyárád és Majs között. 1865/72. kataszt. térk: *Ober* és *Unter Bacsin, Bacsin* dűlők. 1913. térk: *Al. Batyim.* Ettől Ny-ra fekhetett. (Cs. II. 469; Foll. 301.)

Beangh 1295: t. *Beangh* (Révay lt. Gyulay II. 24, W. XII. 578 = Dl. 38 673).

1295-ben Óvári Konrád lemond e földre emelt jogigényéről Németi Leonard fiai javára. — Helye ismeretlen. Az Óváriak uradalma vidékén fekhetett.

Beceszege 1258 e.> 1258> 344: ad vicinitatem t-e Bethe de generatione Pauli et Jo-is f-rum Enthe [de Boghka]... que *Bethezege* diceretur (Dl. 87 161).

A Botykaiak nemzetségéből származó Bece földjét, ill. szegét az Ormán területén, de már Somogyban fekvő Boldogasszonyfalva határában említik az Alma folyó bal partján. — Ma kzs. Szigetvár mellett ÉK-re. Lip: *Beczeja* h.; Hnt. 56: *Beceja*. (Cs. II. 471: *Beczejalva*.)

Becsej (Becső) 1296: p-es Hothyas et *Becheu l*... iuxta fl-m *Drauwe* inmediate et vicinanter adiacentes (Dl. 1436!, W. X. 234); 1328: *Bechey* (Dl. 24 455).

1296-ban Kórogyi Cletus unokái osztozásakor László ispán fiainak jut. 1328-ban Ormándi Deniper fia István itteni vásárolt és szerzett részét cserébe adta [Kostáni] Beke fia Istvánnak. — A Dráva É-i partján a mai Torjánc határában feküdt (vö. A. V. 281; Cs. II. 471).

Bejke 1275: v. *Beke* in C-u de Barana (Dl. 895, F. V/2. 295); 1274 [ɔ: 1275]> 393: t. *Beyka*, ≈ (Dl. 874, Reg. Arp. 2548); 1339> 393: *Beyke* (Dl. 874).

1275-ben Tiburc ispán fia Onth az őröklött birtokok megosztásából rá háramlott bejkei és koppányi részt 40 fínom ezüst M-ért eladta rokonainak, Petherke fia Parisnak és Péternek. Ezt követően Petherke fia Péter koppányi és bejkei örökölött földjét eladta [Kán nb. Siklósi] Gyula fia Miklósnak 150 M-ért rokonai: Paris és Onth beleegyezésével. — Ma *Bejke* dűlőnév Gordisa határában. (Cs. II. 471; Foll. 309.)

Békáspabd ld. Papd.

Bél é. n. [1290 k.]: c. Blas. et Bolose f-i Borla et Karachynus de v. *Beel* (Str. II. 475); 1332—5/Pp. Reg: Ben. sac. de *Bhel(un)*, *Beel* (3×), *Bek*, *Bel* (Vat. I/1. 238, 266, 276, 285, 294, 309).

1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között Béliek szerepelnek. Papja 1332: 51, 1333 I: 70, 1333 II: 20, 1334 I: 20, 1334 II: 40, 1335 II: 25 báni pápai tizedet fizet. — 1290 k. Ercéki és Kovácsszénai nemesekkel együtt 1332—4-ben Szék, Feket, Barátúr egyházai között sorolják fel. — Az 1542-i adójegyzékben: *Eghazasbel* ~ *Eghhazasbel*. — Ma kzs. Pécstől ÉNy-ra. Lip: *Egyházbér* h.; Hnt. 56: *Bodolyabér*.

Bellye 1212/397/405: m. f-i Blasy et Some (Szegedy cs. lt. 66. 25); 1324: c. Greg. f. Paznany de *Belye* et Jo. f. Mich-is de eadem ... et pro Ben-o fr-e suo ... Nic. f. Alex-i de eadem, ... p. *Belye* ~ t. *Bele* (Dl. 94 064); 1339: Bekws f. Mych-is et Lad. f. Gregory nob-es *Billey* (!) (Szegedy cs. lt. 66. 24); 1332—5/Pp. Reg: Jo. sac. de *Belche* (2×), *Bellie*, *Belya* (Vat. I/1. 275, 285, 296, 309).

1212-ben Kopács határjárásában Bellye felől Balázs és Soma fiai birtokolnak. 1324-ben a Bellyei nemesek megosztoznak Bellyén bírt szántóföldjeiken (in t-is arabilibus) és a szomszédos Csanfalván. Gergely és Jánosék átadják Miklósnak Bellyén egy udvarhelyüket (fundum curie) és Csanfalván részüket. Miklós viszont átad nekik bellyei részén egy 64×16 királyi öl nagyságú udvarhelyet a Sz. János-egyház előtt (in portione sua ... 1 fundum curie 64 ulnas cum regali mensura in longitudine et 16 ulnas in latitudine in se habentem ante eccl-m B. Johannis in ... t. *Belye*), továbbá az egyház kegyurasága és az erdő (silve *Herezteuyn*) harmadát. Bellye és Csanfalva között megállapították a határt: Cap. Quinqueeccl. 1324: ... a pl. Mer. cca. qd. lacum *Palaska* dictum ... ve. Aq. ... cca. qd. viam ... ad qd. silvam *Harazty* ... ab Occ. ... ve. Aq. ... ad qd. a-em il. *Tulja* dictam ... a. similiter *Thulja* ... ad qd. viam ... ve. Occ. et in eadem via ... ad qd. silvam et in medio ipsius silve ... a-es ... *Tulja* ... ad qd. silvam *Cherderdeu* dictam ... a-es *Cherja* ... ve. pt. Or. et in medio ipsius silve ... ad qd. viam

Mortunusuta ... (I. h.). A *Palaska* tó ma *Palaczka* hn. (Pécs v. Múz. Ért. 1942. 40). E határtól D-re Gergely és János, Ny-ra Miklós földje fekszik. 1339-ben a Bellyei nemesek panaszolják, hogy áradás idején a járókelők és kereskedők az ő földjükön és vizükön átmenve kelnek át az eszéki réven és jobbágyaiknak sok kárt okoznak; ezért a baranyai ispán a megyével egyetértésben elrendeli, hogy az újonnan felállított eszéki rév vámja felerészben őt, felerészben a Bellyei nemeseket illesse. Ezen országos fontosságú út nevét máig fenntartotta a *Hadút* hn. Bellyétől D-re, mely alatt a *Háromhíd* és *Kilenceshíd* hn. jelzi az út folytatását (Uo. és 43). Egyházának papja 1333 II: 15, 1334 I: 15 báni, 1334 II: 2 gs., 1335 II: 3 gs. pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Eszéktől ÉK-re. Lip: *Béllye* h., Hnt. 26: *Bellye*, J. *Bilje*. (Cs. II. 472.)

Belus 1289/291: v. *Belus!* ultra fl-m Krasou! (Dl. 1244!, F. V/3. 450).

A szársomlyói uradalom tartozéka. Balog (Sinister) Miklós magtalan halála után, 1289-ben vejének, Lőrinc fia Kemény pohárnokmesternek adta a király. Többé nem szerepel. — A Krassó folyón túl feküdt. Feltehetően ma hn. Benge mellett ÉNy-ra. 1937. térk: *Biličince*. (Cs. II. 472.)

Belvárd (Bélvárad) 1316: p. *Bee———*, in C-u de Barana (A. I. 395); 1321: v. *Belawar* (Révay lt. Gyulay III. 29); 1330: v. *Bel Warad* (Uo. IV. 1).

Győr nb. Óvári Konrád unokáié volt, akiktől [Héder nb.] Henrik fia János elfoglalta, de 1316-ban a király visszaadta nekik. 1321-ben Monusturus (dictus) Miklós fia János lerombolta. 1330-ban Konrád unokáié. — Ma kzs. Mohácstól DNy-ra. Lip: *Belvárd* h.; Hnt. 56: *Belvárdgyula*. (Cs. II. 472.)

Berán (Birán) 1307 > ?: p. *Berán* (F. VIII/1. 236 hiányos); 1307 > 403: p. *Beran* ~ *Weran* (Dl. 1430, Koller III. 241 hiányos); 1332—5/Pp. Reg: Oliverius (sac.) de *Syran*, Elyverius sac. de *Byran* (Vat. I/1. 266, 276); 1335: p. *Beran* (Révay lt. Gyulay IV. 8).

Simon ispán fiai, János mester, Benedek és Zunk monostorának (mon. N. de Marci) birtoka volt. Ezek a monostorral együtt leánynegyedbe, 400 márkányi ló és fegyver értékében (?) átadták Ugrin fia László ispán fiainak, Lászlónak és Ugrinnak, akik 1307-ben cserében a pécsi káptalannak adták. Papja 1333 I: 8, 1333 II: 8 báni pápai tizedet fizet. 1335-ben Permán határosa ÉNy felé. — Ma kzs. Pécstől DK-re. Lip: *Birján* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 472.)

Berek 1270/350: *Berek*, C. de Barana (Dl. 87 249).

1270-ben Szapudi Kornél mester, fia nem lévén, rokonai beleegyezésével vejének, [Haraszt nb.] Tárnoki Bernald fia Lőrincnek és nejének, Elena nevű leányának adta Szapuddal együtt. — Szapud közelében fekhetett. A mai Somberekkel való azonosítást kétségessé teszi az, hogy Somberek területe 1329-ben Bozsokhoz tartozott (ld. Bár), s nincs rá középkori adat.

Beremen é. n. [1282] IV. 1: Elis. reg. sen: Dat. in v. *Beremen* (Dl. 38 667); 1281: Pet. f. Petri f-i Buchk de *Beremen* de gen. Julabani, ... p. *Beremen*, in C-u de Borona, ... magnam viam per quam itur in v-m *Beremen* (H. VII. 176—7); 1293: Pet. f. Petri f-i Buch (~ Buchk) de *Beremen* cum f-o suo St-o, ... magnam viam per quam itur in v. *Beremen* (Dl. 1365, W. XII. 543—4); 1296: c. Pet. f. Buchk de *Bermen* (Dl. 1435, W. X. 229); 1314: Nic. de *Beremen* eccl-e sac. (A. I. 357); 1326: St. f. Nic-i de *Beremen* (A. II. 262); 1332—5/Pp. Reg: Nic. sac. de *Beremehy*, *Boronen*, *Berome(n)*, *Beremen*, *Bereme(n)* (Vat. I/1. 238, 275, 285, 294, 309).

1282-ben Erzsébet anyakirályné tartózkodási helye. Birtokosa [Kán nb.] Beremeni Péter, aki 1281 előtt bírói úton elvesztette, s mivel rokona, Kostáni Beke 60 M-ért megváltotta számára, 1281-ben, ill. 1293-ban átadta Bekének Végbala birtokot, melynek eredetileg Beremennel közös határa volt. Végbala határjárásában említik a Beremenre vezető nagy utat. Péter 1296-ban fogott bíró; István 1315-ben rokonai siklósi várát védte,

de a megmentett javak felett még 1326-ban is pereskedett Siklósi Péterrel. Papja, aki már 1314-ben is szerepel mint végrendeleti tanú, 1332: ?, 1333 II: 40 báni, 1334 I: 40 báni, 1334 II: 5 gs., 1335 II: 5 gs. pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Siklóstól DK-re. Lip: *Bermend* h.; Hnt. 56: *Beremend*. (Cs. II. 461.)

Berkesd +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Berkust* (Vat. I/4. 576) = +1015// XV: *Bekesd* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12); +1158/220 k./323/403/Pp. Reg: v. *Berbest (I)* (Vat. I/4. 574).

Állítólag I. István király adta 1015-ben a pécsváradi apátságnak. 1158 előtt az apát és a pécsi püspök pereskedett dézsmája felett. — Ma kzs. Pécstől K-re. Lip: *Berkesd* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 472.)

Bertenye 1340: viam qua vaditur de *Bertenye* ad v-m Veyteh (Uzovich lt.).

1340-ben Hetenye határjárásának É-i végénél említik a Bertenyéről Vejtire vezető utat. — Ma hn. Csányoszró mellett ÉNy-ra. 1883/92. térk: *Berenye (I)*.

Beszen 1. (Fel-) 1181: v. que vocatur *Becen*, ... ad sepulchrum ux-is Becen (Dl. 22, Fejérp: III. Béla okl. 29). — **2. Al-** 1266/267: t-m nostri ducatus [ducis Sclavonie] *Bezim* vocatam in C-u Borona ... in commetaneitate mon-i S. Trinitatis sitam, ... t. *Bezen* (Dl. 686, F. IV/3. 400—1); 1267: t. *Bezen* (uo. 400); 1338: p. *Olbescen* ~ *Olbeschen*, in C-u de Barana (A. III. 456).

1. 1181-ben Szeles (ma Udvard) határjárásában K-re (?), Pogány és Árpád között említik e falut; nevét azon Becen-ről kaphatta, akinek felesége a határvonal mellett volt eltemetve. — **2.** E felsőbb fekvésű Beszentől megkülönböztethetően alább, a szenttrinitási monostor mellett tűnik fel Albeszen. Ez a szlavón hercegség birtoka volt, Béla herceg 1266-ban [Kán nb.] Siklósi Miklósnak adta, akit Mária királyné 1267-ben megerősített birtokában. 1338-ban Siklósi Péter és fiai eladták 30 M-ért [Udvardi] Medwe fia Fodwr (dictus) Miklósnak. — Trinitás mellett ÉNy-ra fekhetett. (Cs. II. 473.)

Beszter 1328: *Beztur* (Dl. 24 455).

Ormándi István 1328-ban itteni szerzett részét [Citói vagy Kostáni] Beke fia Istvánnak adta cserébe. — A Dráva É-i partján feküdt, Beremendtől D-re. — Ma kzs. a D-i parton. Lip: *Bisztrincze* cr., *Bistrince* ill.; Hnt. 13: *Bistrinci* és psz. az É-i parton. 1838. Baranya vm. térk: *Bisztrincze p.;* 1924. térk.: *Bistrinski lug.* (Cs. II. 473; Foll. 310.)

Bezedek (Bezeldeg) 1296/324: t. *Buzuldegh* ~ *Bezeldegh* (Dl. 86 968); 1298: Pet., Paul., Jo. et Iwanka f-i Ipoliti de *Bezeuldeg* nob-es C. de Barana, t. *Bezeuldeg* (Dl. 76 178, Z. I. 89—90); 1311: t. *Buzuldek*, C. de Barana (Dl. 86 917); 1325: Thom. f. Lad-i de *Bezeldeg* (Z. I. 269); 1330/409: p. *Bezeldeg*, in C-u de Baranya ~ t. *Wezeldeg* (Z. V. 583—4).

1296-ban egy részét Iváni Jovanka fiai, János, Jakab és Demeter baranyai várjobbágyok birtokolják és elhatárolják Fülöpföldétől. 1298-ban Bezeldegi Ipoly fiai 3 ekényi földet 3 M-ért eladnak Karul fia Péternek, de megtartanak maguknak egy elhatárolt telket és földrészt (excepta ... sess-e 1 et qd. particula t-e ... per qd. a-em piri seiunctam a t-is ipsorum in t. *Bezeuldeg*), mely szomszédos az itt birtokos Ivánka hadnagy (maior exercitus) fiainak, a baranyai Sz. Mihály-monostor patrónusainak, Désnek és Keménynek, a Sárogiaknak, Budmériaknak és Bene hadnagynak földjével. Karol fia Péter földjét, mely Deniper fiainak földjével szomszédos, özvegye Erzsébet kapta meg hitbére és leánya leánynegyede fejében, aki 1311-ben e föld felét leányának, Isalth-nak, Borjádi Istvánnénak adja, másik felét pedig második férjének, Villányi Lászlonak. László fia Tamás 1325-ben királyi ember. 1330-ban a király Bezeldeget Bulcsó birtokkal együtt János fia Mihály királyi apródnak és Zolga fia Jánosnak adta, s Bezeldeg és Ormánd között a határt megjárták: Conv. Warad: 1330/409: ... a pt.

Occ. a qd. via magna, qua itur in *Donouth* ... in commetaneitate f-rum St-i f-i Demper [ɔ: Deniper] ... in eadem magna via ... ve. Or. ... a-es iliceas ... in ipsa via ... ad 2 m-as ... l. ... ab Aq. pertinens ad ... t-m *Ormand* est a. il. ... de ipsa via salit ve. Or. ... m. ... pro. ... t. *Bezeldeg* ... ad locum *Rouazlyuk* ... commetaneitas t-rum *Wezeldeg* et *Ormand* ... term. (I. h.). — Ma kzs. Villánytól K-re. Lip: *Bezedek* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 476.)

Bicó é. n. [1292—7]: Ilye de v. *Bychow* pro se et pro ipsa v. tota, qui sunt populi mon-i Waradyensis (Dl. 47 743; ÓMO. 109).

A pécsváradi apátság népei lakták. Baranyai tanúnévsorban szerepel. Pécsvárad környékén kereshetjük. Hosszúhetény mellett Ny-ra van *Becző hegy* (1862. kataszt. térk.).

Bi(l)csér (Bülcső) 1262/413: via, que venit de v. *Bulchew* et transit per v-m Bagatha (Dl. 533, W. VIII. 44); é. n. [1290 k.]: Syke, Jac. magnus de v. *Bulchev* (Str. II. 474); 1332—5/Pp. Reg: Bart. sac. de *Bulchen*, *Bulchew*, Marc. sac. de *Bulchen*, Bart. de *Bulche(n)*, *Bulchev* (Vat. 1/1. 237, 263, 274, 284, 293), Thom. de *Bulchir* (Uo. 312).

1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemesek között Bilcsőiek (Bicsérdiek) szerepelnek. Papja 1332: 40, 1333 I: 48, 1333 II: 25, 1334 I: 57, 1334 II: 50, 1335 II: 12 báni pápai tizedet fizetnek. — Bagota 1262-i határjárása szerint *Bulchew* a mai Bicsérdnek felel meg. Lip: *Bicsérd* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 473.)

Birán ld. Berán.

Bisse é. n. [1290 k.]: Nyc. et Blasius de v. *Bysse* (Str. II. 474); 1332—5/Pp. Reg: Jo. sac. de *Basse*, *Byse* (4×), *Bysse* (Vat. 1/1. 238, 266, 275, 285, 294, 310).

1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között Bisseiek szerepelnek. Papja 1332: 50, 1333 I: 40, 1333 II: 30, 1334 I: 40, 1334 II: 44, 1335 II: 30 báni dénár pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Siklóstól ÉNy-ra. Lip: *Bisse* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 473.)

Boda, Liki- 1. é. n. [+1235]/350/404: t. *Boda* vduarnicorum ... in C-u de Baranya, ... v., t. *Liqui Buda!* (Pécsi pk. It!, F. III/2. 432—5, 439); 1332—5/Pp. Reg: Paul. sac. de *Buda*, *Boda*, Jo. de *Buda* (Vat. 1/1. 263, 273, 293). — **2.** é. n. [1292—97]: Cozmas de *Boda*, nob. iob. mon-i Warad. (Dl. 47 743, ÓMO. 109).

1. Két faluból állt; Likiboda mellett a királyi udvarnokok Bodája. Utóbbit állítólag II. Endre adta a pécsi püspöknek. A közölt határleírás a tatárjárás után készült. II. And. é. n. [+1235]/350/404: ... a ligno piri a pt. Occ. per quam (!) viam ... per ipsam viam ... per eandem viam asc. ... sep. a v.! *Liqui Buda!* ... desc. ad qd. vallem *Zarazwelgh!* ... ve. Sept. in capite ipsius vallis ... 3 ligna *Twlgſa!* ... desc. iterum ve. Occ. ... lignum piri ... a-es *Twlgſa!* ... sep. a t-is *Liqui Buda!* ... ad qd. aquam *Wysag!* vocatam ... iux. eandem aquam ... a. *Gyemelchenſa!* ... *dyrthyanſa!* ... ad montem ve. Occ. ... *Gyemelchenſa!* et per eundem montem ... de monte desc. ... a. pirus ... asc. ad montem ve. Sept. ... a. *Twlg!* ... per magnam viam in commetaneitate cap-i Quinqueeccl-is ... ve. montem ... magna via geminatur ... ve. Or. asc. ad montem et in superiori parte ipsius t-e ... ad virgultum per ipsam viam ... in silva ve. Or. ... ad locum *Varſewelge!* ... per ipsam viam ... ve. Sept. ... ad magnam viam, per quam venitur de v. *Erzek!* in *Bakonya*, reflectendo iterum in ipsa via ve. Or., desc. ad vallem *Vrmenesagh!* ... „ve. Mer. ad caput ipsius vallis *Vrmenesagh*" ! ... ve. Mer. ad 2 m-s t-eas *Oryaſew!* dictas et ab ipso loco *Oryaſew!* ... iuxta eandem silvam ve. Mer. desc. ... ad fl-m *Chukaſew!* ... a. pirus ... *Twlg!* ... per eundem fl-m desc. ve. Mer. ad qd. viam, per quam itur *Quinqueeccl-as* ... in dumibus spinarum ... ve. Mer. desc. iuxta eundem fl-m ... inter! spinas ... flect. ve. Occ. ... ve. Mer. ... ad magnam viam publicam per quam in civitatem itur *Quinqueeccl-as* ... per magnam viam publicam ... ve. Occ. ad qd. vallem vulg. *Apatywelgh!* nuncupatam ... per eandem vallem ... ad pl.

Mer. ... per 1 viam, in qua ... via itur in! v-m *Tarcha* ... sep. a t-is cap-i prenotati ... per magnam viam ... ve. Occ. ... sep. a t-is cruciferorum *S. Laurentii* de *Wkur!* ... per eandem viam ve. Sept. ... inter spinas ... ve. Sept. ... ad magnam viam et transit eandem viam ... inter spinas ... flect. ve. Or. ... ad pl. Sept. ... iuxta locum vulg. *Huzomege!* dictum ... ad pt. Sept. ... ad predictam viam vulg. *Pechyuth* vocatam ... a. nucis ... ve. Sept. ... ad qd. locum *Sigfa!* vocatum ... a. nucis ... flect. ve. Occ. ... ve. Sept. ... ad ... viam *Abram[ku]th (?)!* vulg. nuncupatam ... inter spinas ... ad m-m priorem ... (I. h.). A határjárásban említett Likiboda ma *Kisboda* dűlő a falutól Ny-ra; *Huzomege* ma *Hosszúmegye* a határ ÉNy-i részén (1855. kataszt. térk.); ettől É-ra *Várkapu* dűlő van a XIII. sz-i *Varfewelge* helyén (1865. ≈). Papja 1333 I: 8, 1333 II: 8 báni, 1334 II: 2 gs. pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől Ny-ra. Lip: *Boda* h.; Hnt. 56: ≈. — **2.** A pécsváradi apátság nemes jobbágyai lakták. — Ma kzs. Pécsváradtól DK-re: Lip: *Boda (Fazekas-)* h.; Hnt. 56: *Fazekasboda*. (Cs. II. 473.)

Bodateleke ld. Bodvölgye.

Bodmér ld. Budmér.

Bodolya 1296: p-es ... *Budula!*, in C-u de Barana ex utraque parte fl-i Karaso (Dl. 1448!, F. VI/2. 29); 1308/321/325: p. *Budula*, ubi est eccl. in honore S. Marie edificata, in C-u de Barana (A. I. 144); 1321/325: p. *Budula* (Dl. 1726); 1323: c. Nic. f. Cosme f. Chaba de *Budula*, C. Barana (Dl. 86 134); 1330: t. *Bodylia* ~ t., v. *Bodyla* (A. II. 491, 494).

III. Endre a hűtlen [bőszörmény Mizse nádor testvérével] Ayzával cimboráló [Véki] Pál fiaitól, Jánostól és Páltól elvéve 1296-ban Andronicus veszprémi prépostnak adta. 1308-ban [a Vékiek unokatestvére] Tardi Miklós átadta vejének, Vasszegi Domokosnak, s ezt a király Domokos fia Pál kérésére 1321-ben megerősítette. 1323-ban az immár Bodolyainak nevezett Miklós Valkó megyei Tard birtokát adta át Agata nevű leányának, Tardi Lászlónénak és Margareta nevű unokájának, Vasszegi Domokos lányának. 1330-ban ismét Véki Pál és János fiai osztoznak rajta. A választóhatár a Sz. Mária-templom harangtornyán és szentélyablakán megy át: Cap. Quinqueeccl. 1330: ... a Sept. in a-e nucis ... asc. ad montem ve. eccl-m et super campanile ipsius eccl-e vadit per medium eius ve. Or., venitque ad fenestram sanctuarii pro m. sumtam, ibi term. (I. h.). Pál az ettől É-ra, János fiai a D-re eső felét kapják. A cinterem körüli telket (fundum curie ... ante eccl-m cca. cimiterium) szintén kettéosztották; K-i fele Pálé; Ny-i a templom mellett János fiaié. A kaszálókat kettéosztották, míg a szigeteket közösen bírták. Bodolya Páli határosa volt és a Krassó folyó mellett feküdt. — Ma kzs. Mohácstól D-re. Lip: *Bodolya* h.; Hnt. 26: *Nagybodolya*, J. *Podolje*. (Cs. II. 454, 461.) Ld. még Csabavára és Vasszegvára.

Bodony 1295: Pet. f. Ihonnis Rufi de v. *Bodun* iob. mg-i Conrady ... pro Jos. ac Mour fr-bus suis ... c. Seb. f. Jac-i de *Bodun* (Révay It. Gyulay II. 22, H. VII. 240); é. n. [1295 k.]: Seb. de *Bodon* pro se et pro domino suo mg-o Corrardo (Dl. 38 672); é. n. [1290-300]: v. mg-i Corlaldi ... *Budun* (Dl. 47 827); é. n. [1300 k.]: v. *Budun* (Dl. 47 937); 1304/360: p. *Budun* (Somogy m. It.); 1332—5/Pp. Reg: Pet. sac. de *Sudun, Bundunh(er), Budun, Budu(n)* (Vat. I/1. 237, 264, 273, 283).

[Győr nb. Óvári] Konrád jobbágyai és familiárisai lakták, akik Nadicán szőlőbirtokosok voltak (1295). Kérdéses, hogy ezzel azonos-e azon Bodony, mely 1300 k. Jakab ispán faluja és falunagya (villicus) is Jakab. 1304-ben a Szőllősi nemesek megengedik Ambrus fia Jakab ispánnak, hogy egy velük szomszédos bodonyi földrészt megvásároljon, azzal a kikötéssel, hogy az ő földjükből nem vásárolhat és nem foglalhat el. Papja 1332: 30, 1333 I: 28, 1333 II: 11, 1334 I: 19 báni dénár pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Siklóstól NyÉNy-ra. Lip: *Bodony* h.; Hnt. 56: *Siklósbodony*. (Cs. II. 474.)

Bodvölgye (Bodateleke) 1370/371: particula t-e *Bodateleke* fuisset conditionalium regalium apum (!) et non pertinet ad castrum Harsan, ... t-m *Bodwelge* ... intra verus cursus metales dicte p-is eorum Lypow ... adiacere asserendo, ... p-em seu t-m *Bodwelge* ... t-m conditionarium regalium conservatorum apum fuisse et esse ac a dicta p-e Lypow per se et distinctam fore (Dl. 5361).

Bodvölgye valaha a királyi méhészek földje volt. 1367-től vitáztak felette, hogy földje hová tartozik, Lippóhoz (ma Kislippó), Harsány várhoz, avagy Kulach (dictus) Domokos birtokához, Újlakhoz (ma Illocska). Végül 1370-ben megállapítják a földjén húzódó határt, amit a környékbeli helységek lokalizálása szempontjából fontosnak tartok közölni: 1370/371: ... a parte p-is *Iwan* prope qd. magnam viam ... ve. Mer. ... ad pt. Occ. ... ad dumum spineti ... ve. Mer. ... ve. Occ. ... ad vallem *Rakathyaswelg* ... in viam qua iretur in v-m *Bengh* et in ipsa via ... ve. Occ. ... ad 2 m-s ... 1. p-is *Leus;* 2. p-is *Lypow*, ... ad Occ. ... ad 2 m-s ... 1. p-is *Wylak* f-rum Dom-i Kulach dicti, et 2. nob-um ... de *Lypow* ... angulum faciendo a pt. Aq. ... in vicinitate p-is *Wylak* ... ad pt. Occ. ... ad vicinitatem p-is *Chach* ... ad dumum pomi silvestris ... in qd. viam, qua venitur de *Lypow* predicta ad v-m *Chach* ... ad radicem dumi piri silvestris ... ad ... Occ. ... in vicinitate p-is *Wenche* ... ad plagam inter Mer. et Occ. ... in 1 viam ... ulmi a. ... ad declivium cd. vallis, ubi ipsam viam qd. alia via ... intersecaret ... (l. h.). A határjárás tk. Lippó (Kislippó) D-i határán vonul s ezt határolja el K-ről Ny felé menve Iván (Ivándárda), Lőcs, Újlak (Illocska), Csát és Ventye faluktól.

Bogád (Bogát) 1. +1058/300/402/403: v. *Bogad* (Dl. 1430, H. VIII. 1); é.n. [1295 k.]: Rychi Gallicus de *Bogad* iob. noster [Cap-i Quinqueeccl-is] (Dl. 38 664); 1295: Rchel ~ Rethel ~ Rechel Gallicus de *Bogach* (Révay lt. Gyulay V. 32, H. VII. 242); 1332—5/Pp. Reg: Henr. (sac.) de *Bogald* (Vat. I/1. 238), Hernuk de *Sogad* (Uo. 275), Henr. de *Bogad*, *Bogad*, *Bugar* (Uo. 285, 294, 309). — **2.** 1276: magnam viam, que de Boxa vadit ad v-m *Bugad* (Dl. 86 845, W. XII. 187); é. n. [1290 k.]: Ben. fr. Magni Laur-i de *Bagad* de iuxta Thopor (Dl. 38 671). — **3. -telke** 1330: t. *Bogadteluke* (A. II. 489).

1. A pécsi püspökség, ill. a káptalan birtoka volt. Salamon király állítólagos 1058-i oklevelében így írták le határát: ... caput autem termini *Bogad* est in ... fl-o *Hodos* supra v-m *Bogad* iuxta viam, que vocatur *Wenchwta* ... ve. Occ. per rectum in plano campo usque ad t-m *Zabod* ... desc. ve. Mer. ad viam, per quam itur ad [ɔ: de] *Bogad* in *Kyrschyem!* et asc. in magnam viam, que ducit in *Suenye* ... (l. h.). Úgy látszik, olasz (vallon) telepesek lakták. Az egyik idevaló olasz, aki Óvári Konrád szolgálatában állt, ennek földjéről búcsúvétel nélkül eltávozott, amiért Konrád mester pert indított ellenè, de utóbb kibékültek. Papja 1332: 9 gs., 1333 II: 12, 1334 I: 12, 1334 II: 15 báni, 1335 II: 3 gs. pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől K-re. Lip: *Bogád* h.; Hnt. 26: *Püspökbogád;* Hnt. 56: *Bogád*. — **2.** A Topor melletti Bogádra való Benedek 1290 k. Gyulán szerepel. Nemesi birtok lehetett. 1276-ban a Baksáról Bogádra vezető utat említik. — Ma kzs. Pécstől DNy-ra. Lip: *Bogád* h.; Hnt. 26: *Czinderybogád;* Hnt. 56: *Bogádmindszent*. — **3.** Bogádtelkét 1330-ban Vék határában É-ra említik. (Cs. II. 474.)

Bogdány é. n. [1290 k.]: Ector f. Enok nob-es de *Bogdan* (Str. II. 474); 1328/329/370/388, 1329/378/388: Nic. de *Bogdan* (Dl. 7345); 1331: ≈ (Dl. 2665, F. VIII/3. 558; Dl. 2668, 2680).

Nemesek nevéből ismerjük, akik 1290 k. tanúskodnak s 1328—31-ben királyi emberként szerepelnek. — Zengővárkony 1789-i térképén (OL. Htt. D. 4. no. 24) a Nádasd felé eső határszélen *Bogdany kút* és *Bogdány gödre* őrzi nevét. (Cs. II. 474.)

Bogdása 1251/328/374: v. *Bagdasa* (Niczky lt. 95); 1256 [ɔ: 1266]: v. *Bakdassa* (Uo. 4, H. IV. 36); 1335—5/Pp. Reg: Marcus sac. de *Bokarsa*, *Bogda——*, *Bogdasa*, *Bogdasti*, *Bogdaza*, *Bogdaza* (Vat. I/1. 237, 264, 274, 285, 293, 312).

A Haraszt-nem birtoka; 1251-ben osztoznak rajta. Az 1266-i osztozáskor Miklós bán fiai, Sebestyén és Péter kapják. Papja 1332: 20, 1333 I: ?, 1333 II: 13, 1334 I: 16, 1334 II: 20, 1335 II: 20 báni dénár pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Szigetvártól D-re. Lip: *Bogdássa* h.; Hnt. 56: *Bogdása*. (Cs. II. 474.)

Bogonó +1228/383/407: p. nob-um de Raholcha *Bogonow* vocata (Dl. 145, Smič. III. 321) = +1228/423: ≈ *Bagonou* (H. VIII. 22).

A Raholcaiak birtoka volt. Aszuág határjárásában említik a Dráva mellett Villyó szomszédságában. — Ma e helyen egy *Badjevo* psz. található (1892. térk. ; Hnt. 13).

Boja(d), Dezső- 1287: v. *Boyad* (Dl. 1212, HOkl. 105); 1289/291: v. *Boya* in cuius medio est eccl. in honore! B. Nicolai situata (Dl. 1244, F. V/3. 450); 1313: p. seu t. vel v. *Boya*, in C-u de Barana (Z. I. 144); Deseu f. Greg-i f-i Gywbarth de *Boya* unacum Peteu f-o Em-i fr-e suo patruele (Uo. 145); 1314: Matheo de *Baya* et Budur de altera *Baya* . . . eccl-rum sac-bus (A. I. 357); 1340: p. *Boya* in qua eccl. lapidea ad honorem B. Nicolai conf-is constructa . . . cum . . . mol-is in fl-o Karasou (Z. I. 576); 1332—5/Pp. Reg: Math. sac. de *Boy*, *Boya*, *Moya*, *Boya*, *Boya* (Vat. 1/1. 238, 275, 286, 294, 309), — — — *Sobona*, Jo. (sac.) de *Deseboya*, *Jo. de *Behe* (Uo. 239, 295, 309).

A XIII. században két egyházas Boja falu feküdt egymás közelében. Az egyik, melyben Sz. Miklósról nevezett kőtemplom állt, a szársomlyói uradalom része volt. Balog (Sinister) Miklós halálával unokaöccsére, Miklós fia Mihályra szállt, majd ennek magtalan halála után 1287-ben s 1289-ben veje, Lőrinc fia Kemény kapta meg a királytól. Az ő kezéből azonban kikerült, mert a fenti Bolug (dictus) Miklós leánya, Kata megkapta leánynegyedbe Babócsával együtt, s ennek fia, Gyönki Miklós 1313-ban a két falut 100 M-ért eladta Bán fia Miklósnak. Érdekes, hogy ugyanezt a két birtokot 1340-ben Cseményi Kemény fia Konrád mester adta el Becsei Töttösnek. Papja 1332: 1 M., 1333 II: 60, 1334 I: 60 báni, 1334 II: 6, 1335 II: 7 gs. pápai tizedet fizet. — A másik Boja 1313-ban Bojai Dezső birtoka volt, s róla Dezsőbojának nevezték. Ennek papja 1332: 50 bánit, 1334 II: semmit, 1335 II: 15 bánit fizet. — Az utóbbi, mely a Krassó mellett feküdt, kzs. Siklóstól K-re. Lip: *Bolly* aliis *Boly (Magyar-)* h., *Bool* g.; Hnt. 56: *Magyarbóly*. — Az előbbi ma psz. Beremend mellett É-ra. 1872. térk. *Rácz Bolya p.;* Hnt. 26: *Rácbóly;* Hnt. 56: *Püspökbóly*. (Cs. II. 474; Foll. 310.)

Boldogasszonyfalva (Sancta Maria) 1. (Boldoganyafalva) 1192/374/425: iuxta fl-m Gyreu, super quam constructa est eccl. *B. Marie*, que totaliter . . . ad 9 aratra (Erdődy vépi lt. 79. 4290); 1305/320 > 372/746: St. sac. eccl-e *S. Virginis* de iuxta *Synven* ~ *Syncen* [ɔ: *Gyureu*] (Koller VII. 287—8); 1332—5/Pp. Reg: sac. eccl-e *B. Virginis*, Ben. sac. de *Bodughassunfolua*, *Boduganafolua* (Vat. 1/1. 265, 273, 284). — **2. (Szentfalva, Sancta Villa)** é. n. [1259—66]/XIV: v-m que *Sancta Villa* nuncupatur, appellant esse *v-m B. Virginis*, econverso autem hospites nostri de eadem t. Azyag predictam *Sanctam Villam* volebant appellari nomine *S. Crucis* (Dl. 1877, Reg. Arp. 1667); 1330: Nic. i. Jac-i de *Bodukazunfolua* (Dl. 99 919); 1332—5/Pp. Reg: Thom. sac. de eccl. *B. Virginis*, Thom. *B. Virginis*, Jo. (sac.) de *Bodukasunfolua*, *B. Marie*, *S. Marie* (Vat. I/1. 244, 270, 281, 289, 300).

1. A Gyűrű folyó mellett levő Boldogasszonyfalván, mely nevét Szűz Máriáról nevezett egyházáról kapta, 9 eke földet [Monoszló nb.] Fulbert fia Gergely halála után 1192-ben rokonának, Makariás ispánnak adott III. Béla. Papja 1305 előtt végrendelet tanú Dinnyeberkiben; 1333 I: 18, 1333 II: 10, 1334 I: 10 báni pápai tizedet fizet. Ma hn. *Boldogasszonyfa* Kacsóta és *Boldogasszony* Dinnyeberki és Helesfa határában Szigetvártól K-re. (Foll. 314; Száz. 1934. 624.) — **2.** 1259 és 1266 között vitás volt a határ az Aszuagon lakó királyi telepesek és a Kórogyiak Kas nevű birtoka között. A Kórogyiak Szentfalvát Boldogasszonyfalvának nevezték, az aszuágiak pedig Szentfalvát Kereszturnak

akarták nevezni. A két templom közül a Kórogyiak szerint a Szűz Mária-egyházon, az aszuágiak szerint pedig a Sz. Kereszt egyházon át futott a határ. A baranyai ispán által megvont határ (ld. Aszuág) a *Bryzliche* (ma *Breznica*) patak torkolatától É felé fut, ahol ma a Szűz Mária-egyház nevét őrző *Marijanci* falut találjuk. 1330-ban Boldogasszonyfalvi Miklós aszuági ügyben tanúskodik. A Szűz Mária-egyház papja 1332: 36, 1333 I: 34, 1333 II: 10 báni, 1334 I és II: — pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Valpótól Ny-ra. Lip: *Marianche* cr., *Marjance* ill.; Hnt. 13: *Marjanci;* INM. 51: *Marijanci.* (Cs: Körösm. 91 a tizedlajstrom adatait nem ezzel azonosítja, hanem feltételesen a Valpóhoz tartozó Marjancival (ma Marjančaci Valpó mellett DNy-ra), vagy azon Boldogasszonyfalvával, mely a Szeglakiaké volt és Kas táján feküdt. Korszakunkban csak az aszuági Marijanci templomára van adat.)

Bolmány ld. Abolma.

Bóly é. n. [+1235]/350/404: magnam viam ... ad v-m *Bool* (Pécsi pk. lt., F. III/2. 435); é. n. [1290 k.]: iud-es nob-um de Barana: Dat. in *Boul* (Dl. 38 671); 1321: c. Em. f. Jo-is de *Boul* (Révay lt. Gyulay III. 28); 1332: Em. de *Bool* (Uo. IV. 3); 1332—5/Pp. Reg: Pet. sac. de *Poal*, *Boold*, *Bol*, *Bool*, Pet. vicea-dyac. de *Bel* (Vat. I/1. 238, 266, 274, 294, 310).

Nyárád tatárjárás utáni határleírásában említik a Bóly faluba vezető nagy utat. Jelentős helység lehetett, ahol 1290 körül a vm. gyűlést tartott. Birtokosai a Bólyiak. Papja, aki alesperes is volt, 1332: 1 M., 1333 I: 3 fertó 10 báni; 1333 II: 2 penza 5 báni; 1334 II: 10 gs.; 1335 II: ½ M. pápai tizedet fizet, ami mezővárosi szintre mutat. — Ma kzs. Mohácstól Ny-ra. Lip: opp. *Bolly* aliis *Boly (Német-)* h., *Bool* g., *Boja* ill.; Hnt. 56: *Bóly*. (Cs. II. 475.)

Bonahidakrassó ld. Krassó.

Bon(telke) 1251/328/374, 1256 [ɔ: 1266]: fundum *Bon* (Niczky lt. 95; Uo. 4, H. IV. 36).

1251-ben és 1266-ban Haraszt nb. Miklós bán fiai osztozásakor Miklós, Salamon és Vajda kapja. — A Dráván-túli Dragán és Ság között sorolják fel.

Bor ld. Bár.

Borcek 1251/328/374, 1256 [ɔ: 1266]: v. *Borcek* (Niczky lt. 95; Uo. 4, H. IV. 36).

Haraszt nb. Miklós bán fiainak osztozásakor Miklós, Salamon és Vajda kapja. — A Dráván-túli Geredistye és Rozun között sorolják fel. A Dráva és Krassó között feküdhetett.

Borjád (Barlad) 1311: St. f. Nic-i de *Barlad* (Dl. 86 917); 1330: Pet. f. Lad-i de *Barlad*, Heme f. Nic-i de *Barkad (!)* (Dl. 99 919); 1332—5/Pp. Reg: Paul. (sac.) de *Barlaad*, *Barlak*, *Barlhad* (Vat. I/1. 266, 295, 309).

Borjádi Miklós 1311-ben feleségével, Budméri Issalth-tal megkapja Bezedek felét. A Borjádi nemesek 1330-ban tanúként szerepelnek. Papja 1333 I: 25 báni, 1334 II: ?, 1335 II: 1 gs. pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Mohácstól NyDNy-ra. Lip: *Borjád* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 475.)

Bosta 1192/374/425: magna via veniens de *Bosta* (Erdődy vépi lt. 79. 4290); é. n. [1230]/231: t. *Bosta* (Dl. 168, W. XI. 225); é. n. [1290 k.]: c. Budur rufus de *Busca* (Str. II. 475); 1332: Bodor de *Bosta* (Dl. 67 705).

1192-ben és 1230-ban Szilvás határjárásában tűnik fel. 1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között Bostai szerepel, aki 1332-ben királyi ember. — Ma kzs. Pécstől D-re. Lip: *Bosta* h.; Hnt. 56: ≈.

Bottereme, Botteremehelye ld. Oros.

Botyka 1258 e./258 > 344: Paul. et Jo. f-i Enthe de *Boghka* (Dl. 87 161); é. n.

[1275]: Laur. Calvus et Laur. f. Beche, Greg. et St. f-i Beche de *Bothka* (H. VI. 162); é. n. [1290 k.]: Greg. et St. f-i Beche de *Bothka* (Révav lt. Gyulay I. 8, W. X. 455); 1294/488: Pet. f. Jo-is f-i Enche de *Bogka* (Zágr. Akad. lt. D. II. 77); 1313 > 344: Pet. f. Jo-is de *Boghka* (Dl. 87 161); 1315: Pet. f. Jo-is de *Bugka* (Smič. VIII. 383); 1330: Em. f. Thome, Clem. f. Sal-is, Jo. f. Chepan, Jo. f. Em-i, Mich. f. St-i, Dem. f. Mich-is, Nic. f. Alexii nob-es de *Bathka* (A. II. 470); 1332—5/Pp. Reg: *Mich. (sac.) de *Vgla* (Vat. I/1. 237), Dom. sac. de *Bugla* (Uo. 273), Egid. de *Rugka* (Uo. 284), Mich. de *Boka* (Uo. 293), Dom. de *Bochca* (Uo. 313).

A Botykai nemesek lakják, akik közül Bece a XIII. század elején névadója lett Beceszegnek (ma Becefa). Birtokaik Boldogasszonyfalva (Somogy vm. 1258), e mellett Pállaka (Somogy vm. 1313) és Győri (1294, 1315). 1330-ra megszaporodva 7 nemes tagjuk szerepel e családból tanúként. Papja 1332: 10, 1333 II: 10, 1334 I: 5, 1334 II: 4, 1335 II: 10 báni dénár pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Szigetvár mellett K-re. Lip: *Bottyka* vel *Botyka* h.; Hnt. 56: *Botykapeterd*. (Cs. II. 474.)

Bozsok 1. 1329/378/388: t. *Bozok* (Dl. 7345). — **2. Dráva-** 1332—5/Pp. Reg: Jo. sac. iuxta *Drauam*, Jo. sac. de *Bozek*, Pet. de iuxta *Draua* (Vat. I/1. 238, 275, 295); 1499: p. *Drawabosoka* (Cs. II. 475).

1. 1329-ben Bár határosa Doboka és Monyoka között, tehát a mai Somberek területét is magában foglalta. — Ma kzs. Bátaszéktől DNy-ra. Lip: *Bozsok* vel *Bosok* h.; Hnt. 56: *Palotabozsok*. — **2.** Papja 1332: 40, 1333 II: 20 báni, 1334 II: — pápai tizedet fizet. — Ma hn. Old határában DNy-ra. 1883. térk: *Bozsok*. (Cs. II. 475.)

Bögör 1234: Egid., Symien et Samson f-i Sebe de v. *Bugur* (Dl. 67 677).

1234 előtt Sebe itt levő része, mely 23 hold szántóföldből (iugera t-e arabilis), 1 holdnyi udvarhelyből (fundum curie in 1 iugere) és erdőből állt, s amely Coma nevű magtalanul elhalt rokonuké volt, Sebe fiaira szállt, akik azt 2 M-ért eladták Gerdei Jakabnak, Vz és Lőrinc nevű szomszéd beleegyezésével. — Ma hn. Mozsgó határában DK-re. 1884. kataszt. térk: *Bögör*. (Cs. II. 471: *Beger* alatt.)

Bökényföldc ld. Szentiván 1.

Bököd 1330: Nic. f. Pauli de *Bukeed*, Nic. f. Heydrici de *Bukeed* (A. II. 473).

A Siklósiak eskütársaként szereplő nemesek nevéből ismert. — Siklós vidékén kereshető. (Cs. II. 476.)

Budmér (Bodmér) 1285: And. f. Petri, Teha f. — — — de gen. *Budmer*, Mych. f. c-is Nic-i de gen. *Budmer* (W. IX. 435, 437); é. n. [1291]: And. de *Budmer*, iud. nob-um in C-u de Barana (Révay lt. Gyulay II. 10, W. X. 424); 1293: c. And. f. Petri de gen. *Budmer* (W. XII. 544); 1296: Bencench f. Mart-i nob. de gen. *Budmyr* (W. X. 229); é. n. [1296 k.]: mg. Bencencius de gen. *Budmer* (Dl. 38 671—2); 1297: c. And. f. Petri et Benteuch [ɔ: Bencench] f. Mark de gen. *Budmer* (W. XII. 613); é. n. [1292—97]: Greg. f. Abram de *Budmer* (Dl. 47 743, ÓMO. 108); 1298: Jo. f. Abraam de *Budmer* (Dl. 76 178, Z. I. 90); 1302: Thom. f. c-is Andree de *Budmer* (Dl. 40 287); 1305: Nic. f. St-i de *Budmer* dict. Dorobus . . . et pro Egidio fr-e suo (A. I. 101); 1308: St. f. Dom-i de *Bugmer* (Dl. 38 683); 1311: Elis. f-a Chepani f-i Matine de *Zydm(er)* [ɔ: *Budmer*] (Dl. 86 917); 1312: Nik. f. Ben-i de *Budmer* (A. 1. 260); 1324, 1325: p. *Budmer*, in C-u de Barana (Dl. 86 959, 86 976); 1328 > 403: domina Sidzoo f-a Jo-is f-i Abrahe de *Budmer* (Dl. 1430); Jac. c. de *Budmer* (Dl. 2631, A. II. 473); 1332—5/Pp. Reg: — —sac. de *Budem* (Vat. I/1. 239), Pet. de *Budyner*, *Bodiner* (Uo. 266, 295), Jo. de *Bodmer* (Uo. 310).

A Budmér nb. Budméri család a megyei közéletben játszott szerepet. Birtokosok Bezedek mellett (1298). Egyikük [Óvári] Konrád fia Jakab szolgálatában állt (1308). Azon Budmer birtokot, mely az örökös nélkül elhalt Leus-é volt, a király 1324-ben Becsei Imrének adta, de a beiktatásnak Leus unokaöccsei, András fia Mihály és Gergely, rokoni

és szomszédi jogon ellentmondtak. Papja 1332: 1 fertó, 1333 I: 20, 1334 II: ?, 1335 II: 8 báni pápai tizedet fizet. — Már a középkorban két falut alkotott, melyet 1399-től *Alsó-* és *Felső-* előnévvel különböztettek meg. Ma két kzs. Mohácstól DNy-ra. Lip: *Budmér (Kis-), (Nagy-)* h.; Hnt. 56: *Kisbudmér, Nagybudmér.* (Cs. II. 473; Kar: MNemz. I. 289.)

Bulcsó (Bulcsú) 1327: Myhedeus f. Vyd de *Bulchu*, mg. Jo. f. Vyd (Z. I. 297—8); 1330/409: p. *Bulchow*, in C-u de Baranya (Z. V. 583); *1330: Laur. r. Gotharth de *Bulchw* (Dl. 99 919).

Bulcsói Vid fia Myhedeus 1327-ben a géti monostorra hagyta vagyonát. Bulcsó birtokot a vele szomszédos Bezedekkel együtt Károly király 1330-ban János fia Mihály és Zolga fia János királyi apródoknak adta. 1330-ban Bulcsói nemes tanú szerepel a megyében. — Bezedekkel szomszédos volt. (Cs. II. 476.)

Bülcső ld. Bi(l)csér.

Citó 1296: Beeka f. Marcelli c-is de *Chythou*, nob. C. de Barana (Dl. 1435, W. X. 229); 1305 > 372: St. et Mich. f-i c-is Beke de *Chythou* (Koller III. 114); 1324 > 344: mg. St. f. Beke de *Cyto* (Dl. 87 160).

Nemesek nevéből ismerjük. Citói, más néven Kostáni Beke 1296-ban a Drávánúli Hidvég ügyében fogott bíró. Fiai 1305-ben megveszik Öszerőt, 1324-ben Töttöst s Esztyént. — Az 1542-i adólajstrom Püspöklak, Geresd, Fenyes, *Cytho*, Szűr, Felsőmesegyház sorrendben említi. Ezek között fekhetett. (Z. VII/2. 80.)

Cún 1244 > 347/?: t. *Chun*, in C-u de Barania (Reg. Arp. 773); 1257: ad t-m Swp c-is (Dl. 456, W. XI. 435); 1269: Nemel offic. c-is Swp f-i Alberehth . . . t. c-is Swp (Dl. 670, HOkl. 56); 1332—5/Pp. Reg: St. sac. de *Chunch, Chim, Chun, Zon* (Vat. I/1. 264, 273, 292, 312).

Az örökös nélkül elhalt János fiaié, Jánosé és Péteré volt. 1244-ben a király Albert ispán fiának, Sup ispánnak adta s határát leíratta: Cap. Quinqueeccl.: [1244]/244 > 374/?: . . . apud a-es Hana, ubi de *Drawa* exiret fl. qd. nomine *Fuk* a pt. Mer. et idem fl. accedens ve. Sept. conflueret in prat. et de prato directe . . . ad *Dravcham*, ubi iret qd. fl. de *Dravcha* et iret in aquam *Themente*, quae circumiens ve. Or. per longum spatium caderet in *Dravcham*, quae circumiendo ve. Sept. . . . et caderet in pt. Or. in *Dravcham*, quae teneret usque m-m priorem . . . (I. h.). *Fokok köze* ma hn. Cún határában (Orm. Szót.); *Temencze szél* dn. a szomszédos Szaporcza határában (kataszt. térk. 1884). 1257-ben Swp ispán földje Sámoddal határos. 1269-ben Swp ispán, Antal húgával, Margitával úgy egyezett meg egy szántóföld (t. arabilis) darabra, hogy ½ ekényi (ad dimidium aratrum) Swp felől Swpé; ½ ekényi Margit felől Margité lesz és a két földrész között az alábbi határt vonják meg: Cap. Quinqueeccl. 1269: . . . a pt. Occ. de aqua *Drawcha* . . . ad pt. Or. . . . ad aquam *Themencha* . . . per cursum eiusdem aque . . . ubi conmetaneitas . . . c-is Swp de t. dicte domine Marg-e term. . . . (I. h.). Papja 1333 I: ?, 1333 II: 10, 1334 II: 10, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Vajszlótól DK-re. Lip: *Czun* h.; Hnt. 56: *Cún.* (Cs. II. 479.)

Csabagáta 1296: p-es . . . *Chabagata* . . . in C-u de Barana ex utraque parte fl-i Karasso (Dl. 1448, F. VI/2. 29); 1308/321/325: p. *Chabagata*, in C-u de Barana (A. I. 144); 1308/338 > 338: p. *Chabagata* (Dl. 3124); 1321/325: ≈ (Dl. 1726); 1334 javítva 1324-re > 338: ≈ (Dl. 3124); 1330: v. *Chabagatha* (Z. I. 361); 1338 > 341, 1341: p. *Chabagata* (A. IV. 128—31); 1347: ad finem cuiusdam clausure in vulgo *Chabagatafarka* dicte (A. V. 88).

Nevét azon Csabáról kapta, aki 1248 előtt Csabavárát megszerezte, ill. építette (ld. ott). Az ő műve lehetett azon gát (clausura) is, melyet 1347-ben Bodolya mellett a hegyoldalon említenek, s amelyről a falut elnevezték. 1296-ban a király hűtlenség miatt elkobozta a böszörmény Ayzával szövetkezett [Véki] Pál fiaitól, Jánostól és Páltól,

Csaba unokáitól és Andronicus veszprémi prépostnak adta. 1308-ban [Csaba unokája] Tardi Miklós átadta vejének, Vasszegi Domokosnak; Véki János és Pál azonban tiltakozott az elidegenítés ellen. 1321-ben Vasszegi Domokos fia Pál, 1330-ban [Vasszegi Domokos veje] Werey-i Dezső birtokolja. 1324-ben, mint az örökös nélkül elhalt Vasszegi Domokos birtokát, Osl fiai, János, Miklós és Dénes a királytól maguknak kérték, de a Vékiek s a rokon Csúzai Pál engedélyt kaptak rá, hogy 35 M-ért visszaváltsák; Osl fiai a 35 M-ból ötöt hitbér címén elengedtek. 1338-ban, mint a magtalanul elhalt [Tardi] Kozma fia Miklós birtokát, Kolos fia Lack kapta meg, a Vékiek azonban 1341-ben igazolták, hogy ők Miklós vérrokonai s a birtok örökjogon őket illeti. — Ma psz. Bodolya mellett K-re. Lip: telonium *Csibogád* h.; 1937. térk: W. H. *Csibógát*. (Cs. II. 478; Foll. 302.)

Csabavára 1248/312: pr. *Chobawara*, in quo idem Choba c. eccl-m edificavit in honore Beatissime Virginis Marie (Dl. 330, W. VII. 274).

Csaba ispán vásárolta 1248 előtt, s úgy látszik, itt várat épített, valamint Szűz Mária tiszteletére templomot emelt. 1248-ban Sepsével együtt s tartozékaikkal (t-is arabilibus, vineis, pratis, silvis), szolgákkal és állatokkal (ld. Sepse) fiának, Kozmának adta át. E birtok ilyen néven többé nem szerepel. Összevethető Csabagátával, mely felett a hegyoldalon gát állott, ez azonban nem volt egyházas hely. Temploma alapján valószínűbb a Bodolyával való azonosítás, melyhez vár is tartozott. Csaba unokája volt Bodolyai Miklós, s birtokán, a Sepsével határos Bodolyán, Szűz Mária tiszteletére emelt templom volt. Bodolyai Miklós, fiúörököse nem lévén, birtokait vejére hagyta, akit „Vasszegi" Domokosnak neveztek. Vasszegi Domokos iratta át 1312-ben a Csabaváráról szóló oklevelet. Mármost „Vasszegvára" vár helye 1330-ban a Sepsével és Bodolyával határos Páli fölött a hegyen emelkedett. Páli eredetileg Bodolyához tartozhatott s nevét Csaba fia Pálról kaphatta, akinek fiai, ill. unokái, a Vékiek birtokolták. Ld. még Bodolya, Csabagáta, Pályi, Sepse és Vasszegvára.

Csabkúta (Csapkút) 1330: *Chobkuta* (Révay lt. Gyulay IV. 1); 1330/477: — — *obkwtha* (Dl. 97 383); 1341: virgulto . . . inter v-s *Hassyagh* et *Geresth* ac v-m *Chapkwth* (Uo. IV. 2).

[Győr nb. Óvári] Konrád unokáinak birtoka, melyen 1330-ban osztoznak. — Ma hn. Hidor határában ÉK-re. 1908—11. kataszt. térk: *Csapföldek*.

Csalánka 1305 > 372: v. *Cholanka* (Koller III. 114).

1305-ben Öszerő [Keresztes psz.] határosa K felől, tehát a mai Gyód falunak felel meg.

Csama +1264 [XIV.]: t. *Chama* (Dl. 563, W. VIII. 88); 1302: v. *Chama* (Révay lt. Gyulay III. 3, A. I. 36).

Lőrinc nádor fiát Miklóst e faluban idézték meg; az ő birtoka lehetett. — Daróc 1264-re datált XIV. századi határjárása szerint Daróc mellett Ny-ra feküdt. (Cs. II. 476.)

Csa(n)falva 1324: p., t. *Chanfolua* (2×) ~ *Chafoluua* ~ *Chafolua* (Dl. 94 064).

1324-ben a Bellyei nemesek osztoznak rajta és Bellye és Csa(n)falva között megállapítják a határt (ld. Bellye). — Bellye mellett Ny-ra feküdt. Többé nem szerepel.

Csány 1244/295/384: m. cum Petro f-o Zadur (Dl. 269, W. XI. 332); 1257: t. *Chan* (Dl. 456, W. XI. 436); 1283: Dem. f. Petri de *Chaan* (Dl. 67 679); é. n. [1300 k.]: f. Dem-i de *Chaan* (Dl. 27 780, W. XII. 670); *1322: Paul. de *Chan* offic. (Révay lt. Gyulay III. 30); 1332—5/Pp. Reg: sac. de *Chara*, Ben. (sac.) de *Chan* (Vat. I/1. 264, 313).

1244-ben Zadur fia Péter birtoka; ekkor Vajszló, 1257-ben a sámodi uradalom határosa. 1283-ban Péter fia Demeter Mirajt nevű birtokát eladja. Fia 1300 körül Péter mester két faluját lerombolta. Idevaló lehetett Pál, a margitszigeti apácák szederkényi tisztje, aki 1322-ben Kéméndi Jakab fiaitól egy hordó bort (tunellam vini) és 2 lovat

elvitt. Papja 1333 I: 10, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Sellyétől K-re: *Csány (Kis-), (Nagy-)* h.; Hnt. 56: *Csányoszró, Nagycsány*. (Cs. II. 476.)

Csat 1324: p. *Choch*, in C-u de Barana (Dl. 86 959); 1325: p. *Choth* ≈ (Dl. 86 976); 1332—5/Pp. Reg: sac. de *Chech* (Vat. I/1. 296); 1370/371: p. *Chach* (Dl. 5361).

1324—25-ben a király, mint az örökös nélkül elhalt Leus birtokát, Becsei Imrének adta. A beiktatásnak ellentmondtak Leus unokaöccsei, András fia Mihály és Gergely. Papja 1334 II: ismeretlen összegű pápai tizedet fizet. — Az 1370-i határjárás szerint Újlak (Illocska) mellett Ny-ra feküdt (ld. Bodvölgye). Ma hn. Illocska határában Ny-ra. 1867: *Csat, Pred Csatom*, 1871: *Csat, Pred-csátom* (PÁL. BiU. 284—286). (Cs. II. 476, 478: Csát és Csót néven; Foll. 319.)

Csatár +1246/400: t-m castri de Bodurugh! *Chatar!* nuncupatam in C-u de Baranya, iuxta locum, qui Verusmorth! dicitur (Dl. 302!, F. IV/1. 419, vö. Reg. Arp. 840); 1252 > 360: t. v-e *Chataar* (Dl. 4902, Reg. Arp. 984); 1320/334 > 380: p. *Chatar* (Dl. 6667, F. IX/5. 445).

Szláv eredetű nevét a várnak dolgozó pajzsgyártókról (fegyverkészítőkről) nyerhette. Bodrogi várföld volt Baranya vm. területén, Bodrog várral átellenben. Az 1246-i hamis oklevél szerint IV. Béla adományozta vámjának részével (cum portione tributi) Aba nb. Demeter fia Sándornak. Ekkor Vörösmart, 1252-ben Csúza határosa. 1320-ban Csatári Domokos fia Bakou e faluban 1 telket 20 hold földdel és halastóval (1 curiam seu sessionem cum 20 iugeribus t-rum et 1 piscina seu loco piscature *Hedemech* vocate) adományozott a szentkereszti remetéknek. — Ma psz. Csúza és Vörösmart között. Lip: pr. *Csatár* h.; 1937. térk: *Csatár, Csatári ídk., Csatári sík*. (Cs. II. 476; Szentkirályi I.: A csatári monostor. Pécs-Baranyai Múz. Egy. 1916. évi ért. 11; Foll. 298.)

Csele(j) 1236/239: cum essemus in domo *Chelei* prope Danubium (Dl. 91 106, H. VI. 32); 1248: t. *Cheley* ... iuxta Danubium, in C-u de Barana (Dl. 323, F. IV/2. 24); pr. *Cheley* ≈ (Dl. 327, W. XI. 365); 1266: pr. *Chelei*, in C-u de Barana (Dl. 604, Bp. I. 89); 1276: t. *Chele* ... iuxta Danubium (Dl. 942, Bp. I. 153); Vita B. Marg. 1276/XIV: Jo. iudex de v. *Chele* dioc. Quinqueeccl. iuxta Danubium (Ed. Bőle 34, vö. Gombos 1530); 1296: v. *Cheley!* (Dl. 1448!, F. VI/2. 28); 1318: p. *Chelee* (A. I. 490); 1323: p., v. *Cheley* ~ *Chele* (Dl. 2159!, F. VIII/2. 494 ɔ: 496); 1329/378/388: ad magnam viam ... de *Chele* ve. Doboka, ... t., v. *Chele* (Dl. 7345); 1329/394: via, qua itur in *Chelei* (MTA. lt. 220); 1331: p. *Cheley* (Dl. 2659); v. *Cheley* (Dl. 2665, F. VIII/3. 557; Dl. 2668, 2680); 1332: p., v. *Chele* ... ultra fl-m Danoby (Dl. 64 712, F. VIII/3. 525); p. *Chele* (A. II. 624); 1332—5/Pp. Reg: Cosmas sac. de *Chele, Cheley, Chele* (3×), *Cheley* (Vat. I/1. 239, 266, 275, 286, 295, 309).

A falunak nevet adó Cselej házában tartózkodott és ítélkezett 1236-ban Kálmán [halicsi] király és Dénes nádor az országnagyokkal. Már 1248 előtt a Bor-Kalán-nem birtoka. Azon részét, mely e nb. Jurko fia Jurkóról húgára, Dominikára szállt, ez 1248-ban 4 M-ért eladta rokonának, Nána ispánnak. Ötöd részét Petus fia Jób nevű rokonától vette meg Pósa fia Nána. Ugyanő 1266-ban és 1276-ban úgy végrendelkezett, hogy Cselej birtokot a margitszigeti apácáknak adományozza, kivévén a szeri monostor földjét, ahol udvarházának helye van (in qua est locus sue curie). A falu bíráját említik a Margit-legendában. 1296 előtt a veszprémi püspök serviensét itt ölik meg a böszörmény Ayzához csatlakozott Vékiek. A feudális anarchia idején [Gut-Keled nb.] Amadé fia Miklós ragadta magához, de 1318-ban visszaadta az apácáknak. 1323-ban a pécsi püspök mohácsi népei Cselére rontottak, egy embert nyílllövéssel megsebesítettek és az apácák halastavainak gondozóját (Sebeuk!, procuratorem pisscinarum! dominarum) félholtra verték, levetkőztették és 9 halastavat elfoglaltak. 1331-ben az apácák tilalmazzák a

mohácsi jobbágyokat a cselei halastavak, malmok és erdők használatától. Néhány hónap múlva a pécsi püspök tiltakozik, hogy az apácák népei 3 év óta kihalásszák a mohácsi halastavakat 30 M. kárt okozva. 1332-ben viszonzásul a mohácsiak egész Csele falut elpusztították, a falunagyot (villicum eiusdem v-e Nic-m) megölték és 48 ökröt elhajtottak. 1332 végén azután a tulajdonosok között létrejött a megállapodás, hogy közös határmegállapítással véget vetnek az erőszakosságoknak. Csele Mohácson kívül Káplán (1266), Bár, Doboka és Nyavalyád (1329) falukkal volt határos. Papja 1332: 40, 1333 I: 45, 1333 II: 20, 1334 I: 20, 1334 II: ?, 1335 II: 30 báni pápai tizedet fizet. — A Duna mellett, Mohácstól É-ra feküdt, ahol a jobb parton a *Csele patak* torkollik a Dunába (1937. térk.); határa átnyúlt a bal partra, ahol ma Szekcső határában *Csele* (1866. kataszt. térk.), *Csele erdő* (1872. térk.), *Cselő* (1890. kataszt. térk.) található. (Cs. II. 461; Gerecze 134; Foll. 301; Száz. 1934. 625.)

Csemény (Csömény) 1323: viam, in qua itur de Neguen in *Chymen* (Dl. 86 951); 1332—5/Pp. Reg: Thom. sac. de *Cheme(n)* (Vat. I/1. 238), Dem. sac. de *Cheme(n), Cemen* (Uo. 275, 285), Thom. de *Cheme(n)* (Uo. 294), Jo. de *Chumun* (Uo. 309); 1334: mg. Corrardus f. Kemyn de *Chymin* (Révay lt. Gyulay IV. 4); 1335: ≈ de *Chymin* de C-u de Baranya (Uo. IV. 8); 1340: ≈ de *Chemyn* (Z. I. 575).

Birtokosai a Lőrinc nádor fia Keménytől leszármazó Cseményiek (1334—40), a Matucsinai család oldalága. 1323-ban Kaptár határjárásában említik az ide vezető utat. Papjai 1332: 50, 1333 II: 15, 1334 I: 15 báni, 1334 II: 2 gs., 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizetnek. — Ma psz. Kácsfalu mellett KDK-re. Fényes 1836. I. 50: *Csümeny* psz. Laskafalvához 7 fertálynyira; 1928. térk: *Csemeny, Csemin, Cseminitz;* Hnt. 26: *Laskafalu*, J. *Čeminac*, bár ezzel nem azonos, mert Laskafalu a középkorban Vaskafalva volt; Hnt. 44: *Cseminic* psz. Laskafalu és *Csemintanyák* Kácsfalu határában. (Cs. II. 462; Foll. 298; Wertner, Turul 1898. 118.)

Csépánfalva 1289/374: v. *Chepanfolua* (Niczky lt. 95).

Kostaton tartozéka. A Haraszt nb. Sebestyén fiai 1289-i osztozásakor Jakab kapja. — A Dráván túl, Bistrinci vidékén fekhetett.

Csepely é. n. [1177]/500 k: cum v. *Chepely* Braniensis castri (Dl. 36 893).

A baranyai vár faluja volt. Kémes 1177-i határjárásában említik. — Ma kzs. Siklóstól Ny-ra. Lip: *Csepely* h.; Hnt. 56: *Drávacsepely*. (Cs. II. 477.)

Csér (Két-) 1296: duas v-s *Cheer* (Révay lt. Gyulay II. 30, H. VII. 250); duas v-s *Cher* (Uo. II. 31, H. VII. 252); v. *Kuetcher!, Cheer* (Révay lt. Gyulay II. 32!, HOkl. 152); 1330: v. *Cher* (Révay lt. Gyulay IV. 2); 1330/477: *Ch* — — (Dl. 97 383).

[Győr nb. Óvári] Konrád két faluja, melyet 1296-ban Lőrinc fia Kemény és [Kórogyi] Fülöp servienseivel és embereivel lerombolt és kirabolt. 1330-ban már csak egy Csér falut említenek Konrád unokáinak falvai között, melyen ekkor osztoznak. — Ma psz. Peterd mellett DNy-ra. 1937. térk: *Csér*. (Cs. II. 477.)

Csergi 1. 1294: Nic. de *Chergy* (Dl. 1395, W. X. 163). — **2.** 1326:, v. *Chereg* (Pozs. k. o. lt. Capsa Cruc. 2. 4. 39).

1. Csergi Miklós nevéből ismerjük, ki 1294-ben Welk fia László serviense. — Ma dn. Harkány határában DNy-ra. 1884. kataszt. térk: *Csergi*. — **2.** A szentlőrinci keresztesek birtoka volt. 1326-ban az ispotályos keresztesek Szentlőrinccel együtt bérbe adták (ld. ott). — Ma kzs. Pécstől Ny-ra. Lip: *Cserdi* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 477.)

Cseri 1330: Blas. f. Nic-i de *Chery* (Dl. 2631, A. II. 473).

Cseri nemes 1330-ban a Siklósiak eskütársa. — Ma psz. Siklóstól DNy-ra. 1892. térk: *Cseri psz.;* Hnt. 56: *Cseripuszta*. (Rossz helyen Cs. II. 478.) — Egy másik Cseri 1408-ban Dezsőboja, Harsány és Nagyfalu között feküdt (Z. V. 538).

Cserkút é. n. [1290 k.]: c. Vycench, Mortun f. c-is Mycaelis, Deme, Elekus f. Alberti c-is, c. Kolym, St. f. Vethev, Bulchu f. Botha et And. f. Fynta, c. Myko de v. *Cherkuth* (Str. II. 474); 1332—5/Pp. Reg: Pet. (sac.) de *Chere(n)t, Chekuch, Cherkuth!, Chekuk, Cherchus, Serkud* (Vat. I/1. 237, 264, 273 [vö. Arch. Vat. Collect. 183. fol. 90 b. col. I!], 284, 292, 312).

A pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között Cserkútiak szerepelnek. Papja 1332: 10, 1333 I: 12, 1333 II: 10, 1334 I: 10, 1334 II: 15, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől Ny-ra. Lip: *Cserkút* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 478.)

Csipőtelke 1313: p. *Chypewtelyky*, in C-u de Barana (Z. I. 145).

1313-ban a Bojaiak Újlakkal együtt 30 M-ért eladják Bán fia Miklósnak. — Újlakkal közös határleírása szerint Nagyfalu mellett K-re feküdt. (Cs. II. 478.)

Csoboka ld. Románfalva.

Csokma ld. Csukma.

Csősztelek 1289/291: v. *Cheuzteluk!* (Dl. 1244!, F. V/3. 450).

Nevéből ítélve eredetileg királyi csőszök földje volt. A XIII. században a szársomlói uradalomhoz tartozott. Balog (Sinister) Miklós magtalan halála után 1289-ben vejének, Lőrinc nádor fia Kemény pohárnokmesternek adta a király. Többé nem szerepel. — A Petárda vidéki Fejértó után sorolják fel. (Cs. II. 478.) Aligha azonosítható a Piskó, Lúzsok és Vejti határában levő *Csőszi* hn-vel (Orm. Szót. 91), mely a XVIII. században is falu volt (Lampe 676; Foll. 315).

Csukma (Csokma) 1294: St. de *Chokma!* (Dl. 1395!, W. X. 163); 1325: p. *Chucma* (Dl. 99 903); Paul. de *Chukona* (A. II. 204); 1330: Paul. de *Chukma* ... Jo. f. Clem-is de *Chukma* (Dl. 2631, A. II. 473).

Részben a Csukmai nemeseké, akik tanúként szerepelnek (1294, 1325, 1330); részben [Kán nb.] Siklósi Péteré, aki 1325-ben egyik szolgájának szőlőjét (vineam servi nostri Jo-is f-i Petri in nostra p-e *Chucma*) 15 régi M-ért (marcis denariorum antiquorum cum 6 pensis comput.) eladta rokonának, Lőrinc fia Pál mesternek. — Ma psz. Siklós mellett ÉNy-ra. Lip: pr. *Csokma* h.; 1883. térk: *Csukma* psz., h [egy]; Hnt. 56: *Csukma*. (Cs. II. 478; Foll. 310.)

Csúza 1252 > 360: t-m *Chuza* in C-u de Baranya iuxta Danubium ... a castro Bodrogiensi exemptam (Dl. 4902, Reg. Arp. 984); 1266: v. *Chusach*, in C-u de Barana (Dl. 604, Bp. I. 89 = 1266 > 360: v. *Chuza* Dl. 4902); 1301/XIV: Paul. f. Ben-i f-i Mathey de *Chusa* nob. de C-u de Baranya, ... p. *Chusa* (Dl. 1623, A. I. 17—8 = 1301/377: *Chuza* Dl. 1622 = 1301/422: *Chusa* Dl. 1624); 1307 > 377: Paul. f. Ben-i f-i Mathei de *Chuza* (Dl. 1622); nob. domine Venus ... de *Chuza* (Dl. 1622, A. I. 126); 1313 > 377: mg. Paul. f. Ben-i de *Chuza* (Dl. 1622, A. I. 285); 1325: St. f. Pauli de *Chuza* (Dl. 1726, A. II. 180); 1334 javítva 1324-re > 338: Paul f. Pauli, St. f. Jo-is et Paul. f. Ben-i de *Chuza* (Dl. 3124); 1332—5/Pp. Reg: ——— 1 fertonem, Pet. (sac.) de *Chusa*, And. (sac.) de *Chusa* (Vat. I/1. 239, 295, 310).

Egy része bodrogi várbirtok volt Baranya vm. területén, melyet IV. Béla 1252-ben 4 ekényi földdel, szántóföldde1, dunai halászattal és egyéb tartozékaival, melyeket öt falu közösen használt (usui 4 aratrorum sufficere inventam cum silvis et t-is arabilibus preter paludes et arundineta, feneta et loca piscationum ac parte in *Danubio*, que omnia 5 v-rum usibus essent communiter deputata) [Bor-Kalán nb.] Pósa fia Nána ispánnak adott, s határát leíratta. IV. Béla 1252 > 360: ... iuxta t-m v-e *Chataar* super capite putei iuxta vallem, que dicitur *Apauelgye* a pt. Or. ... iuxta eandem vallem ve. pt. Austr. ... il. ... iuxta dictam vallem ... a. *nyrfa* ... ad viam ... il. ... sub corulo ... iuxta eandem viam ... il. ... a. *zylfa* ... tenens diu eandem viam ... il. ... *cherfa* ... *magyalfa* ... il. ... declinaret a via ve. pt. Occ. ... a. *magyalfa* ... *gymulchen* ... ad

antiquam fossotam (!) ... *magyalfa* ... iuxta eandem fossotam ... *cherfa* ... iuxta eandem fossam ... *cherfa* ... *magyal* ... iuxta vallem inferius ... iuxta t-m Mathei f-i Chaba ad pratum antedictum (I. h.). Nána birtoka 1334-ben *Nanafolua* ~ p. *Nana* néven szerepel (A. III. 117), ma hn. Csúza ÉK-i részén: *Nána* (Pesty gyűjt.). A határjárás szerint 1256-ban Csaba fia Máté is birtokol mellette. 1266-ban Nána szerzett földjét a margitszigeti apácáknak adta, de az 1276-i pápai megerősítés már nem tartalmazza az adományt. 1301-ben az említett Máté unokája, Csúzai Pál a Sz. Márton-templom mellett egy telket ad a hozzávaló szántóföldel és a templomban való részesedése felével (1 sessionem iuxta eccl-m sub honore S. Martini confessoris ibidem in *Chusa* fondatam ... a Sept. ... cum t. arabili iuxta ipsam sessionem a pt. Sept. inter 2 vias ... cum medietate portionis sue ... in ... eccl. S. Martini) nővérének, Venusnak és sógorának, Folyo ~ Folyou (dictus) Istvánnak, Károly király familiárisának, s részeket ad neki Sepse és Márok faluban. Pál később is birtokol Márokon (1307, 1313), s 1324-ben a rokon Vékiekkel együtt visszaszerzi a nemzetséget illető Csabagátát. Papja 1332 [a sorrendből megállapíthatóan]: 1 fertó, 1334 II: –, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. – Ma kzs. Vörösmart mellett DK-re. Lip: *Csuza* h.; Hnt. 26: *Csúza*, J. *Čuza*; INM. 51: *Suza*. (Cs. II. 479.)

Dályok +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Daluch* (Vat. I/4. 576) = +1015// XV: *Daluk* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12); +1158 [220 k.]323/403/Pp. Reg: v. *Daluc* (Uo. 574).

Állítólag I. István király 1015-ben a pécsváradi apátságnak adta. Dézsmája felett 1158-ban az apát és a pécsi püspök pereskedett. – Ma kzs. Mohácstól D-re. Lip: *Dályok* h. vel *Dáljok* ill.; Hnt. 26: *Dályok*, J. *Dubošević*. (Cs. II. 479.)

Danóc +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: usque ad *Dononyz* [ɔ: *Donouyz*] (Vat. I/4. 576); é. n. [+1235]/350/404: viam, per quam de v. *Donouch!* venitur Varadinum (Pécsi pk. lt!, F. III/2. 436); 1247: aqua *Donolc* (Str. I. 366); 1261/262: m. ... dist. a Jo-e f-o Guug, ... fl. *Dolonch* (Uo. 460); 1262: Jo. f. Guug (Uo. 463); 1270: v. *Donouch* (Dl. 76 150, Z. I. 20, vő. Reg. Arp. 1961); 1296: v. *Danouch!* ~ *Donouch* (Dl. 1448!, F. VI/2. 28); 1330/409: via magna, qua itur in *Donouth* (Z. V. 584); é. n. [1327 u.] > 351: civitas *Danolch* (H. V. 125); 1332–5/Pp. Reg: sac. de *Donolch* (Vat. I/1. 265).

A Danóc víz Kovacs 1015-re datált, Izsép 1247-i, 1261-i és Földvár 1338-i határjárásában tűnik fel. A helység 1262-ben még [Gétmonostori] Gug fia János s ennek fiai, Péter és Guugh öröklött birtoka volt, de rövidesen Balog (Sinister) Miklós kezére került. Tőle IV. Béla a birtok hasznossága miatt cserébe megszerezte és benépesítette (congregata ... multitudine populorum sub nomine et protectione regia), majd az ebben szerzett érdemeikért visszaadta János fiainak, Péter fejérvári ispánnak és Selke ispánnak, akiket 1270-ben V. István megerősített birtokában. III. Endre 1296 előtt anyjának, Tomasina anyakirálynénak adta, s gondozását a királynéi alkancellárra, Andronicus veszprémi prépostra bízta. A hűtlen Ayza ispánnal, a böszörmény Mizse nádor testvérével társult [Véki] Pál fiai azonban lerombolták, 1000 M. kárt okozva, és vásárját sajat falujukba helyezték át (forum ipsius v-e Donouch ad eorum v-m transferendo). 1327 után Károly király e várost Kőszeg és Szekcső várral együtt [Héder nb.] Henrik fia János fiának, Herchegh (dictus) Péternek adta. Említik az ide vezető utat Nyárád (+1235) és Bezedek (1330) határjárásában. Papja 1333 I: 16 gs. pápai tizedet fizet. – Ma psz. Hercegmárok határában: *Danovácz* (Pesty gyűjt.). Csúza felett is van egy *Danóczi h*[egy] (1937. térk.). (Cs. II. 462; Foll. 302.)

Daróc +1264 [XIV.]: t-m castri de Barana *Drauch* vocatam habitatoribus destitutam (Dl. 563, W. VIII. 87).

Területe 1212-ben még Kopácshoz tartozott s baranyai várbirtok volt (ld. Kopács). Egy XIV. századi betűkkel írt 1264-i oklevél szerint IV. Béla elnéptelenedett állapotban

Dénesnek és Istvánnak adta s határát leíratta: abb. Warad +1264/+1264 [XIV.]: ... a pt. Occ. supra t-m hereditariam ... Dion-i et St-i, quod sep. ... a t. eccl-e Saxardiensis *Logcho* vocata ... ve. pt. Or. ... t. predicte eccl-e ... montic. ... prat. ... ad qd. locum *Drauchfok* vocatum pertinentem ad ipsam t-m *Drauch* ... ad *Danobium!* ... ad qd. locum *Letfok* vocatum, ubi sunt 2 loca mol-rum pertinentem! ad ipsam t-m *Drauch* ... ad qd. lacum *Michocha* vocatum cum *Danubio* pertinentem ad predictam t-m ... ad inferiorem *Draucham* ... ad qd. lacum *Vidria!* ..., quod sep. ipsam t-m a t. castri de Barana *Kopach* ... ad 1 lacum *Echekud* ..., quod sep. ipsam t-m a t. *Kopach* ... ad 1 lacum *Let* ..., quod sep. a t. *Kopach* ... ad locum *Let foka* ... cuius finis iacet ad pt. Mer., ad introitum cd. lacus, quod sep. a t. *Kopach* ... ad qd. lacum *Abba* vocatum ..., quod sep. a t. *Kopach* ... ad 4 m-s capitales, quod sep. a t. *Kopach* ... ad 1 vallem ... quod sep. a t. *Kopach* ... ad Aq. ... ad 1 lacum *Kengelus!* ... a. pomi ... quod sep. a t. *Kopach* ... ve. pt. Occ., ubi iungitur t-e ipsius Dion-i hereditarie, ubi sunt 4 m-e, quod sep. inter t-m *Kopach*, *Chama* et ipsam t-m *Drauch* ... (Dl. 563! Ezt az oklevelet 1399-ben hamisnak nyilvánították: Új M. Múz. 1857. I. 272). A felsorolt tavakat Daróchoz tartozónak mondják. Ezek közül *Draucha* ma *Daróca; Letfok* ma *Létfoka*, *Kengelus* ma *Kengyelecske*, *Vidria* ma *Vitorja* hn. (Pécs v. Múz. Ért. 1942. 40–43. *Darócz Fok* szerepel Lip. térképén.) A határjárás szerint a mai Kis Duna medrét Dunának nevezik. – Ma kzs. Eszéktől ÉK-re. Lip: *Darócz* h.; Hnt. 26: *Várdaróc*, J. *Vardarac*. (Cs. II. 479.)

Décséd (Gyécséd) é. n. [1292–97]: Maur. f. Gatal de *Geycheyd* pro se et pro tota ipsa v. ... pop-i mon-i Warad. (Dl. 47 743, ÓMO. 109).

1292 és 1297 között a pécsváradi apátság népei lakták. Nem szerepel e néven az 1015-i birtokösszeírásban, s később sem fordul elő. – Pécsváradi és várkonyi népek között sorolják fel; ezek vidékén fekhetett.

Dergescse ld. Dörgicse.

Derzsfalva ld. Ebres.

Devecser 1332–5/Pp. Reg: Nic. (sac.) de *(Deu)acha*, Greg. sac. de *de Wech(us)!*, Nic. *de Nechus*, Greg. de *Danaba* (Vat. I/1. 239, 276 [vö. Arch. Vat. Collect. 183. Fol. 91 a. Col. II!], 295, 309).

Papja 1332: 50, 1333 II: 23, 1334 II: –, 1335 II: 52 báni pápai tizedet fizet. – Ma kzs. Pécstől DK-re. Lip: *Devecser* h.; Hnt. 56: *Pécsdevecser*. (Cs. II. 480.) Megjegyzendő, hogy van *Devecser völgy* Sepse mellett ÉNy-ra (1937. térk.) és *Devecser* hn. Rózsafa határában (Németh B. gyűjt. 2332).

Dezsőboja ld. Boja.

Dinnyeberki 1305/320 > 372/746: Victorinus f. Jac-i de *Dinneberki* ... Thoma f-o Balad cognato suo ... aliisque nob-bus ≈ (Koller VII. 287–8); 1327 > 372/746: t. *Dinnyeberki* (Uo. 289); 1328: Dom. f. Bene nob. de *Dennaberke* (Dl. 50 551).

A Dinnyeberki nemesek birtoka. Viktorin 1305-ben úgy végrendelkezett, hogy a testvéréről, Kornélról reá szállt dinnyeberki részeket (in t-is arabilibus, locis sessionalibus, domibus, edificiis, silvis, vinea, dumeta) Kornél feleségére, Ilonára és ennek Cristol nevű leányára, Szentiványi Imrénére hagyja. Ilona a férjétől kapott ágodi részt szintén az utóbbiakra hagyta. 1327-ben a király Péterdi Vitha özvegye kérésére itteni részét, melyet házasságakor kapott, Vince fia Bozo feleségének, Margitnak adta azzal, hogy ha örökös nélkül marad, a birtok a királyra száll (ad partem et iura regii fisci sui devolverentur). 1328-ban Dinnyeberki Domokos átíratta azon 1323-i oklevelet, melynek értelmében feleségével együtt megkapta szegedi részét. – Ma kzs. Szigetvártól ÉK-re. Lip: *Dinnyeberkő* vel *Dinnyeberki* h.; Hnt. 56: *Dinnyeberki*. (Cs. II. 479.)

Doboka +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: *Dobrochachubananogut* (Vat. I/4. 576); 1281: sep. a Thoma et St-o f-is Wynchlo (Dl. 1115); é. n. [1292—7]: c. Nyc. f. Leduguerus et Alex. f. suus de *Dabaka* (Dl. 47 743, ÓMO. 108); 1295: in v. . . . mg-i Corrardi apud Nic-m f-m Ledeger de *Dabaka*, Nic. de *Dabakay!* (Révay lt. Gyulay II. 25!, W. XII. 578—9); 1323: Paul. f. Servusdey de *Doboka*, p. *Doboka* (Dl. 64 709); 1328/329/378/388: Nic. de *Doboka* (Dl. 7345); 1329/378/388: ≈. via de Chele ve. *Doboka* (Uo.); 1329/394: c. Paul. f. Servus Dei de *Doboka*, . . . med. lapidee eccl-e . . . in p-e *Doboka* sub honore B. Johannis baptiste fundate (MTA. lt. 220. sz.); 1330: Jo. de *Doboca*, Paul. de *Doboka* (Dl. 99 919); 1331: Nic. de *Dabaca!* (Dl. 2659!, F. VIII/3. 559).

A pécsváradi apátság állítólagos 1015-i (XIII. század elején készült) alapítólevelében Nógrád falu K-i határán említik a dobokai kőbánya nagy útját. 1331-ben Doboka mellett D-re, Jenő határában működött is kőbánya (ld. ott). A Dobokai nemesek birtoka, akik a megyei közéletben szerepelnek (1281—330). Az 1295-i adat arra mutat, hogy Dobokai Miklós ekkor Óvári Konrád szolgálatában állott. 1323-ban viszont Pálnak két serviensét (Pet. Kun dictus et Lad. Sclavus) említik. 1329-ben a Dobokai nemesek rokonuk, István fia Vizlo dobokai és nyavalyádi birtokát kettéosztották. A dobokai választóhatár: Conv. Warad. 1329/394: . . . a sulco vinearum predicti c-is Pauli et Mych-is f-i Gyurk ab Occ. desc. ve. Or. ad 1 a-em pomorum silvestrium . . . ad fossatum castri . . . desc. ve. Or. . . . ad 1 a-em nucis (?) . . . ad 1 a-em pirorum vulg. *arpalyreukuruel* (!) vocatam . . . ad meatum cd. aque et per eandem aquam seu riv-m . . . ve. Mer. . . . exit de eodem riv-o ad a-em silvestrem pirorum ad Or. . . . ad 1 dumum *Zylbokor* dictum . . . ad 1 a-em pirorum silvestrium . . . in fossato . . . ve. Or. desc. ad 1 fenetum in valle *Doboka* . . . (I. h.). Az É-i rész Pál és Zoym fia Beke, a D-i rész Miklós fiai, Miklós ispán és Pousa, valamint Sándor fia János birtoka lett. Az erdő osztatlan maradt, viszont a Keresztelő Sz. Jánosról nevezett templomot úgy osztották ketté (iniciendo a media fenestra sanctuarii eius usque ad mediam fenestram pinnaculi eiusdem ab Occ.), hogy a D-i fele Páléké lett a temető (cimiterium) felével; az É-i Miklóséké. A választóhatár szerint a falu É-i részén szőlők közelében árokkal körülvett vár állott, mely talán azonos azzal a rommal, melyet az 1931. térk. a falutól É-ra tüntet fel. 1287-ben birtokosai Náné és Jenő határosai; 1329-ben Bár határjárásában említik a Cseléről Dobokára vezető utat. — Ma kzs. Szekcsőtől DNy-ra. Lip: *Doboka* h.; Hnt. 56: 1944-ben *Cseledoboka* és Cselegörcsöny egyesült *Görcsönydoboka* néven. (Cs. II. 480.)

Dombró 1330: v. *Dumburou*, in C-u de Barana (Baranya m. lt. 1); 1332/437: v. *Dumbro!* ~ *Dumbrou* (Pozs. k. o. lt. Capsa Bud. 3. 5!, TT. 1908. 492); 1403/406: *Domborow* al. nom. Mosgow (Zs. II. 2679).

1330-ban Viszlai Áron itteni részét átadta Viszlai Gergely fiainak. 1332-ben a Viszlaiak megosztoznak rajta. 1403-ban Dombró, másnéven Mozsgó korábbi birtokosául Áron fiait jelölik meg. — Ma kzs. Szigetvártól É-ra. Lip: *Mosgó* h.; Hnt. 56: *Mozsgó*. (Cs. II. 509.)

Dörgicse (Dergescse) 1307 > 403: p. ep-lis Quinqueccl-sis *Dergesche* (Dl. 1430).

1307-ben a pécsi püspök birtoka; Birján határosa. — Mivel a pálosok 1403-ban ezt is Szentágának mondták, Birjántól É-ra vagy K-re, Szentága felé fekhetett. (Cs. II. 480; Foll. 303.)

Dragán 1251/328/374, 1256 [ɔ: 1266]: v. *Draguan* (Niczky lt. 95; Uo. 4, H. IV. 36).

Haraszt nb. Miklós bán fiai osztozásakor Miklós, Salamon és Woyuoda kapja. — A Dráván túl feküdt talán a Dráva és Krassó közt, ahol a nem többi birtokai elterültek. Megjegyzendő, hogy egy *Dragun* a Verőce felé eső Novák (Novaki) mellett feküdt (Cs: Körösm. 89); egy *Draganowcz* pedig 1506-ban az idébb fekvő Nartszentmiklós (Miklos) tartozéka volt (Zay lt. C. 29, Cs: Körösm. Kézirat).

Dráva ld. Rád.

Drávabozsoka ld. Bozsok.

Drávaszentgyörgy ld. Szentgyörgy 1.

Duldumast ld. Baranyavár.

Ebesharsány ld. Harsány.

Ebres 1251/328/374: p. *Ebres* ... cum silva nomine Lupo, cum pisc. (Niczky lt. 95) = 1251 > 377: ≈ *Ebris* (Uo. 98); 1251/335, 1251/339: t. *Ebres* (Dl. 2872, 3204); 1256 [ɔ: 1266]: p. *Ebrus* ... cum silva Lippo, cum pisc. (Niczky lt. 4, H. IV. 36); 1289/374: v. *Ebrees* (Niczky lt. 95); 1325: in p-e *Ebris* ... forum liberum ebdomadalem; sing. IV. feria et per fl-m Draue portum (Dl. 37 561); 1339: *Ebres* (Dl. 3204).

1251-ben és 1266-ban Haraszt nb. Miklós bán fiai osztozkodásakor e birtokot a Lippó erdővel és az évente 50 M-t jövedelmező halastóval együtt (pisc. cuius proventus usque revolutionem anni 50 M-is est estimatus) Miklós, Salamon és Vajda kapja. 1251-ben határát így írják le: Cap. Quinqueeccl. 1251/335 (zárójelben az 1251/339-i átírás változatai): ... a *Drawa (Draua)* ... a-es ... *narſa (nyarſa)* ... ad silicem ... in longitudine cd. nemoris ad *Focoswerum (Focoswerem)* et ibi transit magnam viam ... iuxta *Hurpanateluk (Harpanateluke)* ... ad *Machar* ve. Occ. ... ad magnam silvam *Lypow (Lyppou)* ... in longitudinem dicte silve usque ad exitum silve ... 4 silices ... a. *hasſa* ... ad *Kazata (Kozalha)* ... ab Occ. terminus t-e capitalis Ambr-i inc. a fl-o *Crasw (Karasou)* iuxta v-m f-rum Nic-i ... cerasorum ... transit viam ... per medium nemoris ad silicem ... ad piriferam a-em ... transit qd. palundinetum ve. Or. ... sub silice ... ad *hasſa* ... silices ... ad *jurtanſa (jurtyanſa)* et ad silicem ... intrat nemus ... transito nemore ... silices ... iuxta magnam viam ... ad *Drawam (Drauam)* ... (I. h.). A határjárásban szereplő Dráva-parti nyárfák vidékén tűnik fel később *Nard* falu (1838. Baranya vm. térk: Nard innenső partjának neve *Nyárd!*); *Lypow* erdő ma *Lipovac suma*, *Kazata* ma *Kosotovo* ér (1924. térk.). 1289-ben a kostatoni uradalom tartozéka, mely az osztozáskor Sebestyén fia Jakabnak jut. 1325-ben Károly király Ebrest, mely bírság révén Nevnai László özvegyének, Jolenth-nek jutott, nekiadja a szerdai napon tartott vásárral és a Dráva révjével együtt. 1339-ben határai között fekszik *Dersſolua*, *Fenekſolua* és *Molonzegh*. — 1702-ben Nard határában fekvő psz: desertum *Obrez;* pr. *Dollnia Obresch*, desertum *Gornia Obresch* néven (Smič: Oslobod. II. 98, 133). Ma hn. a Dráva D-i partján, Nard határában DK-re. 1924. térk: *Obroska ada*, *Obrezko polje; Derzsſalva* ma *Drževce* ettől DK-re. (Cs. II. 481.)

Egéd 1326: v. *Egyd* (Pozs. k. o. lt. Capsa Cruc. 2. 4. 39).

A szentlőrinci keresztesek uradalmához tartozott (1323); sorsát ld. Szentlőrinc alatt. — Ma psz. Szentlőrinctől É-ra, Megyefától KDK-re. Hnt. 82. és 1940. térk: *Egéd*. (Cs. II. 481: *Ekid* néven téves helyen.)

Egerszeg 1330/477: *Eg[ersc]eg* (Dl. 97 383).

1330-ban Óvári Konrád unokáinak osztozásakor [Kéméndi] Konrád kapja. Monyorós és Békáspapd között sorolják fel. — Ma kzs. Siklóstól NyENy-ra. Lip: *Egerszeg* h.; Hnt. 56: 1930-ban *Alsóegerszeg* Hegyszentmártonhoz csatolva. (Cs. II. 481).

Egres, Kis- *1329 > 372: t. *Kysegres* (Koller III. 117).

Az Öszerő birtokra vonatkozó per kapcsán mutatják fel a *Kysegres*-ről szóló okievelet, mely szerint ez a [Monoszló nb.] Ócsárdiak birtoka s 1329-ben e nb. Gergely bán fia György és a Viszlaiak anyjuk nevében tiltják Ócsárdi Pál bán fia Jánost és Péter bán fia Mihályt eladásától, Németi Istvánt pedig megvételétől. Ha nem elírt névvel állunk szemben, azon *Egres*-ről lehet szó, mely dn. Sumony határában DNy-ra (Kataszt. térk. 1855) és Bánfa határában DNy-ra (Ua. 1852), s ez esetben talán a Bánfalva elnevezés is az említett 3 bán birtoklásának emléke.

Egyházasharaszti ld. Haraszti.

Egyházaskéménd ld. Kéménd.

Egyházasmajsa ld. Majsa.

Ellősfalva ld. Helesfa.

Émen (Émel) 1332—5/Pp. Reg: Blas. sac. de *Emun* (Vat. I/1. 276); 1341 > 424: p. *Emwl*, in C-u de Baranya (Z. VIII. 165).

[Bor-Kalán nb.] Agh unokáinak, a Szemelyieknek birtoka (1341). Papja 1333 II: 8 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Bátaszéktől DNy-ra. Lip: *Vémend* h.; Hnt. 56: *Véménd*. A szomszédos Szebény határában azonban megőrződött az eredeti név is; Véménd felé néző dűlőjének neve *Émentető* (1886. kataszt. térk.). (Cs. II. 482; Kar: MNemz. I. 149.)

Enyesd (Enyezd) 1252: *Enusth* (Dl. 368, HOkl. 26); é. n. [1290 k.]: c. Panguracius f. c-is Greg-i, c. Nyc. et Pet. f-i Pethe, Pet. f. Gyrorth nob-es de *Enuzd* (Str. II. 474); 1334/369: vineam . . . in *Enest* (Dl. 5779); 1332—5/Pp. Reg: Jac. sac. de *Ginczd*, *Enuzd*, *Emist*, *Giustd*, *Enustd*, *Henhes* (Vat. I/1. 237, 264, 273, 284, 292, 313); portionis . . . in *Enustd* (Uo. 282).

1252 e. Hete fia Márton 1 szőlőt hagyott az ürögi Sz. Jakab-egyházra a templom felé vezető út mellett (vinea una in *Enusth*, iuxta Bolosoy et viam, que ducit ad eccl-m). E szőlőt az ürögi pálos remeték 1334-ben átadták a patacsi Sz. Miklós plébániának, s leírják határát és tartozékait (iuxta vineam Fodor et viam existentem cum utilitatibus ac unum fenile *Nadsceg*). 1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között Enyesdiek szerepelnek. Papja 1332: 60, 1333 I: 56, 1333 II: 17, 1334 I: 15, 1334 II: 33, 1335 II: 30 báni pápai tizedet fizet. Az 1333 II-i fizetéskor a pécsi káptalan őrkanonokja a tolnai esperes Enyesden bírt része után 10 báni, Tamás succentor pedig kanonoki része és a szőlők után ½ M. pápai tizedet fizet. Ezek szerint nagyrészt a pécsi káptalan birtoka volt. — A pécsi esperességben feküdt Patacs mellett Ny-ra (Cs. II. 482). Az 1554-i defterben „Szentmiklós *Himesd* faluval" címen szerepel (Káldy-Nagy 16). Cserkút és Patacs között ma *Pusztafalu* hn. található, hol a lakosság szerint *Uzdóc* falu feküdt, s fölötte *Girótma* szőlőhegy emlékeztet *Gyrorth*-ra (Reuter C.). — — Volt egy *Enyesd* Fehéregyháza mellett D-re is (Foll. 302), de az már a baranyai esperesség területére esik.

Ercék (Érszék) é. n. [+1235]/350/404: magnam viam, per quam venitur de v. *Erzek!* in Bakonya (Pécsi pk. lt!, F. III/2. 433); é. n. [1290 k.]: Cosmas f. Laur-i, Mathe f. mg-i Petre de v. *Ersek* (Str. II. 474—5); 1332—5/Pp. Reg: Dem. sac. de *Erzeek*, *Ersel*, *Horkeuk*, *Erzzek!* (Vat. I/1. 264, 273, 284, 313, vö. Arch. Vat. Collect. 183. Fol. 100 b. col. II!).

Boda XIII. századi határjárása szerint a pécsi káptalan birtoka volt s innen út vezetett Bakonyára. 1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között Ercékiek szerepelnek. Papja 1333 I: 18, 1333 II: 20, 1334 I: 20, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. — Ma dn. Bakonya ÉNy-i határszélén: 1865. kataszt. térk: *Erczéki rétek*, ahol ma az *Öreg-* vagy *Pusztatemplomgödre* hn-nél templomrom van (Reuter C.). (Cs. II. 482; Gerecze 131; Foll. 303.)

Erdőhát 1330: Geo. f. Blasii de *Erdeuhath* (Dl. 2631, A. II. 473).

Nemes tanú nevében szerepel. — Helye ismeretlen. Lehet, hogy vidék neve. (Cs. II. 482.)

Eszék Via Hierosolymitana [1030—43]: trans flumen per navigium ad v-m, ubi est habundantia panis (Gombos 845); Ansbertus 1189: transeundo navibus Dravum fl-m qui vulgo Tra dicitur (Uo. 292); 1196 > 454: in foro *Ezeek!* et in omnibus portubus

eorum (Dl. 4157!, F. II. 303); 1330: mg. Nic. dictus de *Ezeek*, can. Quinqueeccl-ensis (Dl. 99 922); 1332—5/Pp. Reg. mg. Nic. de *Ezeek* (Vat. I/1. 271); mg. Nic. (sac.) de *Ezel*, *Ezeel*, sac. de *Esel*, *Ezeek*, Nic. de *Zek*, pleb. de *Essek* (Uo. 244, 270, 281, 289, 300, 314); 1339: mercatores per fl-m Drawe in portum de *Ezyk* transeuntes, ... medietas tributi ipsius portus de *Ezyk* (Szegedy cs. lt. 66. 24).

A Dráva legfontosabb átkelőhelye mellett települt, a folyó jobb partján, ahol a római *Mursa* (Ptolemaios: *Movoσία*) város állott. I. István korában itt vezetett a várakat összekötő hadút (ld. Bellye), mely egyben a szentföldi zarándokoknak és a keresztes-hadaknak is útvonalul szolgált. Először egy 1030 és 1043 között készült jeruzsálemi itinerárium említi mint kenyérben bővelkedő helységet, hová hajón keltek át (ld. Baranya-vár). Erre vonatkozik a kereszteshadjáratokban említett drávai átkelőhely is (1189). Eszék piaca és réve a cikádori apátságé volt, s 1196-ban Imre király elrendelte, hogy mind a böszörmények, mind a besenyők (Hyzmaelite! vel Bysseny!), vagy bármely rendű emberek tartoznak az apátságnak a vásár- és révvámot megfizetni. 1339-ben Baranya vm. közgyűlése a Bellyei nemesek kérésére elrendelte, hogy azontúl az újonnan felállított eszéki rév vámja felerészben a baranyai ispánt, felerészben a bellyei nemeseket illesse. A pécsi egyház egyik kanonokja Eszéki Miklós mester volt (1330, 1333). Plébánosa 1332: 1 M., 1333 I: 1 M., 1333 II: —, 1334 I: —, 1334 II: 24 gs., 1335 II: 22 gs. pápai tizedet fizet, ami mezővárosi szintre mutat. — Ma város a Dráva-torkolattól Ny-ra. Lip: *Eszék* h., *Eszeg* g., *Oszik* cr., *Osik* ill.; Hnt. 13: *Eszék — Osijek*. (Cs. II. 282; Gerecze 1094; Graf 66.)

Eszterág (Istrág, Sztrák) 1329/XIV: *Straak!* (Pécsi k. m. lt. XXXI. 3!, Koller II. 348); 1336: p. seu v. *Ztraak* (A. III. 277).

[Kán nb.] László vajda birtoka volt, akitől per útján [1290 és 1302 között] Aba nb. Nekcsei Sándor fiai szerezték meg anyjuk leánynegyede fejében; 1336-ban felét Nekcsei Demeter leánya férjére, Garai Pálra hagyta, másik fele Nekcsei Miklós fia Denké lett. — 1329-ben a régi Kisdér (Kizdir) határjárásában említik. Ma psz. Szalánta határában D-re, ahol neve két alakban él: Kataszt. térk. 1854: *Nagy Istrág;* 1881: *Istrág, Eszterág psz;* 1892. térk: *Eszterág psz;* Hnt. 56: *Eszterág*. (Cs. II. 529; Foll. 305.)

Esztyén (Istyén, Sztyén) +1093/404: ad *Istyen* (Dl. 78 592, Z. I. 1); 1324 > 344: p. *Styen*, in C-u de Baranya (Dl. 87 160) 1325/340: *Eztyen* (Cs: Batthyány lt. V. 7. 125).

Zombor testvére Dénes birtoka volt, mely Töttössel együtt az országbíró kezére jutott, akitől 1324-ben Citói Beke fia István váltotta vissza 60 M-ért. Nyárád tatárjárás előtti határleírásában említik kb. D felé. Ma dn. Majs határában Ny-ra. Kataszt. térk. 1853: *Usztin*, Ua. 1865: *Ustine*. (Cs. II. 482; Gerecze 143; Foll. 302.)

Evetes 1215/363: t. *Ewetes*, in C-u de Baranya (Veszp. k. m. lt. Keér 1.).

1215-ben II. Endre Miklós ispánnak adta, s határát így írta le: ... m-e cum v. *Waradiensis* eccl-e ve. Mer., ex pt. Occ. ... cum Keled, et ab Or. est t., quam prius N[icolao] contuleramus ... (I. h.). Többé nem szerepel. — A megye ÉK-i szélén keresnetjük, ahol a pécsváradi birtokok [Kórogyi] Keled [nádasdi] uradalmával határosak.

Farkas-Aszaj ld. Aszaj.

Fehéregyház +1015/329/399: duas ... (capellas) regias, capellam ... que vulgo *Alba ecclesia* vocatur (Szentpétery: Szlalaplev. 23); 1332—5/Pp. Reg: St. (sac.) de *Feyrhaz, Alba Ecclesia* (Vat. I/1. 283, 316).

I. István király állítólag 1015-ben a Fehéregyház nevű királyi kápolnát parochiájával és tartozékaival a pécsváradi apátságnak adta. Az apátság alá tartozó papja 1333 II: 30, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. — Ma dn. Szebény határában a falutól DNy-ra. Kataszt. térk. 1854, 1886: *Fehéregyház*. (Gerecze 144; Foll. 307.)

Fejértó 1289/291: v. *Feirtou!* (Dl. 1244!, F. V/3. 450); 1303: p. *Feyrtho*, in C-u Barana (A. I. 63).

Eredetileg Bolugh (dictus) Miklósé volt, akiről fiára, Miklósra, majd ennek leányára és vejére, Lőrinc nádor fia Keményre szállt. 1289-ben a király a szársomlói uradalom tartozékaként adománylevelet ad rá Keménynek drávai halastavával együtt (cum piscina sua existenti in fl-o *Drawa!*). 1303-ban Kemény 30 M-ért eladta Hencsei Lászlónak. — Valpóval szemközt a Dráva mellett feküdt. (Cs. II. 483.)

Feked é. n. [1292—7]: Markus et Seb. fr. suus de *Fekethy* (Dl. 47 743, ÓMO. 108); 1332—5/Pp. Reg: St. (sac.) de *Fekch, Zebech* (Vat. I/1. 238, 294).

Feketi nemes tanúk nevében tűnik fel (1292—7). Papja 1332: 40 báni, 1334 II: — pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécsváradtól K-re. Lip: *Feked* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 483.)

Félfalu 1314: t. inter Gebarth et *Felfolu* (A. I. 357).

Angelus fia Sándor fiainak birtoka; Gibárt falu szomszédja. — Beremend mellett feküdt. (Cs. II. 483; Foll. 311.)

Feloros ld. Oros.

Fenékfalva ld. Ebres.

Földvár 1. (Ipoltlaka) 1223 > 338: p. *Ipolthloka* (Dl. 76 567, Z. I. 525 = 1223 > 337: *Ipolthlaka* Dl. 87 073); 1317 > 413: t. *Felduar* (Z. VI. 243); 1324: Jo-em villicum de *Feldwar* et v-m *Feldwar* (Dl. 86 965); 1327: v-m ... ad p-em ... *Feldwar* vocatam pertinentem iuxta Danobium (Z. I. 302); sac. capelle de v. *Feldwar* (Dl. 86 992); 1328: p-em ipsorum [Em-i de Bechey] in territorio alterius p-is eorundem *Feulduar* vocate iuxta Danubium ad quam de novo iob-es congregaverant, in C-u de Barania existentem, ... Pet-m sac-em et Jo-em villicum de *Feudvar* (Z. I. 307); p. non Laak, sed Wyfolu vocaretur et ad p-em ... *Feulduar* vocatam pertinuisset (Uo. 311); p-em *Feuldwaar* nunc vocatam, quam abb. Saxardiensis *Ipolthlaka* vocari asserit (Uo. 313); 1330: p. *Feldwar* (Uo. 349); 1331: p. *Folduar* (!), in C-u de Barania (Dl. 87 015); 1332—5/Pp. Reg: Budur sac. de *Fewluar, Feldymar*, Dem. de *Foldowar* (Vat. I/1. 274, 296, 309); 1338: p. olim *Ipolthloka* et nunc *Feuldwar* (Z. I. 525—9). — **2.** 1281: iuxta Danubium in qd. loco, qui *Feldwar* vocatur (Dl. 1115, Bp. I. 198), ad fossatum inferiorem dicti loci *Feldwar* (Dl. 1115).

1. Helyén valaha földvár volt, alighanem ott, ahol 1338-ban a hegy mellett a nagy árkot említik (ma Törökdomb 1937. térk.). Az itt kialakult Lak, teljesebb nevén Ipoltlaka falu Thabor fia Gergely birtoka volt, de mivel Gergely a szekszárdi apátság épületéből 274 M. értékű kincset elrabolt, II. Endre 1223-ban a szekszárdi apátságnak adta 34 háznéppel (cum 30 mans-bus libertinorum et 4 servorum). E birtok 1318 e., legalábbis részben, a Vaszariak kezére került, 1318-ban pedig a király Földvár néven Becsei Imrének adta. A Becseiek itteni falunagyát kétszer említik (1324, 1328). 1327 e. É-i részén, mely Kölkeddel határos, a Becseiek falut telepítettek, melynek Újfalu vagy Lak volt a neve (ld. Lak 4.). Utóbb a szekszárdi apát követeli Földvárat azon a címen, hogy ez az ő Ipoltlaka nevű birtokával azonos. 1331-ben úgy egyeznek meg, hogy az apát Földvár birtokot átengedi Becseiéknek, viszont utóbbiak visszaadják az apátságnak a Földvár mellett D-re fekvő földrészt s az erdőt (silvam ... *Herman* vocatam), mely egyedül az apátságé. A pör folytatódván, 1338-ban az országbíró Ipoltlaka, új nevén Földvár birtokot az apátnak ítéli, viszont a tőle É-ra fekvő Lakot a Becseieknek, s Lak és Nagymajsa felől megjáratja Földvár határait. Cap. Coloc. 1338/338: ... iuxta *magnum Danubium* a pt. Occ. [ɔ: Or.] ... a-es salicis ... 2 m-e ... 1. dist. eccl-e Saxardiensi et sue p-i olim *Ipolthloka* nunc *Feuldwar* vocate a pt. Mer.; 2. ... a pt. Sept. sep. ... mg-is Tutheus et Wezzeus et p-i ipsorum *Laak* ... in ins-m *Danubii* ve. Occ. ... a-es *Yegeneſa* ... a-es salicis, ad pt. Occ. ... transeundo per *parvum Danubium* ve. Occ. ... a-es salicis ... ad Occ. ... ad stag. *Danoth* al. nom. *Ewrem* ... ve. Occ. asc. ad

montem ... ve. Occ. ad magnum *Aruk* ... per magnum campum ... ve. Occ. ... in 1 vallem *Barza* vocatam, in qua sunt 2 m-e ... 1. a pt. Occ. sep. ... mg-is Tutheus et Wezzeus et p-i eorum *Noghmoysa* ...; 2. ... a pt. Or., que dist. eccl-e Saxardiensi ... per eandem vallem refl. ve. Mer. et transeundo ... ad 3 m-s t-eas ubi transit una via de v. *Moysa* ad v-m *Ipolthloka* seu *Feuldwar* vocatam: ... 1. a pt. Or. dist. eccl-e Saxar. diensi ..., 2. ... a pt. Mer. dist. nob-bus de *Kys Moysa*, ... 3. ... a pt. Sept. ... sep- ... f-is Em-i ... p-i ipsorum *Noghmoysa* ... (I. h.). Papja 1333 II: 10 báni, 1334 II: —, 1335 II: 2 gs. pápai tizedet fizet. 1317-ben határos Kerekegyházával és Majsával, melytől határjelekkel nincs elválasztva. — Ma psz. Mohácstól DNy-ra. Lip: pr. *Földvár* vel *Sátoristye* h., *Shatoristje* ill.; Hnt. 56: *Sátorhely*. (Cs. II. 484; Foll. 302.) — **2.** Jenő határjárásában 1281-ben említik a pécsi püspök birtoka [Mohács] felől a Duna partján a Földvár nevű helyet és árkát. — Mohács város É-i végénél fekhetett.

Franceusfölde (Zevejbog) 1296/346/408: p. *Francheusfeldy* vel *Zeueboogh* ... ultra Drauuam iuxta fl-m Karaso (Dl. 1437!, Smič. VII. 224, 231—3); 1325: Ben. de *Zueyboch* (A. II. 176); 1346/408: Dem. f. Jo-is f-i Boche de *Zeweybok* (Smič. XI. 322).

[Kórogyi] Fülpös fiainak birtoka volt, akik 1296-ban cserébe Kölgyesi Becha fia Jánosnak adták s határát megállapították. Cap. Quinqueeccl. 1296/346/408: ... in littore fl-i *Karaso* ... commetaneitate t-rum mg-i Ben-i de *Saagh* ad pt. Sept. ... ad aquam viminosam *Rachaplesa!* ... per cuius aque medium ... exit ab eadem ... a-em magnam *berekunya* ... in aquam *Neulenya* ... per medium ... aque ... ve. v-m *Saagh* ... exeundo ab eadem aqua *Neulenya* ... 3 a-es il. ... ferroque consignatas ... m-m t-eam angularem ... a. il. ... in magnam viam de *Saagh* decurrentem ad eccl-m B. Marie de *Luka*, per quam divertit ad pt. Or. ... a. il. ... fovea seu foss. *Kalista* dictum, aquosum ex inundatione pluviarum, aliquando autem arridum sive siccum, ubi commetaneitas t-rum ... mg-i Ben-i term. et inc. tenere ... cum t-is f-rum Dauid et Samsonis de gen. Harazth ... per eandem magnam viam ... ad aliam foveam seu foss. ... iuxta bivium ... per quarum viarum alteram divertit ad pt. Mer. ... a. populea ... dumus spineti ... iuxta viam ... declinat ad pt. Or. per dumos spinetorum ... nemus ... a. il. ... in aquam *Keresna* vocatam, per cuius medium eundo exit ab eadem ... a. *berekunye* dicta ferrove consignata, ubi commetaneitas t-rum f-rum Dauidis et Samsonis term. et inc. tenere ... cum t-is mg-i Jo-is et fr-um suorum, f-rum c-is Lad-i ... ad pt. Occ. ... a. piri ... ad predictam aquam *Keresna*, quam saliendo ... in silvam ... a. il. ... ad aquam *Begyamalaka* dictam, in quam intrans ... a. il. ... prope sessionem *Scynork* ... a. populea ... a. pomi *lubachym* vocata ... a. populea ... ad aquam *Zugousuk* ... contra cursum aquarum ... a. il. ... iuxta fl-m *Karaso* ... (I. h.). A birtok Ny felől Sággal, Benedek földjével határos, ettől É-abbra pedig a *Neulenya* vízzel. Ez a Ság nem a mai Ság (Šag) falu, hanem attól Ny-ra 2 km-rel *Šag* psz., mely mellett ÉK-re *Jelenje* őrzi a fenti víz nevét (1924. térk.). Franceusfölde ezek szerint *Šag* psz. és *Jelenje* mellett K-re, tehát a mai Ság falu helyén feküdt. É-ra a Haraszt nb-ek birtokával, K-re [Kórogyi] László fiaival volt határos. 1325-ben az országbíró vizsgálatot rendelt el, hogy a főbenjáró perben elmarasztalt Benedek fia Miklóst Ságinak, avagy Zevejboginak nevezik-e a megyében.

Fülöp(földe) 1296/324: Dees f. Dyon-i nob. de *Pylippi* ... et pro Symone fr-e suo carnali, et pro Petro f-o alterius Symonis fr-e suo ... t. *Philippi* (Dl. 86 968); 1320: t. *Phylip*, in C-u de Barana (Z. I. 180); 1328: p. *Philip* ≈ (Uo. 310); 1332: p. *Phylipph* ~ *Fnyliph* (Uo. 395); é. n. [1342 e.] > 412: super t. *Philipfelde*, in C-u Baranya (Dl. 9717).

1296-ig a Fülöpi nemesek Iváni Ivánka fiainak földeivel vegyesen, fűvönosztással birtokolták, ekkor Ivánka fiainak sároki, bezedeki és laki földeitől elválasztják (ipsa t. *Philippi* vocata mixtim per divisionem in communium usu per erbas vocatam cum t-is f-rum c-is Jouanka *Lok*, de *Sarugh* et de *Bezeldegh* vocatis situata adiacebat, ... t-m ... *Philippi* ... de *Sarugh*, de *Buzuldegh* et *Look* vocatis limitando separassent) az

alábbi határok mellett: Cap. Quinqueccl. 1296/324: ... a vicinitate t-rum Jo-is f-i Jo-is *Bulchu* vocatarum ... a-es il. ... ad pt. Occ. ... a. ulmi ... per ... viam ... nemus *Nogberuc* ... ad pt. Sept. ... a. *yhor* ... a. nucis ... a. pomi ... a. *gyreu* ... a. pomi ... a. nucis ... a. il. ... ab eodem nemore *Nogberuc* ... ad t. Occ. ... ad qd. foveam vel fossatum anticum (!) ... supra vallem *Bezeldegh* ... t. ... f-rum c-is Jouanka *Bezeldegh* dictam (I. h.). 1320-ban viszont azt írják, hogy az örökös nélkül elhalt Benedek birtoka volt, melyet IV. László király Benedek sógorának, Baksai Arnoldnak adott az őt illető hitbér és jegyajándék címén; Arnold fiai pedig ez évben eladják Kurgona kunnak (Cumano) 10 M-ért. 1328-ban Kolgona (!) kun ugyanennyiért eladja rokonának, Exede fia Jánosnak s 1332-ben Boklow fia Kolguna (!) néven ugyanezt ajándékozás formájában megismétli. 1412-ben számontartották Károly király egy oklevelét Fülöpföldéről. — Bezedek mellett feküdt ÉK-re. (Cs. II. 483.)

Füzes(d) 1232: aqua *Phizes* (Somogv m. lt.); 1256: Nic. et Farcasius f-i Meth de *Fyzeth (!)*, aquam *Fyzezth* (Dl. 67 678); 1283: Bolosey f-o Bolosey ab Occ. (Dl. 67 679); é. n. [1292—7]: v., t. *Fyzesth* (Dl. 47 743, ÓMO. 107); 1315: c. Alex. f. Boch de iuxta *Fyzes* (Str. II. 701); Joach., Jo. et Moys f-i Mathey, Echelleus et Thomas f-i Belosay [de *Fyzess*] (Smič. VIII. 383, a szögletes zárójelben levő rész az oklevél hátán későbbi kézzel); 1329: p. *Fyzesth* ... inter Kuhidkerus et *Fyzesth* fl-os (Somogy m. lt.).

Nevét a Füzesd patakról nyerte. 1256-ban a Gerdeiek 180 holdnyi Füzesd melletti szántóföldjüket és kaszálójukat (200 iugera minus 20 in t-is arabilibus et fenetis) eladják a Füzesdieknek 16 denár M-ért és határát leíratják: abb. Warad 1256: inter aquam *Fyzezth* ab Or., aquam *Ochtou* vocatam ab Occ., usque terminum ubi ipsa aqua *Ochtou* cadit in *Fyzezth*, quam qd. t-m a Sept. circuit t. eorundem Nic-i et Farcasii *Harumhorozth* vocata usque Or., ubi et ipsi eidem t-e vicinantur (I. h.). 1292—97 táján a Szentgáliak Bolosey fiainak (Math., Pet. et Bolosey) Füzesd nevű faluját lerombolták 70 M. kárt okozva. 1315-ben Máté és Bolosey fiai Füzes D-i felét, Füzesmelléki Sándor pedig Szentivánt birtokolja. 1329-ben Gerdei János fiai Gerdei István fiainak füzesdi részét 3 éve elfoglalták és az erdőket nagyrészt kiirtották (silvas ipsius p-is penitus fecissent secari). — Ma dn. a Gerdéhez csatolt *Rugásd* Ny-i határszélén: 1883. kataszt. térk: *Füzes* és Magyartelek K-i szélén: *Füzesdi árok* (Reuter gyűjt.); míg az *Ochtou* víz nevet fenntartotta az 1883. kataszt. térk. Szentgálon *Acsata*, Szentivánon *Acsat* dn. alakjában. (Cs. II. 484; Foll. 315.)

Gácsmihályfölde 1330: t. *Gachmihalfeulde* (Baranya m. lt. 1).

1330-ban a Viszlaiak megállapodnak, hogy e birtokra vonatkozó oklevelükről másodpéldányt állíttatnak ki. — Zsibót mellett sorolják fel.

Gadány 1192/374/425: m-m nomine *Gadan*, super quam 2 magne v-e possunt habitare, una in eadem *Gadan*, altera in Scereufey (Erdődy vépi lt. 79. 4290); 1193: pr. *Godan* (Dl. 27, ÓMO. 53, 58); 1270: pr. *Godan* (H. VII. 121); 1305 > 372: v. *Gadan* (Koller III. 114); t. Izerew ... in vicinitate t-e *Gadan* (Uo. 116); 1326: v. *Gadan* (Pozsonyi k. o. lt. Capsa Cruc. 2. 4. 39).

Egyik része [Monoszló nb.] Fulbert fia Gergely birtoka volt; magtalan halála után 1192-ben rokonának, Makariás ispánnak adta a király. Ekkor területén két nagy falu, Gadány és Szerőfő (ld. Öszerő) állhatott. E részt 1270-ben Monoszlói András fia Miklós az István fia II. Makariás halála után örökölt birtokok felosztásakor átengedte Peter fia Péternek. 1305-ben Öszerő szomszédja, melyet ekkor a rokonság elad. — Gadany masik részét III. Béla (Eufrozina királyné adományát megújítva) 1193-ban a szekesfehérvári kereszteseknek adta. E részt a keresztesek 1326-ban zálogba adták 10 évre Andras volt kamaragrófnak és testvérének, Istvánnak. Emléküket *Keresztes* psz. neve őrzi Gadány határában DK-en (1883. térk.). — Ma kzs. Pécstől D-re. Lip: *Gadány h.*; Hnt.

56: *Aranyosgadány*, mely 1941-ben *Keménygadány* és Pécsaranyos egyesítéséből létesült. (Cs. II. 484.)

Gájmögi 1289/374: v. *Gaymugy* (Niczky lt. 95).

Kostaton tartozéka. 1289-ben a Haraszt nb. Sebestyén fiainak osztozásakor Jakabnak jut. — Később *Zagajc* néven szerepel; ma a Dráván túl Valpótól ÉNy-ra egy domb neve. 1924. térk: *Zagajce*. (Cs. II. 537.) — Hasonló képzésű hn. Drávaszabolcs határában *Erdőmögi* (1884. kataszt. térk.).

Garé (Gara) 1332—5/Pp. Reg: Paul. (sac.) de *Gara*, *Karami*, *Gara* (3×), *Gane* (Vat. I/1. 237, 264, 273, 285, 292, 312); 1329/XIV: viam, qua itur de Thurul ve. *Garee!* (Pécsi k. m. lt. XXXI. 3!, Koller II. 348); 1336: p. seu v. *Gara*, in C-u de Baranya (A. III. 277).

[Kán nb.] László vajda birtoka volt, kitől per útján [1290 és 1302 között] Aba nb. Nekcsei Sándor fiai szerezték meg anyjuk leánynegyede fejében; 1336-ban felét Nekcsei Demeter leánya férjére, [Dorozsma nb.] Garai Pálra hagyta, másik fele Nekcsei Miklós fia Denké lett. 1329-ben a régi Kisdér határjárásában említik az ide vezető utat. Papja 1332: 40, 1333 I: 28, 1333 II: 15, 1334 I: 15, 1334 II: 10, 1335 II: 7 báni dénár pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Siklóstól ÉNy-ra. Lip: *Garé* h., *Garej* ill.; Hnt. 56: *Garé*; Szava község bennszülött lakossága ma Garának nevezi (Reuter gyűjt.). (Cs. II. 462.)

Gata 1331: Mark f. Gatal de *Gata* (Dl. 2668; Dl. 2680); ≈! de *Gatha* (Dl. 2665!, F. VIII/3. 558); 1332—5/Pp. Reg: Egid. sac. de *Gacha*, Wal. de *Gata* (Vat. 1/1. 275, 310).

Gatai nemes nevében bukkan fel 1331-ben. Papja 1333 II: 20, 1335 II: 1 báni pápai tizedet fizet. — Ma dn. Lánycsók határában ÉNy-ra. 1853, 1909. kataszt. térk: *Gata*, *Gatai rétek*, *-malom*. (Foll. 303; helyesen Száz. 1934. 625.)

Gégfalva 1274: rel. Sal-is de gen. Geg, ... Mych. f. Geg pro se et pro Sal-e et Geg fr-bus suis uterinis (W. IX. 105); 1311: contra Mich-em f-m Geegh, Dom-m et Iac-m f-os eiusdem et v-m eorum iuxta *Geegfalua* existentem, necnon Beke f-m Laur-i officialem ipsius v-e eorum (Dl. 67 685).

A Gég nemzetség lakhelye. E nb. Salamon özvegye, Bagotai Csépánné 1274-ben hitbére és jegyajándéka kiadásáról nyugtatja a Gég-nem tagjait. 1330-ban Gég fiai és unokái Gégfalva mellett birtokosok. Többé nem szerepel. — A megye Ny-i részén, az Okor vidékén fekhetett.

Gercseny ld. Görcsöny.

Gerde (Gredej, Geredej) 1216/550: Mart. de v. *Guerdei* (VR. 242 § 211. l.); 1232: Jac. f. Pous de v. *Gredey* (Somogy m. lt.); 1234: Jac. f. Pous de v. *Geredey* (Dl. 67 677); 1235: Jac. f. Pous et Leodegarius f. Geo-i de v. *Gredey*, t. de *Gredey* (Somogy m. lt.); 1256: Jac. f. Pous et Jo. f. Jo-is de *Gueredey* (Dl. 67 678); é. n. [1280 k.]: Luk. cler. iob. c-is Jo-is de *Gueredey* (Dl. 67 912); 1283: Jo. f. Jo-is, Lukach f. Ledeguerus, St. f. Porbozlou f-i Jac-i nob-es de *Gredey*, v. *Gredei* (Dl. 67 679); é. n. [1292—97]: Purbuzlow, Pet. f. Luka, c. Paul., Mortun f. Mark, St. f. Blasii, Ben. f. Sal-is et c. Vz nob-es de *Gueredey*, ... Vrbanus et And. de v. *Gueredey* iob-es nob-um de eadem pro se et pro ipsa v. tota (Dl. 47 743, ÓMO. 108, 110); 1296: St. et Porboslov f-i c-is St-i nob-es de *Gueredey* (Smič. VII. 242); 1307: Jo. et Pet. Bok dictus f. Jo-is et Jac. f. Jac-i de *Geredey*, St. et St. f. eiusdem de *Geredey* (Dl. 67 683); 1308: Pet., Math., Phil., Laur. et And. f-i Jo-is de *Guerede*, St. f. Jac-i f-i sui ac Greg. f. Porbuzlo de eadem *Gurede* (!) (Dl. 67 684); 1314: St. et Beeke f-i St-i nob-es de *Geredey*, Jac. f. Jac-i de *Geredey* (Dl. 67 687); 1315: St. f. St-i de *Gerede* (Str. II. 701); St. et Beke f-i St-i de *Gerede*, v. *Gerede* (Dl. 67 688); Beke f. St-i de *Gerede*, Laur. f. Jo-is de *Gerede* (Dl. 67 689); 1321: St-o f-o St-i de *Geredey*, ... et pro Beke fr-e suo ... Laur-o f-o Jo-is de eadem ... et pro Phyl-o ac Matheo fr-bus, v. *Geredey* (Dl. 67 691); 1325: Philpus de *Guerede* (Dl. 38 680); 1325: Laur., And., Phil. et Math. f-i Jo-is de *Geredey* (Dl. 67 693); 1326: St. et Beke f-i St-i de *Geredey* (Dl.

67 695); f-i St-i de *Gredey* (Dl. 67 696); And., Math., Philpus, Laur. f-i Jo-is de *Gredey*, Beke et St. f-i de *Gredey* (Dl. 67 697); 1329: St. et Beke f-i St-i de *Gueredey* (Dl. 67 700); Laur. et Phil. f-i Jo-is de *Geredey*, Dion., Nic. et Mich. f-i Purbuzlo, Paul. et Henk f-i Jac-i, Laur. et Nic. f-i Kemen, Thom. f. Pauli nob-es de *Geredey*, p. *Gerede* (Dl. 67 701); v. *Gerede*, ... Philippus, Math., Laur. et And. f-i Jo-is de eadem *Gerede*, ... p. St-i et Beke f-rum St-i de predicta v. *Gerede* (Somogy m. lt.); 1330 > 332: t. *Geredei* (Dl. 67 705); Philpus f. Jo-is de *Gerede* (Dl. 99 922); 1331: St. et Beke f-i St-i de *Geredey* (Dl. 67 702); Laur., And., Filippus f-i Jo-is de *Gerede*, St. et Beke f-i St-i de *Gerede* (Dl. 67 703); St. et Beke f-i St-i de *Geredey* (Dl. 67 704); p. *Geredey* (TT. 1910. 464); 1332: St. f. St-i de *Geredey* ... pro Beke ... fr-e ... contra Philpus, Laur-m et And-m f-os Jo-is de eadem *Geredey* (Dl. 67 705, vö. TT. 1910. 470); v. *Geredey* (Dl. 67 706); 1332/333: St. et Beke f-i St-i de *Gerede*, Phil., Laur. et And. f-i Jo-is de eadem *Gerede*, p. *Geredey* (Kondé lt.); 1334: p. *Geredey* ultra Fyzesd (Dl. 67 707); 1332—5/Pp. Reg: St. sac. de *Gerde*, *Kerdo*, *Gerde*, *Gered*, *Gerda*, *Guerede* (Vat. I/1. 237, 263, 274, 283, 293, 312).

1216-ban tűnik fel [Kán nb.] Gyula nádor poroszlója nevében. 1232-ben Nigol nb. János fia Lőrinc 8 M-ért eladta Füzes-melléki földjét Gerdei Jakabnak, s határát leírták: Cap. Quinqueeccl. 1232: ... de aqua *Phizes* ... ad Or. ... frutices de quercu ... decl. ad Sept. ... pir. ... per longum spatium ... ubi 2 vie coniunguntur ... ad Or. ... ad m-m dicti Jac-i ... (I. h.). 1234-ben Jakab 23 hold földet vesz Bögörön. 1235-ben Jakab testvérének, Pálnak a szolgája (Scegen servus) állítólag Jakab tanácsára megölte Leodegarius testvérét, Vencezlaus-t. Jakab esküvel tisztázta magát. Ezzel kapcsolatban a következő megállapodást kötötték: Ha megtalálják azt a három jobbágyot (iob-es ... Potcan, Sumur, Laur.), aki miatt az ellenségeskedés történt, visszaadják Leodegariusnak. Jakab fizet neki 6 M-t és magára vállalja Vencezlaus özvegyének és anyjának hitbérét. Az egyezség megszegője 70 M-t fizet. Gerde és Kasztrica földet felosztják egymás közt. 1256-ban a Gerdeiek eladják 180 holdnyi Füzesd-melléki földjüket 16 dénár M-ért a Füzesdieknek (ld. Füzesd). 1280 körül János ispán jobbágya, Mihály pap perel Musun fiai Bulchu és Gál, ezek rokonai és serviensei ellen. 1283-ban a Gerdeiek megváltják a faluval határos Mirajt földet. 1308-ban Terbene negyedét birtokolják. A XIV. század elején hatalmaskodás miatt perelnek egymás között (1307, 1315, 1325), Herbord fiaival, Hektorral és Csákkal (1314), Bakonyai Rénolddal, aki falujukra és házukra támadt, mindent elrabolt és egy lovat (equum *zeu* coloris) elvitt (1315), [Németi] Ambrus fiaival (1325), akiktől utóbb egy 6 M-t érő ménesbeli csődört (equum emissarium ... ad equatiam ipsorum) követeltek vissza (1329), végül Mykou és Pobor fiaival (1331: Dl. 67 702). 1321-ben István fiai egy Füzesd-melléki földet Gerde Ny-i részén, amelyen 4 háznép van, átadnak János fiainak (t. ... super fl-m *Fyuzeth* a parte v-e *Geredey* ab Occ. ... separata per pontem fl-i eiusdem et viam ab eodem ponte procedentem ... eandem v-m *Geredey*, ad pt. Mer., super qua sunt 4 mans-es). 1326-ban megveszik Románföldét (1331), 1329-ben Füzesdet bírják (ld. ott). 1329-ben, miután a királyi udvarnokok ispánja Gerde D-i részét mint királyi földet (conditionaria p-e ipsius domini regis) visszavette tőlük, egymás közt megállapodnak, hogyan részesednek belőle, ha mint örökölt birtokot visszanyerik. 1330-ban cserélnek egymás közt: János fiai a Gerde és Kőrösvíz (inter ... t-m *Geredei* et inter fl-m *Keurusuizy*) közötti földet, melyet ősük, Jakab a Nygol nb-ektol vásárolt, átadják István fiainak, ezek pedig a Kőrösvíz melletti részeiket adják cserébe. 1332-ben István fiai beperelik János fiait, mert állítólag elfoglalták az említett Gerde és *Keurusuizy* közötti földet, valamint Gerde D-i, Mekcse felé eső részét. Az országbíró azonban János fiai javára ítél és beiktattatja őket a vitatott földek birtokába, melyet István fiai elfoglaltak János fiaitól. Az első földdarab 60 királyi mértékű holdat (regali mensura mensurando 60 iugera) tesz ki s a szomszédok 7½ penza dénárra becsülték; határa: Cap. Quinqueeccl. 1332: ... t. nob-um de gen. *Negol* a pt. Or. ipsius v-e *Geredey*

... inter Mer. et Occ. ... ad dumum *Harastbukur* ... ve. Occ. ... dumum *Gumulchynbukur* ... ve. pl. Occ. ... in fl-m *Fyzesth* ... (Dl. 67 706). A második föld 40 királyi mértékű holdat tartalmaz és 5 penzára becsülték. Határa: 1332: ... de aqua *Fyzesth* in qd. via directe ad pt. Or. ... frutices de kercu ... ad ... Or. ... a-e piri ... ad ... Or. ... in commetaneitate nob-um de gen. *Negol* ... ad ... Or. ... ad qd. viam que circuit ... caput 1 iugeris t-e ... ubi 2 vie coniunguntur ... ad ... Or. ... prope v-m *Keurusot* dictorum f-rum Jo-is ... inter pt. Sept. et pt. Occ. ... per t-s arabiles ... (Uo.). Jakab fia Pál ellentmondott e [két] birtok harmadrészére, mely 30 (!) királyi mértékű holdat tartalmaz s melyet 30 (!) pondus denárra becsültek. A harmadik földdarab határa: 1332: ... ve. pt. Or. in commetaneitate nob-um f-rum Balase ... ad 1 parvam viam erbosam, in qua vertit se ve. pt. Occ. ... in commetaneitate ... f-rum Balase ... p. St-i f-i Luka ... ve. Occ. ... ad ... aquam *Fyzesth* ... (Uo.). Ennek felére János fiai ellentmondtak, amely felet 10 penza dénárra és 25 bánira becsültek s amely 85 királyi mértékű holdat tartalmaz. E fél harmadára, amely 28 pondus dénár értékű 28 holdat tartalmaz, Pál is ellentmondott. A vitatott földekről a tanúk szerint István fiai szedték a kepéket (capetias secundum regni consuetudinem). A Gerdei nemesek sokat szerepelnek a megyei közéletben (1292–97, 1296, 1315, 1325, 1330). Papja 1332: 35, 1333 I: 33, 1333 II: 15, 1334 I: 20, 1334 II: 20, 1335 II: 20 báni pápai tizedet fizet. – Ma kzs. Pécstől DNy-ra. Lip: *Gerde* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 485.) Ld. még Füzesd és Kőrösal.

Geréc (Gréc) 1. +1228/383/407: t. *Gerech*, ... magna via per quam itur de Ozyagh in! *Gerech* (Dl. 145!, H. VIII. 24); *é. n. [1263]: t. *Grech* (Dl. 25 757, H. VI. 163, Kar: HH. 98). – **2.** 1296: v. *Grech* (Révay lt. Gyulay II. 31, W. X. 211, H. VII. 252); v. *Guerech* (Révay lt. Gyulay II. 32, W. X. 213, HOkl. 152); 1316: p., v. *Gherech*, in C-u de Barana (A. I. 395); 1330: v. *Gerac* (Révay lt. Gyulay IV. 1); 1330/477: p. *Gerech* (Dl. 97 383).

1. 1263 e. Kemény fia Lőrinc cserébe adta Aba nb. Demeter fia Sándornak, de 1263-ban Lőrinc visszavásárolta tőle 140 finom ezüst M-ért. Azonos lehet azzal a Geréccel, mely az aszuági uradalom hamis 1228-i határjárása szerint kb. Szentgyörgytől K-re, a Dráva mellett feküdt s innen nagy út vezetett Aszuágra. – **2.** [Győr nb.] Óvári Konrád birtoka, melyet 1296-ban [Kórogyi] Fülöp és [Matucsinai] Lőrinc fia Kemény lerombolt. Utóbb [Héder nb.] Henrik fia János foglalta el, de 1316-ban a király visszaadta Konrád unokáinak, akik 1330-ban kettéosztják; fából való kápolnája (capella ligney) Miklós felére esik, de jövedelme (fructus) közös marad. – Ma psz. Újpetre mellett D-re: 1937. térk. *Gréci psz.*; Hnt. 56: ≈ és Vokány határában: *Kurucpuszta* ~ *Krutzenwald* (Száz. 1935. 686).

Geréchegy 1330/477: montes *Gerechygh* et Cher – – –, ... eccl. ... B. V. sub monte *Gerechyghy* (Dl. 97 383).

Győr nb. Óvári Konrád unokái 1330-i osztozkodásukkor a Geréchegyet s az alatta épült Szűz Mária-egyházat (monostort) közösnek hagyják. – A Palkonya felett emelkedő 202 m magas hegy neve magyarul *Geréc* (Reuter gyűjt.), németül *Gratzer Geb.* (1913. térk.). Ennek lábánál fekhetett az egyház.

Geredistye 1. (Gradistye, Hídvég) 1251/328/374: *Gradustan* ... p-em cum portu (Niczky lt. 95) = 1251 > 377: *Gradistan* ≈ (Uo. 98); 1256 [ɔ: 1266]: *Gradiscam* ≈ (Uo. 4, H. IV. 36); 1296: p-em ... vacuam habitatoribusque destitutam ab antiquo in uno loco ultra Drawam iuxta Karasu situatam ... *Gueredystha* vel *Hydwygh* vocatam aut vocatas (Dl. 1435, W. X. 229–31). – **2. (Gordisa?)** 1332–5/Pp. Reg: Pet. sac. de *Gen·disse*, *Kerdyse*, *Gerdesse*, *Kordeste*, *Kerdiste*, *Gerdische* (Vat. I/1. 237, 264, 273, 283, 293, 312).

1. A Haraszt-nem birtoka volt; 1251-ben és 1266-ban Miklós bán fiai osztozásakor

Miklós, Salamon és Vajda kapja. E nb. Sági Benedek a lakatlan Geredistye, ill. Hídvég földet 1296 e. nővérével együtt átadta sógorának, Rendi Tamásnak, majd Tamást és a Tamás által ide gyűjtött jobbágyokat elűzte (populos supra hanc t-m suam congregante, ... Thomam et omnes iob-es suos ... destruendo aufugavit), s a földet elfoglalta 40 M. kárt okozva. Végül Baranya vm. nemesei előtt úgy egyeztek meg, hogy Tamás a neki ítélt 20 M. bírságot átengedi Benedeknek, ez pedig a 8 ekére való birtokot tartozékaival együtt (cum sess-bus, t-is arabilibus, pratis et silvis ad usum 8 aratrorum ... in uno ambitu seu loco ultra *Drauam* iuxta fl-os *Karasw* et *Welchycha* vocatos) átadja Tamásnak. A határ leírása: Cap. Quinqueeccl. 1296: Cursus ... m-rum ... t-rum *Gueredyscha* et (!) *Hydwyg* ... inc. ... iuxta aquam *Malaka* ... sep. Mykaely f-o Sym-is, altera Mathye f-o Endre nob-bus de gen. Zabou, tertia c-i Thome ... ad pt. Mer. ... a. il. ferro consignata ... a. il. atque pomi ... a. populea ... commetaneitas t-rum Mathye term. et inc. tenere ... cum t-is Petri bani *Ozyagh* vocatis ... 6 a-es virgultinorum, quare is vel iste locus vocatur *Hotharasth* ... ad pt. Occ. ... iuxta aquam *Welchyza* ... a. piri ... in medio huius aque per magnum spatium eundo cum eodem fl-o defluenti in fl-m *Karasu* caditur in eundem fl-m, ubi commetaneitas t-rum Petri bani ... term. et inc. tenere ... cum t-is Ben-i f-i c-is Nic-i sepedicti de *Saagh* ... per medium huius fl-i *Karasu* per cursumque eiusdem in maximo spatio ... ad supradictam aquam *Malaka* ... per ... *Malakam* ... (I. h.). Eszerint a *Welchyza*, ma *Vučica* és *Karasu*, ma *Karasica* folyó összefolyásánál, a két folyó szögében feküdt, s Ny-ról az aszuági uradalommal, K-ről pedig Sággal volt határos. E helyen ma Valpó (Valpovo) város fekszik. A középkori Valpó É-abbra, a Dráva partján feküdt. — **2.** Papja 1332: 100, 1333 I: 40, 1333 II: 24, 1334 I: 25, 1334 II: 25, 1335 II: 30 báni pápai tizedet fizet. — Azonosítása kétséges. Lehet a mai kzs. Siklóstól DNy-ra. Lip: *Gordisa* h.; Hnt. 56: ≈. Ugyanakkor volt *Gredistye* (1554-i defter: *Grestye* Káldy-Nagy 91) falu Piskó és Záláta között. (Cs. II. 486; Foll. 311, 315.)

Geresd\é. n. [1292]: Thom. f. Laur-i de *Gueresthy* (Révay lt. Gyulay I. 15); [1292—97]: ≈ de *Gueresty* (Dl. 47 743, ÓMO. 108); [1290—300]: ≈ de *G(er)esth* (Dl. 47 824); 1293: mulier nomine Katha f-a Gerardy! Latini fisici de v. *Gueresth* una cum Petro f-o Barlabe et Iuan f-o Rechel (~ Retel) nob-bus de *Gueresth* cognatis suis ~ *Guresth!* (Révay lt. Gyulay II. 17!, W. XII. 543); 1295: t. *Gueresd* ~ *Guerest* ~ *Gueresth* (Uo. II. 19, W. X. 186—7); 1302: Thom. f. c-is Laur-i de *Gueresth* (Uo. III. 3, A. I. 35); 1312: c. Thom. f. Laur-i rufi de *Gueresth* nob. de C-u de Barana (A. I. 271—2); 1330/477: *Kerest* (Dl. 97 383); 1340: p. *Geresth*, ... virgulto ad ... v-m Hassyagh vocatam pertinente inter easdem v-s Hassyagh et *Geresth* ac v-m Chapkwth (Révay lt. Gyulay IV. 2).

A falu több birtokos kezében volt. Öröklött része volt itt a megyei közéletben szereplő Geresdi Tamásnak, [a böszörmény Mizse nádor testvére, Ayza] Eyza ispán hívének (1302). 1312 előtt Tamás megvette Hazugdi Péter és felesége, Neste itteni földjét és átadta vejének, Hásságyi Pálnak. Határa: Conv. Warad. 1312: ... iuxta t-m suam hereditariam ... *Gueresth* vocatam a pt. Mer. ..., Jac-m et Ben-m f-os Rol-i a Mer., et ultra riv-m *Gyungys* ... c-em Jac-m f-m mg-i Conrardy ab Or. (I. h.). Átadott vejének egy faluhelyet egy ülés kivételével (situm unius v-e excepta una sess-e de eodem situ v-e *Sebastyanyulese* vocata a parte prope sess-is eiusdem c-is Thome), a Gyöngyösön túli trágyázott föld felét (medietatem t-e fimose, ultra ... riv-m *Gyungys* ab Or. in vicinitate ... c-is Jac-i f-i mg-i Conrardy), továbbá az egész kaszálót, a mezei szántóföldek felét és a földhöz tartozó egész erdőt (fenetum totale iuxta ... riv-m *Gyungys* ab Occ. ... vicinos ... c-em Jac-um f-um Ambr-i de *Nempty* a Mer. et ... c-em Thomam ab Aq. Item t-rum arabilium campestrium medietatem et silvam totam). A Geresdi nemeseket 1293-ban olasz eredetűnek mondják; Gellért orvos leánya, Katha azon geresdi részt (in ambitu uno sitam ad fl-m *Hodus*), mely nagyanyja, Ech és anyja, Enchebech hitbéreként szállt

rá, átadta leányának Zepte-nek, Alapi Miklósnénak. Egy további része felett 1295 előtt a baranyai várjobbágyok (iob-es castri) perlekedtek [Győr nb.] Óvári Konráddal, de lemondtak Konrád javára, aki azt öröklött birtokának mondta. 1295-ben Konrád a nándorfehérvári püspökkel szemben is megvédte e birtokot. Konrád unokái 1330-ban kettéosztják. 1340-ben [Németi] Jakab fia Mathyus geresdi jobbágya: Beke fát vágott egy Hásságyhoz tartozó berekben, mely Hásságy, Geresd és Csabkuta között fekszik, amiért [Óvári] Jakab fia Konrád emberei félholtra verték és levetkőztették. — Ma van egy kzs. Pécsváradtól DK-re: Lip: *Geresd* h.; Hnt. 56: ≈. Ugyanakkor az adatok legnagyobb részben, egy másik Geresdre vonatkoznak, amely a Hódos és a Gyöngyös folyók mellett feküdt és Hásságggyal volt szomszédos (1340). A Hódos a Karasicába futó Csapa árok régi neve volt (ld. Bevezetés 14. jegyz.), a Gyöngyös a Hásságyon átfolyó Malom árokkal azonos (ld. 1514 > 520 k: mol. de Hassagh in fl-o *Gyenges* Bp. Egy. Kt. Cod. Lat. 115. p. 19), ilyenformán Geresd a későbbi Ellend területén kereshető.

Geszte é. n. [1290 k.]: St. f. Pousa, Kemche, Dyon., Greg. et Cosmas, item Luchac de *Gezthe* (Str. II. 474); [1292—97]: Dama f. Boxa et Lad. f. Marcelli nob-es de *Guezthey* (Dl. 47 743, ÓMO. 108); 1330/409: St. de *Geztey* (Z. V. 584); 1332—5/Pp. Reg: (Geo. sac. de Geste), Seb. sac. de *Sestey*, *Keste*, Greg. de *Keste*, Dem. de *Keste* (Vat. I/1. 239, 266, 275, 295, 310).

Gesztei nemesek nevéből ismerjük, akik a megyei közéletben szerepelnek. Papja 1332: 1 fertó, 1333 I: 25, 1333 II: 30, 1334 II: ?, 1335 II: 5 báni pápai tizedet fizet. — Ma hn. Püspöklak Ny-i részén. (Cs. II. 485; Foll. 307.)

Gét(monostora) 1261/262, 1262: abb. de *Guech* (Str. I. 459, 464); 1265/270: mon. de *Gueth* (H. IV. 41); 1269 (ɔ: 1270): mon. de *Geth!* (Dl. 76 150!, Z. I. 20); 1296: mon. *Geeth* (Dl. 1448, F. VI/2. 29); 1321: p. *Geed* (Z. I. 192); 1326/340: mon. *Geth*, in C-u de Barana (Dl. 102 760); 1327: mon. B. Ipoliti de *Geech* ≈ (Z. I. 297); 1332: p. *Geethmonustura* ~ *Geethmonostura* (Dl. 87 021); 1340: *Gethmonustura* (Dl. 102 760); 1332—5/Pp. Reg: St. (sac.) de *Geech* (Vat. I/1. 275), And. de *Gued* (Uo. 310).

Sz. Ipolyról nevezett monostora csak 1261-ben tűnik fel apátja nevében, aki a közeli Izsép faluhoz kiküldött királyi ember, de az 1265-i és 1270-i oklevél visszatekint korábbi történetére. Kegyurasága Danóc várossal együtt eredetileg Gug fiaié volt öröklött jogon. Ezektől Balog (Sinister) Miklós kezére került, akinek fiaitól IV. Béla 1265-ben cserében elvette, V. István pedig 1270-ben visszaadta Gug fia János ispánnak s ezek fiainak, Péter és Selke ispánoknak. 1296-ban a böszörmény Mizse nádor testvérével, Ayzával társult [Véki] Pál fiai felgyújtották, mivel Andronicus veszprémi prépost, alkancellár megbízásából itt gyülekezett a megye nemessége, hogy megtorolja pusztításaikat. 1321-ben Becsei Imre kezén tűnik fel, aki tiltakozik, hogy Nyárádi Chender Gétről jobbágyainak 4 ökrét (4 boves iob-um suorum) elhajtotta és 2 jobbágyát (Paulum . . . Fees dictum et Egidium) megsebesítette. Becsei birtoklása azonban nem terjedt ki a monostorra is. 1326-ban, midőn [Bulcsói] Vyt fiai, Gergely, Miklós, Benedek, János és Jakab, valamint Márton fiai, Geth, Márton és Mihály öröklött javaikon osztozkodnak, Gétmonostorát az előbbiek kapják. Az osztozó családban felbukkanó Geth személynév arra mutat, hogy a Bulcsóiak a monostoralapító nemből származnak. 1327-ben Bulcsói Vyd fia Myhedeus, Gétmonostora kegyura, a monostort fiává fogadja (in f-um recepisset adoptivum) s minden vagyonát ráhagyja. 1332-ben Becsei Imre és Egyed tilalmazza Wid fiait, hogy Gétmonostorát eladják Haléi Lőrincnek. Midőn Vid fiai 1340-ben átíratják az 1326-i oklevelet, már Spácaiaknak nevezik őket Pozsony megyei birtokukról, ahová felköltöztek. A falu papja 1333 II: 20, 1335 II: 20 báni pápai tizedet fizet. — Ma psz. Majstól DK-re. Lip: *Geta* h., *Gevo* ill.; Hnt. 44: *Géta*. (Cs. II. 485; Gerecze 130; Foll. 319.)

Gibárt(földe) 1313: Deseu f. Greg-i f-i Gywbarth de Boya . . . p. *Gyubarthfewldy* (Z. I. 145); 1314: t. inter *Gebarth* et Felfolu (A. I. 357).

1313-ban Bojai Gibárt unokája, Dezső birtoka; Csipőteleke és Újlak D-i határosa. 1314-ben az említett Dezső egy öröklött földrészt eladott Gibárt és Félfalu között az utóbbi falu birtokosának, Angelus fia Sándor ispánnak. — Nagyfalu mellett DK-re feküdt. (Cs. II. 486.)

Girótfa ld. Gyűrű.

Gordisa ld. Geredistye 2.

Gönc 1319: Jo. et Tadeus f-i Thome de *Gunch* (Dl. 38 677).

Óvári Jakab fiaival Baranya megye hatósága előtt pereskedő nemesek nevéből ismerjük. Többé e néven nem szerepel. Lehet, hogy azonos a következővel.

Göncöl (Göncél) 1296/296: v. *Guncheel!* (Révay lt. Gyulay II. 32!, W. X. 213); 1296: v. *Gunchel* (Uo., HOkl. 152); 1308: t. *Gunchel*, in C-u Barana (A. I. 143); 1330/477: p. *Gunchel* habitatoribus desolata (Dl. 97 383).

[Győr nb.] Óvári Konrád birtoka, melyet 1296-ban [Kórogyi] Fülöp lerombolt, s még 1330-ban is lakatlan. 1308-ban értesülünk róla, hogy Győr (Geur) nb. Tamás özvegye, aki e föld harmad részét urától kapta hitbére fejében, e részt átadta leánynegyedbe leányának és vejének, Ocha fia Péter ispánnak. 1330-ban Óvári Konrád unokái kettéosztják. — 1451-ben a herendi jobbágyok a Göncölhöz tartozó erdőt használták (Révay lt. Gyulay IX. 3), így a mai Herendi erdő mellett D-re kereshetjük. (Cs. II. 486; Kar: MNemz. II. 105.)

Görcsén ld. Körcsmény.

Görcsöny (Gercseny) 1. 1247/412: v. *Gurchen!*, ubi sunt populi eccl-e Gevriensis! (Héderváry lt. Losi fasc. 25!, F. VII/1. 294); 1305 > 372: v. *Gerechen* (Koller III. 114); 1332—5/Pp. Reg: Paul. sac. de *Chenchin*, *Kerhun*, Gydus sac. de *Gurchu(n)*, sac. de *Curchen*, Paul. de *Gurche(n)*, vicarius de *Guerchen* (Vat. I/1. 237, 264, 273, 283, 293, 312). — **2.** 1281: t. prep-i Orodiensis (Dl. 1115); 1332—5/Pp. Reg: Jac. sac. de *Cherchey*, *Gerchun*, *Berclu(n)*, *Gurchen* (Vat. I/1. 238, 266, 275, 295).

1. 1247-ben a győri egyház birtoka; ekkor Baksa, 1305-ben Öszerő határosa. Papja 1332: 20, 1333 I: 20, 1333 II: 30, 1334 I: 30, 1334 II: 20, 1335 II: 30 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. és psz. Pécstől DK-re. Lip: *Görcsöny (Nagy-)* h., *Görcsöny (Kis-)* h.; Hnt. 56: *Görcsöny*. — **2.** Jenő és Náné 1281-i határjárása szerint az aradi prépostság birtoka volt. Papja 1332: 1 M., 1333 I: 25, 1333 II: 10, 1334 II: ?, 1335 II: 30 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Mohácstól ÉNy-ra. Lip: *Görcsén (Rácz-)* h., *Gorcsin* ill.; Hnt. 56: 1944-ben *Cselegörcsöny* és Cseledoboka egyesíttetett *Görcsönydoboka* néven. (Cs. II. 486.)

Gradistye ld. Geredistye.

Gréc ld. Geréc.

Gredej ld. Gerde.

Gyak +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Gyos* (Vat. I/4. 576) = +1015/+158/228?/XVIII: v. *Gyoku!* (Bp. Egy. Kt. Hevenessy gyűjt. XXI. 197!, F. III/2. 122) = +1015//XV: *Gywkw* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12); 1280: And. de *Gyok* (Révay lt. Gyulay II. 1; W. XII. 316).

I. István király adta volna 1015-ben a pécsváradi apátságnak és határát így írta le: . . . ab Or. . . . *Chorozt*, ab Austro *Zilfa*, ab Occ. *Gwggy*, a Sept. *Sedy* (I. h.). 1280-ban egy nadicai szőlő szomszédosa Ny felől Gyaki András. — Ma dn. Liptód határában É-ra. Kataszt. térk. 1854: *Stare diaka*, *Mlada diaka*; Ua. 1886: *Stara gyaka*, *Mlada gyaka*. (Cs. II. 487; Foll. 303.)

Gyalán (Gyilán) 1318: c. Desew f. Dem-i nob. de *Gylaan* de C-u de Baranya (Dl. 40 381).

Gyaláni nemes nevéből ismerjük, aki 1318-ban a Pest megyei Gyömrőt veszi meg. — Ma hn. Kővágószőllös és Kővágótöttös határának D-i részén *Gyalán* (hegy), *Gyaláni m*[alom], *-korcsma* (1892. térk.) és *Gyalán* Bicsérd ÉK-i részén (1865. kataszt. térk.).

Gyécséd ld. Décséd.

Gyilán ld. Gyalán.

Győri 1294/488: t. *Yewry* vocata de iuxta fl-m Okor (Zágr. Akad. lt. D. II. 77); 1315: p. *Geury* (Smič. VIII. 383).

Botykai Péter öröklött földje volt, aki 1294-ben egy itt levő 1 ekényi (ad usum 1 aratri) földrésze egyik felét nénjének, Iuahun fia Aglench-nek és férjének, [Füzesi] Bolosey fia Mátének adta, másik felét pedig eladta Mátének 1½ M-ért. 1315-ben a Botykai Pétertől vásárolt Győri birtokot Németi Jakab és a Füzesiek úgy osztották meg, hogy É-i fele Jakabé, D-i fele a Füzesieké lett. — 1294-ben az Okor mellett fekvőnek mondják, így csak kérdésesen azonosítható azzal a Botykához közel eső Győrivel, mely ma dn. Almáskeresztúr határában DK-re. Kataszt. térk. 1855: *Győri;* 1882: *Gyűr.*

Gyula (Kisgyulad) 1285: v. *Jula* (Révay lt. Gyulay I. 32, W. IX. 435); é. n. [1290 k.]: v. *Jula* . . . mg-i Corraldi (Dl. 38 671); [1290—91]: v. *Gyula* (Révay lt. Gyulay II. 10, W. X. 424); 1296/296, 1296: v. *Yula* (Révay lt. Gyulay II. 30, W. X. 212 és H. VII. 250); v. *Jula* (Uo. II. 31, W. X. 211 és H. VII. 252); 1302: v. c-is Jac-i *Jula* vocata, Nic. villicus eiusdem v-e et Pet. faber de eadem *Jula* . . . iob. c-is Jac-i (Dl. 40 287); 1316: p., v. *Gula*, in C-u de Barana (A. I. 395); 1319: Mark. sac. eccl-e de *Gula*, capellanus Nic-i et Korardy f-rum c-is Jac-i f-i Korardi (Uo. 520); 1321: v. *Gyula* (Révay lt. Gyulay III. 29); 1330: *Jula*, item *Parva Jula* (Uo. IV. 1); 1335: t. *Gyula*, p. *Kys Gyulad* (Uo. IV. 8); 1332—5/Pp. Reg: Marc. (sac.) de *Gulâ!*, *Gula*, *Gyla* (Vat. I/1. 238 [vö. Arch. Vat. Collect. 183. fol. 81 a. col. II!], 275, 294).

[Győr nb.] Óvári Konrád s utódai birtoka. 1285-ben Lőrinc nádor fia Kemény lerombolta s Konrád fiának, Jakabnak 6 vallon jobbágyát (6 Gallici iob-es) megölte. 1290—91 körül a Kemény által itt okozott kárt 70 M-ra becsülték. 1296-ban Kemény újból lerombolta és kirabolta. 1302-ben a falunagy és a kovács, Jakab ispán jobbágyai, Budméri Tamással perelnek. Utóbb [Héder nb.] Henrik fia János foglalta el, de 1316-ban a király viszaadta Jakab fiainak. 1321-ben Monusturus (dictus) Miklós fia János rombolta le. 1330-ban már két faluból állt: Gyula és Kisgyula; mindkettő Jakab fiaié, a Gyulayak őseié. Papja, akit már 1319-ben említenek mint Jakab fiainak káplánját, 1332: 1 fertó, 1333 II: 18 báni, 1334 II: ismeretlen összegű pápai tizedet fizet. 1335-ben Permán határosa É felé. — Ma kzs. Pécstől DK-re. Lip: *Gyula* h.; Hnt. 26: *Kisgyula;* Hnt. 56: *Belvárdgyula.* (Cs. II. 487; Kar: MNemz. II. 96, 100, 102). A közelében állt monostort ld. Szentlászló alatt.

Gyűd 1290 k: Dom. f. c-is Fylpus de *Geudy* (Str. II. 475); 1323: p. *Geud* (Dl. 8286, A. II. 66); 1332—5/Pp. Reg: St. sac. (de) *Gheyd*, *Giud*, *Gyud*, *Gynud!*, *Gyud*, *Gyud* (Vat. I/1. 238, 266, 275, 286 [vö. Arch. Vat. Collect. 183. fol. 93 b. col. I!], 294, 309); vini de *Gyud*, populi de *Gyug* (Uo. 291).

1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között Gyűdi szerepel. A pécsi káptalan birtoka; Harkány határosa (1323). Szőlőmívelése igen jelentős volt. A pécsi káptalan 1334 I. felében a gyűdi borjövedelmekből elégítette ki a pápai tizedszedőt, aki a gyűdi borok megváltásaképpen 1116 köbölért (pro cubulis) 18 M-t és 48 banit kapott; ehhez járult a gyűdi népek által fizetendő 9½ M., melyből 4 M-t és 7 bánit fizettek meg. Papja 1332: 1 M, 1333 I: 90, 1333 II: 50, 1334 I: 50, 1334 II: 5 báni, 1335 II: 1 fertó pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Siklós mellett Ny-ra. Lip: *Gyüd* h., *Gyud* cr.; Hnt. 56: *Máriagyűd.*

Gyűrű 1287/468: t. in *Gyrew!* (Pozs. k. o. lt. 66. 3. 1!, Koller II. 229).

Teleki Demeter Gyűrűn levő 100 holdnyi (ad 100 iugera) szántóföldjét és erdejét rokonai, a Szentdienesiek beleegyezésével, 7 M-ért eladta a Szegedieknek, s határát leírták: Cap. Quinqueeccl. 1287/468: inter t-s ... nob-um de v. *Zegedy I* a pt. Mer. et Occ.; ... Guerolth! f-i Corraldi! a pt. Sept.; ... mon-i OOSS. de *Okwr I* a pt. Or. (I. h.). Ugyanitt Szentdienesi János 20 hold szántóföldet (particulam t-e sue arabilis 20 iugerum ... in campestribus apud sylvam *Kude* sitam ... vicinam t-is ... nob-um de *Zeguedi I*) eladott a Szegedieknek 2 M-ért. Gyűrű föld szomszédai tehát D és Ny felé a Szegediek (ma Szigeti psz. Kacsóta határában Ny-ra); K felé az okrimindszenti monostor (ma Csonkamindszent); É felé [Vátyi] Konrád fia Guerolth, akinek nevét a *Girótfa* dűlő tartotta fenn Kacsóta határában É-ra. Ezek szerint Gyűrűboldogasszonyfalva területén feküdt.

Gyűrűboldogasszonyfalva ld. Boldogasszonyfalva.

Gyűrűfű (Gyűrűfő) 1332—5/Pp. Reg: Jac. (sac.) de *Syrofen, Kyrewf, Korofiev* (Vat. I/1. 237, 293, 312).

A Gyűrű folyó forrásvidékén települt falu. Papja 1332: 10, 1334 II: —, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Szigetvártól ÉK-re. Lip: *Gyürüfő* vel *Gyürőfő* h.; Hnt. 56: *Gyűrűfű*. (Cs. II. 488.)

Háli (Hálé) 1332: mg. Laur. f. Nic-i de *Haleu* (Dl. 87 021); 1332—5/Pp. Reg: Blas. sac. de *Hale*, Pet. sac. de *Hale* (2×), Blas. de *Hale*, Pet. sac. de *Hale* (Vat. I/1. 238, 275, 285, 295, 310).

Háléi [Matucsinai] Lőrinc nevében tűnik fel, aki 1332-ben Gétmonostorát akarja megvenni. Papja 1332: 22, 1333 II: 15, 1334 I: 15 báni, 1334 II: 2 gs., 1335 II: ? pápai tizedet fizet. — Ma hn. Pélmonostor mellett D-re. 1928. térk. *Háli erdő, Háli K[anal], Halica erdő*. (Cs. II. 488; Foll. 319.)

Haltó ld. Medvez.

Hanva 1330: Petheu f. Iwan de *Honua* (Dl. 99 919).

Baranyában tanúskodó nemes nevéből ismerjük. — Helye ismeretlen.

Haraszti, Egyházas- 1294: magnam viam, per quam de Nogfolu itur in v-m *Hegyhazas Haraztly*, ... silve c-is Boryn et fr-um suorum, nob-um de *Horozthy* (Dl. 1387, W. XII. 554); 1296: c. Buryn f. Buryn de *Horosthy*, nob. C. de Barana (Dl. 1435, W. X. 229); 1330: Kaloz de *Harazti* (Dl. 2631, A. II. 473); *Geo. f. Wolkan de *Harazti* (Dl. 99 919); *Sym. f. Andree de *Harazty* (Dl. 99 922); 1332—5/Pp. Reg: Deodatus sac. de *Haray, Harasti, Harasty*, David de *Harasti, Harasozh* (Vat. I/1. 238, 275, 286, 295, 309).

A Haraszti nemesek birtoka volt, akik a megyei közéletben szerepelnek. Talán az idevaló Kaloz nevét tartotta fenn a *Kalóc* hn. a közeli Nagyharsány határában. Egyházas hely, melynek papja 1332: 44, 1333 II: 20, 1334 I: 20 báni, 1334 II: 4 gs. 12 báni pápai tizedet fizet. — 1294-ben a Nagyfaluról ide vezető nagy utat említik; mellette K-re ma kzs. Lip: *Haraszti* h.; Hnt. 56: *Egyházasharaszti*. (Cs. II. 488.)

Harkány 1323: p. *Harkan* in C-u de Barana (A. II. 64, 66—7).

Hajdan királyi udvarnokok földje volt (t. vdwarnicorum), melyet 1323-ban a király, mint örökös nélkül elhalt ember birtokát, Pál fia György temesvári alvárnagynak adott s határát leíratta: Cap. Quinqueeccl. 1323: ... iuxta p-em nostram *Geud* vocatam in latere cd. montis ... a. nucis ... ve. Mer. ad magnam viam ... ad qd. dumos ... a. *thul* ... per eandem viam iuxta t-m *Sene* ... a. *thul* ... a. salicis ... iuxta aquam *Sene* ... a. *jegune* ... transeundo aquam *Sene* cca. magnam viam ... ad Occ. per 1 antiquam viam ad 1 palidem (!), ad Sept. per magnam viam ... a. *thul* ... per eandem viam ... a. *thul* ... ad v-m *Vyfolu* ... a. nucis ... iuxta 1 prat. ... a. *gumulchenfa* ... inter vineas inascendendo ... a. nucis ... ad montem ... in vertice eiusdem montis ... iuxta vineas

in . . . terr-io t-e *Zaua* . . . per eundem montem . . . ad Or. . . . ad 1 viam lapidosam . . . m-is t-e nostre *Thurul* . . . ad Or. in latere eiusdem montis . . . a. *magalfou* . . . (I. h.). — Ma kzs. Siklóstól Ny-ra. Lip: *Harkány* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 488.) Ld. még Újfalu.

Harsány (Kis-, Ebes-), Harsányfalva, Szársomló vár é. n. [+1235]/350/404: magnam viam, per quam itur Budam, que venit de v. *Horzan* (Pécsi pk. lt., F. III/2. 437); *1247: iuxta viam, que ducit ad forum secunde ferie . . . usque m-s t-rum castri de Barana (Révay lt. Gyulay I. 19, W. VII. 248); 1249/291: montem, pro castro satis utilem *Saarsumlu* nuncupatum in C-u de Barana, . . . t-m nostrorum castrensium de Barana *Harsan* nomine, sub pede eiusdem montis (Dl. 1244, F. IV/2. 50–2); é. n. [1280 k.]: particulam t-e nostre de *Minori Harsan* (Zay lt. P. 5. 1, W. XII. 352–3); 1287: castr. *Zaarsomolou* (Dl. 1212, HOkl. 105); 1289/291: castr. . . . *Scarsumlou!* vocatum simul cum monte, vineis et silvis, in quo idem castr. est constructum ac aliis! v-is universis ad ipsum pertinentibus, *Harsan!*, vidl., in cuius medio eccl. in honorem OOSS. est constructa! . . . (Dl. 1244!, F. V/3. 449 = 1289/347: *Scarsomolou!* Dl. 87 210!); 1291: castr. . . . *Zar Sumlou!* vocatum cum monte et v. *Harsan* vocata subtus idem castr. existenti (Dl. 1321!, F. VI/1. 137); é. n. [1291 k.]: c-em Kemynium . . . , Coppanum castellanum eiusdem de *Harsan* (Révay lt. Gyulay III. 12, H. VI. 376); 1294: c. Koppan officialis et castellanus castri . . . mg-i Kemyn (Dl. 1395, W. X. 163); 1296: mg. Kemen et Koppan castellanus suus de *Zaarsumplow* . . . in v-m *Harsan* et castr. ipsius mg-i Kemen (Révay lt. Gyulay II. 30, H. VII. 250); 1299: c-em Kuppan castellanum . . . c-is Kemen (H. VI. 451); 1302: v. *Harsan* (Révay lt. Gyulay III. 3, A. I. 36); 1313: via publica, que procedit inter Suklous et castr. de *Harsan* (A. I. 305); 1313: in vicinitate *Harsan* et *Ebesharsan* (Z. I. 144); t. *Harsaanfolwa* (Uo. 145); 1314: Elekus de *Harsan* . . . eccl-rum sac-bus (A. I. 357); 1319: sub castro *Saarsumlow* . . . que cum contra nostram mayestatem detinebantur (Dl. 2574 = 1319/324: castr. *Sarsumlow* Smič. VIII. 532); 1334. IX. 5: c. de Barana et 4 iud-es nob-um: Dat. in *Harsan* (Dl. 38 681); 1334: mg-o Dom-o f-o Nic-i castellano de *Harsan* (Z. I. 434); 1340: Nic-o f-o Jo-is castellano nostro [c-is de Barana] de *Szarsumlou* (Dl. 67 012); 1332–5/Pp. Reg: St. (sac.) de *Harsan*, Dom. sac. de *Harsan* (3×), *Arzan* (Vat. 1/1. 266, 275, 285, 296, 309).

Harsány már a tatárjárás ideje tájt jelentékeny helység, melynek területén több birtokos osztozott és a XIV. század elejére több lalu létesült. Sálfölde 1247-i határjárásában az erre felé vezető utat a „hétfői vásárra vezető nagy út"-nak nevezik, s a hegytől D-re (Kisharsányon) baranyai várföld terül el. E várföld IV. Béla 1249-i oklevelében merül fel újra, melyben elmondja, hogy a tatárjárás pusztításait kevesen élték át, de hogy a megmaradtak sokasodjanak és védelemben részesüljenek, a bárók tanácsából várépítésre alkalmas helyeket (loca quedam munitionibus apta) adományozott híveinek; ezek között Szársomló hegyet odaadta [Balog] Miklós dubicai ispánnak, az ifj. király tárnokmesterének, aki a hegyen saját költségén várat épített, s hogy a várat jobban meg tudja őrizni, a király neki adta a hegy lábánál levő 7 ekényi (usúi 7 aratrorum) Harsány földet, mely a baranyai várnépeké volt és szomszédos Miklós és rokonsága régóta bírt földjével. Határát Rembaldus ispotályos preceptor jelentése alapján írja le: [1249]/249/291: . . . sub vinea Opour, in magna via a pt. Mer. . . . transit paludem . . . ad pirum! . . . inc. compmetaneus eius esse f. Kristofory! . . . in via! transit ad fossatum . . . inc. commetaneus eius! esse mg. Villus et per idem fossatum decl. ve. Occ. . . . ad rivum, qui dicitur *Er!*, hinc transeundo . . . ad magnam viam et per illam . . . ad m-m angularem, ubi inc. commetaneus esse f. Jo-is . . . per eandem viam . . . pirum! . . . in medio ulmorum . . . conterminum mon. S. Trinitatis . . . ad camp. a pt. dextera . . . ad dumos coctanorum! . . . ve. Sept. . . . ad viam Opud, ibi asc. ad montem . . . in silva ad pirum! . . . inc. commetaneus esse Mour . . . ad magnam viam . . . a. *mogol* et ibi cognatio mg-i Nic-i est conterminalis . . . desc. ad mol. *Katurman!* et ibi est conterminalis Omb(uz)! . . . ve. Mer. . . .

t. mg-i Nic-i . . . sub! montem . . . (Dl. 1244!). E határjárás Kisharsányon helyezhető el. Kisharsányon [1241 előtt] Leus nb. Septemus és Lypo nb. Bacha baranyai adószedők is birtokoltak 150 hold (iugera) földet, melyet [Kán nb. Siklósi] Jula tárnokmesternek át kellett adniok, mert a beszedett pénzzel nem tudtak elszámolni. Jula fia Miklós a bajcsi kolostor alapításakor, 1280 körül e földből kárpótlásként 50 holdat átadott a szenttrinitási apátságnak, mely 1249-ben is birtokol a várnépek földje mellett. A Nagyharsány felett emelkedő Szársomló vár körül építette ki Balog (Sinister) Miklós uradalmát, melyet fiai magtalan halála után veje, Lőrinc nádor fia Kemény kapott (1287, 1289, 1291). Tartozékai: Ug, Permány, Tótvölgy, Perecske, Boja, Hídvég, Pélmonostor (1287), Harsány, Babócsa, Világosberek, Keresztes, Bánfalva, Belus, Urosfalva, Töttös, Hetény, Szederjes, Rékas, Barkfalva, Letnek, Majs, Fejértó és Csősztelek (1287). Kemény szársomlói várnagya a megyei közéletben és hatalmaskodásokban szerepel (1291—99); Harsány 1302-ben Kemény fiainak lakhelye. Ezek utóbb, úgy látszik, Károly király ellen foglaltak állást, mert Károly a várat ostromoltatta (1319 előtt), s a király kezére kerülvén a baranyai ispán vára lett (1340). 1334-ben a megye Harsányban tart gyűlést. Temploma Mindenszentek tiszteletére épült (1289); papja 1332: 50, 1333 II: 30, 1334 I: 30 báni, 1334 II: 5 gs., 1335 II: 30 báni pápai tizedet fizet. Nyárád határjárásában említik a Harsányról Budára vivő (+1235), útonállással kapcsolatban a Harsányról Siklósra vezető utat (1313), Bajcs határjárásában a kisharsányi utat (1280 k.). 1313-ban Harsány és Ebesharsány, mely Siklósi Péteré, Babócsával, Harsányfalva pedig Újlakkal határos. — Ma két kzs. Siklóstól K-re. Lip: *Harsány (Kis-, Nagy-)* h.; Hnt. 56: *Kisharsány, Nagyharsány*. A vár csekély romjai a kzs. fölött emelkedő kúp alakú hegy tetején ma is láthatók. (Cs. II. 455, 489; Gerecze 134.)

Hásságy +1058/300/402/403: desc. in . . . fl-m Hodos prope t-m *Hashag* (Dl. 1430, H. VIII. 1); é. n. [1291]: populis mg-i Currardi de v. *Hassagh!* (Révay lt. Gyulay II. 9!, W. XII. 512); 1295/403: inter . . . v-s . . . Olozy, *Hassag* et Hedrich (Dl. 1430, H. VIII. 356, 358); 1296/296, 1296: v. *Hassagh* (Révay lt. Gyulay II. 30, W. X. 212 és H. VII. 250); v. *Hassag* (Uo. II. 31, W. X. 211 és H. VII. 252); é. n. [1290—300]: v-s mg-i Corlardi . . . *Hassag* . . . (Dl. 47 827); 1311: Jac. f. Corrardy de *Hasagh* (Révay lt. Gyulay III. 12, A. I. 231); 1312: Paul. f. Bertolom de *Hassagh* serviens c-is Jac-i f-i mg-i Conrardy de Owaar (A. I. 271); 1316: p., v. *Hasaag*, in C-u de Barana (Uo. 395); 1330: v. *Hashagh* (Révav lt. Gyulay IV. 1); 1330/477: *Hasagh*, . . . eccl. B. Ladislai intra m-s p-is *Ha* — — — (Dl. 97 383 rongált okl.); 1332—5/Pp. Reg: sac. de *(Assati)*, Marcus sac. de *Hasaagh, Hasagh, Hashagh* (Vat. I/1. 239, 266, 275, 295); 1341: v. *Hassyagh* (Révay lt. Gyulay IV. 2).

A XIII. század végén Győr nb. Óvári Konrád birtoka. 1291-ben [Kórogyi] Fülpös 5 ökröt elhajtott a falu népeitől; 1296-ban ugyanő Lőrinc nádor fia Keménnyel lerombolta és kirabolta. 1311-ben Konrád fia Jakab erről nevezi magát, 1312-ben egy idevaló serviensét említik. A következő évek során [Héder nb.] Henrik fia János foglalta el, de 1316-ban a király visszaadta Jakab árváinak. 1330-ban Jakab fiai osztoznak rajta. Ekkor határában levőnek mondják a Sz. László monostort, amelyet Konrád 1295-ben Olaszi, Hásságy és Hidor között a Szentága forrás mellett alapított (ld. Szentlászló). Papja 1332: 1 fertó, 1333 I: 22, 1333 II: 15 báni pápai tizedet fizet, 1334 II: semmit. — Ma kzs. Pécstől DK-re. Lip: *Hasságy* h.; Hnt. 56: *Hásságy*. (Cs. II. 489.)

Hattyas 1. 1282: pisc. *Hathias*, in C-u Barana (Dl. 1127, HOkl. 94); 1320/324/360: pisc. *Hothyas!* . . . in ins. Danobii circa eccl-m S. Crucis heremitarum (Dl. 8788!, A. I. 546); 1327/332/360 > 363: pisc. *Hothyos* ~ *Hotyas* (Dl. 5105, 5156 = 1327 > 365: pisc. *Hothyas* in ins. Danubii Dl. 5362); 1332 > 365: pisc. *Hathyas* (Dl. 5362). — **2.** 1296: p-es *Hothyas* et Becheu! vocatas . . . iuxta fl-m Drauwe inmediate et vicinanter adiacentes (Dl. 1436!, W. X. 234).

1. E halastavat Kenézmonostori András 1282-ben zálogba adta 10 M-ért és 1 hordó borért (tunella vini) a keresztúri [bodrogszigeti pálos] remetéknek. 1320-ban ugyanő Szentemágócs nb. Simon fia András néven végrendelkezvén a remetékre hagyta azzal, hogy ezek kötelesek fiát, Jakabot és anyját kegyurukul fogadni. A bodrogmonostori apát azonban beperelte a remetéket e halastó miatt, azon a jogcímen, hogy ez a monostor öröklött birtoka, s 1327-ben a kalocsai vikárius a monostor javára ítélt. 1332-ben a remeték át is adták az apátságnak. — A Duna szigetén feküdt Kőszeg és Bodrogvár táján. — **2.** 1296-ban [Kórogyi] Cletus unokáinak osztozásakor László ispán fiainak jut. — A Dráva partján feküdt Becső mellett, tehát Beremendtől DNy-ra. Később *Hatasanc* néven Valpó vár tartozéka. (Cs. II. 489.)

Hazugd 1276: Elek, Jo., fr. eiusdem, Isaak de *Hozugd*, Jac. de *Hozugd* (Révay lt. Gyulay I. 33, H. VI. 224); 1288/302: Fenerus f. Munka et Symon f. Ponchoz ... iob-es castri ... de *Hozugd* (Uo. III. 1, H. VI. 338—9); é. n. [1292—97]: Nyc. f. Jo-is et Alex. f. Elek nob-es de *Hozugdy* (Dl. 47 743, ÓMO. 107); 1296/296, 1296: Alex. de *Ozugd* ~ *Hozugd* (Révay lt. Gyulay II. 30, W. X. 212 és H. VII. 250); Alex. de *Hozugd* (Uo. II. 32, W. X. 211 és HOkl. 252); 1312: Pet. f. Elek de *Hozugd* (A. I. 271); 1322: Alex. nob. de *Hazughd* (Révay lt. Gyulay III. 30), Alex. de *Hozugd* (Uo.).

Baranyai várjobbágyok, várnépek és a megyei közéletben szerepet játszó nemesek (1292—322) lakták. 1288-ban 2 várjobbágy eladta Hazugd föld részét 10 M. báni dénárért (pro qualibet M. 6 pensas den-rum banalium conputando) [Győr nb.] Óvári Konrád fia Jakabnak s határát leírták. C. de Barana 1288/302: ... circa fossatum *Zurdukzad* ... per viam flect. ad partem *Nadoycha* ... a. *mogolja* ... per eandem viam ... flect. ... ad 3 m-s angulares ... 1. sep. t-m iob-um castri de *Wersend* a t. iob-um et castrensium ac nob-um de *Hozugd* ... ve. Aq. ... ad qd. campusculum ad veterem semitam ... transit magnam viam ... ubi t. iob-um castri et aliorum de *Hozugd* nob-um ... sep. ... (l. h.). Az eladásba beleegyeztek a szomszédok: Bana, Pet. et Seb. f-i Chepani, Jo. et Chutur f. suus, Marcus f. Kese, Bankh et Marcel f-i Panew de *Hozugd*, castrenses castri prenotati. 1312-ben Hazugdi Péter és felesége, Neste Geresden földet adott el. — Versenddel volt határos. 1696-tól *Hazud* psz. és határrész neve Szederkény mellett (Foll. 307). Ebből úgy tűnik, hogy a mai Monyoród területén feküdt. Megjegyzem, hogy a pécsi püspök Monyoród nevű birtoka (1394: Z. V. 551, Cs. II. 509) nem a mai Monyoróddal azonos, hanem azon pr. *Monjorod*-dal, mely 1768-ban Körtvélyes és Korpád puszták mellett ÉK felé terült el (OL. Kam. térk. 304). (Cs. II. 489, Foll. 307.)

Héder (Hedreh) 1295/403: v. *Hedrich* ~ *Heydreh* (Dl. 1430, H. VIII. 356, 358); 1316: p., v. *Heydrih*, in C-u de Barana (A. I. 395); 1330: v. *Hedreh* (Révay lt. Gyulay IV. 1); 1330/477: *Hedrich* (Dl. 97 383).

1295-ben [Győr nb.] Óvári Konrád birtoka; mellette fekszik Szentága föld, ahol a Sz. László-kolostort alapítja. Utóbb [Héder nb.] Henrik fia János foglalta el, de 1316-ban a király visszaadta Konrád fia Jakab árváinak. Ezek birtokolják s osztoznak rajta 1330-ban. — 1950-ig kzs. Pécstől DK-re. Lip: *Hidár* h.; Hnt. 26: *Hidor*; Hnt. 56: 1950-ben Olaszhoz csatolva. (Cs. II. 489.)

Hegyszentmárton ld. Szentmárton.

Helesfa (Ellősfalva) 1305/320 > 372/746: St. sac. eccl-e S. Petri mr-is de *v. Chelley* (Koller VII. 287); 1332—5/Pp. Reg: Jo. sac. de *Elleusfolua*, *Eleusfolua*, *Elleufolua*, *Heleusfolua*, *Helysfala* (Vat. I/I. 264, 274, 284, 294, 313); 1343: Matheum et Lad-m f-os Petri i-i Helleus de *Helleusfolua* (Dl. 67 714).

Nevét a XIII. század második felében élt Helleusről (Achillesről) kapta, akinek utodai bírják 1343-ban is. Sz. Péter mártírról nevezett egyházának papja 1305-ben végrendeleti tanú Dinnyeberkiben; 1333 I: 8, 1333 II: 10, 1334 I: 10, 1334 II: 10, 1335 II:

10 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Szigetvártól ÉK-re. Lip: *Helesfa* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 481.)

Hencse 1264: v. *Henche*, in C-u de Barana! (Dl. 559!, F. IV/3. 199); 1303: Lad. f. Andree de *Henche* (A. I. 64); 1330: Lad. de *Henche* (Dl. 99 919); 1332—5/Pp. Reg: Gaal (sac.) de *Henchey* (Vat. I/1. 266); 1341: Nic. f. Erney de *Henche* pro se et Lad-o carnali fr-e suo ac Barth-o f-o Fynta (Uzovich lt.); 1349: p. *Henche* (A. V. 281).

IV. Béla 1264-ben Kemény fia Lőrinc országbírónak adta Rend és Letnek falukkal együtt. Hencsei László 1303 előtt Lőrinc fia Kemény árváinak gyámja volt s az özvegytől megvette Fejértót; 1330-ban tanúként szerepel. 1341-ben a Hencseiek és Hetenyeiek osztoznak Hetenye részein. Papja 1332: 14 báni pápai tizedet fizet. — 1349-ben Becső, Beszter és Szabó közös határjárásában Péterd (Petárda) alatt említik, tehát kb. a mai Újbezdán (Novi Bezdan) helyén. (Cs. II. 490; Foll. 298.)

Herend 1. 1282: Thexe f. Bene de *Herendy* (Révay lt. Gyulay II. 14, W. XII. 372); 1330: Pet. f. Bene de *Herend* (Dl. 99 919). — **2.** 1289 > 344: p. *Herend* (Dl. 87 160, Reg. Arp. 3549).

1. Tanúskodó nemesek nevéből ismerjük (1282, 1330). — Ma kzs. Pécstől DK-re. Lip: *Herend* h.; Hnt. 56: *Kisherend*. (Cs. II. 490.) — **2.** Ormándi Miklós birtoka, aki fiúutóda nem lévén, 1289-ben vejére, Deniper fia Istvánra hagyta Ormánddal, Töttössel és Abonnyal együtt. — A törökkorban *Diósherend;* ma hn. Németbólytól D-re. Lip: pr. *Herend* h. és *Herendszántó* Ráctöttös, *Herend erdő* Borjád és *Nagyherendi-, Kisherendi földek* Németbóly határában. (Száz. 1934. 626.)

Hermány 1330: Jo. f. Petri de *Hermani* (Dl. 2631, A. II. 473); Jo. de *Hermani*, St. f. Amba de *Hermani* (Dl. 99 919); 1331: silva eccl-e [de Saxard] *Herman* (Dl. 87 015).

Köznemesek nevéből ismert (1330). 1331-ben Földvár felosztásánál D-re említik a Hermány erdőt, mely a szekszárdi apátságé. — Dályok és Kölked között, a mai Udvar helyén fekhetett.

Hernádfa ld. Románfalva.

Hertelend 1332—5/Pp. Reg: Cosmas (sac.) de *Horcholond* (Vat. I/1. 284).

A baranyai esperességben levő egyházának papja 1333 II: 10 báni pápai tizedet fizet. — Szabás és Szentgál után említik. Ma kzs. Szigetvártól ÉK-re. Lip: *Hertelend* h.; Hnt. 56: *Horváthertelend*. (Cs. II. 490.)

Hetény 1—2. Lovász- +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Heten* ... v. *Heten* (Vat. 1/4. 576, vö. F. III/2. 123: *Cheten*); +1158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Heten* (Uo. 574); 1212/[340—9]: v. *Hetin* ~ *Heten* (Dl. 89 244, W. VI. 355—6); é. n. [1292—97]: Zoym. f. Zemere, Mart. magnus, Fab. f. Vylmos, Vyncen f. Vylmos nigri, Paul f. Seb-i, Ben. f. Thome, Nyc. f. Gabus, Dom. f. Bodun, Anyan f. Anyani et Mych. f. Heym. de *Hetyn* ... St. f. Peturke et Paul. f. Dyon-i de *Luazhetyn* ... nob-es iob-es mon-i Warad. (Dl. 47 743, ÓMO. 1089); 1332—5/Pp. Reg: sac. de *Heten*, Jo. sac. de *Heten*, *Hechen*, *Hetin* (Vat. 1/1. 272, 283, 294, 316). — **3.** 1289/291: v. *Heten!* (Dl. 1244!, F. V/3. 450).

1—2. A pécsváradi apátság alapítólevele szerint István király 1015-ben két Hetény nevű falut adott az apátságnak. 1158-ban egy Hetény dézsmája felett pereskedett az apát és a pécsi püspök. 1212-ben az apát 3 jobbágya (Chot, Chuda, Zadur) támogatásával megfosztotta hetényi birtokaitól Sela fia Farkast és Kozma fia Jakabot, azt állítván, hogy ezek az egyház jobbágyai (iob-es eccl-e Warad.). Farkasék, akik szabad királyi serviensnek mondták magukat (liberi et servientes regis essent), megnyerték a pert s visszakaptak 2 ekényi földet 50 hold kövér földdel (t-m ... ad 2 aratra cum 50 iugeribus pinguis t-e), 4 szőlőt (vineas), 2 malmot (mol-a), 5 rétet (prata), 3 erdőt (silvule). 1292—97 körül tanúnévsorban az apátság 10 hetényi és 2 lovászhetényi nemes jobbágyát sorolják fel. Az egyik Hetény papja 1333 I: 9, 1333 II: 50 báni, 1334 II: 6 gs., 1335 II: 35 báni pápai

tizedet fizet. — Az 1292—97-i adat kivételével nem dönthető el, hogy melyik Pécsvárad melletti Hetényre vonatkozik. Az egyik Pécsváradtól K-re, a másik Ny-ra fekszik. Lip: *Hetény (Lovász-), (Hosszú-)*; Hnt. 56: *Lovászhetény, Hosszúhetény*. — **3.** Szársomló vár tartozéka. Balog (Sinister) Miklós magtalan halála után 1289-ben veje, Lőrinc nádor fia Kemény kapta. — Helye ismeretlen. Töttös és Szederjes között sorolják fel. (Cs. II. 490.)

Hetenye (Kápolnás-) 1322: t. *Hetene* (A. II. 56); 1341: Dom. f. Petri f-i Myhedeus de *Hoteney*, ... in p-bus in C-u de Baranya inter fl-m Draue et Orman ... p. *Capulnas hetenye*, v. *Hetenye* (Uzovich lt.).

1322-ben Mihedeus fia Péter birtoka. 1341-ben Péter fiai Domokos és Mihály, valamint a Hencsei nemesek megosztoztak az Ormánközben fekvő birtokaikon, melyek a határjárás szerint Hetenye körül feküdtek. A Ménesakol szigetet (ins. *Menusakal*) s folytatólag az erdőket így osztották ketté: Conv. Warad. 1341: ... a pt. Occ. ... il. ... ad pt. Or. ... il. ... ad qd. aquam, transitaque ... ad 1 silvam *Verespetvrtigety* ... a pt. Mer. a qd. rivulo *Reketyesmalaka* ... ad magnam a-em il. in medio ipsius silve ... ve. Sept. ... a. il. ... ad silvam *Nyr* vocatam ... per medium ipsius silve *Nyr* ... ad pt. Sept. ... dividit in partes coequales ... cuius med. ab Or. existens f-is Erney et Barth-o, pars autem Occ-is f-is Petri ... provenisset, exceptis t-is, quas iidem f-i Erney ad p-em *Capulnashetenye* pertinere asserunt usque ad a-em *Scilfa* dictam ... a. il. ... inter 2 valles *Reketyesuetgh* vocatas ... in medio ipsius silve ... a. il. ... ad 1 riv-m *Malaka* dictum et transito ... a. il. ... in medio cd. vallis *Reketyesuelgh* ... ve. Sept. et in capite ipsius vallis ... a. il. ... a. *nyarfa* ... m-e ipsius silve *Nyr* term. ... iuxta qd. viminosam vallem ad pt. Occ. ... a. il. ... ad pt. Sept. ... in t-is arabilibus ... ad 1 vallem viminosam ... ad pt. Occ. ... ad finem cd. silve *Remeteerezteueny* dicte ... a-es silicis ... et piri ... ad Occ. per silvam *Remeteerdey* vocatam ... a. pomi ... iuxta qd. viam, qua itur de v. *Hetenye* ... ve. Sept. ... iuxta viam, que vadit de *Stara* ... virgultum ... ad pt. Sept. ad finem silve ... ad pl. Sept. in qd. antiqua via ... in qd. rubeto ... t. arabilis ... in latere silve ... ve. pt. Sept. ... in vicinitate t-e Voyteh f-i Pangracii ... ad *Rouazlyuk* ... ad pt. Sept. ... attingit vicinitatem t-e Dom-i f-i bani eisdem pignori obligate ... ad ... Sept. ad viam qua vaditur de *Bertenye* ad v-m *Veyteh*, saliendo ... a. il. ... pt. Sept. ve. ... ad m-s eorum finales ... commetaneitatem t-e f-rum Ectoris attinge ntes in qd. monticulo ... (I. h.). Kettéosztották az ins. *Tapsazygete* ~ *Tapsazygety* melletti szántóföldeket is. — Ma dn. Zaláta határában É-ra. 1883. kataszt. térk: *Hetenye, Kápolna* és Sósvertike mellett *Hetenye*. (Orm. Szót. 229.)

Hídága é. n. [1292—97]: Ben. f. Jac-i, Jos., Lad. f. Farkasii, Artholph f. Pouse et And. f. Both nob-es de *Hydagay* (Dl. 47 743, ÓMO. 108); [1296]: Pet. de *Hydaga* (Révay lt. Gyulay II. 20, W X. 420, 441); 1315: Mych. f. Endre de *Hydaga* (Dl. 40 354, A. I. 377); 1319/324, 1324: Ortolphus f. Pouse nob. de *Hydaga* (Dl. 86 966); 1329: Mych. de *Hydaga* (Révay lt. Gyulay III. 40); 1332: And. de *Hydaga* (Dl. 87 025).

A Hídágai nemesek nevéből ismerjük, akik a megyei közéletben szerepelnek, részben mint a Gyulaiak megbízottai (1315, 1329). 1319-ben Artolf első feleségétől született fiának, Domokosnak annyi földet ígér, mint amennyit a jövőben születendő minden fia kap. — Ma dn. Kékesd határában K-re: Kataszt. térk. 1855: *Hidága*, Ua. 1887: *Alsó-, Felsô-Hidága* és Maráza É-i és K-i felén: Ua. 1856: *Hidacsko polje, Hidak*; 1931. terk: *Hideg völgy, -föld*. (Cs. II. 490; Foll. 307; Száz. 1934. 624.)

Hídvég 1287: v. *Hydwyge* (Dl. 1212, HOkl. 105).

Szársomló vár tartozéka. Balog (Sinister) Miklós és örökös nélkül elhalt utódai birtoka volt; 1289-ben a király Miklós vejének, Lőrinc nádor fia Keménynek adta. — A Krassó (Karasica) melletti Pölöcske, Bojad és Monostor között sorolják fel. Valószínűleg a lapáncsai átkelőnél feküdt. (Cs. II. 490.) — Ld. még Geredistye és Sámod.

Hímes(egy)ház 1332—5/Pp. Reg: Ben. sac. de *Hymelsahayl*, *Hymishaz*, *Hymushaz*, *Hymushas*, *Hamushaz*, *Hymuhas* (Vat. 1/1. 238, 265, 275, 285, 295, 310).

Papja 1332: 1 fertó, 1333 I: 50, 1333 II: 20, 1334 I: 30, 1334 II: 40, 1335 II: 15 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Mohácstól ÉNy-ra. Lip: *Himesháza* vel *Imesháza* h.; Hnt. 56: *Himesháza*. (Cs. II. 491.)

Hina 1320: p-es . . . *Hyna* et Wylok vocatas in C-u Barana a parte Wolko existentes (Z. I. 189).

Elleus fiai Chur és Werus birtoka volt, akiktől [Szente-Mágócs nb.] Lubrech fia János Újlakkal együtt 100 M-ért megvette s 1320-ban eladta Kórogyi Lőrinc fia Fülpösnek. — Valószínűleg az Újlak (ma Illocska) faluval szemközt fekvő *Hönye* psz-val azonosítható (1937. térk.), mely az 1554-i defterben *Henye* néven szerepel (Káldy-Nagy 108).

Hird +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Hirig* (Vat. 1/4. 576); é. n. [1292—7]: Paul. f. Karachyni de *Hyr(i)d*, nob. iob. mon-i Warad. (Dl. 47 743, ÓMO. 109); 1332—5/Pp. Reg: Gallus sac. de *Hyrd*, Gal sac. de *Hyrd*, Gallus de *Hird* (Vat. 1/1. 283, 294, 316).

A pécsváradi apátság 1015-i alapítólevele szerint I. István adta az apátságnak s határát így írta le: . . . ab Or. . . . *Sozlogys*, ab Austro *Sedfey*, ab Occ. *Nogvt* et *Curtuelfa*, a Sept. *Hudus* . . . (I. h.). 1292—97-ben az apátság hirdi nemes jobbágya szerepel. Papja 1333 II: 30, 1334 I: 15 báni, 1335 II: ismeretlen pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől ÉK-re. Lip: *Hird* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 491.)

Hirics, Kő- 1244/295/384: m. cum t. cap-i Quinqueeccl-sis (Dl. 269, W. XI. 332); 1346: p. *Kuhyrych* (A. IV. 588).

Területe a pécsi káptalan birtoka már 1244-ben, Vajszló határjárásakor. — Ma kzs. Sellyétől DK-re. Lip: *Hirics* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 491.)

Hobol ld. Somogy vm.

Hotkóc é. n. (1282): v. *Hothkuch*, in C-u de Barana (Dl. 38 667); 1282: v. *Hothkuch!*, in Barana (Révay lt. Gyulay II. 14!, W. XII. 373).

Lőrinc nádor fia Kemény birtoka volt, melyet 1282-ben elégtételadásként át kellett adjon [Győr nb.] Óvári Konrádnak. Többé nem szerepel. — Tarda (Dárda) és Mihálykereki között sorolják fel; ezek közelében fekhetett.

Hönye ld. Hina.

Ilsva ld. Jósva.

India [1290. k.]: Jo. et Em. f-i Chephani, mg. Dom. f. c-is Cosme de *India* (Str. II. 474); é. n. [XIV.]/402: p. *Indya* (Dl. 93 891 csonka okl.).

1290 körül a pécsi káptalan által állított [nemes] tanúk között Indiaiak szerepelnek. [Bor-Kalán nb.] Szemelyi Og fia Miklós fia Adam (dictus) Márton végrendelkezvén itteni birtoka felét a pécsi egyházra hagyta. — Pécs és Szemely környékén kereshető.

Ipoltlaka ld. Földvár 1.

Ireg ld. Ürög.

Istrág ld. Eszterág.

Istyén ld. Esztyén.

Iszerő ld. Öszerő.

Iszró (Sztró) é. n. [1177]/500 k: ad pr. Petri a-ep-i, quod vocatur *Scro* (Dl. 36 893); 1191 [ɔ: 1251]: in Belkuz . . . v. *Ztro* (Dl. 26, H. VI. 5).

A 6 faluból álló kémesi uradalom 1177-i határjárásában tűnik fel, mint [Kán nb.] Péter [spalatói] érsek birtoka. A Kán nb. Siklósiak 1251-i osztozásakor Simon fia Buchk kapja. — Ma hn. Drávaszabolcs határában ÉK-re. 1838. Baranya vm. térk. és 1852-

kataszt. térk: *Izro* és Ipacsfa határában D-re 1852, 1883. kataszt. térk: *Iszró*. (Cs. II. 492 és Foll. 311 téves azonosítással.)

Iván 1. 1296/324: mg. Jo. f. c-is Jovancha de *Jovan* iob. castri Baran. . . . et pro Jac-o et Dem-o fr-bus (Dl. 86 968); 1332—7: Nic. (sac.) de *Johan* (Vat. I/1. 309). — **2.** 1332—5/Pp. Reg: Adam sac. de *Iwan*, Andur (sac.) de *Iwan* (Vat. I/1. 275, 296); 1335: p-em eccl-e S. Trinitatis *Iwan* vocatam (Révay lt. Gyulay IV. 10); 1340: p-em mon-i S. Trinitatis mon-i eorum, *Iuan* vocatam, prope idem mon. in C-u de Barana (Uo. 28).

1. Az iványi várjobbágyok 1296-ban Sárok, Bezedek és Lak faluban birtokolnak (ld. Fülöp és Bodvölgye). Papja 1335 II: 5 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Baranyavártól É-ra. Lip: *Iván* h.; Fényes 1851: *Dárda-Iván;* Hnt. 56: *Ivándárda*. — **2.** A Szenttrinitás monostor faluja. 1335-ben Óvári Miklós a szomszédság jogán tiltakozott az ellen, hogy [nagybátyja], Siklósi Péter elidegenítse Orrus (dictus) Miklósnak. 1340-ben ugyanő testvérével tilalmazta nagybátyját, Siklósi Pétert és fiait, hogy monostoruk birtokát, Ivánt zálogba adják Bok (dictus) Péter fiainak, Wernelnek és Mátének, valamint Bok (dictus) Jakab fia Miklósnak. Papja 1333 II: 8, 1334 II: 12, 1335 II: 5 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Siklóstól ÉK-re. Lip: *Iványi* h.; Fényes 1851: *Battlyáni-Iván;* Hnt. 56: *Ivánbattyán*. (Cs. II. 492.)

Ivántelke ld. Valkó vm.

Izbold 1330: Dom. de *Izbod!* (Dl. 2631!, A. II. 473); 1335: p. *Izbold*, in C-u de Baranya (Z. I. 474—5).

1330-ban nemes nevében tűnik fel. 1335-ben azt írják, hogy valamikor [Szente-Mágócs nb.] Logretus fia János macsói bán birtokolt itt, aki ormándi és kustándi birtokaival együtt a [Haraszt nb.] Incseieknek adta; ezek pedig 1335-ben továbbadták Becsei Töttösnek 40 M. budai garasért. — Lippóval határos volt. (Cs. II. 492.)

Izig ld. Üszög.

Izsép 1247: Cel f. Cel. de v. *Ysep*, t. *Ysep* (Str. I. 365—6); 1258: t. *Isep* (Uo. 450—1); 1261/262, 1262: ≈ (Uo. 459—60, 463—4); 1332—5/Pp. Reg: (sac.) de *Prisep*, St. (sac.) de *Yeph* (Vat. 1/1. 239, 295).

1247 e. nemesek és az esztergomi káptalan birtokolta. Ekkor Izsépi Cel a sziget felső felét Izsép negyedével 5 ezüst M-ért eladta a káptalannak, amely addig a sziget alsó részét bírta. Az eladott föld a Duna két partján fekszik (tam citra *Danubium*, quam ultra, directe procedendo a capite eiusdem insule per *Danubium* usque ad veterem *Danubium*, quod *Schtarduna* vulg. nominatur). A káptalan Dunán innen lakó népei (populi) Cel földjén szabadon mehetnek át és hajthatják állataikat a Danóc vizében való itatásra (ducendi sua animalia . . . usque ad aquam *Donolc* causa adaquandi). A Danóc vizet negyedrészben a káptalan tartozik elzárni (claudere), háromnegyed részben Cel; az itt fogott halakon (de pisscibus ibi captis), valamint a Duna jövedelmén ugyanilyen arányban osztoznak. 1258 e. Cel Izsép földet 24 ezüst M-ért zálogba adta a káptalannak, s 1258-ban 26 M-ért végleg átadta. 1261-ben határát is megjárják. Cap. Quinqueeccl. 1261/262: . . . t. Mathei f-i Chaba ex pt. Mer. . . . iuxta viam ad sinistram partem m. Mathei . . . a-es . . . *tulg;* . . . ve Occ. per viam ad t-m nomine *Pynna*, ubi . . . 3 m-e angulares et ibidem per compitam viam . . . 2 m-e . . . ad partem Mathei pro t. *Mark*, . . . iuxta eandem viam ve. Occ. . . . ex parte *Pynna* . . . ex parte Mathei . . . via dist. . . . per eandem viam . . . dist. a Jo-e f-o Guug . . . pirus . . . 2 m-e: 1. Jo-is in orto, 2. Ceel extra ortum . . . desc. ad fl-m *Dolonch* [ɔ: *Donolch*] et transit . . . per semitam . . . salices . . . per eandem intrat *Danubium* et vadit in altum et transit *Danubium* in loco, qui dicitur *Almaguirenda* . . . desc. ad locum, qui vocatur *Nizdulajuka* . . . desc. ad *Sarus*, ibidem intrat *Danubium*. Hee sunt m-e ultra *Danubium*, que dist. a f-is Balar. (I. h.) Ezek szerint Izsép D felől Csaba fia Máté mároki és pennai, ÉNy-ról Guug fia János [danóci] birtoká-

val, a Duna bal partján pedig Balyár fiai [külyődi (Bodrog vm.)] uradalmával volt határos. 1262-ben a káptalan beiktatásának Guug fia János szomszédi jogon ellentmondott és a határjeleket lerombolta, amiért 5 pensa kártérítést kellett fizessen s fiai, Péter és Guugh a határjeleket helyre kellett állítsák. Papja 1332: 1 fertó, 1334 II: ? pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Mohácstól DK-re. Lip: *Izsép* vel *Isép* h.; Hnt. 26: *Izsép*, J. *Topolje*. (Cs. II. 492.)

Izsépkapuja ld. Tótfalu 3.

Jagodnik 1321: sessiones ... 3 v-rum Scent Ladzlo, Luca et *Yagodnik* (A. I. 598); 1350: p. *Jagodna*, in C-u de Baranya (Smic. XI. 569).

Sorsa a drávántúli Szentlászlóéval közös, s mellette feküdt. Ld. ott.

Jákó ld. Valkó vm.

Jenő é. n. [1280]/280, 1280: p. *Jeneu*, in C-u de Barana (Dl. 1039, W. IX. 265; Dl. 1064, Bp. I. 187); 1280/281: t., p. *Jeneu* ≈ (Dl. 1115, F. V/3. 86); 1281: p. *Jeneu* (Dl. 1115, hiányosan: Bp. I. 197—8); 1283: p. *Jenew* (Dl. 1147, Bp. I. 208—9); p. *Jeneu* (Dl. 1150, 1152, Bp. I. 210—1); 1318: p. *Iheno* (A. I. 490); *1330: Petheu f. Hermani de *Jeneu* (Dl. 2631, A. II. 473); 1331: p. *Jenew!* ~ t. *Jeneu!* (Dl. 2659!, hiányosan: F. VIII/3. 559); 1332—5/Pp. Reg: (sac.) de *Hynew* (Vat. I/1. 296).

Nevéből következtethetően a magyar Jenő törzsbeliek települése. 1280-ban [Bor-Kalán nb.] Morianus fia Morianus ispán feleségének adta hitbéreként, majd röviddel ezt követően a margitszigeti apácákra hagyta, ami miatt Ok ispán és többi rokonai tiltakoztak. IV. László azonban még ez évben beiktatni rendelte az apácákat és 1281-ben megerősítette birtokukban, Nánéval közös határát leíratván. Conv. Warad. 1281/281: ... a pt. Or. iuxta *Danubium* in qd. loco, qui *Feldwar* vocatur iuxta m-s ep-i Quinqueecclesiensis ... in *Danubium* et saliendo ipsum *Danubium* ad pt. Or. ... ultra ipsum *Danubium*, sic tenuit Morianus memoratus et resalit ad pt. Occ. ad foss. inferiorem dicti loci *Feldwar* et per ipsum foss. vadit ad Mer. ... in viam graminosam ... ad Occ. ... pirum ... ad Mer. relicta ipsa via ... ad Mer. ... flectit se ad Occ. ... ad Occ. ... ad Aq. venit ad montem ... scandit montes iuxta qd. viam ... iuxta magnam silvam ... sep. t-s Moriani et ep-i Quinqueecclesiensis ... iuxta ipsam silvam in vicinitate eiusdem ep-i ... ad pt. Sept. ... saliendo qd. viam ... ad vallem per quam eundo ... in qd. colle ... a. ulmi ... 2 m-e terree retro v-m *Naney* ... saliendo vallem venit ad locum spinosum *mege* vocatum ... ad Or. ... ad 2 m-s terreas, que sep. terreas (!) Moriani et prep-i Orodiensis ... ad Or. ad vallem et saliendo vallem in scandendo montem ... 2 m-e, que sep. a Thoma et St-o f-is Wynchlo ... ad Or. et incidit in foss. in quo vadit in silva ... vicinitas Thome et St-i finem facit ... (Dl. 1115). Jenő és Náné D és Ny felé határos volt a pécsi püspökkel [Mohács és Lancsok felé], az aradi prépostsággal [Görcsöny felé] és Vincló fiaival [Doboka felé]. Határában a Duna partján egy földvár állt. Ok ispán 1281 u. nemzetségi jogon tovább perelt e birtokért, végül 1283-ban úgy állapodott meg az apácákkal, hogy átengedi nekik Jenőt csereképpen, de az Ok által sajat ekéivel elvetett gabona (fruges, quas ... c. Ok ... propriis aratris habet seminatas) az övé lesz s az általa művelt szőlőt is ez évben leszüretelheti (vineas ..., quas ... c. Ok coli fecit, ... in anno presenti vindempniabit), az általa telepített jobbágyok (iob-bus seu populis, quos ... c. Ok ad easdem congregari fecerat) pedig szabadon elmehetnek. Ezután az apácákat újból beiktatták Jenő birtokába. Az interregnum idején [Gut-Keled nb.] Miklós soproni ispán foglalta le, de 1318-ban visszaadta az apácáknak. E faluban kőbánya és mészpest is volt; 1331-ben a pécsi püspök Jenőn követ vágatott és meszet égetett az apácák fájával (super t. *Jeneu* lapides excidi fecisset et ibidem in facie ipsius p-is cementum conburi de eisdem cum lignis silvarum ... dominarum), amiért az apácák tiltják a szomszédos Lancsokon birtokos püspököt, nehogy a meszet embereivel elvitesse.

Papja 1334 II: ismeretlen összegű pápai tizedet fizet. Kérdéses, hogy idevaló volt-e Jenei Pető, aki 1330-ban Siklósi Péter eskütársa. — Ma psz. Mohács határában ÉNy-ra. 1852. kataszt. térk: *Jenyő;* 1931. térk: *Jenyei m[alom], Jenyei árok;* Hnt. 56: *Jeneiúti tanya.* (Cs. II. 493; Gerecze 134; Foll. 303.)

Jósva (Ilsva, Jolsva) +1228/383/407: t-rum nob-um de Raholcha *Jalsaua* vocatarum (Dl. 145, Smič. III. 322) = +1228/423: *Jalsana* (H. VIII. 23); 1258: p-es *Ilsowa* et Rohocha (Dl. 475, W. XI. 444); p-es *Ilswa* et Rohocha! (Révay lt. Gyulay I. 23!, W. VII. 487); 1281/364: t-rum . . . mg-i Achonis *Ylsua* vocatarum (Dl. 100 094, Reg. Arp. 3104).

[Győr nb.] Poth nádor birtoka volt Rahócával együtt; 1228 táján leányait férjhez adván [Geregye nb.] Pálhoz és [Csák nb.] Csák fia Istvánhoz, leánynegyedként velük adta e két birtokot. 1258-ban [Győr nb.] Óvári Konrád örökjogon követelte vissza, de a király Pál és István javára ítélt. 1281-ben [Geregye nb.] Acho mester, a XIV. században a Rahócaiak birtoka. Az aszuági uradalom határosa D-en (+1228, 1281). — Ma két kzs. Orahovica mellett K-re. Lip: *Jossava (Nova-, Sztara-)* cr., *Joshava* ≈ ill.; Hnt. 13: *Jošava* ≈. (Vö. Cs. II. 493 és Bösendorfer 111: *Jalsava-folyás.)*

Kács(falva) 1323: p. *Kachfolua* ~ t. *Kaach* (Dl. 86 951).

Lőrinc nádor fia Miklós fiai, Lőrinc, János és Domokos [a Cseményiek] birtoka. 1323-ban a Kaptár és Kácsfalva közötti határper során a következőképpen állapítják meg a határt: Cap. Quinqueeccl. 1323: . . . ab Aq. . . . in nemore . . . a. pirus . . . in vicinitate t-e eiusdem mg-i Laur-i *Kaach* vocate . . . ve. Mer. . . . ad qd. viam, in qua itur de *Neguen* in *Chymen* . . . iuxta . . . viam . . . a. ilicis *thulfo* . . . nemore . . . a. *thulfo* . . . cca. pratum . . . a. salicis . . . ve. Occ. . . . ve. t-m *Negeuen* iungitur t-e . . . Beke . . . t. *Negewen* . . . in vicinitate p-is mg-i Beke . . . (I. h.). — Ma kzs. Siklóstól DK-re. Lip: *Kácsfalu* h.; Hnt. 26: ≈, J. *Jagodnjak.* (Cs. II. 493.)

Kácsszénája ld. Kovácsszénája.

Kán *1226 > 365: prist-m Tristianum nomine f-m Pousa de v. *Kean* (Dl. 5359).

Kán nb. László országbíró poroszlójának nevéből ismerjük, aki 1226-ban a Drávántúli Bencenc falu ügyében jár el. — Ma egy ilyen nevű kzs. van Pécstől ÉNy-ra. Lip: *Kán* h.; Hnt. 56: ≈. Ez azonban későbbi adatokból következtethetően a fehérvári káptalan birtoktömbjében feküdt (ld. Szentkozmadamján).

Káplán *é. n. [1193—6]/1216 és 1218 Pp. Reg: casale de *Cepla* (< * *Κεπλαν*) cum 2 naviculis, passagio fluminis Dunavi (< * *Δουναβι*) et ins. (Theiner I. 10, Stud. Slav. 1959. 32, 43); 1254 > 342: Alb. de v. *Kaplan* (Dl. 3442); 1266: in C-u de Barana . . . iuxta idem pr. [Chelei] v. *Caplan* (Dl. 604, Bp. I. 89); 1274, é. n. [1274]: t. *Kaplan* (Dl. 860, Bp. I. 138; Dl. 1024; Bp. I. 139); 1276 Pp: t. *Kaplan* iuxta Danubium (Dl. 942, Bp. I. 153); é. n. [1279]: v. *Kapplan* (Dl. 992, Bp. I. 168); 1329: p. *Caplan* (Dl. 2557); 1342: p. *Kaplan* (Dl. 3442).

Kérdéses, hogy erre a falura vonatkozik-e III. Béla görög oklevelének idézett adata, mely szerint a szávaszentdemeteri görög monostoré volt két hajóval, a Duna révjével és a szigettel együtt s III. Béla 1193—96 között a monostorral együtt a jeruzsálemi Sz. Theodosios egyháznak adta. 1254-ben jegyezték fel, hogy Kápláni Albert halála után e birtok első és második felesége hitbéreként Nadicai Farkasra s Bátyai Petrulenre szállt, akiktől Albert fia Tamás fia István, nagybátyja Elleus és rokona, Chub pénzért visszaváltotta. 1266-ban Bor-Kalán nb. Pósa fia Nána ispán egészében a margitszigeti apácákra hagyta, s 1274-ben Kápláni Tamás fia István ugyanígy cselekedett itteni elhunyt földjével és tartozékaival (cum t-is arabilibus, feto (!), silva et 2 vineis); az adományt azonban Moryan fia Moryan ellentmondott (1274), sőt a falut le is rombolta (1279). 1276-ban a pápa megerősíti az apácákat a föld, halászata és nagy erdeje (cum piscatione, silva magna) birtokában. 1329-ben János fia Bokou [Kápláni István jog-

utóda] perli az apácákat, hogy kiszorították őt e birtokból, s a pert még 1342-ben is folytatják. — A Duna partján, Csele mellett feküdt. *Káplán* hn-et a Duna bal partján említik Zsembéc és Vártó hn-ek között (PÁL. Urb. ir. 1865/66. Zsolt Zsigmond közlése). (Cs. II. 494.)

Kápolnamindszent ld. Mindszent 3.

Kápolnáshetenye ld. Hetenye.

Kaptár 1313: particulam t-e vduornicorum *Kaptar* vocatam in C-u de Barana (Dl. 86 924); 1323: t. seu p. *Kaptar* (Dl. 86 951).

Udvarnokok földje volt. 1313-ban [Héder nb.] János lovászmester Pál fia Beke mesternek, Bán fia Miklós serviensének adta használatra. 1323-ban Negyveni Pál fia Bekének Kaptár nevű földje és [Cseményi] Lőrincék Kácsfalva faluja közötti perben úgy egyeznek meg, hogy Lőrincék Kaptár részét átengedik Bekének és megállapítják a határt (ld. Kácsfalva). — Kácsfalu és Negyven között feküdt. (Cs. II. 494.)

Karakó (Krakkó) 1313: p. *Corkoa* (Dl. 86 922); 1341 > 424: Emwl et Thothfalw in ... C-u de Baranya in commetaneitate p-is ... Thythews *Crakkoo* vocate (Z. VIII. 165); 1351: p. *Karakow* ... vallis Zombor wolgi (Z. II. 471—3).

1313 előtt Kövesznyei Zumbur bírt itt és Kövesznyén (Tolna vm.) részeket, melyeket halála után özvegye kapott, aki 1313-ban Elena leányának és férjének, Benedek fia Miklósnak adta át. 1341-ben Becsei Töttös birtoka; Véménd és Tótfalu határosa; 1351-i határjárása szerint Horpácstól É-ra, Véméndtől Ny-ra feküdt. — Ma Szebény határában faluhely. (Cs. II. 500; Gerecze 141; Foll. 307.)

Kárán(d) ld. Somogy vm.

Kas ld. Valkó vm.

Kásád 1294: Ben. de *Kassad* (Dl. 1395, W. X. 163); 1330: And. de *Kasagy* (A. II. 473).

Nemesi névből ismert falu. — Ma kzs. Siklóstól DK-re. Lip: *Kassad* h., *Kasha* ill.; Hnt. 56: *Kásád*. (Cs. II. 494.)

Kasztrica 1235: t. de *Castricha* (Somogy m. lt.).

1235-ben a Gerdeiek felosztják egymás között. — Gerde körül kereshetjük.

Kátoly 1296/296, 1296: v. *Katlh* (Révay lt. Gyulay II. 30, W. X. 212 és H. VII. 250); 1296: Dytricum sac-em eccl-e de *Kathl* (Révay lt. Gyulay II. 31, H. VII. 252); 1302: Nyc. sac. eccl-e de v. *Kathl* (A. I. 37); 1322: Nyc. sac. eccl-e nostre [Conv. Warad.] de v. *Kathl* (Révay lt. Gyulay III. 30); 1329/XIV: Nic. sac. eccl-e *Kathlh!* (Pécsi k. m. lt. XXXI. 3!, F. VIII/3. 399); 1332—5/Pp. Reg: Greg. (sac.) de *Kald*, *Kach*, *Cakl* (Vat. I/1. 283, 294, 316).

1296-ban egyetlen esetben [Győr nb.] Óvári Konrád falvai között sorolják fel, melyeket [Kórogyi] Fülpös és Lőrinc nádor fia Kemény elpusztított és kirabolt. Már ez évtől kezdve azonban papja a pécsváradi apát megbízottja, s egyháza mindig az apátság egyházai között szerepel. Papja 1333 II: 15 báni, 1334 I: 3 gs., 1335 II: 15 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől K-re. Lip: *Kátoly* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 495.)

Kavas ld. Kovacs.

Kávás(kút) *1251/328/374: Nic. f. Mych-is de *Kauaskuty* (Niczky lt. 95); *1330: Leust. f. Geo-i de *Kawas* (Uo. 31); 1332: ad vallem *Kawaskut* (Dl. 87 025).

1332-ben Bakiteleke és Kórogy határában ÉK felé említik a Kávaskút völgyet. Kérdéses, hogy itt volt-e az a Kávaskút vagy Kávás falu, melyről Haraszt nb. nemesek nevezték magukat. — Nagynyárádtól É-ra eső völgy, melyet az 1768-i nyárád—korpad határtérkép feltüntet (OL. Kam. térk. 304).

Kecel *é. n. [1177]/500 k: v. *Kethey* (Dl. 36 893).

1177-ben az aradi prépostság 6 faluból álló kémesi uradalmának egyik faluja. — Ma hn. Csehi határában a Fekete víz két partján *Keczel, Nagy-, Kis-, Keczelszeg* (1852, 1884. kataszt. térk.) s árterület Csepely határában: *Kecel* (Orm. Szót.). Úgy látszik, hogy a területén megtelepült csehekről kapta utóbb a Csehi nevet (erre ld. Cs. II. 477).

Kéked (Kéküg) é. n. [1290 k.]: Laur. et Pet. de *Keykug* (Str. II. 475); [1292—97]: Mark f. Vyrunth! de *Kykug* (Dl. 47 743!, ÓMO. 108); 1332—5/Pp. Reg: (sac.) de *Kirugi, Vekengh*, Nic. sac. de *Kywkuth, Sygud, Kykugh* (Vat. I/1. 239, 265, 276, 285, 295).

1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között Kékedi szerepel. 1292—97-ben idevaló [országos] nemes is tanúskodik. Papja 1332: 8, 1333 I: 10, 1333 II: 5, 1334 I: 5 báni, 1334 II: — pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécsváradtól DK-re. Lip: *Kékesd* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 495.)

Kéménd (Kémed, Egyházas-, Nagy-, Kis-, Váralja) é. n. [1273]: c. Conradus de Owar (Révay It. Gyulay I. 20, W. X. 457—8); [1279—90]: in castro vestro [Corrardi de Owar] (Dl. 47 755); 1280: Golomb f. Syke de *Minori Kemud* (Révay It. Gyulay II. 1, W. XII. 316); 1283: iob-is mg-i Corradi Golomb vocati de v. *Cuisguemud* (Uo. II. 5, W. XII. 409); 1285: v-s . . . *Nogkemed, [Kyske]med!* . . . forum in v. *Kemed* (Uo. I. 32, W. IX. 435); 1295: Jac., Byrtolom, Kelemen et Paul. f-i c-is Golomb de *Kyskemud*, Dala de eadem (Uo. III. 22, H. VII. 240); Seb. de *Kemud* (Dl. 40 226); 1296/296, 1296: v. *Kemud!* (Révay It. Gyulay II. 30!, W. X. 212 és H. VII. 250; Révay It. Gyulay II. 31!, W. X. 211 és H. VII. 252); 1296/296: populos c-is Conradi sub castro suo existentes (Uo. II. 32, W. X. 213); 1296: in campestribus v-e seu castri mg-i Corrardy de *Kenud* (Uo. II. 32, HOkl. 152); é. n. [1290—300]: v-s mg-i Corlardi . . . *Nogkemud, Kuskemud* (Dl. 47 827); 1316: castr. *Kemed* . . . cum v. heremitarum S. Ladyslay regis et vinea eorundem prope v-m *Kemed* existente (A. I. 395—6); 1319: Lad. presb. eccl-e *Kemed* (Uo. 537); 1321: Nic. et Corr. l-i c-is Jac-i de *Kemud* (Révay It. Gyulay III. 27); 1329: Corr. et Nic. f-i Jac-i de Barana (Uo. III. 40); 1330: de v. *Kemed maiori*, item de v. *Kemed de sub castro*, item de *Kemed parua* (Uo. IV. 1); 1330/477: *Eghazaskemed, Varalya, Kyskemed*, . . . trib. foro, quod forum ——— *Varalia(h?)* nominato celebrant, . . . castrum eorum in monte *Ke*———habitum, quod nunc dinoscitur esse destructum (Dl. 97 383); 1332—5/Pp. Reg: ——— L. banales, Ludov. (sac.) de *Kemud* (Vat. I/1. 239, 295).

Győr nb. Óvári Konrád baranyai uradalmának központja volt. 1273-ban a hatalmaskodó Albert fia Mihály a közeli cikádori konvent előtt Óvári Konrádnak vissza kellett adjon Sz. István-napja nyolcadán 7 ökröt, 1 lovat, 250 köböl fehér lisztet (cubulos de alba farina cum cubulo palmorum!), Sz. Mihálykor 7 ökröt és 11 hordó bort (tunellas vini), és Mindenszentek nyolcadán tett eskü esetén további 30 ökröt és 13 lovat. Maga Kéménd ez idő tájt már 3 részből állt; a várból s az alatta kifejlődött Váraljából, Kiskéménd, és Nagykéménd falukból. 1285-ben a két utóbbit Lőrinc nádor fia Kemény a kéméndi vásár napján lerombolta; 1296-ban ugyanő [Kórogyi] Fülpössel együtt ismét elpusztította és kirabolta Kéméndet, Fülpös pedig a kéméndváraljai népektől elvitt igavonó ökröket (boves aratrorum), szám szerint 60 szarvasmarhát (pecudes maiores: boves, vaccas et iuvencos numero 60) és 30 apróbarmot (pecora). Várát említi Lodomér esztergomi érsek, midőn kéri Óvári Konrádot, hogy ide fogadja be és védje az új pécsváradi apátot (1279—90). A kiskéméndi jobbágyok szőlőbirtokosok Nadicán (1280, 1283, 1295); Kéméndi Sebestyén pedig Konrád mester megbízottja (1295). A XIV. század elején a várat és uradalmát (Hásság, Tabód, Héder, Olasz, Gyula, Belvárd, Nyomja, Petre, Geréc, Töl) a szomszédos szentlászlói monostorral együtt elfoglalta [Héder nb.] Henrik fia János, Károly király azonban 1316-ban visszaadta Konrád fia Jakab árváinak. Ezek birtokolják tovább is Kéméndi, Gyulai vagy Baranyai vezetéknévvel. 1329-ben Konrád unokái Demenk fia Lászlótól követelnek egy elkötött kancát (quedam equa *zeu* coloris

in 1 M. estimata). 1330-ban a pécsi káptalan Bonaghunca-i János királyi kamaraispán mellé kiküldte emberét, hogy a pénzátváltást ellenőrizze (ad videndas solutiones cambi presentis monete ipsi mg-o Jo-i faciendas); aki jelentette, hogy Konrád unokái minden birtokukról (Nagykéménd, Kéméndváralja, Kiskéménd, Töl, Nyomja, Szederkény, Belvárd, Gyula, Kisgyula, Permán, Olaszi, Héder, Tabód, Hásságy, Csabkuta, Lencsekút, Lak, Tapasz, Petre, Geréc, Csér, Palkonya s a remeték falvai: Nakfalva és Szentlászló) megfizették a pénzváltást (cambium predicte monete . . . persoluissent). Ez évben azután a két unoka végleg megosztozott. Miklós, a Gyulai család alapítója, kapta Gyulát s több olvashatatlan falunév mellett Csabkuta, Geresd, Hásságy, Tabajd, Héder, Palkonya birtokot, Konrád, a Kéméndiek őse, a két Kéméndet Váralja, Nyomja, Szederkény, Monyorós, Egerszeg, Békáspapd, Csér és Tapasz falukkal. Petre s Geréc falut, valamint Lak és Göncöl pusztát kettéosztották, míg közösnek hagyták a váraljai vásárvámot, a nyomjai hídvámot, a Geréc- és Cserhegyet, a szentlászlói és geréchegyi monostor kegyuraságát, s megegyeztek, hogy Konrád közös elhatározás nélkül felépítheti a lerombolt kéméndi várat (absque pari voluntate et permissione reparari et construi facere valeat). Kéménd egyházának papja 1319-ben a család megbízottja; 1332-ben [sorrendből megállapíthatóan] 50 báni, 1334 II: — pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécs és Mohács között. Lip: *Kémend;* Hnt. 56: *Máriakéménd.* A vár emlékét fenntartó *Schlossberg* (1884. térk.) hegygerincen 1957-ben csekély kőfalmaradványok; ettől É felé hét, D felé három sánc volt megfigyelhető. Váralja neve a szomszédos Liptód határának ÉNy-i sarkában maradt fenn. Kataszt. térk. 1854: *Várallja,* Ua. 1886: *Varolje.* (Cs. II. 495, 534; Gerecze 131; Foll. 309.)

Kémes, Nagy-, Kis- é. n. [+1077—95] > +1158 [220 k.] 323/403/Pp. Reg: *Kemus* (Vat. 1/4. 579); [1177]/500 k: *Kemes maior* et *Kemes minor* (Dl. 36 893, vö. III. Béla Eml. 159); 1191 [ɔ: 1251]: in Belkuz due v-e *Kemus* (Dl. 26, H. VI. 5); 1338: magnam viam qua itur in *Kemus!* (Dl. 3199!, A. III. 510); 1332—7/Pp. Reg: (sac.) de *Cremas* (Vat. 1/1. 264), Thom. (sac.) de *Kemus* (3×), *Kamas* (Uo. 273, 283, 293, 312).

Rád (Dráva) birtok állítólagos I. László-kori határjárásában tűnik fel. A XII. században Kis- és Nagykémes az aradi prépostság birtoka. A prépostság 1177-i birtokösszeírólevelének 1500 körüli másolatban fennmaradt töredéke tartalmazza a két Kémes, Szerdahely, Sok (Lak?), Pulch (Polica) és Kethey (Kecel) közös határjárását. Bár a töredék datálatlan, [Kán nb.] Péter [spalatói] érsek (1163—83) szomszédként való említése elárulja, hogy az 1177-i összeírás részével van dolgunk. Az uradalom határa: Eccl. Orodiensis iuxta *Drauam* habet 6 v-s, quarum nomina sunt hec: *Kemes maior* et *Kemes minor, Zeredahel, Sok, Pulch, Kethey* que prefati v-e insimul habent m-s, in Mer-li vidl. parte *Drauam* habent pro m., postea cum Vlfrano, inde cum *Bothea Malaca,* deinde cum *Supurkan* usque ad *Scaiezer* [ɔ: *Scarazer?*] et sic ve. Occ. vertitur usque ad vias fori et tenet cum t. a-ep-i Petri et sic fl-m transit, qui dicitur *Supincza* [ɔ: *Supurcha*] versus. Item cum v. *Pyspeky,* cum v. *Chepely Braniensis* castri usque ad 3 a-es, deinde cum populo S. Benedicti et sic per *Bosowkoua* ad montem, deinde ad *Moloczan,* postea in *Bery* et sic ve. Sept. vertitur et per fl. *Bery* protenditur usque ad pr. Petri a-ep-i, quod vocatur *Scro,* postea *Mwswan laka,* inde *Murguna,* in pisc. prenotate eccl-e, deinde *Drauam* protenditur et sic ad priorem m-m revertitur (I. h.). E körülhatárolt uradalom 5 mai falu: Tésenfa, Kémes, Csehi, Szerdahely és Kovácshida területét öleli fel s pontosan követi ezek mai határát. Még a tatárjárás előtt a Kán nb. Siklósiak kezére kerülhetett, mert 1251-ben már mint öröklött birtokukon osztoznak a két Kémesen és uradalmán, mely Simon fia Gyulának jut. Papja 1333 I: ?, 1333 II: 25, 1334 I: 25, 1334 II: 30, 1335 II: 12 báni pápai tizedet fizet. 1338-ban Almás határjárásában említik az ide vezető utat. — Ma kzs. Siklóstól Ny-ra. Lip: *Kémes* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 495.)

Kerekegyház +1093/404: viam crucis iuxta *Kerekyghaz* (Dl. 78 592, Z. I. 1); é. n.

[+1235]/350/404: ad t-m Isow! f-i Greg-i (Pécsi pk. It!, F. III/2. 436); 1274: semitam Greg-i f-i Iso (Dl. 86 843, W. IX. 102); 1278: t. mon-i de Zebeguen, . . . t. Greg-i f-i Isov (Dl. 76 157, Z. I. 40); 1317 > 413: p. *Kerekeghaz* in C-u de Baranya (Z. VI. 243 = 1317 > 420: Uo. 588); 1319: t. seu p. *Kerekyghaz* de iuxta Danubium cum eadem eccl. *Kerekyghaz* (Dl. 86 936); 1335: eccl. f-rum Isou *Kerekeghaz* (Z. I. 462); p. eccl-e sue [abb-is de Zebegen] *Kerekeghaz* (Uo. 469).

Nyárád falu tatárjárás előtti (+1093) határleírásában Kerekegyház néven, a tatárjárás utániban (+1235) Izsó földje néven merül fel. 1274-ben Izsó fia Gergely és a zebegényi apát itteni földje Lajmérral határos. 1317-ben a király Becsei Imrének adta s határait leíratta. Cap. Quinqueeccl. [1317]/317/413: . . . t-m *Kerekeghaz* a t. *Laymer* dist. . . . ve. Occ. ad 4 a-es que *musdal* vulg. dicerentur . . . post pusillum refl. contra Occ. . . . a. il. que *hatarſa (~ harazthſa)* diceretur . . . contra v-m *Kertheles (~ Kerthveles)* . . . per magnam viam, que duceret de *Zekchew* ad v-m *Narad* . . . transiret silvam . . . contra *Narad* . . . refl. contra Mer. . . . ad 4 m-s, que *Zylkerek* vulg. dicerentur . . . 3 m-e: (1) t-m *Narad;* (2) t-m *Maysa (~ Mayssa);* (3) t-m *Kerekeghaz* dist. . . . intraret t-m *Felduar (~ Feldwar),* que absque distinctione m-rum coniungeretur t-e *Moysa (~ Mayssa)* . . . a pt. Mer. . . . t. *Felduar (~ Feldwar)* haberet 3 m-s . . . , que dist. ipsam a t. eccl-e Varadiensis et duceret usque *Danubium* per pratum (I. h. A zárójelbe tett névalakok az 1420-i átiratból). 1319-ben Becsei Imre és Egyed tiltakozott, hogy Gergely fia Isow Kerekegyház Duna felől eső részét a kerekegyház templommal együtt körülhatároltatta magának, holott ezt a király nekik adta, de felét még 1335-ben is Gergely bírja; míg másik felét a zebegényi apát ekkor 10 évre bérbe adta Becsei Imrének évi 1 M-ért, ha pedig Becsei benépesítené a lakatlan (vacua et habitatoribus destituta) birtokot, a bérösszegre (censum seu debitum) új megállapodást kötnek. — Nyárád mellett K-re feküdt. (Cs. II. 496; Gerecze 132; Foll. 303.)

Keresztes 1289/291: v. *Kerestus!*, ultra fl-m Krasou! (Dl. 1244!, F. V/3. 450).

Nevéből következtethetően keresztes lovagok földje volt. 1289-ben a király mint Szársomló vár tartozékát Lőrinc fia Kemény étekhordómesternek adta. — A Krassó folyón túl, Virágos mellett sorolják fel. (Cs. II. 496; Foll. 319.) — Keresztes psz. ld. Szentlőrinc.

Keresztúr (Sancta Crux, Szent Kereszt) 1. é. n. [1280 k.]/289: priore de *S. Cruce*, Laur-o . . . ad superiorem partem eccl-e *S. Crucis*, . . . mol. *S. Crucis* (Zay It. P. 5. 1, W. XII. 352—3); 1332—5/Pp. Reg: p(ri)or de *S. Cruce* (Vat. I/1. 238, 295); 1403: prep. mon-i *S. Crucis* de monte S. Trinitatis canonice regularis ordinis B. Augustini, Quinqueeccl. dioc. (Dl. 1430). — **2.** 1282: St. prior heremitarum de *S. Cruce* in ins. Danoby (Dl. 1127, HOkl. 94); 1320/324: pisc. *Hothias!* . . . in ins. Danobij circa eccl-m *S. Crucis* heremitarum . . . fr. Greg. prior dicte domus (Dl. 1989!, A. I. 546—7); 1320/334 > 380: eccl. *S. Crucis* ordinis heremitarum (Dl. 6667, F. IX/5. 445); 1324: fr. Greg. prior eccl-e *S. Crucis* de Ins. Danoby ordinis heremitarum (Dl. 1989, A. I. 547); 1327/332/360 > 363: fr. Greg. prior ordinis heremitarum de *S. Cruce* de ins. Danuby (Dl. 5105 és 5156); 1332 > 365: And. prior eccl-e *S. Crucis* de ins. Danuby (Dl. 5362). — **3.** *1296: p. *Keruchur*, que est in Zelisio (Smič. VII. 242); 1332—7/Pp. Reg: And. sac. de *S. Cruce* (3×), sac. *S. Crucis* (Vat. I/1. 265, 274, 313, 284). — **4.** é. n. [1259—66]/XIV: hospites nostri de . . . t. Azyag . . . Sanctam v-m volebant appellari nomine *S. Crucis* (Dl. 1877, Reg. Arp. 1667); 1315. XII. 5: a-diac. de Oziuag: *Dat. apud *S. Crucem* (Dl. 91 186); 1332—5/Pp. Reg: St. sac. de *S. Cruce*, Nic. sac. de *S. Cruce* (2×) (Vat. I/1. 244, 289, 300).

1. 1280 k. a szenttrinitási monostor földjéből a bajcsi pálosok számára kihasítottak egy darabot, ahol a hegy felé szomszédos a Sz. Kereszt (Keresztúr) egyház, melynek perjele is jelen van. A Sz. Kereszt perjele, akit a siklósi és sári pap után sorolnak fel, 1332: 50 báni, 1334: — pápai tizedet fizet. Azonos az ágostonos kanonokok 1403-ban szereplő

Szenttrinitás-hegyi Sz. Kereszt prépostságával. — Ma dn. Nagytótfalu határának ÉNy-i sarkában: 1884. Kataszt. térk: *Keresztúri szőllő;* 1957-i ottjártamkor a *Keresztúri kút* felett emelkedő dombon tüskés bozót fedte a kolostor téglatörmelékkel borított helyét. — **2.** A Duna szigetén állott a pálos remeték Sz. Keresztről nevezett kolostora. Szente-Mágócs nb. Kenézmonostori András zálogba adta a remetéknek a kolostor közelében levő Hattyas halastavat, s 1320-ban rájuk is hagyta azzal, hogy a kegyuraságot felesége és fia fogja gyakorolni. Ez évben Csatári Bakou is a remetékre hagyta csatári halastavát, udvarházát és földjét. 1327-ben, ill. 1332-ben viszont kénytelenek voltak átengedni a Hattyas halastavat a Bodrog melletti Szentpéter monostornak. — Pontos helye ismeretlen. Valószínűleg [Bodrog] Monostorszeg közelében feküdt. (Cs. II. 194; Bp. Egy. Kt. Cod. Lat. 115. 20 V: *Bodrogzygethe* néven.) — **3.** 1296-ban Miklós fia Herborth fiai Hektor és Chak lemondtak a zselicségi Keresztúrra emelt jogigényükről Németi nb. Jakab ispán javára. Papja 1333 I: 40, 1333 II: 20, 1334 I: 20, 1335 II: 20 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Szigetvártól ÉK-re. Lip: *Keresztúr (Tót-);* Hnt. 56: *Almáskeresztúr.* — **4.** 1259—66 k. az aszuági vendégek és a Kórogyiak között vitás volt Szentfalva, melyet az aszuágiak Keresztúrnak, a Kórogyiak pedig Boldogasszonyfalvának neveztek. Az aszuágiak szerint a Sz. Kereszt templomon át tartott a határ, a Kórogyiak szerint pedig a Sz. Mária templomon át (ld. Aszuág). Ez a Keresztúr később az aszuági uradalom része lett (Dl. 18 482). 1315-ben alighanem itt állít ki oklevelet az aszuági esperes. Papja 1332: 16, 1334 I: 18, 1334 II: — pápai tizedet fizet. — Marjancitól K, DK felé fekhetett. (Cs. II. 496, 194; Körösm. 97.) — Ld. még Zuzakeresztúr, Valkó vm.

Keskend 1289/291: v. *Kesekund!* (Dl. 1244!, F. V/3. 450).

Szársomló vár tartozéka volt; 1289-ben a király Lőrinc fia Kemény ételkhordómesternek adta. — Ma kzs. Dárdától É-ra. Lip: *Keskend* cr.; Hnt. 26: *Keskend,* J. *Kozarac* (Cs. II. 497.)

Keszü(d) 1192/374/425: ad m-m *Kesiu,* que est in fine silve et eadem silva est Mathey c-is et t. arabilis v-e *Kesiu* ... cum t. *Kesciu* (Erdődy vépi lt. 79. 4290); é. n. [1230]/231: v. *Kezied* (Dl. 168, W. XI. 225); [1290 k.]: c. Pere et c. Blas. f. Gurgh, Barrabas et Pet. de v. *Kezu,* ... Nic. f. Forkasij de *Kezu* (Str. II. 474—5); 1334: Dyon. f. Bench de *Kezew,* nob. iob. eccl-e nostre [ep-i Quinqueecclesiensis] (Dl. 67 708); 1332—5/Pp. Reg: Laur. sac. de *Kezw, Kezeu, Kezew, Kewzew, Kesw* (Vat. 1/1. 264, 274, 284, 292, 313).

1192-ben Szilvás határjárásában említik erdejét, mely Máté birtoka, és szántóföldjét. 1230-ban Keszüd néven Szilvás határosa. 1290 körül a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között szerepelnek. 1334-ben a püspökség nemes jobbágyai lakták. Papja 1333 I: 100, 1333 II: 32, 1334 I: 32, 1334 II: 25, 1335 II: 25 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől DDNy-ra. Lip: *Keszü* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 497.)

Kétcsér ld. Csér.

Kisdér (Kizdér, Közgyér) 1314/323: t-m *Kyzdyr!* in C-u de Baranya! ... p-i ... Turul ... vicinam (Pécsi pk. lt. 72!, Koller II. 333); 1323: t. *Kyzdyr* (Uo., Koller II. 334); 1329/XIV: p. *Kwzdyr!* ... inter v-s ... Thurul et ... Zalantha (Pécsi k. m. lt. XXXI. 3!, Uo. 345—9); 1332—7/Pp. Reg: Endre sac. de *Raindzu,* Endus sac. de *Kysdyur,* — sac. de *Kestir,* Pet. de *Lusder* (Vat. 1/1. 237, 264, 292, 313).

Az örökös nélkül elhalt Jakab fia Péter, Tamás, Lőrinc és Jakab baranyai nemeseké volt. 1314-ben a király a pécsi káptalannak adta tartozékaival (cum ... silvis ..., pratis, t-is arabilibus et campestribus), s 1323-ban megerősítette az adományt. 1329-ben határát leírták: Conv. Warad. 1329/329/XIV: ... a pt. Mer. a 3 a-bus nucum ... transit qd. vallem *Roazlyck!* vocatam ve. Occ. ... iuxta viam, qua itur de *Thurul* ve. *Garee*

... ve. Aq.———ad longitudinem 2 iugerum ... dumus avellanarum ... ve. pt. Sept. ... desc. in qd. vallem ad fontem *Komlowskutk!* vocatum ...——— *potock!* dicti asc. adhuc ve. Aq. per unum! riv-m semper in medio dicte vallis ... ad puteum *Hidegkuth!* vocatum iuxta Mer. ... ve. Or. et transeundo magnam viam, qua itur ——— populee vulg. *nyarfa!* dicte! ... per qd. viam per longitudinem 2 iugerum ... transeundo qd. viam *Kuzepwth!* ... a. kerkus ... in dictam viam *Kvzepwth!* vocatam, per quam vadit adhuc ve. Mer. ... a. il. ... per eandem viam cca. iactum 1 sagitte! ——— *Straak!* ... in radice *Thulfa* ... per eandem viam ... reclinando se ve. Mer. ... a. *Thulfa* ... in qd. vallem *[Ho]szevvelgh!* ... et transeundo directe per medium in longitudinem fere ——— *Straak!* ... in radice *Thulfa* ... per qd. antiquam viam ... in radice *Thulfa* ...——— silvas ... in radice *Thulfa* ... per qd. viam, similiter qua itur ad silvas! ve. *Thurwl!*, v-m prep-i Quinqueeccl-sis ... et *Kwzdyr!* ... ve. Occ. ... dist. dictam t-m *Thurun!* [az *n* utólag *l*-re javítva] de predicta t. *Kwzdyr!* ... m-m 3 a-um nucum ... (I. h., az oklevél csonka). Papja 1332: 60, 1333 I: 63, 1334 II: 10, 1335 II: 12 báni pápai tizedet fizet. — A határjárásból kiderül, hogy nem azonos a mai Kisdérrel, hanem Turony, Garé, Szalánta és Eszterág között feküdt. Ma dn. Garé határában K-re. Kataszt. térk. 1853: *Kisdéri szöllő*, 1883: *Kis déri hegy*, **Gyér mező*. A mai Kisdér falu területe Baksa 1247-i határjárása szerint még Ócsárdhoz tartozott. (Cs. II. 497 az utóbbival azonosítja.)

Kisegres ld. Egres és Öszerő.

Kisfalud 1227/443: pr. *Kysfolud* (Dl. 64 764!, W. VI. 440—1); 1314: p. *Kysfolud* ... in qua capella in honore B. M. V. existit edificata in C-u de Barana prope Karasov (A. I. 356); *1324, 1325: p. *Kysfolud*, in C-u de Barana (Dl. 86 959, 86 976); 1330: t., v. *Kysfolud* (A. II. 493—4).

Moyz! nb. Perekw, Razlov és Lőrinc birtoka volt, akik 1215-ben Sepsével együtt eladták 156 M-ért Konstantin fia Jánosnak, majd másodszor is 144 M-ért Máté fia Pálnak (1227). 1314-ben Krassómelléki Mihály, mint vásárolt birtokát, a Boldogasszony tiszteletére emelt templomával együtt 50 M-ért eladta Angelus fia Sándor fiainak, Sándornak, Lászlónak és Miklósnak. Kérdéses, hogy ezzel azonos-e azon Kisfalud, melyet 1324-ben a király, mint az örökös nélkül elhalt Leus birtokát, odaadott Becsei Imrének, Leus unokaöccsei András fia Mihály és Gergely ellentmondásával (1324—25). 1330-ban a Véki nemesek kettéosztják; D-i fele Pálé, É-i fele János fiaié lett. A választóvonal: Cap. Quinqueeccl. 1330: ... ab Or. iuxta ortum ipsius v-e ... inter 2 curias asc. in ipsam v-m ve. Occ. et in medio ipsius v-e divertit se parum in spatio latitudinis 1 curie ... inter 2 curias ve. Occ. et transit ipsam v-m cca. qd. viam ... per t-s arabiles ... ad aquam *Karasou* ... a. pomi et ... [a.] ulmi *zylfa* dicti ... a. piri *chakankurtuele* dicti ... ad aquam antedictam ... (I. h.). A kaszálókat (feneta) szintén kettéosztják, viszont a faluhoz tartozó szigetek közösek maradnak. — Ma kzs. Mohácstól D-re. Lip: *Kisfalud* h.; Hnt. 26: *Baranyakisfalud*, J. *Branjina*. (Cs. II. 498.)

Kisgyulad ld. Gyula.

Kisharkány ld. Újfalu.

Kisharsány ld. Harsány.

Kiskéménd ld. Kéménd.

Kiskémes ld. Kémes.

Kismajsa ld. Majsa.

Koha *1332—5/Pp. Reg: Pet. (sac.) de *Kacha* (Vat. I/1. 296).

A tizedlajstromban papját összeg nélkül, Baranyavár és Iván(dárda) között sorolják fel. — A mai Koha psz. lehet Dárdától É-ra. 1928. térk: *Koha* [hegy]; Hnt. 44: *Kohacsárda*. (Cs. II. 498.)

Komló(d) 1256/410: v. *Complov!* (Dl. 78 961!, Z. I. 10); 1312: Thom. . . . sac. eccl-e nostre [Conv. Warad.] de v. *Cumplow* (Z. I. 138); 1320: Nic. sac. de v. nostra *Kemle* (Uo. 182); 1321: Nic. sac. de v. nostra [Conv. Warad.] *Komlod* (Uo. 191); 1329: a parte *Komlou* (Dl. 86 997); 1332–5/Pp. Reg: Greg. (sac.) de *Konlod*, *Komlod*, *Cumulod* (Vat. I/1. 283, 294, 316).

A pécsváradi apátság faluja. A Tolna vm-i Jánosi határosa (1256, 1329). Egyházának 1312–20-ban is szereplő papja 1333 II: 30, 1334 II: 10, 1335 II: 20 báni pápai tizedet fizet. – Ma város Pécstől É-ra. Lip: *Komló* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 498.)

Kóny [Kóly]? 1296: p. *Kawn ~ Choul (!)* (Smic. VII. 242).

1296-ban Herborth fiai Hector és Chak lemondanak erre, valamint Szentgálra és Vajszlóra emelt jogigényükről Németi nb. Jakab ispán javára. – Olvasata bizonytalan. A megye DNy-i részén kereshetjük.

Kopács 1212/397/405: partem stagni de *Kopach*, quod ad castr. de Braigna pertinebat (Szegedy cs. lt. 66. 25) = 1212/397 > 399: p. *Kopach* (Dl. 42 711, Új M. Múz. 1857. I. 277); +1264 [XIV.]: t. castri de Barana *Kopach* (Dl. 563, W. VIII. 88); é. n. [1271]: p. *Chopach!* (Révay lt. Gyulay I. 29!, W. VIII. 419); [1292]: p. *Kopach*, *Kupach* (Uo. I. 15, W. X. 435); [1290–300]: p. *Kopach*, in C-u de Barana iuxta Drauam (Uo. I. 12!, W. X. 416), p. *Kopoch*, *Kopach* (Dl. 38 660); 1299: t. *Kopach* in C-u de Barana . . . . ubi fl. Draue cadit in Danubium et in quo est eccl. in honorem S. Sygismundy regis cum pisc. sua etiam *Kopach* vocata et cum aliis piscinis (Révay lt. Gyulay II. 19, W. XII. 642); 1302: p. *Kupach* (Uo. III. 3, A. I. 36).

1212 előtt részben Kilián fia Mojs és Uz fia, valamint a Sz. Mihály-egyház, részben Baranyavár birtoka volt. 1212-ben II. Endre a Kopács mocsárnak Baranya várhoz tartozó [É-i] részét 3 halászóhellyel (cum 3 piscationibus . . . *Herceg*, *Pecus* et *Dudur*) Győr nb. Poth nádornak adományozta és határait leírta. II. And. 1212/397/405: . . . iuxta aquam *Drausa* . . . transit alveum aque de eadem aqua derivante . . . ad agrum . . . magnus lapis . . . ve. Aq. . . . ad *Tarlofew* . . . transiens magnam viam, que vadit ve. Aq. . . . iuxta silvam parvulam . . . in caput eiusdem silve . . . decl. . . . ad lacum [ɔ: locum?] qui dicitur *Monmulathow* . . . iuxta viam erbosam, que dirigitur ve. Aq. . . . ve. Aq. et cadit in magnam viam, que protenditur usque ad aliam viam . . . crucis . . . per eandem viam . . . a. nomine *Twlfa* . . . per eandem viam . . . ve. Or. ad monticulum, ubi sunt 3 m-e terree, scil. m. f-i Blasy et Some et tertia c-is Pothonis . . . et sciendum est, quod usque ad istum locum c. Potho semper tenet m-s cum . . . f-i [s] Blasy et Some . . . ve. Or. ad geminas a-es, que *Tulfa* dicuntur . . . ad unam quercum vivam . . . iuxta aquam *Zabus* . . . quercus . . . m. terrea eccl-e de Saxard . . . in arundinetum magnum et veniens usque ad *Danubium*, in locum aque, que vulgo dicitur *Draufew*, ubi cadit in *Danubium*. Dextera pars illius *Drafew (!)* pertinet ad . . . Poth c-em, sinistra remanet eccl-e de Saxard . . . c. Potho dimittens illic vicinitatem dicte eccl-e venit ad *Danubium* inferius, quasi ve. Mer. et ibi med. *Danubii* inc. pertinere ad Poth c-em . . . et med. *Danubii*, que ultima est, ad generationem Chmil . . . in eodem *Danubio* longe procedens . . . ad locum, qui dicitur *Pilipewreve [ɔ: ewreme]* et ibi inc. m-m tenere . . . cum abb-e de Batha cum m-is illius abb-is . . . ad locum qui dicitur *Veymurfuca*, inde reliquit *Danubium* et decl. ve. Mer. . . . iuxta . . . *Veyrmurfuca* . . . in salice est signum, quod est in scuto P. c-is . . . dimisso *Danubio* . . . per magnum pratum et arondinetum . . . ad locum, qui dicitur *Porosfofuca* et ibi inc. tenere m-m Poth c. cum Moyse f-o Kyliani et f-o Wz, ita quod in *Porosfofuca* inferior clausura pert. ad predictos ho-es scil. Moysen et f-m Wz et superior clausura ad Poth c-em . . . in eodem prato ad stag. *Mortua* nomine, quod totum pert. ad Poth c-em . . . in eodem prato et arondineto ad stag. quod vocatur *Kanduis* . . . per eundem pratum recte desc. ad stag. quod vocatur *Dabosa* totum pertinens ad P. c-em . . . per eundem pratum . . . desc. . . . ad stag., quod

vocatur *Chodantva* ... revertitur in *Drauza* ... (I. h.). A határjárás után rendelkezik arról, hogy *Gorba* és *Sarch* [halastó] egészen Poth comesé, míg a Kopács mocsáron (in medio magni [ɔ: stagni?] *Kopach* recte in filo [?] aque) kétharmad rész a Sz. Mihály-egyházé (a baranyai vagy a bátai apátságé), egyharmad Poth ispáné; viszont a víz kiöntésekor a Nagyhegy felett talált halak (si supra locum illum, qui vulgo dicitur *Naghhegh*, predicta aqua forte exierit et ibi aliqui pisces inventi fuerint) egyharmada a Sz. Mihály egyházé és kétharmada Poth ispáné. Az egyháznak van még 2 vésze (in *Poroslojuca* sunt 2 clausure, tantummodo dicte eccl-e, que vulgo dicuntur *Veyzhel*), minden egyéb Poth ispáné. A Duna közepén levő sziget (media pars insule illius, que est in medio *Danubii*) fele a Csemény nemzetségé (ad generationem *Chmil*, ld. Bodrog vm.), fele Pothé. A határjárás szerint a Pothnak jutott kopácsi várbirtok a későbbi Daróc területére is kiterjedt, mert É felé a szekszárdi apátság birtokával [Laskóval] volt határos; a Duna [a mai Kisduna] mellett pedig a Csemény nemzetséggel és a bátai apáttal [Aranyán-Apátival, ma Apatin Bodrog vm.]. A Ny-i határon futó *Drausa* ~ *Drauza* víz ma *Daróca*, *Mély Daróca*, a *Poroslojuca* ma *Poroszlójok*, *a Veyrmurjuca* ma *Vémely*, a *Naghhegh* ma *Nagyhát*, a *Gorba* ma is *Gorba* néven ismert (Pécs v. Múz. Ért. 1942. 40—43). Midőn a XIV. században a lakatlan Daróc föld 1264-i határjárását készítik, D-i szomszédként Kopács várföldet jelölik meg. A vár egykori birtoklására emlékeztet a Daróc és Kopács határán levő *Vártó* hn. (Uo. 40.) 1271-ben V. István megújítja II. Endre és IV. Béla adományát Kopács birtokról Poth nádor unokaöccse, Óvári Konrád részére. A lakatlanná vált (vacua et habitatoribus destituta) Kopács földet 1292 előtt Lőrinc nádor fia Miklós elfoglalta Konrádtól, az országbíró azonban Konrádnak ítélte. Az említett Miklós (Nic. dictus Bokou! ~ Nic. dictus Beke) egy királyi utasítás után vállalta is, hogy visszaadja Konrádnak, 1299-ben azonban Konrád újból tiltakozik, hogy e földet a Sz. Zsigmondról nevezett templommal és halastavaival együtt Miklós elfoglalta. 1302-ben Lőrinc nádor fiát, Lőrinc mestert hívják fel, hogy mutassa elő e birtokra vonatkozó okleveleit. — Ma kzs. Eszéktől ÉK-re. Lip: *Kopács* h.; Hnt. 26: ≈, J. *Kopačevo*. (Cs. II. 498; Gerecze 132.)

Koppány 1274 [ɔ: 1275] > 393: t. *Koppan*, in C-u de Barana (Dl. 874, Reg. Arp. 2548); 1275: v. *Kuppan* ≈ (Dl. 895, F. V/2. 295); 1313, 1318: Paul. de *Koppan* (A. I. 325, 489); 1332—5/Pp. Reg: Blas. sac. de *Cappan*, *Kapnan*, *Koppan*, *Leopan*, *Cappan*, *Capan* (Vat. I/1. 238, 265. 275, 285, 294, 309).

1275-ben Tiburc ispán fia Onth az öröklött birtokok megosztásából rá háramlott koppányi és bejkei részt 40 finom ezüst M-ért eladta rokonainak, Peterke fia Parisnak és Péternek. Ezt követően Peterke fia Péter koppányi és bejkei öröklött földjét eladta [Kán nb. Siklósi] Gyula fia Miklósnak 150 M-ért, rokonai, Paris és Onth beleegyezésével. 1313-ban és 1318-ban Koppányi Pál Siklósi Péter serviense és ügyvédje. Papja 1332: 20, 1333 I: 10, 1333 II: 8, 1334 I: 8, 1334 II: 16, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. — Ma dn. Harkány határában a falutól DDK-re. Kataszt. térk. 1852: *Kopán*, 1884: *Kopány*. (Cs. II. 498; Foll. 312.)

Korogy 1332: p. *Karog* ~ *Korog*, in C-u de Baranya (Dl. 87 025).

Sorsa Bakitelekével azonos (ld. ott). — Lota mellett É-ra feküdt. (Cs. II. 498.)

Koroncó ld. Tolna vm.

Kostán (Kustán) 1251/328/374: p. *Costan* (Niczky lt. 95) = 1251 > 377: p. *Kustan* (Uo. 98); 1256 [ɔ: 1266]: p. *Kustan* (Uo. 4, H. IV. 36); 1281: nob. iuv. mg. Beke f. c-is Marcelli de *Kosthan* (H. VII. 176); 1335: p. *Kustan*, in C-u de Baranya (Z. I. 474—5); p. *Kostan* ≈ (Uo. 478—9).

1251-ben és 1266-ban Haraszt nb. Miklós bán fiainak osztozásakor Miklós, Sebestyén és Péter kapja. 1281-ben Kostáni [Citói] Beke megvette Végbala földet. 1335 e. Ormánddal és Izbolddal együtt [Szente-Mágócs nb.] Logretus fia János baranyai ispán kezére

jutott, akitől [Haraszt nb.] Incsei János cserében megszerezte s 1335-ben 40 M-ért zálogba adta Becsei Töttösnek. — Ormány psz. mellett feküdt, Lippó és Majs között. (Cs. II. 501.)

Kostaton 1289/374: p. *Costaton* cum numero 7 v-rum: Capulnamendzent, Chepanfolua, Peturfolua, Gaymugy, Zacunfew, Ebrees et Retyfolu cum fl-o Draua, Karasou, silvis et piscinis (Niczky lt. 95).

A Haraszt nb. Sebestyén fiainak 1289-i osztozásakor 7 faluból álló uradalmával együtt Jakab kapta. — A Drávántúl, Zagajc mellett feküdt, talán ott, ahol az 1924. térk. szerint a Bistrincihez tartozó *Kitišanci pustara* található. (Cs. II. 501; Bösendorfer 112.)

Kovacs (?) +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Chovas* (Vat. I/4. 576).

Állítólag I. István király adta a pécsváradi apátságnak s határát leírta: ... ab Or. term. *Duna*, ab. Austro *Aruk*, ab Occ. *Scilfa*, a Sept. *Aruk* usque ad *Dononyz* [ɔ: *Donouyz*] (I. h.). Határa K-en a Duna, É-on a Danóc. Ez leginkább Dályok területére talál, mely után felsorolják. *Danóchát* azonban van Laskó határában is (Pesty gyűjt.), s így azonosítható *Kovacsó* psz-val Hercegszőllőstől K-re a Kisduna mellett (1880/924. térk. Reuter C.).

Kovácsi 1319: p. *Koachy* (A. I. 520).

Nevéből következtethetően kovácsok lakták. 1319-ben [Győr nb. Óvári] Konrád fia Jakab fiainak birtoka, akik tiltakoznak az ellen, hogy [Szente-Mágócs nb.] Lugretus fia János megvásárolja, ill. elfoglalja. — Szederkénnyel és Papddal együtt említik; ezek mellett fekhetett. (Cs. II. 499.)

Kovácsszénája (Kácsszénája) é. n. [1290 k.]: c. Dyon. et Greg. f. Chege de *Kach scenaya* (Str. II. 475); 1332—5/Pp. Reg: Pet. sac. de *Chetheraya*, *Koachzenaza*, *Boathzenaya*, *Kouachenaia !*, *Boachenaya*, *Kothino* (Vat. I/1. 237, 264, 274, 284 [vö. Arch. Vat. Collect. 183. fol. 93 a. Col. II!], 293, 313).

1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között Kácsszénájaiak szerepelnek. Papja 1332: 40, 1333 I: 43, 1333 II: 20, 1334 I: 20, 1334 II: 15, 1335 II: 20 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől ÉNy-ra. Lip: *Kováczena* h.; Hnt. 56: *Kovácsszénája*. (Cs. II. 499.)

Kovásséde +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Konas sede* (Vat. I/4. 576) = +1015/ /XV: *Kowased* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12).

A pécsváradi apátság alapítólevele szerint I. István adta 1015-ben a monostornak s határát így írta le: ... ab Occ. *Appadykuta*, a Sept. *Medves* et *Chawa Achala* et sic demum *Kuasty*. (I. h.) — Hird és Ormánd között sorolják fel. Amennyiben *Kuasty* azonos a mai Kövesd heggyel Vasastól É-ra (1883/92. térk.), Kovásséde a későbbi Vasas területén fekhetett.

Kovázd(vár) ld. Valkó vm.

Kozár 1332—5/Pp. Reg: Blas. sac. de *Kusar*, Jac. (sac.) de *Kosar* (Vat. I/1. 264, 313).

Papja 1333 I: ?, 1335 II: 8 báni pápai tizedet fizet. — Ma két kzs. Pécstől DK-re. Lip: *Kozár (Kis,), (Nagy-)* h.; Hnt. 56: *Nagykozár*, *Kozármisleny*. (Cs. II. 499.)

Kő 1289/291: v. *Keu* (Dl. 1244, F. V/3. 450).

Pélmonostor tartozéka; 1289-ben IV. László ezzel együtt Lőrinc nádor fia Keménynek adta. — Ma kzs. Baranyavártól K-re. Lip: *Keő* vel *Kő* aut *Kőfalu* h.; Hnt. 26: *Kő*, J. *Kamenac*. (Cs. II. 499.)

Kőhirics ld. Hirics.

Köke 1332—5/Pp. Reg: Blas. sac. de *Rinex*, *Kuke* (4×), *Koke* (Vat. I/1. 236, 264, 274, 284, 292, 313).

Papja 1332: 50, 1333 I: 28, 1333 II: 38, 1334 I: 38, 1334 II: 35, 1335 II: 25 báni pápai tizedet fizet. — Málom és Pellérd, Keszü — Enyezd és Pécs, Keszü és Pellérd vagy

a felettük elterülő falvak között sorolják fel, így a mai Kökénnyel kell azonosítanunk. (Cs. II. 499.)

Kölked +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Kulkedy* (Vat. I/4. 575); 1057/+057/+205—35/350/404: iuxta Danubium v-m integram dedi S. Petro ... illa tamen t. conmunitate, que uno colitur aratro et hec dedi S. Benedicto (Pécsi pk. It!, Koller I. 150—1 és II. Oszt. Közl. III. 87); 1317 > 413: t. eccl-e Varadiensis (Z. VI. 243); 1322: t. *Kulkeed* (Z. I. 210); 1327: Pet. procurator dictus famulus ... ep-i Quinqueeccl-sis de v. sua *Kulked* vocata, una cum pop-is eiusdem v-e (Uo. 300); 1330: p. ep-tus eccl-e Quinqueeccl-sis *Kulked* (Uo. 371).

1057-ben Radó nádor a pécsi Sz. Péter püspökségnek adott egy falut a Duna mellett 10 szolgával (cum istis! inscriptis famulis: Curumbizon, Sergys, Codas!, Turkon, Wzdychitlen [ɔ: Wzdy, Chitlen], Suna, Goua!, Hozugdy, Kakdy), feleségeivel és fiaival és minden tartozékaival (tam in agris, quam in pratis, silvis et in ceteris pascuis, in arundinetis et in aquis) az ősei által megállapított határok szerint; kivéve 3 halászt (piscatoribus) és 1 szántót (aratore) s a közös földből annyit, amennyit 1 eke megművel, ezeket a pécsváradi Sz. Benedek-egyháznak adta. Az egyetlen falu, ahol a pécsi püspök és pécsváradi apát együtt birtokol, a Duna melletti Kölked. A pécsváradi apátság 1220 k. szerkesztett alapítólevelébe bevették azon faluk közé, ahol István király népeket adott a monostornak s itteni földjük határát így írták le: ... ab Or. term. *Clunouz [ɔ: Dunouz]*, ab Austr. *Scylfa*, ab Occ. *Kuchinkereby [ɔ: — kereky]*, a Sept. *Kwbalvan* ... (I. h.). Földjük K-i határa tehát nem a Duna, hanem a Danóc víz volt. A falu 1317-ben az apátság, utóbb egyedül a pécsi püspökség birtokaként szerepel; népei 1327-ben a szomszédos Újfalut feldúlták. 1317-ben Kerekegyház, 1322-ben Lajmér, 1330-ban Lak, más néven Újfalu szomszédosa. — Ma kzs. Mohácstól D-re. Lip: *Kölked* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 499.)

Körcsmény (Görcsén) +1058/300/402/403: ad viam per quam itur ad [ɔ: de] Bogad in *Kyrschyem!* ... ve. *Kurthunir* (Dl. 1430!, H. VIII. 1); 1332—5/Pp. Reg: Paul. sac. de *Sinthinen*, — — — (sac. de) *Kurchin*, Paul. sac. de *Ku(r)chme(n)!*, *Kurche(n)!*, Jac. (sac.) de *Churcymen*, Paul. (sac.) de *Churchimẽ!*, *Kurcimen* (Vat. I/1. 238, 265, 275, 285, 285, 294, 310, vö. Arch. Vat. Collect. 183. fol. 91a, 93b, 95b!).

Papja 1332: 8 gs., 1333 I: 15, 1333 II: 7, 1334 I: 10 és 10, 1334 II: —. 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. Az 1058-i hamis oklevél Bogád, Zsemenye és Sarlós határjárásában Ny felé említi.— Ma hn. Pécstől DK-re Üszög psz. mellett. Lip: pr. *Görcsén* h.; 1883. térk: *Kerecsenina psz.*

Kőrös(monostora) (Lázársziget) 1262/413: aqua *Kewrus* (Dl. 533, W. VIII. 45); *1294/485: *Insula Lazari* — quondam de Osla — [Quinque] Ecclesiensis [dioc.] (Művtört. Ért. 1957. 238); quondam f-a de Ozla — de *Insula Lazari* — Quinqueeccl-rum (Uo.); 1319: Jo-em et Laur-m f-os Lamp-i de *Keurus* (A. I. 502); *1320/633: *Insula Lazari* dioc. Quinqueeccl. f-a Olza (Művtört. Ért. 1957. 238); 1322: Jo. f. Lamp-i de *Keurus* nob. de gen. Nygol, t. mon-i de *Keurus* (A. II. 56); 1332—5/Pp. Reg: Paul. sac. de *Renres*, *Keurus*, *Kerus*, *Kewrsmonasterio*, *Keynus*, *Kurws* (Vat. I/1. 237, 263, 274, 284, 293, 313).

A Kőrös víz mellett fekvő hasonnevű falu a Negol nb. Kőrösi cs. birtoka volt, ahol a nemzetség monostora is állott. Talán ezzel azonosítható a lázárszigeti premontrei monostor, melynek fekvését Hugo (Annales I. 897) így határozza meg: „Insula Lazari inter Dravum et torrentem *Keoritz* in C-u Beranii f-a Olze." E monostor az Ócsai monostor filiájaként létesült, 1294-ben azonban a morvaországi zábdrovicei premontrei monostor alá rendelték, míg 1320-ban ismét Ócsa filiájaként szerepel. 1319-ben a Kőrösieket leánynegyed miatt perlik; 1322-ben zalátai földjüket, a monostor zalátai földje mellett eladják. Papja 1332: 20, 1333 I: 18, 1333 II: 12, 1334 I: 12 báni, 1334 II: 2 gs., 1335 II: 15 báni pápai tizedet fizet. — Ma psz. Gerde és Kisasszonyfa között. Lip: pr. *Kőrös* h.; 1883. térk: *Köröspuszta;*

Hnt. 56: *Kőrispuszta.* (Cs. II. 499; Foll. 316; Kar: MNemz. II. 396–7; kétesen vonható ide A. I. 413 és Dl. 91 150.). — Ld. még Kőrösal.

Kőrösal 1332: v. *Keurusol* (Dl. 67 706).

A Gerdei nemesek birtoka; Gerde határosa a Kőrös víz mellett. Ma hn. Gerde DK-i határszélén. 1883. kataszt. térk: *Kőrös, Kőröshid, Kőrisszél.*

Körtvélyes **1.** +1093/404: ad *Kurthuelys,* populum Varadyensem de Byhor (Dl. 78 592, Z. I. 1); é. n. [+1235]/350/404: silva Chazlo! est ep-i et eccl-e Varadiensis, pertinens ad v-m *Kurthueles!* (Pécsi pk. lt!, F. III/2. 436); 1317 > 413: v. *Kertheles* (Z. VI. 243) = 1317 > 420: v. *Kerthweles* (Uo. 588). — **2.** 1300 > 520 k: Laur. f. Andree de v. *Kerthweles* (Bp. Egy. Kt. Cod. Lat. 115. 17. l.); 1330: Jac. f. St-i de *Kurthuelus* (Dl. 2631, A. II. 473).

1. A tatárjárás előtt és után a váradi püspök és káptalan birtoka volt. Nyárád (+1093, +1235) és Kerekegyház (1317) határosa. — Ma psz. Nagynyárád mellett ÉK-re. 1768. nyárádi határtérkép: *Körtvélles* (OL. Kam. térk. 304); 1913. térk: *Körtvélyer Revier;* Hnt. 26: *Körtvélyespuszta.* (Cs. II. 500; Foll. 303.) — **2.** Körtvélyesi nemesek nevéből ismerjük, akik közül Lőrinc 1300-ban a falu mellett É-ra eső kaszálót 1 M-ért eladta a bajcsi pálosoknak; Jakab pedig 1330-ban Siklósi Péter eskütársa. — Siklós vidékén kereshető.

Kőszeg *1316. VII. 17: I. Kar: Dat. sub castro *Kwzeg* (A. I. 399); 1316. VII. 19/318, 1316. VII. 25/318: ≈ sub castro *Kuzegh* (Z. I. 160, Smic. VIII. 430); 1316/[317]: cum nos castr. *Kwzegh,* quod tunc per nostros infideles contra nostram mayestatem detinebatur, expugnaremus et obsideramus (Smic. VIII. 435); 1316 [ɔ: 1317]: cum anno proximo preterito validissime potentie nostre exercitum contra f-os Herricy erexissemus et castr. *Kwzegh* expugnari faceremus (Uo. 438); é. n. [1320]: mg-o Paulo c-i de Budrugh et castellano de *Kewzegh* (Z. I. 175); é. n. [1327 u.] > 351: castr. *Kuzegh* (H. V. 125); 1334: fr. Em. ordinis eremitarum prior de claustro S. Salvatoris . . . pro . . . heremitis de eccl-is S. Salvatoris . . . (A. III. 116).

A Duna felett emelkedő várat Héder nb. Henrik fia János bírta, aki 1315-ig Baranya, Bodrog, Somogy és Tolna ispánságát viselte s területén uradalmakat és várakat foglalt el (ld. Kéménd). 1316-ban Károly király hadjáratot vezetett ellene, melynek során V. 15-én Pécsvárad, V. 26-án Zsibót mellett táborozott, VI. 13-án Nyék várát ostromolta (Tolnában), VII. 17–25 között pedig Kőszeget vette be. Ezt az adatot annál is inkább a baranyai Kőszeg várára kell vonatkoztatnunk, mert VIII. 9-én a király már Lippán tartózkodott (Arad vm.). A várnagyi tisztet a király Pál bodrogi ispánra bízta (1320). 1327 u. a várat uradalmával együtt Henrik fia János fia Herchegh (dictus) Péternek adta vissza, kárpótlásul a tőle elkobzott szlavóniai várakért. Péter itt a Sz. Szalvátor (Üdvözítő) tiszteletére pálos kolostort alapított, mely 1333-ban már fennállt. — Ma kzs. Mohácstól DK-re; felette a hegyen a Leányvárnak nevezett rommal s mellette a völgyben a kolostor omladékaival. Lip: *Batina* ill., *Kőszeg* h.; Hnt. 26: *Kiskőszeg,* J-*Batina.* (Bp. Egy. Kt. Cod. Lat. 115. 19. l.: *Saluator* címen; Cs. II. 456, 500; Kar: MNemz. II. 156–7; Gerecze 132.) *Batina* nevét a Kőszeggel szemben, a Duna túlsó partján, Bezdán területén feküdt középkori Battyán helységről nyerte, mellyel a battyáni rév kapcsolta össze.

Kövesd é. n. [1290–91]: tota v. *Kuestd!* (Révay lt. Gyulay II. 10!, W. X. 424); [1291 k.]: v. *Kuesd* (H. VI. 376); [1290 u.]: *Kuesd* (Révay lt. Gyulay I. 34 rongált okl.); 1299: p. *Kuesd* (H. VI. 451); 1352/429: fl. *Kwesd* (Zay lt. C. 16).

Lőrinc nádor fia Kemény birtoka. A falu népe 1290 u. hatalmaskodott Gyulán, ezért 1299-ben elmarasztalták őket Óvári Konráddal szemben. Az innen Villányra folyó víz neve is Kövesd (1352). — Ma kzs. Siklóstól ÉK-re. Lip: *Kövesd* h.; Hnt. 56: *Villánykövesd.* (Cs. II. 500.) — Ld. még *Kövesd* Tolna vm.

Krakkó ld. Karakó.

Krassó, Bonahida- +1228/383/407: cum cruciferis de pr-o *Crasow* (Dl. 145, Smič. III. 323) = +1228/423: ≈ de pr-o *Carassou* (H. VIII. 24); é. n. [1259–66]: ad t-m cruciferorum (Dl. 1877, Reg. Arp. 1667); 1312, 1319: p. *Bonahida Crasso* (Dl. 2874!, A. I. 248; A. I. 514–5); 1332–5/Pp. Reg: Paul. sac. de *Crosa, Bona Hydagresso, Bohidagrasso, Bunaheda* (Vat. I/1. 244, 281, 289, 300).

Az ispotályos keresztesek földje volt. Aszuág hamis 1228-i határjárása szerint a *Wlchycha* (Vučica) folyó D-i partján a *Medues* (Medves) víztől K-re birtokolnak a keresztesek. Itt említi őket az 1259–66 közti határjárás is. 1312-ben és 1319-ben a rend mestere Béla király oklevele alapján elhatároltatta [Kórogyi] Fülöp, ill. testvére, László püspök földjétől. Mg. dom. hospit. 1312 (zárójelben az azonos szövegű 1319-i határjárás változatai): ... a lacu *Kas* ..., qui procedit a longo ponte *Vysunthida (Visonthhida)* dicto penes v-m ipsius mg-i Phil-i (Lad-i ep-i) *Babariui! (Babarini)* vocatam ... ad pt. Sept. ... inter 2 stagna ad magnam viam, que ducit ad v-m *Verofyn!* (euntem in v-m *Verufyn*) per silvas et rubos kercinos (per silvam et rubeta kercorum) ... desc. ad qd. meatum aque *Strusicha (Strusica)* al. nom. *Bleza (Wleza)* vocatum ... desc. ... in lacum *Medues* ... in vicinitate p-um nob-um de *Zabo* ... (I. h.). E határtól K-re a rend, Ny-ra a Kórogyiak birtokolnak. A határjárásban említett *Kas* ma *Koska* és *Verőfény* ma *Prisunčani* (Bösendorfer 107); ezeket ld. Valkó vm. Papja 1332: 19, 1333 II: 10, 1334 I: –, 1334 II: – pápai tizedet fizet. – A Vučica-ba folyó Medves vonalától K-re feküdt, alighanem ott, ahol a Karasica közúti hídja van. Lázár deák 1528-i térképe Valpó mellett tünteti fel *Craso* néven. (Cs. II. 475; Bösendorfer 108.)

Krassómelléke 1289/291: ultra fl-m *Krasou!* (Dl. 1244!, F. V/3. 450); 1296: ex utraque parte fl-i *Karaso* (Dl. 1448, F. VI/2. 29); 1296: Mykaelis f-i Mykaelis de *iuxta Karasu* (Dl. 1435, W. X. 229); 1301/XIV: p. Mark iuxta fl-m *Krasou* (A. I. 18) = 1301/377: ≈ *Crassow* (Dl. 1622) = 1301/422: ≈ *Crasso* (Dl. 1624); 1307/377: ≈ *Crasow* (Dl. 1622); 1314: c. Mich. f. Mych-is de *iuxta Karasov* (A. I. 356); 1330: fl. *Karasou* (A. II. 489–93), ramum aque *Karasou Karasoaga* dictum (Uo. 492).

Krassó vagy Karassó volt a mai Karasica folyó neve korai adataink szerint Villánytól a Dunába való torkolatáig. Környéke a Krassómelléke; innen nevezték a Kisfaludon birtokos (1316) Mihály fia Mihály ispánt.

Krassópeterd ld. Peterd 1.

Kuchynkerek ld. Szentlőrinc.

Kulcsod +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Kulchoud* (Vat. I/4. 576).

A pécsváradi apátság alapítólevele szerint I. István 1015-ben adta az apátságnak. – 1657-ben *Kolczoid*, ma *Kócsid* hn. Zengővárkony határában DK-re. (Dl. 65 537; Gerecze 146; Foll. 307; Száz. 1934. 625.)

Lajmér 1274: Laur. et Thom. fr. eiusdem et Vincentius cogn. eorundem de *Loymer* (Dl. 86 843, W. IX. 102); 1278: Laur. et Thom. f-i Laur-i f-i Sampsonis et Wynchen f. Jo-is f-i scil. ipsius Laur-i ... Pet. f. dicti Thome ... pro 2 f-is suis, Gula (~ Jula) et Paulo vocatis nob-es de v. *Laymer*, ... t. *Laymery* (Dl. 76 157, Z. I. 39–40); 1279: Laur-o de *Laymer* et Thoma fr-e ... Vincen f-o Jo-is de eadem (Dl. 76 159, Z. I. 42); 1298: St. f. Ben-i nob de *Loymer* ... pro Petro ac Jula f-is Thome de eadem, ... t., v. *Loymer* (Dl. 86 888, W. XII. 629); 1310: St. f. Munkach de *Lamer*, in ... *Lamery* in C-u de Barana, v. *Lamer* (Z. I. 127); 1317: v. *Laymeer* (Uo. 155); 1317/413: t. *Laymer* (Z. VI. 243); 1322: Jo. f. Jo-is de *Laymer*, v. *Laymer* (Z. I. 210); 1324: villicum de *Laymer* et v-m (Dl. 86 965); 1331: t. *Laymer* in C-u Baranyensi (Z. I. 374).

A Lajméri nemesek birtoka. A faluban 4 kisebb földdarab sorsát tudjuk nyomon követni: *I.* 1274-ben Lőrinc, Tamás és Vince 2 M-ért eladott Zhundának és fiának, János-

nak 26 hold földet a [kerekegyházi] gyalogút mellett, melyből 10 hold termékeny és trágyázott (26 iugera iacentia iuxta semitam Greg-i f-i Iso, 10 de eisdem de t. fertiri (!) et stercorata iugera), továbbá 1 házhelyet (t-m unius mansus). 1279-ben a vásárló, aki most már Both (!) fia János néven szerepel, az eladó Lőrincék beleegyezésével továbbadta 2 M-ért [Ormánközi] Embil fia Fülöpnek ugyanezt a 26 hold földet és a telket szérűvel (26 iugera t-e et 1 sess-em cum loco orrey). 1331-ben Ormánközi Embil fia Fülöp fia Bytou ugyanezt a 26 holdat (particulam t-e arabilis 26 iugera in se continentem et 1 sess-em cum loco orrei) most már 6 M. báni dénárért adta el Becsei Imrének. *II.* 1278-ban Lőrincék 11 jó ezüst M-ért eladták [Csámpai] Kemyn fia Éliás ispánnak és fiainak (Gabr., Vgrin, Barth., Dom., Jac.) lajméri öröklött földjük részét telkekkel és szántóföldekkel, melyek 4 királyi mértékű ekeföldet tesznek ki (cum sess-bus et cum t-is arabilibus ad ulnam seu mensuram computationemve domini regis et regni ad 4 aratra sufficientem . . . ve. Occ.), továbbá a lajméri Sz. Kereszt egyház (eccl. S. Crucis) — ill. kegyurasága — felét, melynek felét Éliás ispánék saját költségükön építtették földjükön. A 4 ekényi föld szomszédai Kerekegyház, Mohács és Lajmér felé: . . . de pt. Mer. adiacet t. mon-i *Zebeguen*, a pt. . . . Occ. . . . t. Greg-i f-i Isov; ex pt. Sept. . . . ep-i Quinqueeccl-sis . . .; a pt. . . . Or. . . . t. . . . nob-um de *Laymer*. 1310-ben az említett Tolna vm-i Csámpai Éliás fia Gábrián a Lőrincéktől vásárolt 4 ekényi lajméri földet (portionem t-rum cum sess-bus et t-is arabilibus cum regali mensura mensuratam ad 4 aratra suficientem) a Sz. Kereszt egyház kegyurasága felével 11 M-ért továbbadta rokonának, Horch nb. Paznan fia Pálnak. *III.* 1298-ban Lajméri István rokonsága beleegyezésével 3 M-ért eladta vejének, Vza-nak és Istvánnak, Munkaach fiainak 60 hold földjét a kerttel és szérű helyével (60 iugera t-e sue in v. *Loymer* cum orto et loco horrey in t. *Loymer*). *IV.* 1322-ben Lajméri János fiaival (Fab., St., Nic.) 20 M-ért eladja Becsei Imrének azt a 2 helyen levő 2 ekényi földet (in 2 locis scil. iuxta t-m mon-i de *Clykador* et . . . iuxta t-m mon-i de *Scybigiun*, ac iuxta t-m ep-tus Quinqueeccl-sis *Kulkeed* vocatam ad 2 aratra), melyet atyja, János Lőrincéktől vásárolt. Úgy látszik, birtokolt itt a cikádori monostor is. 1317-ben itt idézik meg a pécsi püspököt és a Lajméri nemeseket Becsei Imrével szemben, aki ekkor a Lajmérral határos Kerekegyház birtokosa. 1324-ben a Kerekegyházán birtokos zebegényi apát pereskedik Becsei Imrével és Lajmér faluval. — Ma psz. Nagynyárádtól ÉK-re. 1937. térk: *Lajmér mjr.*; Hnt. 56: *Lajmér*. (Cs. II. 501; Foll. 303.)

Lak 1. *é. n. [1177]/500 k: v. *Sok [ɔ: Lok?]* (Dl. 36 893); 1191 [ɔ: 1251]: in Belkuz . . . med. v-e *Lok* (Dl. 26, H. VI. 5); 1257: magnam viam que ducit ad *Lok* (Dl. 456, W. XI. 435). — **2.** 1296/296, 1296: v. *Loc* ~ *Lok* (Révay lt. Gyulay II. 31, W. X. 211 és H. VII. 252); 1330: *Lohc* (Révay lt. Gyulay IV. 1); 1330/477: p. *Look* . . . habitatoribus desolata (Dl. 97 383). — **3.** 1296/324: t. *Look* (Dl. 86 968); 1330: t. *Lak* (A. II. 489); é. n. [1316—42] > 412: super *Laak* in C-u de Baranya (Dl. 9717). — **4. (Újfalu)** 1327: ad *v-m* qd. *novam* mg-i Egidy de Bechey prope Danubium (Z. I. 300); in qd. v-m mg-i Em-i Bechey . . . ad p-em eorundem Feldwar vocatam pertinentem iuxta Danobium (Uo. 302); p-em ipsius mg-i Em-i et f-rum eiusdem *Look* vocatam in C-u de Barana iuxta p-es ep-les prope Danobium (Dl. 86 992); 1328: qd. p-em ipsorum in terr-io alterius p-is eorundem Feulduar vocate iuxta Danubium, ad quam de novo iob-es congregaverant in C-u de Barania (Z. I. 307); dicta p. non *Laak*, sed *Wyfolu* vocaretur et ad p-em . . . mg-rum Em-y, Egidy, Theutheus et Wesseus Feulduar vocatam pertinuisset (Uo. 311); 1329: p. *Wyfalw* al. nom. *Lak* (Uo. 335); 1330: p. *Wyfalw* al. nom. *Lak* ~ *Wyfolw* al. nom. *Lak* (Uo. 341—3); p. *Vyfolu* al. nom. *Lak* (Uo. 347); p. *Laak* al. nom. *Wyfolu* (Uo. 354); p. *Wyfolu* seu *Lak* (Uo. 371); 1338: p. *Laak* (Z. I. 528—9).

1. 1177-ben az aradi prépostság 6 faluból álló kémesi uradalmának része. 1251-ben a Kán nb. Siklósiak kettéosztják. 1257-ben a sámodi uradalom határjárásában említik az ide vezető nagy utat. — Ma dn. Kémes ÉNy-i részén: 1886. kataszt. térk: *Lakmező*,

Lakitető és Drávapiski DNy-i sarkában: 1884. kataszt. térk: *Lakitüskés.* — **2.** [Győr nb.] Óvári Konrád birtoka, melyet 1296-ban [Kórogyi] Fülpös lerombolt és kirabolt. Még 1330-ban is lakatlan, amikor Konrád unokái megfelezik. — Kérdéses, hogy azonos-e a mai Lakkal Mohácstól ÉNy-ra. Lip: *Lak* h.; Hnt. 56: *Püspöklak.* — **3.** 1296-ban [Iváni] Ivánka ispán fiainak birtoka Sároggal és Bezedekkel együtt; e három falutól választják el Fülöpföldét. Károly király adománylevelet adott ki rá [Csór nb. Gönyűi] Péter fia Tamás jogelődje számára. 1330-ban Vék É-i határosa. — Ma psz. Bántól É-ra. Lip: pr. *Lak* vel *Lajka* aut *Buszíklicza* h., *Busiklica* ill.; Hnt. 13: *Főherczeglak, Kislak,* és hn. Bezedek határában 1875/6. térk: *Lak* (PÁL. Bi U. 64). (Foll. 300.) — **4.** Lak psz. eredetileg a szekszárdi apátság birtokát képező Ipoltlaka vagy Földvár (ld. ott), ill. ennek tartozéka É-ra, a Duna partján. 1318-ban a király Becsei Imrének adta, majd Becsei Egyed falut telepített rá s neve innen Újfalu lett. Ez sérthette az É felé, Kölkeden szomszédos pécsi püspök érdekeit, aki 1327-ben Egyedet kiközösítette és kölkedi servienseivel és jobbágyaival Újfalut megrohantatta. A kölkediek Egyed jobbágyait elkergették, többeket megsebesítettek, egyet a Dunába hajszoltak, akit csak a hajósok (naute) mentettek meg, végül Egyed dunai malmából a gabonát elhordták és a malom köteleit elvágva elúsztatták. (mol. . . . mg-i Egidy in *Danubio* existens, ablatis frugibus suis et ferro preciso fune, quo ipsum mol. tenebatur, abire permisissent ~ mol. eorundem iuxta prenominatam v-m existens destrui et ligaturam eiusdem, qua in aqua *Danuby* tenebatur abcidi fecissent). Ez év végén Vaszari Miklós, azt állítván, hogy Lak az ő öröklött birtoka és a Becseiek 1318-ban foglalták el s azóta használják, Lakot eladta [Szente-Mágócs nb.] Logretus fia János baranyai ispánnak, aki a beiktatáskor nem véve figyelembe Becseiék földvári papjának és falunagyának tiltakozását, officiálisát odahelyezte, kihalásztatta a Becseiek halastavait és 100 szekér szénát vitetett el innen (pisscinas ipsorum . . . ad aliam p-em ipsorum spectantes pisscari fecisset et fenum eorundem bene ad 100 currus abstulisset), Miklós pedig a falunagyot tőrével (extracto cutello fixorali) elkergette. 1328-ban az országbíró megállapítja, hogy a Becseiek által telepített Újfalu nem Vaszari Miklós birtoka s őt 50 M. bírságban elmarasztalja. Vaszari a per folyamán (1329) többször távolmaradt, ami miatt 338 M. bírságban elmarasztaltatott. Végül 1330-ban a Becseieket visszaiktatták a 70 M. értékű Lak más néven Újfaluba, mely 1338-ban D felé a szekszárdi apátság Földvár falujával határos. — 1466-ban *Mezewlak* és *Wyzlak* néven szerepel. — Ma psz. Kölkedtől D-re. 1937. térk: *Vizslak, Kis Vizslak;* Hnt. 56: *Vizslak.* (Cs. II. 501, 532.)

Lancsok 1093/[190]> 338 k: p. *Lanchuk* (Dl. 3200, II. Oszt. Közl. III. 92); 1281: v. *Lonchuk* (Dl. 1115, Bp. I. 198); 1321: v. *Lanchek* (Z. I. 198); 1331: v. *Lonchok* (Dl. 2059); 1332—5/Pp. Reg: (sac. de *Lenchur*), Pet. sac. de *Leuchud, Leuchuk, Lumthuk, Lonthek, Mu(n)chek* (Vat. I/1. 239, 266, 275, 285, 295, 310).

I. László adta 1093-ban a pécsi püspökségnek Moháccsal együtt, s mindvégig a püspök birtoka. 1281-ben [Bor-Kalán nb.] Morianus-nak szőlője van Lancsok püspöki területén. 1321-ben a pécsi püspököt itt idézik meg. 1331-ben a margitszigeti apácák panaszolják a pécsi püspök lancsoki népeit, mert Jenőn követ vágnak és meszet égetnek. Papja 1332: 1 fertó 12 báni, 1333 I: 50, 1333 II: 25, 1334 I: 20, 1334 II: 15, 1335 II: 20 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Mohácstól Ny-ra. Lip: *Lancsok* h.; *Lantschok* g., *Lancsuk* ill.; Hnt. 56: *Lánycsók.* (Cs. II. 501.)

Laskó 1212/397/405: m. terrea eccl-e de Saxard (Szegedy cs. lt. 66. 25); +1264 [XIV.]: t. eccl-e Saxardiensis *Logcho* vocata (Dl. 563, W. VIII. 87); 1332—5/Pp. Reg: — — 1 fertonem 12 banales, Jo. (sac.) de *Lusko* (Vat. I/1. 239, 295).

A szekszárdi apátság birtoka; Kopács (1212), ill. Daróc (+1264) határosa É felé. Papja 1332: [sorrend szerint Laskónak felel meg] 1 fertó 12 bánit, 1334 II: ismeretlen összegű pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Eszéktől ÉÉK-re. Lip: *Laskó* h.; Hnt. 26: ≈, J. *Lug.* (Cs. II. 463.)

Lászlófölde ld. Sédfő.

Láz 1289/291: v. *Laaz!* (Dl. 1244!, F. V/3. 450).

Pélmonostor birtoka volt, melyet a szársomlói uradalommal együtt IV. László 1289-ben Lőrinc nádor fia Keménynek adott. — Ma hn. Baranyavártól KDK-re. 1926. térk: *Lazina.* (Cs. II. 502.)

Lázársziget ld. Kőrösmonostor.

Lelesz é. n. [1292—97]: Geo. et St. f-i Ben-i de *Lelez* (Dl. 47 743, ÓMO. 108); [1296 k.]: Martun de *Leles* (Révay lt. Gyulay II. 15, W. X. 443); 1311: Geo. f. Ben-i de *Lelez!* (Révay lt. Gyulay III. 12!, A. I. 231).

Köznemesek nevéből ismert. Martun 1296 körül Óvári Konrád ügyvédje. — Ma dn. Püspökmárok Ny-i határszélén: 1852. kataszt. térk: *Leles.* (Cs. II. 502; Gerecze 131; Foll. 308.)

Lencsekút 1330: *Lenche kuth* (Révay lt. Gyulay IV. 1).

[Győr nb. Óvári] Konrád unokáinak birtoka. — Hásságy és Csabkuta után sorolják fel. (Cs. II. 502.)

Letnek 1264: v. *Letnuk*, in C-u de Barana! (Dl. 559!, F. IV/3. 199—200); 1289/291: v. *Lytnek!* (Dl. 1244!, F. V/3. 450).

IV. Béla 1264-ben Kemény fia Lőrinc országbírónak adta Hencse és Rend falukkal együtt; IV. László pedig 1289-ben Lőrinc fia Keménynek a szársomlói uradalommal együtt. — Ma hn. Bolmány határában: *Letnek* (Németh B. gyűjt. 2535). (Cs. II. 503.)

Likiboda ld. Boda.

Likitót (Lyukitót) +1158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Likytowt* (Vat. 1/4. 574); é. n. [1292—97]: Lad. f. Sal-is de *Lyukythouth*, nob. iob. mon-i Warad. (Dl. 47 743, ÓMO. 109).

A pécsváradi apátság birtoka. Dézsmája felett 1158-ban az apát egyezkedik a pécsi püspökkel. A XIII. század végén az apátság nemes jobbágya lakja. — Ma kzs. Pécsváradtól DK-re. Lip: *Liptód* h.; Hnt. 56: ≈.

Lippó 1274/336 > 371: t. *Lypow*, in C-u de Baranya (Dl. 5361); é. n. [1280 k.]: Bacha de gen. *Lypo* (Zay lt. P. V. 1, W. XII. 352); 1281: Laur. f. Vyd et Ben. f. Miskouch de *Lypow* (H. VII. 176—7); 1290/291: p. *Lyppov* (Révay lt. in Sirmio I. 10, H. VI. 371); 1293: t. Laur-i f-i Vyd de *Lypov* (~ *Lypo*) et fr-um suorum f-rum *Myscolch*, . . . Ben., St. et Guech f-i Myscolch, item Nic. et Jo. f-i Laur-i predicti (Dl. 1365, W. XII. 544—5); 1296/324: Ben. f. Myskolch de *Lypou* (Dl. 86 968); 1326: Paul. f. Ben-i de *Lyppow* (Z. I. 286); 1330: Nic. f. Laur-i de *Lypow* (A. II. 488); 1332—5/Pp. Reg: Dom. (sac.) de *Lypo*, *Lyppo* (Vat. 1/1. 296, 309).

Lippó falu neve kapcsolatban állhat a Lippó nemzetséggel, melynek Bacha nevű tagja 1241 előtt baranyai adószedő volt s a hiányzó pénz pótlására átadta kisharsányi birtokát (1280 k.). 1274-ben Lippói János a Miskolc és Lőrinc neméből származó Lippoi nemesek jelenlétében (Jo. f. Tywan de *Lypow* unacum Ben-o, Jac-o et Clementino f-is Cheley, Bors f-o [Chepan] et Iwan de gen. eiusdem Myskoulch et Laur. f-is Vyd de *Lypow*) lippói birtoka felét, mely Keled fiai (Lad., Phil. et Greg. f-i Clety) felől esik, szolgákkal együtt (cum mancipiis, servis sive libertinis) eladta Keled fiainak 30 ezüst M-ért (marcis argentis stateralibus); ugyanazon föld másik felét pedig, amely Myskoulch és Lőrinc földje felé esik s amelyen a Sz. Lőrinc-templom áll (eccl. in honore S. Laurentii constituta) 30 M-ért Myskolch-nak és Lőrincnek adta el. Lőrinc és Miskouch fiai 1281-ben és 1293-ban a Beremendtől D-re eső Végbala szomszédos birtokosai, s utóbb a megyei közéletben szerepelnek. Papja 1334 II: —, 1335 II: 5 báni pápai tizedet fizet. — Ma két kzs. Mohácstól DK-re. Lip: *Lipova* ill., pr. *Lipova (Kis-)* h., *Lipovica* ill.; Hnt. 56: *Lippo*,

Kislippó. Az utóbbi D-i határát 1370-ből ld. Bodvölgye alatt. (Cs. II. 463; Kar: MNemz. II. 350.)

Lota é. n. [+1235]/350/404: *Lotha!*, v. mon-i de *Chykador!* (Pécsi pk. It!, F. III/2. 435–7); 1332: v. *Lota* (Dl. 87 025); 1332–5/Pp. Reg: (sac.) de *Loda*, Greg. de *Locha*, Jo. sac. de *Locha*, Jo. de *Lotha* (Vat. I/1. 239, 266, 275, 295).

A tatárjárás előtt a cikádori apátság, 1332-ben a pécsi püspök birtoka volt. Papjai 1332: 24, 1333 I: 21, 1333 II: 8 báni, 1334 II: – pápai tizedet fizetnek. Nyárád hamis 1235-i határjárása szerint a Nyárádról Bolyra vezető út két oldalán feküdt. 1332-ben Bakiteleke és Korogy D-i határosa. – Ma psz. Németbóly DK-i határában. Lip: pr. *Lótha* h.; 1859, 1881. kataszt. térk: *Loder Wald*. (Cs. II. 503; Gerecze 139; tévesen Foll. 319.)

Lotárd 1305: c-em Markum de *Lotharth* et Cosmam f-m suum (A. I. 95); 1321: Jo. f. Mark de *Lotharth* (Z. I. 204); 1330: Pet. f. Markus de *Lotharth* (A. II. 473); St. de *Lothard* (Dl. 99 919); Jo. f. Seb-i de *Lodharth* (Dl. 99 922); 1332–5/Pp. Reg: Paul. sac. de *Lucharch* (Vat. I/1. 275).

A Lotárdi nemesek birtoka. 1305-ben Márk ispán kiegyez [Óvári] Konrád fia Jakabbal az egymás ellen elkövetett hatalmaskodás (pusztítás, felégetés stb.) tárgyában. A Lotárdiak megyei tanúskodásokban szerepelnek (1321–1330). Papja 1333 II: 5 báni pápai tizedet fizet. – Ma kzs. Pécstől DK-re. Lip: *Lothárd* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 503.)

Lőcs (Lős) é. n. [1280 k.]: Septemus de gen. *Leus* (Zay It. P. V. 1, W. XII. 352); 1312: Leus f. Leus f-i Ambrosi de *Leus* (A. I. 260); 1324, 1325: p. *Leus*, in C-u de Barana (Dl. 86 959, 86 976); 1332–5/Pp. Reg: Pet. sac. de *Leus*, Jac. de *Lews*, Pet. de *Leus*, St. de *Lyws* (Vat. I/1. 239, 266, 295, 309).

A Lőcs-nem névadó faluja. 1241 előtt e nb. Septemus baranyai adószedő volt, s a hiányzó pénz pótlására átadta kisharsányi birtokát. Leus 1312-ben Budméri Miklós megsebesítéséért 20 M. vérdíjat fizetett. Károly király 1324–25-ben az örökös nélkül elhalt Leus birtokait (Lőcs, Budmér, Kisfalud és Csat) Becsei Imrének adta. Papja 1332: /2, 1333 I: 40, 1334 II: 10, 1335 II: 20 báni pápai tizedet fizet. – Ma kzs. Baranyavártól Ny-ra. Lip: *Lucs* vel *Lőcs* h., *Lucsa* ill.; Hnt. 26: *Lőcs*, J. *Luč*. (Cs. II. 503.) Ld. még Bodvolgye.

Luka 1. 1296/346/408: magnam viam de *Saagh* decurrentem ad eccl-m B. Marie de *Luka* (Dl. 1437, Smič. VII. 232). – **2.** 1321: sessiones ... 3 v-rum Scent Ladzlo, *Luca* et Yagodnik (A. I. 598); 1350: p. *Luka* ... in C-u de Baranya (Smič. XI. 569).

1. 1296-ban Franceusfölde határjárásában említik a lukai Szűz Mária-egyházhoz vezető utat. – Ma hn. a Dráván túl Nard mellett ÉNy-ra. 1924. térk: *Lučica*. – **2.** Sorsa Szentlászlóéval azonos, mely mellett feküdt (ld. ott).

Lúzsok 1244/295/384: sep. ... a t. Cap-i Quinqueeccl-sis (Dl. 269, W. XI. 332); 1346: p. *Lusuk* (A. IV. 588).

Viszló 1244-i határjárása szerint területe a pécsi káptalan birtoka, s azé 1346-ban is. – Ma kzs. Sellyétől DK-re. Lip: *Lusok* h.; Hnt. 56: *Lúzsok*. (Cs. II. 504.)

Lyukitót ld. Likitót.

Madocsa ld. Matucsina.

Majos (Majs) 1289/291: v. *Moys* (Dl. 1244, F. V/3. 450); é. n. [1292–97]: Vyd de *Moys* (Dl. 47 743, ÓMO. 108); 1299: v. *Moys* (Dl. 1533, W. XII. 643); 1331: Vyd de *Moyus* (Dl. 2665, F. VIII/3. 558).

Szársomló vár tartozéka volt. 1289-ben IV. László, mint a magtalanul elhalt Balog (Sinister) Miklós birtokát, Lőrinc nádor fia Keménynek adta. 1299-ben itt idézik meg Keményfiait. Majosi Vid baranyai tanúként szerepel. – Ma psz. Petárda mellett DK-re. 1925. térk: *Maiska medja (Macskamegye)*. (Cs. II. 504.)

Majsa, Egyházas-, Kis-, Nagy- é. n. [+1235]/350/404: v. *Moysa* (Pécsi pk. lt., F. III/2. 436); *1285: t. *Moyscha* (Weis I. 316); 1310, 1312: p. *Moysa* (Z. I. 128, 137); 1317 > 413: t. *Maysa* ~ *Moysa* (Z. VI. 243); 1327: Jac. f. Hederici de *Moysa* (Z. I. 300) 1331: *Eghazazmoysa* (Eszterházy lt. 32. C. 120); 1333: p. *Moysa*, in C-u de Barana (Uo. 417); 1338: via de v. *Moysa* ad v-m Ipolthloka seu Feuldwar, . . . nob-bus de *Kys Moysa*, . . . p. *Noghmoysa* (Uo. 529); 1332—5/Pp. Reg: (sac.) de *Mayssa*, St. sac. de *Moysa* (4×), (sac.) de *Nayssa* (Vat. I/1. 239, 266, 274, 286, 295, 309).

A XIII. század végén a Héder-nem birtoka. 1285 előtt Henrik fia Miklós nádor odaadta Buzád nb. Ponith fia Jakabnak; 1310-ben és 1312-ben Henrik bán fiai, János és Péter átadták atyafiuknak (frater), Bán fia Miklósnak tartozékaival (cum . . . silvis, . . . pratis, nemoribus, t-is arabilibus fimatis, locis sessionalibus). E részt 1333-ban a király Becsei Töttösnek adta, aki 1338-ban Nagymajsa néven bírja, míg mellette D-re Kismajsa nemesek kezén van. Utóbbiak közül került ki Majsai Jakab, a baranyai ispán megbízottja (1327). Papja 1332: 1 M., 1333 I: 100, 1333 II: 18, 1334 I: 23, 1334 II: 15 báni, 1335 II: 5 gs. pápai tizedet fizet. Nyárád (+1235) és Kerekegyház (1317) határosa. — Ma kzs. Mohácstól DNy-ra. Lip: *Mais* h., *Maisha* ill.; Hnt. 56: *Majs*. (Cs. II. 504.)

Makófalva 1313: v. *Mokoufolua*, in C-u de Barana (A. I. 306).

Szentegyed tartozéka. 1313-ban [Kán nb.] Siklósi Péter átadta Viszlói Jakab mesternek. — Szigetvártól É-ra feküdt, Szentegyed psz. mellett. (Cs. II. 504.)

Málom (Málon) é. n. [1290 k.]: mg. Kuhe et Bedus senex de v. *Malun*, Lad. f. Paska c-is de v. *Malun* (Str. II. 474—5); 1332—5/Pp. Reg: Geo. (sac.) de *Malu(n)*, Greg. sac. de *Malim*, *Malun* (3×), *Malon* (Vat. I/1. 236, 264, 273, 284, 292, 312).

1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között Málomiak szerepelnek. Papja 1332: 20, 1333 I: 13, 1333 II: 12, 1334 I: 15 báni, 1334 II: 6 gs., 1335 II: 32 báni pápai tizedet fizet. — Ma városrész Pécs mellett D-re. Lip: pagus *Malom* h.; Hnt. 56: *Málom* kzs. 1954-ben Péccsel egyesítve. (Cs. II. 505.)

Malomszeg ld. Ebres.

Mamád (Momád) 1265/270: p. *Momad* (H. IV. 42); 1269 [ɔ: 1270]: v. *Mamad* (Dl. 76 150, Z. I. 21); 1289/291: v. *M.mad!* (Dl. 1244!, F. V/3. 450) = 1289/347: *Momand!* (Dl. 87 210!); 1330: Jo. f. Ben-i de *Momad* (Dl. 99 919).

Királyi íjgyártók (populi nostri paratores arcus) földje volt. 1265-ben a király földjüket Balog (Sinister) Miklós fiainak adta Szederjessel együtt (1270). 1289-ben Pélmonostor tartozéka, s ezzel együtt a király, mint az örökös nélkül elhalt Miklós birtokát, Lőrinc nádor fia Keménynek adta. 1330-ban Momádi nemes tanúskodik a megyében. — 1289-ben Mitvárc és Láz — Árki között sorolják fel; 1428-ban *Momad*-i nemes Karancs szomszédosa (Dl. 12 001). (Cs. II. 508.)

Márk ld. Márok.

Márkfalva 1332/437: *Markfalwa* (Pozs. k. o. lt. Capsa Bud. 3. 5, TT. 1908. 492). 1332-ben Viszló határjárásában tűnik fel. — Ma kzs. Siklóstól Ny-ra. Lip: *Marja* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 505.) Ld. még Márok 1—2.

Marócsa 1332—5/Pp. Reg: Nic. sac. de *Morocha*, *Morol*, *Morolcha*, *Morocha*, *Morolka*, *Morossa* (Vat. I/1. 237, 264, 273, 283, 293, 312).

Papja 1332: 30, 1333 I: ?, 1333 II: 10, 1334 I: 10, 1334 II: 8, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Szigetvártól D-re. Lip: *Marocsa* aliis *Marocza* h.; Hnt. 56: *Marócsa*. (Cs. II. 505.)

Márok (Márk) 1. 1261/262: t. *Mark* (Str. I. 460); 1296: p. *Mark!*, in C-u de Barana ex utraque parte fl-i Karaso (Dl. 1448!, F. VI/2. 29); 1301/XIV: p. *Mark* . . . iuxta fl-m

Krasou (A. I. 18); 1307 > 377: p. *Mark* (Dl. 1622, A. I. 126); 1307/377: p. *Mark* iuxta fl-m *Crasow* (Dl. 1622); 1313 > 377: p. *Mark* (Uo., A. I. 285); 1330: v., p. *Mark* (A. II. 492). — **2.** é. n. [1292—7]: Chepanus de *(Ma)rok* (Dl. 47 743, ÓMO. 107). — **1—2.** 1221/550: Pet. et Paul. et Henr. dixit se esse cognatum Marci de v. *Marcu* in prov. Barona (VR. 93 § 258—9. l.).

1. 1261-ben Chaba fia Máté földje. 1296-ban III. Endre a hűtlen [Véki] Pál fia Jánostól és Páltól elvéve Andronicus veszprémi prépostnak adta. 1301-ben [Véki Pál testvére] Csúzai Máté fia Benedek fia Pálé, aki ekkor felét Venus nevű nővérének, Folyo ~ Falow (dictus) Istvánnénak adta; 1307-ben viszont nővére tiltakozása ellenére Jákói Salamon fia Sámuelnek és Jánosnak adta el 70 M-ért. 1313-ban Csúzai Pál és Salamon fia Salamon kettéosztják úgy, hogy Pál mester Abrank nevű jobbágya házától Ny-ra Sámuelé, Péter nevű jobbágya házától Ny-ra (!) Pálé legyen. 1330-ban Véki Pál fiai és János fiai osztják ketté tartozékaival együtt (cum t-is arabilibus, silvis, fenetis, nemoribus) a következő határvonal mellett: Cap. Quinqueeccl. 1330: ... circa ramum aque *Karasou Karasoaga* dictum a Sept. ... ve. Mer. per medium ipsius v-e et exeundo de ipsa v. ... ad l campum *Zekmezeu* ... ve. Or. ... per t-s arabiles ... ad latus cd. silve ... circa qd. viam ... a. *thulfa* ... in eadem via per silvam ... ad qd. lacum *Wzwyze* ... a. *thulfa* ... (l. h.). 1261-ben Izsép határosa. — Ma kzs. Mohácstól DK-re. Lip: *Márok* h.; Hnt. 26: *Hercegmárok*, J. *Gajic*. — **2.** Mároki nemes a megye ÉK-i részén lakó tanúk között szerepel. — Ma kzs. Mohácstól ÉNy-ra. Lip: *Márok (Püspök-* vel *Rácz-)* h.; Hnt. 56: *Erdősmárok*. — **1—2.** 1221-ben három ember Márk falubeli Márk rokonának mondta magát. Márk tagadta a rokonságot; a nádor Nagyváradra tüzesvas-próbára küldte őket. Nem dönthető el, hogy melyik Márokról, avagy éppen Márkfalváról van szó. (Cs. II. 505.)

Marót(falva) 1296: Morooth Nigri de Peray (Dl. 1435, W. X. 229); 1321 > 344: Math. f. Morouth (Dl. 87 160); 1328: t. Theuteus ... iuxta v-m *Morouth* (Dl. 24 455) 1332—5/Pp. Reg: (sac.) de *Morac*, Pet. de *Morod*, sac. de v. *Morod*, Pet. de *Morod* (Vat. I/1. 239, 285, 295, 310).

Nevét a szomszédos Péra faluban lakó és Töttösön birtokos Marótról kaphatta. Papja 1332: 1 fertó, 1334 I: 10 báni, 1334 II: —, 1335 II: 2 gs. pápai tizedet fizet. Töttös szomszédja (1328). — Ma psz. Borjádtól D-re. Lip: pr. *Marotfalva* h.; Kataszt. térk. 1853, 1888: *Marótfalu* és Virágos határában ÉK-re : Ua. 1852: *Maródfalu;* Hnt. 56: 1950-ben a szomszédos Hercegszentmárton nevét *Marótszentmárton*-ra változtatták. (Cs. II. 505 [Márok alatt] és 506; Foll. 303.)

Marton(falva) +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v-s ... *Mortun* (Vat. I/4. 576) = +1015//XV: *Martun* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12); +1158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v-rum ... *Mortun* (Uo. 574); é. n. [1292—7]: mg. St. f. Myuk de *Mortunfolua*, nob. iob. mon-i Warad. (Dl. 47 743, ÓMO. 109).

A pécsváradi apátság alapítólevele szerint I. István 1015-ben adta az apátságnak. 1158-ban II. Géza visszaítéli az apátságnak Martonfalva tizedeit a pécsi püspökkel szemben. 1292—97 körül az apátság idevaló nemes jobbágyát említik. — Ma kzs. Pécsváradtól DNy-ra. Lip: *Mártonfa* h.; Hnt. 56: *Martonfa*. (Cs. II. 506. Kérdésesen vonható ide: Vat. I/4. 578.)

Masa (Mosa) +1058/300/402/403: v. *Musa* (Dl. 1430, H. VIII. 1); é. n. [1292—7]: Elek et Pet. de *Mosay*, iob-es Alex-i f-i c-is Alex-i pro se et pro ipsa v. tota ... Dama et Begue iob-es c-is And-e f-i Angelus de *Mosay* (Dl. 47 743, ÓMO. 109); 1305: c. Math. f. Balasey de *Mosay* offic. c-is Jac-i ... de Owar (A. I. 101); 1323: mg. Lad. f. c-is Alex-i de *Mosa* pro se et pro Nic-o fr-e (Révay lt. Gyulay III. 32); 1332—5/Pp. Reg: Jo. sac. de *Mossa*, Iwan sac. de *Mosa*, *Domasa*, *Mo(n)sti*, Jo. de *Mossa* (Vat. I/1. 238, 275, 285, 294, 309).

A Masai nemesek jobbágyai lakják (1292–97). 1305-ben Máté Óvári Jakab tisztje; 1323-ban László egyezkedik Jakabbal. Papja 1332: 6 gs., 1333 II: 5, 1334 I: 5, 1334 II: ?, 1335 II: 15 báni pápai tizedet fizet. – A hamis 1058-i határjárás szerint Újfalu (ma Somogy) határosa. Ma dn. a Pécshez tartozó Somogy határában a falutól Ny-ra: Kataszt. térk. 1855: *Mosai Kút*, Ua. 1883: *Mosa alja;* 1926. Mecsek turista térk.: *Masa* (erdő).

Matucsina (Madocsa) +1228/383/407: magnam viam, in qua itur de *Motuchyna* ad Ozyag (Dl. 145, Smič. III. 322–3); 1281/364: t. Nic-i f-i Laur-i pal-i *Moducha* (Dl. 100 094, Reg. Arp. 3104); 1332–5/Pp. Reg: sac. de *Mochocyna* (Vat. I/1. 273).

Birtokosa Lőrinc nádor fia Miklós (1281), ill. a tőle leszármazó Matucsinai család. A pozsegai esperességbe tartozó egyházának papja 1333 II: 5 gs. pápai tizedet fizet. Az aszuági uradalom D-i határosa, s innen nagy út vezet Matucsinára (+1228, 1281). – Ma két kzs. Eszéktől NyDNy-ra. Lip: *Moticsina (Dolnja-, Gornja-)* ill., *Motichina* ≈ cr.; Hnt. 13: *Donja-, Gornja Motičina.* (Cs. II. 456, 506; Körösm. 103; Száz. 1893. 217; Wertner, Turul. 1898. 118.)

Mecske (Mekcse) 1332: t. iob. (!) castri de Koazd *Mekche* vocata . . . t. iob-um castri de Koazdy (Dl. 67 705); 1332/333: in p-e Gerde a Mer. prope *Mekche* (Kondé lt., TT. 1910. 470); 1332–5/Pp. Reg: Dem. sac. de *Moczthe, Mecche, Mekche, Moche, Mekche, Moche* (Vat. I/I. 237, 263, 274, 284, 293, 312).

1332-ben kovázdi várjobbágyok birtokolnak itt; Gerde D-i határosa. Papja 1332: 20, 1333 I: 18, 1333 II: 13, 1334 I: 13, 1334 II: 10, 1335 II: 20 báni pápai tizedet fizet. – Ma kzs. Szigetvártól DK-re. Lip: *Mecske (Magyar-)* h.; Hnt. 56: *Magyarmecske.* (Cs. II. 507.) – Ld. még Micske alatt.

Medviz (Medvéz) é. n. [+1077–95]> +1158 [220 k.]/403/Pp. Reg: pr. *Medwys* (Vat. I/4. 579) = [+1077–95]//XV: *Medues* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12); 1275/337: v. *Medwez*, Nic. f. Farkasy de *Meduuez* (Pozsony v. lt. beszámozatlan vétel); 1277/337: v. *Meduez* (Uo.); 1279/337: t. in *Meduez*, Nic. f. Farkasi nob. de *Meduez* (Uo.); 1330: Reke f. And-e, Jac. f. Benche, Jo. f. Abraam, Blas. f. Fabiani, Dem. f. Nic-i, Nic. f. Batiz nob-es de *Meduiz!* (Dl. 2632!, A. II. 470).

Eredetileg egy nagyobb birtoktest neve Szigetvár területén K-re. Medviz egyike azon 5 birtoknak, melyen I. László 200 háznépet (mans-es) adott a pécsváradi apátságnak, tehát Medvizen kb. 40 háznépet, s a hozzátartozó föld határát így írta le: . . . *Apatkuzhyda (A pakazhyda)*, deinde ultra *Holtov (Hulthan) Copurna (Coporna)* pisc., que circuit totam t-m eius et iterum reducit in *Holtov (Hantan).* (I. h., zárójelben a XV. századi másolat változatai.) Ugyanekkor Haltón odaadta a csütörtök napi vásár vámját (trib. fori, quod ibidem in *Holtov* quinta convenit feria). *Haltó* puszta utóbb Szigetvár tartozéka (Cs. II. 488); É-abbra pedig a XIII. század végén feltűnik Medviz falu, a Medvizi és Vátyi nemesek birtoka. Medvizi Miklós megvásárolta a Vátyiak részeit az alábbi módon: 1275-ben Tódor fiaitól 5 M-ért egy öröklött részt (portionem . . . iuxta v-m *Medwez* cum locis sessionalibus in fine hereditarie silve Nic-i f-i Farkasy . . . t-is arabilibus, fenetis, silvis), 1277-ben Csépántól és Leda-tól 6 M-ért egy másik részt (sessiones . . . ante v-m *Meduez* a pt. Occ. cum t-is arabilibus, fenetis et silvis), 1279-ben 3 M-ért Márkustól egy részt (portionem t-e in *Meduez* cum t-is sessionalibus, arabilibus, fenetis et silvis) azzal, hogy ha Márkus fia hazatérne, átad neki a földből egy fél holdat tartalmazó telket (1 sessionem ½ iugerum in se continentem). 1277-ben jelen volt: Botyz f. Both, And. f. Asmenth, Pet. cler. f. Servusdei et St. f. Chene. 1330-ban 6 Medvizi nemes szerepel, ami kisnemesi falura mutat. – Ma dn. Szigetvár mellett K-re az országút és vasútvonal között: *Alsó-medvész, Felső-medvéz* (kataszt. térk. 1865); *Alsó-* és *Felső-Medviz* (Hegedus, MNy. 1954. 61). (Cs. II. 506; Foll. 317.)

Megyer é. n. [1290 k]: c. Elek f. Alex-i, c. Alb., c. Paul., Yurk et Jo. f-i Farcasii

de v. *Meger* (Str. II. 474); 1332—5/Pp. Reg: Dom. sac. de *Magur*, *Meger* (2×), Blas. de *Meg*, *Neger* (Vat. I/1. 236, 264, 273, 292, 309).

Nevéből következtethetően a Megyer törzsbeliek települése. 1290 k. a pécsi káptalan által állított (egyházi) nemes tanúk között Megyeriek szerepelnek. Papja 1332: 20, 1333 I: 13, 1333 II: 12, 1334 II: 23, 1335 II: 17 báni pápai tizedet fizet. — Ma psz. Pécs határában DNy-ra. 1892. térk: *Megyeri psz.*; Hnt. 56: *Megyeridűlő*. — Egy másik *Megyer* dn. található Vajszló ÉK-i sarkában (1883. kataszt. térk.), ezt említik már 1696-ban Vajszló környéki falvakkal együtt (PÁL. Prot. Metales Baranya-Somogy); egy harmadik *Megyer* hn. van Hernádfa határában (Nyr. 1905. 51). (Cs. II. 506.)

Mekcse ld. Mecske.

Meszes 1234: Ombus de *Meses*, mol. . . . in *Meses* (Dl. 194, HOkl. 1); é. n. [1290 k.]: c. Blas. f. Laur-i, alter Blas. f. Cheche de *Mezes* (Str. II. 474); *1329. V. 22/XIV: Jo. Drugeth pal: dat. in *Mezeez!* (Pécsi k. m. lt. XXXI. 3!, F. VIII/3. 402); 1332—5/Pp. Reg: Posa sac. de *Mesta*, Poza de *Meezes*, Posa sac. de *Meses*, Poza de *Mezes*, Possa de *Messes* (Vat. I/1. 238, 266, 275, 294, 310).

1234-ben Meszesi Ombus 1 itteni malom felét udvarával együtt (cum curia sua) 4 M., 1 fertó és 3 pondus áron eladta a patacsi pálos remetéknek. 1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között szerepelnek Meszesiek. 1329-ben a nádor itt datál. Papja 1332: 7 gs., 1333 I: 20, 1333 II: 14, 1334 II: ?, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. — Ma psz. Pécs mellett ÉK-re. Lip: pr. *Meszes* h.; Hnt. 56: *Meszestelepek*. (Cs. II. 507.)

Micske (Mikcse) +1015/+158 [200 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Mykuse* (Vat. I/4. 576) = +1015//XV: *Mikwzeh* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12): *é. n. [1292—7]: Alex. et Markus nob-es de *Myk———* (Dl. 47 743, ÓMO. 107).

A pécsváradi apátság 1220 k. készült alapítólevele szerint István király az apátságnak adta. — Ma kzs. Pécsváradtól K-re. Lip: *Mecske (Rácz-)* vel *Micske* h.; Hnt. 56: *Erdősmecske*. — Kérdéses, hogy ezzel vagy Mikócsa faluval azonosítható az 1292—97-ben nemesek nevében feltűnő *Myk-* kezdetű falunév. Utóbbi ma dn. Liptód határában É-ra: Kataszt. térk. 1854: *Mikócza*, 1886: *Mikócsa*. (Cs. II. 507.)

Mihálykereke é. n. [1282]: v. *Mihalkerequi*, in C-u de Barana (Dl. 38 667); 1282: v. *Myhalkerekey*, in Barana (Révay lt. Gyulay II. 14, W. XII. 373); [1290 u.]: ——*halkereky* (Révay lt. Gyulay I. 34 rongált okl.); 1332—7/Pp. Reg: Pet. sac. de *Myalbereke*, *Myhalkeleke*, *Misaelkerek* (Vat. I/1. 285, 296, 309).

Lőrinc nádor fia Kemény birtoka volt, melyet kártétel fejében át kellett adjon [Győr nb.] Óvári Konrádnak, akit 1282-ben be is iktattak birtokába. Papja 1334 I: 8 báni, 1334 II: 1 gs., 1335 II: 4 báni pápai tizedet fizet. — Kneidinger 1770 k. készült térképén *Pr. Mihálykerek* Keskend mellett D-re feltüntetve (OL. Kam. tk. 830). (Cs. II. 507.)

Mikócsa ld. Mikcse.

Mindszent 1. Okri- 1183/326/363: mon. *OOSS. de Okur* (Szalóky cs. lt., H. I. 1); 1257: t., ins. eccl-e de *Okur* (Dl. 456, W. XI. 436); 1287/468: mon-i *OOSS. de Okwr!* (Pozs. k. o. lt. 66. 3. 1!, Koller. II. 229); 1332—7/Pp. Reg: Jo. abb. de *Otrime(n)zend!*, *O(s)trime(n)sce(n)d!*, *OOSS. iuxta Vkur* (Arch. Vat. Collect. 183. fol. 90 b. col. I!, fol. 93 a. col. II!, vö. Vat. I/1. 273, 284, 294). — **2. Kápolna-** 1289/374: v. *Capulnamendzenth* (Nyczky lt. 95), 1332—5/Pp. Reg: Jo. (sac.) *OOSS.* (Vat. I/1. 281). — **3. Báta-** 1332: Batham f-m Laur-i de *Mendscenth* super portione sua in eadem *Mendscenth* (A. II. 575); 1332—5/Pp. Reg: Geo. sac. de *Bacha*, de *Katamo(n)zente*, de v. *OOSS.* (Vat. I/1. 273, 283, 312).

1. Az Okor folyó melletti Mindenszentekről nevezett monostor már 1183-ban fennállt s Baya volt a kegyura, akit az oklevél Szalók nb-nek mond. [A nemzetség említése

korszerűtlen, s ezért interpolációnak tekinthető. A Baja szn. a Kán-nemre jellemző.] 1181 előtt Szák nb. Pál Töttös (Szentegyed) föld felét a monostornak adományozta. Birtokolt még az apátság Sámod mellett (Kisszentmárton területén 1257) s Gyűrű földtől K-re (1287), a mai Csonkamindszent területén, ahol a monostor is állt. Apátja 1333 II: 1 fertó, 1334 I: 1 fertó, 1334 II: 55 báni pápai tizedet fizet. — A tizedlajstromban Boldogasszonyfa mellett sorolják fel. Boldogasszonyfa Csonkamindszent mellett feküdt, ahol 1957-i ottjártamkor a kápolnától DNy-ra eső telkeken kolostorépület alapfalairól tudott a lakosság. Lip: *Mindszent (Csonka-)*; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 512 és P. XII/B. 327 másutt keresi.) — **2.** A kostatoni uradalom tartozéka. 1289-ben Haraszt nb. Sebestyén fiainak osztozkodásakor Jakab kapja. Papja 1333 II: 13 báni pápai tizedet fizet. — A Dráván túl Bistrinci vidékén fekhetett. — **3.** 1332-ben birtokosa Lőrinc fia Bata, akiről *Bata-* előnevét nyerte. Mindenszentekről nevezett templomának papja 1333 II: 12, 1334 I: 15, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Sámodtól É-ra. Lip: *Mindszent (Új-)*; Hnt. 56: *Bogádmindszent*. (Cs. II. 507.)

Mirajt 1283: t. *Myruhth* . . . prope v-m Gredei (Dl. 67 679); é. n. [1292—7]: Alex. f. Nyc-i de *Myrohthy* (Dl. 47 743, ÓMO. 107).

1283 előtt Csányi Demeter mirajti öröklött földjét zálogba adta a Németi nb. Németi nemeseknek 15 M-ért, s mivel nem váltotta ki, eladta nekik. A Gerdei nemesek ekkor szomszédság jogán pert indítottak, s a Németiek 15 M-ért át kellett adják nekik a 6 ekére becsült földet tartozékaival (t-m *Myruhth* cum sessionibus, pratis et t-is arabilibus ad usum 6 aratrorum, . . . conterminalem . . . t-is . . . nob-um de *Gredey* . . . c-e Buken f-o Buken de *Scenth Iwan* commetaneo . . . t-e *Myruhth* a pt. Aq., . . . Bolosey f-o Bolosey . . . a pt. Occ.). 1292—97-ben Mirajti nemes tanúként szerepel. — Gerde és Szentiván között feküdt. (Cs. II. 508.)

Misleny 1—2. 1266: t. *Mysten*, in C-u de Barana (Dl. 1507!, F. IV/3. 321); 1270: t-e castri de Koazth! *Mysten* vocate (Dl. 610!, F. V/1. 51); é. n. [1290 k.]: Lypolth f. Martini nob. de *Mysle* (Str. II. 474); 1331: Mich. de *Mysten* (Dl. 2665, F. VIII/3. 558); Mich. de *Mysle* (Dl. 2668, 2680).

Misleny földön 4 ekényi a kovázdi váré volt (t. castri de Koasth! sufficiente culture 4 aratrorum). Ezt II. Endre [Udvardi] Farkas ispánnak adta, akinek földjei között feküdt. A Németi nemesek az igazság elhallgatásával maguknak kérték, de IV. Béla 1266-ban újból odaadta Farkas fiainak, Dénes ispánnak és Miklósnak, majd V. István 1270-ben megerősítette Miklóst birtokában. — Ma kzs. Pécstől DK-re. Lip: *Misleny* h.; Hnt. 56: *Kozármisleny*. — Ettől alighanem elválasztandó a baranyai nemesek nevében szereplő Misle vagy Mislen falunév. (Cs. II. 508.)

Mitár +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: ad *Mitar sede* (Vat. I/4. 576); 1333: duas vineas . . . intra m-s . . . eccl-e . . . Waradyensis in terr-io v-e *Mychar* (Z. I. 405).

A pécsváradi apátság által elnyert Nógrád falu állítólagos 1015-i határjárásában szerepel mint pataknév; 1333-ban az apátság faluja. Területén Becsei Egyed 2 szőlőt vásárolt, s halála után testvérei átengedték az özvegynek hitbére és jegyajándéka fejében. — A XVI. században Kisnyárád területébe olvadt. (Dl. 65 537; Cs. II. 508; Foll. 303.)

Mitvárc 1289/291: v. *Mythwarch!* (Dl. 1244!, F. V/3. 450).

Pélmonostor birtoka volt, mellyel együtt IV. László 1289-ben Lőrinc nádor fia Keménynek adta. — Ma psz. Dárdától ÉÉK-re. Lip: pr. *Mitvár* h. vico Darócz incorporatum; 1928. térk: *Mitvár psz.*; Hnt. 44: *Mitvár*. (Cs. II. 508.)

Mohács 1093/[190] > 338 k: p. *Mohach* (Dl. 3200, II. Oszt. Közl. III. 92); é. n. [1280 k.] IX. 30: Eliz. reg: Dat. in v. *Muhach* (Dl. 38 668); 1323: Egid. fr. carnalis Petri Tornok! dicti offic. . . . ep-i Quinqueecel-sis in *Mohach!* constituti, Greg. f. Chuda, Nic. f. Dyon-i! et And. f. Kesereu! cum populis totius v-e *Mohach* (Dl. 2159!, F. VIII/2. 494

[ɔ: 496]); 1331: iob-es ep-i de v. *Mohach* (Dl. 2659); stagna seu piscaturas ... ep-i in fl-o Danubii habitas ad *Mohach!* pertinentes (Dl. 2665!, F. VIII/3. 558); stagna seu piscine in fl-o Danobii ad *Mohach* pertinentes (Dl. 2668, 2680); v. *Mohach* (Dl. 2679); 1332: villicus et universi iob-es ep-i ... de *Machach!* (Dl. 64 712!, F. VIII/3. 525); p-em episcopalem *Mohach* (A. II. 624); 1332—5/Pp. Reg: Laur. sac. de *Mehac*, *Mohaach*, *Mohach* (2×), Pet. de *Mahacz* (Vat. I/1. 238, 266, 276, 294, 310).

I. László király 1093-ban Lancsokkal együtt a pécsi püspökségnek adta. 1280 k. itt tartotta Erzsébet anyakirályné, macsói és boszniai hercegnő Baranya vm. azon gyűlését, melyen megbízta a megye 4 nemes kapitányát, az ispánt és a királynéi udvarbírót, hogy a megyében az ő nevében ítélkezzenek. 1323-ban a pécsi püspök mohácsi népei Cselén hatalmaskodtak és 9 halastavat elfoglaltak. 1331-ben a Cselén birtokos margitszigeti apácák tilalmazzák a mohácsiakat a cselei halastavak, malmok és erdők használatától. Néhány hónap múlva a püspök tiltakozik, hogy a cseleiek 3 év óta kihalásszák a mohácsi halastavakat 30 M. kárt okozva, majd az országbíró a mohácsi halastavakat a püspöknek ítéli. 1332-ben a mohácsiak egész Csele falut elpusztították és 48 ökrőt elhajtottak; végül a püspök és az apácák megállapodtak, hogy kölcsönös határmegvonással véget vetnek az erőszakosságoknak. Papja 1332: 1½ fertó, 1333 I: 1½ fertó, 1333 II: 30 báni, 1334 II: ?, 1335 II: 15 báni pápai tizedet fizet. — Ma város a Duna mellett. Lip: *Mohács* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 463.)

Momád ld. Mamád.

Monaj 1332—5/Pp. Reg: Nic. sac. de *Monachy*, *Money*, *Monoy*, *Monohi*, *Monahi* (Vat. I/1. 238, 275, 285, 294, 309).

Papja 1332: 16 gs., 1333 II: 30, 1334 I: 30, 1334 II: ?, 1335 II: 26 báni pápai tizedet fizet. — Ma dn. Mánfa falutól Ny-ra: 1889. kataszt. térk: *Monai telek*. (Temploma: Gerecze 133 Mánfa alatt.)

Monika ld. Monyoka.

Monostor (Baranya-, Szentmihály-, Majs-, Pél-) +1093/404: eccl. de *Barana* (Dl. 78 592, Z. I. 1); *1212/397/405: eccl. *B. Mychaelis* (Szegedy cs. lt. 66. 25); 1227/443: abb. *S. Michaelis* de *Brana*, quod est mon. *Moyz* (Dl. 64 764, W. VI. 440—1); 1253 > XIX: patronatus mon-i *S. Michaelis* iuxta castrum *Baronya* (F. VI/2. 410); é. n. [1280 k.]/289: abb. de *Barana* (Zay lt. P. 5. 1, W. XII. 352); 1287: mon. *B. Mychaelis* (Dl. 1212, HOkl. 105; hátán XIV—XV. századi írással: „Super ... Monostor donatio"); 1289/291: mon. *B. Michaelis* de *Peel* (Dl. 1244, F. V/3. 450); 1298: patronatus mon-i *S. Michaelis* (Z. I. 90); 1332—5/Pp. Reg: ———*oncor*, Dem. (sac.) de *Monustur* (Vat. I/1. 239, 295).

1212-ben úgy látszik már fennállt a Baranyavár közelében épült Sz. Mihály-monostor, mely a Majs (Moyz)-nem monostora volt, s neve innen Majzmonostor (1227). 1253-ban IV. Béla kegyuraságát Balog (Sinister) Miklós étekhordómesternek adta, ennek magtalan halála után pedig IV. László a szársomlói uradalommal együtt Miklós vejének, Lőrinc nádor fia Kemény étekhordómesternek adományozta (1287—89). Kemény gyakorolta a kegyuraságot 1298-ban is. A monostor birtokos volt Nagynyárád mellett (+1093), Kopácson? (1212), Vék, Bán, Rékas (1227), Mitvarc, Mamád, Láz, Árki, Bajnokfalva, Pentekfalva és Kő (1289) falvakban és Bezedek mellett (1298). — Monostor falu-papja 1332: 50 báni, 1334 II: 1 gs. pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Mohács és Eszék között. Lip: *Monostor* h.; Hnt. 26: *Pélmonostor*, J. *Beli Manastir*. (Cs. II. 508; Gerecze 129, 134.)

Monyoka (Monika) 1329/378/388: t. *Monica* (Dl. 7345).

Bárral határos föld neve. — Ma hn. Dunaszekcső határában Ny-ra. 1931. térk: *Monyoka*; Hnt. 56: *Manyókadűlő* és Somberek határában K-re: 1855. kataszt. térk: *Monyoka*. (Cs. II. 508; Foll. 304.)

Monyorós 1330/477: *Monyorus* (Dl. 97 383).

1330-ban [Győr nb.] Óvári Konrád unokáinak osztozásakor [Kéméndi] Konrádnak jut. — Egerszeg előtt sorolják fel. Ma kzs. Siklós és Szigetvár között. Lip: *Monyorósd* h.; Hnt. 56: ≈ 1930-ban Hegyszentmártonhoz csatolva. (Cs. II. 509.)

Mosa ld. Masa.

Mozsgó ld. Dombró.

Munkád 1332—5/Pp. Reg: prior de S. Jacobo, St. prior de ordine superpelliciatorum supra *Nu(n)kad*, *Mu(n)kad*, St. prior S. Jacobi de *Mukard* (Vat. 1/1. 264, 276, 286, 296); 1367: Bakou f. St-i de *Munkad* (Z. III. 333).

Munkád fölött a karinges ágostonosok Sz. Jakabról nevezett kolostora állt, melynek perjele 1333 I: 30, 1333 II: 22, 1334 I: 30 báni, 1334 II: 5 gs. pápai tizedet fizetett. — 1699-ben „a *Piritsma*, vagy *Munkád* völgyben 70 láncz kaszálót" (Rupp 1/2. 371); 1714-ben *Munkád* falu helyén *Peritsesma* kaszálót említenek (Aigl: Hist. brevis Capit. V. Eccl. Pécs, 1838. 229, vö. Várady: Baranya II. 542), mely ma dn. Pécs belterülete és Meszes psz. között: *Kis-*, *Nagy Piricsesma* (1865. kataszt. térk.); *Kis-*, *Nagypiricsizma* (Hnt. 44). A kolostor a mai Szamárkút vidékén kereshető.

Musd 1237/244/356: t. *Musd* (Dl. 222, Smic. IV. 42); 1244/356: t. *Musd* et vinee 2 Farcasii et Cebze in C-u de Borona (Dl. 222, Smic. IV. 253).

1237 e. Lypoy-i Márton eladta Miskolc nb. Fila prépostnak, aki 1244-ben testvéreivel együtt cserébe adta Kálmán hercegnek. — Helye ismeretlen. Filáék birtokai a valkói határvidéken feküdtek.

Muzsvánlaka é. n. [1177]/500 k: *Mwswan laka* (Dl. 36 893).

A 6 faluból álló kémesi uradalom 1177-i határjárásában említik. Eszerint a mai Drávapalkonya területére esett.

Mynofa ld. Újfalu 1.

Nádasd é. n. [1268 k.]: Kornel de *Nadasth* iob. mon-i Warad. (HOkl. 55); [1292—7]: Pet. f. Symonis et Em. gener suus de *Nadosth*, nob-es iob-es mon-i Warad. (Dl. 47 743, ÓMO. 109); 1332: Pet. sac. eccl-e nostre [Conv. Warad.] de *Nadosth* (A. II. 575); 1332—5/Pp. Reg: Pet. (sac.) de *Nadas* (Vat. 1/1. 316).

A pécsváradi apátság nemes jobbágyai lakták. 1332-ben említett egyházának papja 1335 II: 40 báni pápai tizedet fizet. — Ma hn. Hosszúheténytől DK-re: *Nádasdi part* (1863: PÁL. Bírósági lt. Urb. iratok. 266; 1871: PÁL. BiU.). (Cs. II. 510.) — A másik Nádasdot ld. Tolna vm.

Nadica (Nadojca) +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Nodoyca* (Vat. 1/4. 576); 1254 > 342: Farkas quondam f. Tumpa de v. *Nodoycha* (Dl. 3442); 1259: Ivanka f. Jo-is de v. *Nadaycha*, vineam . . . supra . . . v-m *Naydaycha* (Révay lt. in Sirmio I. 3, H. VI. 99—100); 1280: vineam . . . in territorio v-e . . . *Nadaycha* (Révay lt. Gyulay II. 1, W. XII. 316); 1283: vinea in *Nadoycha!* (Uo. Gyulay II. 5!, W. XII. 409); 1288/302: ad partem *Nadoycha* (Uo. Gyulay III. 1, H. VI. 339); 1295: vineam . . . in territorio v-e *Nadoycha* (Uo. Gyulay II. 22, H. VII. 240).

A pécsváradi apátság 1015-i alapítólevele szerint I. István adta az apátságnak az alábbi határok mellett: . . . ab Or. . . . *Sedy* et *Scilfa*; a Mer. *Zurduk* et *Tulfa*; ab Occ. *Welg* . . . (I. h.). 1254-től Nadicai nemesek szerepelnek. Fontos szőlőtermő hely. 1259-ben Nadicai Ivánka itteni szőlejét $4^3/_4$ ezüst M-ért eladta Symian szekcsői polgárnak. 1280-ban Semien e szőlőt (vicinos Semianum et f-os suos ac Telas a pt. Mer.; And-m de *Gyok* ab Occ.; Jo-em ab Aq.) 3 dénár-M-ért eladta Kiskéméndi Golomb-nak, Óvári Konrád jobbágyának. E szőlő [Géti] Selke kezére jutott, aki 1283-ban 1½ M-ért visszaadta Golomb-nak. 1295-ben Konrád mester bodoni jobbágyai itt vásárolt szőlőjüket (conterminales

Mych-em f-m Macha ab Or.; Jac-m, Byrtolom, Kelemen et Paulum f-os c-is Golomb de *Kyskemud* a Mer.; Dala de eadem ab Occ. et c-em Seb-m f-m Jac-i de *Bodun* a Sept.) 1 M-ért eladták Golomb fiainak. 1288-ban egy hazugdi föld határosa Versend mellett. — Ma dn. Babarc ÉNy-i határszélén (1865. kataszt. térk.), Liptód határában D-re (Ua. 1854) és Versend határában ÉK-re (Ua. 1852, 1886): *Nadicza*. (Cs. II. 510; Foll. 304.)

Nagybaksa ld. Baksa.

Nagyfalu 1294: t. *Nogfolu* in C-u de Borona, v. *Nogfolu* (Dl. 1387, W. XII. 553—5); 1302. I. 25: C. de Barana: Dat. in *Magna villa* (Dl. 40 287); 1313: *Nogfalw* (Z. I. 145); 1315. IV. 4, V. 19, 1319. II. 5, V. 21, 1321. VI. 22, 1327. V. 25, 1330. IV. 30, 1332. V. 7: C. de Barana: Dat. in *Nogfolu* (Dl. 67 688; 67 689; A. I. 502; Dl. 38 677; Révay lt. Gyulay III. 28; Z. I. 301; Dl. 99 922; Révay lt. Gyulay IV. 3); 1329. V. 1/XIV: Jo. Drugetth pal: in congregatione generali . . . in v. *Nogfolw!* celebrata (Pécsi k. m. lt. XXXI. 3!, F. VIII/3. 399); 1332—7/Pp. Reg: Bank sac. de *Nogfoki*, *Greg. de *Nogloch*, sac. de *Nogfolw* (Vat. 1/1. 275, 295, 296).

1294-ben Kőkényes-Rénold nb. Mykud bán mezei földjeinek (t-e campestris) részét, [mely Nagyfalu Ny-i határára esett], 50 M-ért zálogba adta [Kán nb. Siklósi] Miklós fia Jula-nak és Péternek a határok leírásával. Cap. Quinqueeccl. 1294: . . . de 3 m-is . . . l. sep. mg-o Jula et fri-i suo; 2. f-is Petri bani; 3. Mykud bano . . . in quarum . . . est a. piri . . . ad pt. Or. . . . ad pt. Mer. . . . in qd. magnam viam . . . ad aliam magnam viam, per quam de *Nogfolu* itur in v-m *Suklous* . . . ad qd. *potok*, vidl. locum aquosum, viminosum et arundinosum vel iuncosum et per hunc . . . in spatio longitudinis 1 iugeris . . . ad pontem *Budahida* . . ., cuius tamen pontis iam dudum destructi nunc restant, sicut apparet, trabes sive pedes, in quibus erat positus pons . . . ad pt. Mer. per meatum aquarum non semper fluentium vel existentium ibidem, sed ex inundatione fontis *Topolcha* vocati recipit in se aquas . . . ad qd. puteum non semper aquosum . . . per . . . eundem meatum aque . . . ad qd. magnam viam, per quam de *Nogfolu* itur in v-m *Hegyhazas Haraszthy* . . ., in qua . . . magna via . . . 2 m-s terreas angulares . . . angulum silve c-is Boryn et fr-um suorum nob-um de *Horozthy*, ve. Mer. . . . iuxta eandem silvam in magna via, per quam de v. *Selleud* venitur in v-m *Sary* . . . ad pt. Sept. . . . iuxta alterum angulum . . . eiusdem silve ve. Sept. . . . ad pt. Or. . . . ad t-m sabulosam vel arenosam . . . 3 m-e terree angulares . . . vicinitate t-rum et p-is mg-i Jula et fr-is sui . . . in magno . . . spatio . . . a. piri . . . (I. h. Az említett nevek közül ma *Süllőd berek* és *Tapolcza p.* található Nagyfalu határában DK-re, ld. 1937. térk.) E föld mellett birtokolnak [Tétény nb.] Péter ban fiai is. A káptalan megjegyzi, hogy a nagyfalusi gabona- és szőlődézsma (decimatio rugum et vini . . . totalis v-e *Nogfolu*) régtől fogva a káptalant illeti váradi dézsmakése (cultelli nostri Varadiensis) jogán, mely a pécsváradi apátság 12 falujának a káptalant illető dézsmája. 1302-től a megyegyűlések helye; 1329-ben a nádor itt tart generális kongregációt. Papja 1333 II: 15 báni, 1334 II: —, 1335 II: — pápai tizedet fizet. Csipőtelke és Újlak határosa (1313). — Ma kzs. Siklóstól DK-re. Lip: *Nagyfalu* h.; Hnt. 56: *Siklósnagyfalu*. (Cs. II. 463.)

Nagyharsány ld. Harsány.

Nagykéménd ld. Kéménd.

Nagykémes ld. Kémes.

Nagymajsa ld. Majsa.

Nagyváty ld. Váty.

Nagyvölgy 1319: p. *Nogweulg* . . . in vicinitate p-is . . . Karan (Dl. 73 267!, Smič. VIII. 537).

[Kán nb.] Siklósi Péter 1319-ben zálogba adta 29 M. báni dénárért (M. quelibet

cum 6 pensis comput.) Sakalus! (dictus) Sandur fia Istvánnak. — Ma psz. Almamellék mellett DNy-ra. 1892. térk: *Magyarvölgy*. (Cs. II. 510.)

Nakfalva (Remetefalva) 1330: v. heremitarum *Nokfolua* (Révay lt. Gyulay IV. 1). [Győr nb.] Óvári Konrád unokáié, ill. az ezek kegyurasága alá tartozó szentlászlói pálos kolostoré volt. — Később Remetefalva néven szerepel. (Cs. II. 519).

Nánafalva ld. Csúza.

Náné (Nánej) é. n. [1280]/280, 1280, 1280/281, 1281: p. *Naney*, in C-u de Barana (Dl. 1039, W. IX. 265; Dl. 1064, Bp. I. 187; Dl. 1115, F. V/3. 86 és Bp. I. 197—8); 1283: p. *Nane* (Dl. 1147, Bp. I. 208—9); p. *Naney* (Dl. 1150, Bp. I. 210); p. *Nanay* (Dl. 1152).

A Bor-Kalán-nem birtoka. 1280-ban e. nb. Morianus először feleségére hagyta hitbére fejében; másodszor a margitszigeti apácákra, amiért Ok ispán és rokonsága tiltakozott. Még ez évben IV. László, mint az örökös nélkül elhalt Morianus birtokát feleségének, Erzsébet királynénak, majd a margitszigeti apácáknak adta Jenővel együtt s Jenővel közös határát 1281-ben leírták (ld. ott). Ok ispán 1283-ban is követelte, de kiegyezvén az apácákkal átengedte nekik, kikötve, hogy az évben még ő arat és ő szüretel, s telepített jobbágyai szabadon elmehetnek; egyébiránt maga is statuáltatta az apácáknak. — Jenővel közös határon belül feküdt Mohács mellett É-ra. (Cs. II. 511; Foll. 304.)

Nasice ld. Nekcse.

Negyven 1323: mg. Beke f. c-is Pauli de *Negeuen*, t. *Negewen* ~ *Neguen* (Dl. 86 951).

1323-ban Negyveni Beke birtoka, Kácsfalva és Kaptár határosa, s említik a Negyvenből Cseményre vezető utat. — Ma psz. *Alsónegyvend* Kácsfalu és *Felsőnegyvend* Bolmány határában (Hnt. 44). (Cs. II. 511.)

Nekcse (Nasice) +1228/383/407: *Nekche* (Dl. 145, Smič. III. 323); 1230 Pp: t. de *Necha* (Dl. 25 033, W. I. 277); 1239: *Nessicha* (Pécsi pk. lt. 39, Smič. IV. 81); 1240: t. *Neccha* (Dl. 243, F. IV/1. 205); 1250/251: coram crucifero de *Nehcha!* (Dl. 350!, F. IV/2. 104); 1250/272/392: t. cruciferorum templi, . . . in viam magnam, que venit de *Nekche* (Dl. 33 707, Smič. IV. 434—5); 1251: pr. de *Nekcha* ~ *Nehche!* (Dl. 350!, F. IV/2. 103—5); é. n. [1259—66]: p. *Nekche* (Dl. 1877, Reg. Arp. 1667); 1281/364: t. cruciferorum de *Nekcha* . . . t. Dem-i f-i Dem-i . . . ad fl-m *Nekcha* (Dl. 100 094, Reg. Arp. 3104); 1299: p. *Nekche*, ultra Drawam (Dl. 1537, W. X. 329—30); 1310: p. *Nekcha* (A. I. 211); 1311: p. *Nekche!* (Dl. 1792!, A. I. 242); 1312: mg. Alex. f. c-is Alex-i de *Nekche* generis Aba (A. I. 261); super p-e cruciferorum militie templi Scent Martun vocata de *Nekche* . . . excepta, . . . p. Scenmortun (A. I. 277—8); 1315: fr-is Jo-is preceptoris de *Nasicha*, . . . in territorio . . . de *Nekche* (A. I. 376); *sac. de *Nekche* (Smič. VIII. 383); 1316/Cod. Lat: locum *Nerthem* (Anal. Franc. IV. 554); 1318: Dem. de *Necche!* mg. tavarnicorum (Dl. 31 199!, kiv: TT. 1900. 391); 1321: mg. Alex. castellanus de *Kyriszyg*, f. c-is Alexandri de *Nekche* de gen. Aba (Dl. 99 891); Dem. mg. thauarnicorum nostrorum [regis] ac mg. Alex. ≈ (A. I. 598); 1323/XIV: Cregna iob. domus nostre S. Martini in *Nasciça* (Pozs. k. o. lt. Capsa Cruc. II. 11. 128); 1325/343: p. *Nekche* (Trencsén vm. lt.); 1326/375: Dem. mg. tawarnicorum et Dem. f. Nic-i f-i Alex-i de *Nehche* de gen. Aba (Dl. 87 488); 1326: Dem. f. Alex-i de *Nechte* de gen. Aba mg. thauarnicorum nostrorum, c. Bachiensis et Trenchiniensis (F. VIII/3. 67); 1327/368/401: Dem. de *Nekche* mg. tauernicorum (Dl. 2448, F. VIII/3. 202, 237); 1327 > 372/383: Dem. mg. tavernicorum f. c-is Alex-i de *Nekche* (Dl. 834); 1329: a parte p-is *Nekcha* (Smič. IX. 463); p. *Nekche* (Uo. 474); 1332: rel. mg-i Nic-i et Denk f. Nic-i de *Nekcha* (Dl. 2732); 1332—5/Pp. Reg: Egid. sac. de *Mocca*, *Nelche*, *Nexe* (Vat. I/1. 241, 268, 314).

[Kán nb.] Jula bán, ill. felesége, Helena birtoka, aki 1230-ban Nekcse egy részét tartozékaival (insulas . . ., t-s, p-es, ho-es et nemora) a templomos kereszteseknek adta.

E kihasított rész utóbb Szentmárton nevet viselt. 1239-ben a pécsi püspök Nekcse és a pozsegai Licenissa dézsmáját átadta a templomosoknak cserébe a Kálmán hercegtől kapott baranyai és valkói nyestadóért. 1240-ben Kálmán a Gyula bántól elkobzott Nekcsét odaadta Gyula nászának, Aba nb. Demeternek. Még 1240 e. történt, hogy Wlchinus! baranyai várjobbágy két szolgát Ratoy nevű atyjukkal együtt eladott Jula feleségének; ennek halála után pedig visszavette őket. 1250—51-ben, midőn a Jula örökségébe lépő Demeter fia Sándor a Nekcse birtokról szétszóródott szolgákat (servos ipsius et ancillas in pr-o de *Nekcha!* quondam existentes, qui et que dispersi fuerant) országbírói ítélettel összeszedte, Wlchin a nekcsei keresztesek előtt kényszerült visszaadni a két szolgát, akik gyermekeikkel együtt 10 főt tettek ki (2 mancipia vidl. Naglich et Milhan, quos cum f-is et f-abus eorumdem 10 capita ho-um esse asserebat), továbbá egy Nekcsén talált 7 főből álló családot (Blasin et f-m eius Fyntur, fr-es quoque eiusdem Blasi, Petrum et Paulum et f-m sororis eorum Rodlo et f-am sororis . . . Jubam). 1263-ban Demeter fia Péter átadja testvérének, Sándornak és Demeternek. 1281-ben Demeter fia Demeter és a keresztesek birtokának mondják. Az 1299-i és 1311-i osztozáskor Sándor fiainak jut. 1310-ben Károly király a templomosok nekcsei birtokát, a megszüntetett rendtől elvévén visszaadja Sándor fia Sándornak azzal, hogy ha a templomosok kegyelmet kapnak, vagy a pápa más egyháznak juttatja, Sándort más birtokkal fogja kárpótolni. 1312-ben a király ígéretét azzal egészíti ki, hogy a templomosok romlása után Sándornak adott nekcsei Szentmárton birtokot kiveszi mindennemű báni adó: nyest, nehezékek, megszállás, bírságpénz stb. alól (ab examine ban[ali] — — — vidl. marturinis, ponderibus et . . . collectis ac descensus seu a iudiciis banalibus), s az országos zavarok miatt engedélyezi neki, hogy ott várat építsen (castrum . . . construere). A templomosok házait és birtokait Magyarországon az ispotályos keresztesek kapták meg. 1315-ben az ispotályosok János nekcsei preceptor beleegyezésével évi 1 M. báni dénárért bérbeadták Sándor fia Miklósnak élete végéig nekcsei birtokukat, melyet Myrch [ispotályos] szokott élvezni tartozékaival együtt, kivéve azokat az ispotályos udvarházakat, melyeket András pap élvez (exceptis curiis, quas tenet presb. And., que sunt hospitalis) és megtartván a 3 nagy bírságpénzt (3 iudicia magna); viszont a nyestadót és szolgáltatásokat és egyéb bírságokat (omnes marturinas, omnia datia et servitia atque iudicia exceptis illis 3) a bérbevevő élvezi. 1323-ban az ispotályos keresztesek perjele Cregna nekcsei jobbágynak és utódainak adta Cregna házát tartozékaival (domum . . . cum mol-is, vineis) és bérbeadott neki egy jobbágyot birtokaival évi 60 báni dénárért. 1316-ban feltűnik egy ferences rendház Nekcsén. 1312-től Sándor és testvére, Demeter tárnokmester Nekcséről nevezik magukat, olykor azonban aóaúji (sárosi) várukról Lipócinak is. 1325-ben Demeter egy nekcsei szolgáját, gyermekeivel és egy szőlőjét ugyanott (1 mancipium suum Keresian vocatum cum f-is et f-abus suis, . . . 1 vineam suam *Genchi* vocatam in p-e sua *Nekche*) leányának, Katalinnak, [Matucsinai] Bakou (dictus) Miklós fia Lőrinc feleségének adta. A pozsegai esperességhez tartozó egyházának papja 1332: 1 M., 1333 I: 5 veronai pensa és 40 báni, 1335 II: 4 báni persa pápai tizedet fizet, ami mezővárosi szintre mutat. Az aszuági uradalom (+1223, 1281) és a pozsegai Poszáda és Koprina (1250) határosa. — Ma város Eszéktől NyDNy-ra. Lip: *Nassicze* cr., *Nashice* ill., *Naschitz* g.; Hnt. 13: *Našice*. (Cs. II. 456, 463, 511.) Szentmárton ma kzs. mellette Ny-ra. Lip: *Martin* cr.; Hnt. 13: ≈. (Cs. II. 511; Bösendorfer 104, 106.)

Nemegy ld. Nevegy.

Nemespeterd ld. Peterd 3.

Németi 1. 1240/244/325: Mart. f. Botyz c-is unacum Peta f-o Temeney de v. *Nemti*, Hendre de gen. *Nemty*, c. de Wlco (Dl. 222, Smič. IV. 120); 1244/384: c. Jac., Obusk, unacum fr-e suo c-e Ombrosio (W. XI. 331); 1266: Blas. et Vgudinus f-i c-is St-i de *Nempty!*

(Dl. 609!, F. IV/3. 321); 1268 > 384: c. Nic. f. Ambr-i de gen. *Nempty* (W. XI. 576); 1273/384: Nic. et Jac. f-i c-is Jac-i de gen. *Nempty* (Dl. 269, W. XII. 77); 1276: c. Leonardus de *Nempty* pro Dom-o, Dyon-o et Paulo f-is suis! (Dl. 86 845!, W. XII. 186); 1277: in *Nempthy* (Dl. 76 156, Z. I. 38); 1283: St-o f-o Barth-i, altero St-o f-o Chepani, Ornoulth f-o Bokzou, Jo-i nasuto f-o Petres nob-bus de gen. *Nempthy*, ≈ de *Nempthy* (Dl. 67 679); Ornoulth de Boxa (Dl. 67 679); 1285: Arnoldus ~ Ornold de Boxa, de gen. *Nempthy* (Révay lt. Gyulay I. 32, W. IX. 435–7); 1295: Dion. f. Leunardy de *Nempthy* (Révay lt. Gyulay II. 24, W. XII. 577); Dion. f. Leonardi de *Nemphy (!)* ~ *Nempthy* (Dl. 38 673); 1295 > 384: c. Jac. f. Ambr-i de *Nempty*, c. Jac. f. Nic-i de *Nempty* (Dl. 269, W. XII. 565); ≈ de *Nemty* (Dl. 1359, Bp. I. 293); 1296: Orualth f. Ylamar et Geruas. f. Pethe nob-es de *Nempthy*, c. Jac. f. Ambr-i de gen. *Nempthy* (Smič. VII. 242); c. Ornolth f. Ylarij de gen. *Nempthy* (W. X. 229); é. n. [1292–7]: c. Jac. f. Ambr-i de Zenthgal (Dl. 47 743, ÓMO. 106–7); [1300 k.]: c. St. f. Leonardy de *Nempthy* (Dl. 27 780, W. XII. 670); 1312: c. Jac. f. Ambr-i de *Nempty* (A. I. 271–2); 1315: ≈ de *Nemti* (Smič. VIII. 382); 1324 > 364/384: Jo. f. Petri de *Nempty*, Nic. f. Jac-i ≈ (Dl. 269); 1330: Lad. f. Ambr-i de *Nempty* (Dl. 99 922). – **2.** 1305/320 > 372: domina Helena rel. Cornelii, f-a Thome de *Nempti* (F. IX/7. 326); *1329 > 372: St. f. Mych-is de *Nompus* (Koller III. 117); 1330: Sym. f. Andree de *Nempti*, Lad. f. Jac-i de *Nempti*, Beke f. Thome de *Nempti*, Lad. magnus de *Nempti* (Dl. 99 919); per Hectorem f-m Herbordi, Lad-m magnum de *Nemty*, . . . Hectore f-o Herbordi, Lad-o magno, Lad-o de *Nempty* (Dl. 2632, A. II. 468–70); mg. Joseph de *Nempti*, Lad. f. Andree de eadem, . . . Lad. f. Jac-i de *Nempti*, Rege f. Mych-is de eadem, . . . Pet. f. Petri de *Nempti* (Dl. 2631, A. II. 473); Pet. f. Dem-i, Jo. f. Seb-i, Greg. f. Samsonis, Mych. f. Petri, Rege f. Mych-is nob-es de *Nympey* (Dl. 2632, A. II. 470); 1332–5/Pp. Reg: Nic. sac. de *Nimti*, – – –*thi !*, Nic. sac. de *Nemety*, *Nemeti*, *Nemepti*, *Nempti* (Vat. I/1. 237, 265 [vö. Arch. Vat. Coll. 183. foll. 88 b. col. I!], 273, 284, 293, 313). **1–3?** *é n. [1290 k.]: mg. Nic. de *Nempthy* [can. eccl-e Quinqueeccl-sis] (Révay lt. Gyulay II. 35, W. X. 433); *1324 > 344: Pet. f. Kazmery de *Nempty* (Dl. 87 161); *1329: Pet. de *Nempti* (Dl. 67 700); *1331: Thom. f. Ipoliti de *Nemety*, Em. f. Luce de *Nemety !* (Dl. 2665!, F. VIII/3. 558); *≈ de *Nempti* (Dl. 2668, 2680).

Baranyában és a szomszédos Valkóban több, német lakóiról nevezett Németi falu volt. Minthogy ezek többnyire csak nemesi nevekben szerepelnek, szétválasztásuk nehéz és bizonytalan. – **1.** Kérdéses, hogy a mai Németi falu, avagy az Eszéktől DK-re eső Németi psz. (Valkó vm.) volt névadója a megyében nagy szerepet játszó Németi nb. Németieknek. A nem első ismert tagja 1240-ben valkói ispán és veje, Buken helyett 100 M-t fizetett a valkói Héder és Lidér falvakért. Ambrus 1244-ben megkapta a kovázdi vár Vajszló nevű földjét; utódai, akik magukat Szentgálinak is nevezték, évszázados pert folytattak érte, s birtokoltak Keresztúr, Kónyi (1296), Geresd (1312) és Győri (1315) faluban. Leonárd 1276 előtt megkapta a kovázdi vár Baksa földjét, s jogutódai a Németi nb. Baksaiak. Leonard fiai bírták Beangh-ot, melyen Óvári Konrád hatalmaskodott (1295), s követelték Nyárádot (ld. ott). István fiai, Balázs és Ugod 1266 előtt adománylevelet szereztek a kovázdi vár Misleny nevű földjére, mely már másé volt. 1277-ben Vgud lia István özvegye, Morha nyugtatja fiát, Balázst a következő értékek átvételéről: 7 ökör, 3 tehén borjaival, 1 asztag gabona, melyben 11 kepe van (acervum segetum, in quo sunt 11 capetie), 20 szapú gabona (sapones de frumento), 5 szalonna (lardas), 1 ekényi föld vetese (sata unius aratri) Németiben, István genti anyagból készült és rókamalas ruhái (vestes . . . c-is St-i: 1 tunicam strictam de Genchy et clamidem de Genchy cum formatura de pellibus vulpinis). Úgy látszik, a tatárjárás idejétájt valkói ispánságot viselt Németi nb. Hendre tevékenységének tulajdonítható, hogy a Valkó vm. területén állt es romlásnak indult kovázdi várispánság birtokai a nemzetség kezére jutottak. – Az a

körülmény, hogy maga Kovázdi is a szomszédos Németiben birtokos Németiek kezére került, arra mutatna, hogy itt keressük a Németi-nem származáshelyét; a valkói Németiek azonban nem helyezhetők el a Baranyában birtokos Németi-nem tagjai között. Kétséges az azonosítás azon Németivel is, mely ma kzs. Pécstől D-re. Lip: *Némethi* vel *Németi* h.; Hnt. 56: *Németi*. (Kar: MNemz. II. 396.) — **2.** A pápai tizedlajstromban két Németi falu szerepel egymás mellett, mindkettő Nagyváty, Zsibót, Botyka és Tarcsa társaságában. Az egyik Németi, amely egyházáról Szentjakab nevet kapott (ld. ott), Nagyváty és Szentdénes között feküdt. Ennek szomszédságában fekhetett a másik Németi is, amely névadója lehetett a megye Ny-i részén tömegesen tanúskodó Németi nemeseknek. Kérdéses, hogy ez volt-e származáshelye a nagybirtokos Herbordfiaknak. Papja 1332: 40, 1333 I: 45, 1333 II: 20, 1334 I: 20 báni, 1334 II: 2 gs., 1335 II: 25 báni pápai tizedet fizet. — Ma egy dn. Szentdénes mellett DNy-ra. 1855., 1883. kataszt. térk: *Német rét*. Talán ezzel azonos. — **1—3.?** A kevésbé azonosítható Németiek közül említést érdemelnek 1331-ben mohácsi ügyben tanúskodó nemesek. — Lehet, hogy volt egy Németi falu a vm. K-i felében is. (Cs. II. 511.)

Neuprid 1251/328/374: v. *Neuprith* (Niczky It. 95) = 1251 > 377: v. *Neuprid* (Uo. 98); 1256 [ɔ: 1266]: v. *Neuprit* (Uo. 4, H. IV. 36).

Haraszt nb. Miklós bán fiai osztozásakor Miklós, Salamon és Vajda kapja. — A Dráván túl feküdt, talán a Dráva és Krassó közt, ahol a nem többi birtokai elterültek.

Nevegy (Nemegy) +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Nyvig* (Vat. I/4. 576) = +1015//XV: *Newegh* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12); é. n. [1290 k.]: c. Dees et c. St. de v. *Nyuigh* (Str. II. 474); 1323: Jo. sac. eccl-e nostre [Conv. Varad.] de v. *Neuyg* (Dl. 86 956); 1332—5/Pp. Reg: Dem. (sac.) de *Nimugh*, Thom. (sac.) de *Nimeg* (Vat. I/1. 283, 316); 1349: v. *Nyuigh* (A. V. 268).

A pécsváradi apátság alapítólevele szerint I. István király 1015-ben népeket adott itt az apátságnak; egyháza a XIV. században is a monostor alá tartozik. 1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között Nevegyiek szerepelnek. Papja 1333 II: 10 báni, 1335 II: — pápai tizedet fizet. — Pécsvárad mellett feküdt (ld. 1349). (Cs. II. 511.)

Nógrád +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Nougrad* (Vat. I/4. 576) = +1015 //XV: *Nogrod* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12); 1158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Neugrad* (Uo. 574); é. n. H292—7]: Val. f. Jac-i de *Neugrad*, nob. iob. mon-i Warad. (Dl. 47 743, OMO. 109).

A pécsváradi apátság alapítólevele szerint I. István király 1015-ben népeket adott itt az apátságnak s határát K felé megállapította: ... ab Or. ... *Sey* et *Dobrochachu-lananogut* usque ad *Mitar sede* ... (I. h.). K-i határa a dobokai kőbányához vezető nagy út és a Mitár séde (patak) mellett feküdt. Az apát 1158-ban dézsmája felett pereskedik a pécsi püspökkel. 1292—97 k. az apátság nemes jobbágya lakta. — Ma dn. Szellő határában D-re. Kataszt. térk. 1852: *Nadrági mező* és Ua. 1886: *Nadrágvölgy* s Máriakéménd ÉK-i sarkában: Ua. 1855, 1886: *Natarák*. (Cs. II. 511.)

Nyárád 1. +1093/404: *Narad* (Dl. 78 592, Z. I. 1); é. n. [+1235]/350/404: t. *Narad* alcupum! et caniferorum nostrorum [regis] in C-u de Baranya, t. *Nara!* (Pécsi pk. It!, F. III/2. 432, 435—7, 439); 1270: c. Thom. de *Narag* pro se et pro f-is suis Blas-o, Paulo, Lad-o ... et pro Itemerio f-o Elie fr-is sui (Dl. 76 152, Z. I. 25); 1317/413: magnam viam, que duceret de Zekchew ad v-m *Narad* (Z. VI. 243); 1321: Chender (~ Chynder) f-m Pauli de *Narayg* in eadem *Narayg* p-e sue (Z. I. 192—3, 198); 1327: Micael de *Narragh* (Uo. 301); *1332—5/Pp. Reg: — — — 20 banales, — — (sac.) de *Naragh*, Dem. sac. de *Narad* (2×) (Vat. I/1. 239, 265, 275, 295); 1337 Pp/Pp. Reg: opidum dictum *Narad* (Koller II. 468). — **2.** *é. n. [1285 k]: Peturke, Greg-i et Seb-i ac sociorum suorum, iob-um

tauarnicorum nostrorum [regis] de v. *Narag* (Dl. 47 758, Reg. Arp. 3592); [1292–7]: Peturke de *Naragy* (Dl. 47 743, ÓMO. 107); *1332–5/Pp. Reg: (sac.) de *Naraad*, item *Narad*, Egid. de *Vharad* (Vat. I/1. 265, 296, 310).

1. I. László király 1093-ban a bátai apátságnak adta s állítólag határát leírta: +1093/404: ... in pt. Occ. inc. ab orrea *Wlkani* ... ad t-m abb-is de *Varad* cum t. vduarnicorum ubi coniunguntur 2 riv-i, iuxta v-m *Scer* ... ——lva ... ad *Kurthuelys* populum *Varadyensem* de *Byhor* ... ad viam crucis iuxta *Kerekyghaz* ... per viam magnam ... t-e de v. *Wol——!* ... t-is populorum *Kaza[r]*!? ... iungitur servis regis ... asc. per viam ruptam pluviali ... super collem ... inter veppres ... ad Mer. iungitur eccl-e de *Barana* ... a. il. ... silvam ——*razty* desc. ad riv-m et per riv-m asc. ad alium ... transiens ... ad 3 montes ... ve. Aq. ... ad v-m *Botok* et transiens fl-m ... in vallem ... ad Occ. ... ad *Vrsy* ... transiens aquam ... ad *Istyen* ... ad viam magnam, que vadit ad *Peram* ... ad —— regis ... cum t-is *Obony* ... ad t-m Wduarnicorum de v. *Bog* ... orream *Wlkani*. (I. h. Szentpétery: Reg. Arp. 28. szerint az oklevél 1337 után keletkezett, megokolása azonban nem helytálló; a határjárás mindenképpen tatárjárás előtti viszonyokat tükröz.) ÉNy-i határán udvarnokok, DK felé kazár nép (?) vagy Kazár népe bír földet. Ez idő tájt Nyárádi nemesekkel is találkozunk, akik Adoson birtokolnak (1270), Pál fia Chender Gétről vitt el 4 ökröt (1321), Mihályt, Becsei Egyed serviensét pedig a kölkedi jobbágyok hurcolták el (1327). 1337-ben a bátai apát a pápa előtt panaszolja, hogy a pécsi püspök elfoglalva tartja Nyárád nevű mezővárosát 6 faluval együtt, melyet Sz. László adományozott. A pécsi püspök jogalapját egy hamis oklevél képezte, mely szerint II. Endre a királyi madarászok és pecérek Nyárád nevű földjét Bertalan pécsi püspöknek adta s határait leírta: II. And. é. n. [+1235]/350/404: ... in line *Lotha! (Lutha)* v-e mon-i de *Chykador!* iuxta magnam viam per quam itur ad v-m *Bool (Boul)* ... 2 m-e ... in pt. Occ. ... ve. Aq. ... ad Occ. ... ve. pl. Aq. ... iuxta qd. magnam vallem vulg. *Moyusgatha (Musgougatha)* nuncupatam ... sep. ... de convicinitate t-e v-e *Lotha! (Lutha)* ... desc. ad qd. vallem ... sep. a t. mon-i *Waradiensis* (nostri) et in eadem valle ... ad pt. Or. usque ad finem ipsius vallis ... in latere montis ... iuxta magnam viam ... asc. ... a-es pirorum ... iuxta v-m *Sceer! (Siwr)* vocatam mon-i *Varadiensis* ... transit ultra magnam vallem ve. Or. ... ad Or. usque silvam *Chazlo (Chastha)* vocatam iuxta viam ... dist. t-m! mon-i *Varadiensis*, t. mon-i ipsius (nostri) ab Aq. remanente, quequidem silva est ep-i et eccl-e *Varadiensis* pertinens ad v-m *Kurthueles* vocatam et de fine ipsius silve ... ad Or. ... iuxta qd. viam ... desc. iuxta eandem viam! ad pt. Mer. ... ad t-m Isow! f-i Greg-i (condam Greg-i f-i Isow, nunc ... mg-i Lad-i f-i Tuteus) ... flect. inferius Or. ve. ad silvam *Regla (Regule)* nuncupatam ... ad angulum eiusdem silve ... ve Mer. et intransit finem silve directe ve. Or. ... iuxta eandem silvam flect. ad Aq. iuxta viam ... superius ... iuxta viam per quam de v. *Donouch!* venitur *Waradinum* et in eadem via refl. ... ad Or. ... in eadem via ... prope qd. viam et ibi faciendo angulum tendit ve. Mer. ... in longitudine iugerum ... super dumos ulmorum ... sep. a t. Isow! (Gregory) ... iuxta v-m *Moysa* ... ve. Or. ... iuxta qd. semitam ... usque Mer. ad a-em ulmi ... iuxta t-m Nic-i de *Bagha* (Thome de *Batlya*) ve. Occ. ... iuxta v-m predicti Nic-i (Thome) ad montem ... per nemora ... ad Occ. ... ve Mer. ... in magna via tendit ad Occ. ... inc. ... vicinari t-e seu p-i c-is Both de generatione *Thethun!* (condam f-rum Jo-is f-i Both vidl. Nic-i et Both, nunc autem Nic-i candelatoris = 1372: Gurthyascouo Z. III. 469) ... inter Occ. et Aq. ... iuxta magnam viam, per quam itur *Budam*, que veniet de v. *Horzan (Harsan)* ... ve. Aq. ... a-es il. ... ve. Occ. ... a-es il.! ... in medio 2 viarum ... ad angulum silve *Lotha (Lutha)* memorate in pt. Occ. ... in medio iterum viarum ... sep. a t. f-rum Both! (condam f-rum Jo-is) ... ad Aq. iuxta dictam silvam in magna via usque v-m *Lotha (Lutha)* ... in fine ipsius silve ... iuxta qd. vallem que vulgariter *Chazarwelge*

(Chazarmegew) appellatur et in latere eiusdem vallis ... ad priores m-s ... (Pécsi pk. lt! A határjárás a XIII. század második felében készült, mert az említett Both fia János 1279-ben szerepel a közeli Lajméron. Vö. Z. I. 42—3 és II. Oszt. Közl. III. 88. E határjárás szolgált alapul az 1367-i határjárásnak, melynek névváltozatait zárójelben adjuk Z. III. 333—5 alapján). A pécsi püspökön kívül birtokoltak a DNy-i határon Tétény nb. Both utódai is. Papja 1332 [sorrendből megállapíthatóan]: 20, 1333 I: 15, 1333 II: 6, 1334 II: — báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Mohácstól DNy-ra. Lip: *Nyarad (Nagy-)* h., Hnt. 56: *Nagynyárád*. (Cs. II. 511.) — **2.** 1285 k. IV. László a királyi tárnokok jobbágyainak földjét hamis előadás alapján mint lakatlan (vacua) földet odaadta [Németi] Leunard fiainak, akik a tárnokokat tönkretették, kifosztották és elfogták (tavarnicos destructos et omnibus bonis spoliatos captivassent), sőt 16 ½ M-t csikartak ki tőlük, amit csak úgy tudtak kifizetni, hogy kezesül adták magukat Óvári Konrádnak. Ezek a királyhoz fordultak segítségért, ki az ügyet kivizsgáltatta. Egy lakosa 1292—97 k. tanúskodik. Feltehetően ez azon másik Nyárád, melynek papja 1333 I: 10, 1334 II: —, 1335 II: 8 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Mohácstól ÉNy-ra. Lip: *Nyarad (Kis-)* h.; Hnt. 56: *Kisnyárád*. Az azonosítást valószínűsíti, hogy a Németiek Geresdtől D-re s az Óváriak is a közelben birtokoltak. (Cs. II. 511.)

Nyavalyád 1329/394: p. *Neualyad* (MTA. lt. 22. sz.).

Az István fia Vizlo-ról maradt birtokot 1329-ben Dobokai Pousa és János, valamint Pál és Beke a következő határral osztják ketté: Conv. Warad. 1329/394: ... ab 1 riv-o, in quo canapas madidare solent per viam, qua itur in *Chelei* ve. Mer. usque unum *Berky* (I. h.). Az úttól Ny-ra lévő rész Pósáéké; a K-re lévő Páléké lett. A határjárás egy kenderáztató helyen megy át. — Csele és Doboka között fekhetett.

Nyemew ld. Újfalu 1.

Nyomja 1272: Zederkyn existens iuxta pontem *Namya* (Dl. 819, Bp. I. 128); 1316: v. *Nomya* cum tributo, in C-u de Barana (A. I. 395); 1322: v. *Namia* (Révay lt. Gyulay III. 30), 1330: v. *Namya* (Uo. IV. 1): 1330/477: *Namya*, ... trib. in —*mya* predicta (Dl. 97 383).

1272-ben a Szederkény felé eső hídját említik, [Győr nb.] Óvári Konrád birtoka volt, melyet [Héder nb.] Henrik fia János elfoglalt, de 1316-ban a király visszaadta az Óváriaknak vámjával együtt. 1322-ben a margitszigeti apácák szederkényi tisztje (offic.) foglalta el a [híd]-vámot, amiért a tulajdonosok tiltakoztak. 1330-ban Konrád unokái osztoznak a falun és vámján. — Ma kzs. Pécs és Mohács között. Lip: *Nyomja* h., *Njomica* ill.; Hnt. 56: 1948-ban Szederkénnyel egyesítették. (Cs. II. 510.)

Ócsárd (Olcsár) 1247/412: ad t-m *Olchar!* v-e Fabiani (Hédervári lt. Losi fasc. 25!, F. VII/1. 294); 1305 > 372: Paul. f. Greg-i bani, Jo. f. Pauli bani et Mych. f. Petri bani nob-es de *Olchar* (Koller III. 114, 116); 1326 > 372: ≈ (Uo. 117).

1247-ben tűnik fel Baksa határjárásában mint Fábián faluja. 1305-ben a [Monoszló nb.] Ócsárdiak kezén találjuk, akik a szomszédos Regenyét és Öszerőt is birtokolták. — Ma kzs. Siklóstól ÉNy-ra. Lip: *Ocsárd* olim *Ovcsárd* h.; Hnt. 56: *Ócsárd*. (Cs. II. 512.)

Odos ld. Ados.

Okormellék 1257: ad magnum *Okur*, ... in medio fluminis *Okur* (Dl. 456, W. XI. 436); 1274: rel. Sal-is de gen. Geg, ... Paul. f. Galli pro se et Oliverio f-o suo, Mych. f. Geg pro se et pro Sal-e et Geg fr-bus suis uterinis, Pang. f. Em-i pro se et pro Andrea fr-e suo ... nob-um de *iuxta Okur* (Dl. 86 837, W. IX. 105); 1283: c. And. f. Leust-i de *iuxta Okur* (Dl. 67 679); é. n. [1292—97]: St. f. Blasii de *iuxta Okur* (Dl. 47 743, ÓMO. 108); 1304/360: c. Olyverius f. Nic-i de *iuxta Okur* ... pro c-e Jac-o f-o Ambr-i domino suo (Somogy m. lt.); 1330: St. f. Abraam de *iuxta Okur* (Dl. 2632, A. II. 470).

Nemesek nevében szerepel; 1274-ben a Gég-nem tagjainak lakhelye. 1304-ben egy Okormelléki Németi Jakab serviense; utóbb megyei tanúk között szerepelnek. Az Okor folyó a mai *Okorvölgy* felett eredvén s a hajdani *Okriszentlőrinc, Okrimindszent, Okriszentgál* és *Okriszentiván* mellett haladva a mai *Okorág* és *Mónosokor* között fordult K-re, és a sámodi uradalom É-i határán folyva, ahol Besence É-i határán az *Ókór* név fennmaradt (1866. kataszt. térk.), beömlött a Bő (Ből) folyóba. Az Okormelléki nemesek közül egynek a lakhelye biztosan megállapítható. Szegedi (Kacsóta területén) és Teleki (Szentdienes területén) nemesek között sorolják fel 1330-ban Ábrahám fia Istvánt. Ma Kacsóta határában K-re a régi Okor partján *Ábrahámfa* neve őrzi lakhelyük emlékét (1855. kataszt. térk.).

Okrimindszent ld. Mindszent 1.

Okriszentiván ld. Szentiván 1.

Okriszentlőrinc ld. Szentlőrinc.

Olasz(i) 1. 1181: v. *Uloz* (Dl. 22, Fejérp: III. Béla okl. 29). — **2.** 1295/403: v. *Olozy* (Dl. 1430, H. VIII. 356—7, 358—9); é. n. [1290—300]: v-s mg-i Corlardi . . . *Olozy* . . . citavit (Dl. 47 827); 1316: v. *Olaz*, in C-u de Barana (A. I. 395); 1330: v. *Holozy* (Révay lt. Gyulay IV. 1).

A megyében több olasz (vallon) lakóiról nevezett falu volt. — **1.** 1181-ben Szeles (ma Udvard) határjárásában említik Szőkéd és Pogány között. — Szőkéd területén fekhetett. — **2.** [Győr nb.] Óvári Konrád birtoka (1295). Utóbb [Héder nb.] Henrik fia János foglalta el, de a király 1316-ban visszaadta Konrád unokáinak, akik 1330-ban is bírják. A Szentága forrás melletti Szentlászló kolostor Olaszi, Hásságy és Héder mellett feküdt (1295). — Ma kzs. Pécstől DK-re. Lip: *Olasz* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 512.)

Olaszárpád ld. Árpád.

Olcsár ld. Ócsárd.

Orfű 1332—5/Pp. Reg: Fab. sac. de *Resse*, — — —, *Orfev* (2×), *Orfew* (Vat. 1/1. 238, 264, 274, 284, 294).

Papja 1332: 18, 1333 I: 18, 1333 II: 10, 1334 I: 10, 1334 II: 5 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől ÉNy-ra. Lip: *Orfü* h.; Hnt. 56: *Orfű*. (Cs. II. 513.)

Orman 1257: p-em Samud . . . inter Drawam et *Vrman* in C-u de Borona (Dl. 456, W. XI. 435); é. n. [1258 e.] > 258 > 344: de t-is . . . in *Orman*, 1258 > 344: v. . . . in *Orman* in qua eccl. lapidea in honorem B. V. esset constructa (Dl. 87 161); 1296: mg. Karul f. c-is Ben-i de *Orman* (Smic. VII. 242); 1324 > 375: p. Hotenfalua in C-u Symig. in *Orman* (Dl. 100 147); 1326: p. Romanfolde in *Wrman* (Dl. 67 695); 1329: p-bus . . . in *Orman* et Selizyo! constitutis (Dl. 2527!, F. VIII/3. 359); 1331: p. Romanfeulde in *Wrman* (Dl. 67 704); 1344: p. Bodughazun iuxta *Orman* (Dl. 87 161, Cs. II. 594).

A Baranya és Somogy határvidékén, a Zselic és Orinánkőz között elterülő táj neve. A területén fekvő faluk közül Románfölde (Romádfa) ma Gyöngyfa Baranyában, Boldogasszonyfalva az Alma mellett Ny-ra feküdt Szigetvár mellett, Hotenfalva és a somogyvári apátság ormáni falvai Somogy vm. határos részén terültek el. E vidéken működött fogott bíróként Ormáni Karul (1296). — A reformáció elterjedése után a Baranya Ny-i felén és Somogy vm. határos vidékén elterülő felsőbaranyai ref. egyházkörzet neve volt Ormányság: „Dioecesis . . . Tertia, Superioris Baroviae, in Tractu *Ormanysag* dicto" (Lampe 674, vö. 676—7). Az ellenreformáció után a név jelentése arra a területre korlátozódott, ahol a református lakosság zöme maradt, a Dráva mellékére, a mai Ormánságra. Ennek az Árpád-korban Ormánköz volt a neve (ld. ott).

Ormánd 1. +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Vrmandy* (Vat. 1/4. 576) = = +1015//XV: *Vrmandi* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12); +1158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v.

Vrmand (Uo. 574); é. n. [1292—97]: Tyuan et Jo. f-i Abram, Kelemen f. Boltim, Bagen et Joub f-i Pardan et Thom. f. Renke de *Vrmand*, nob-es iob-es mon-i Warad. (Dl. 47743, ÓMO. 108). — **2.** 1289 > 344: c. Nic. f. Jo-is de *Ormand*, p. *Ormand* (Dl. 87160, Reg. Arp. 3549); 1328: c. St. f. Deniperii de *Vrmand* (Dl. 24455); 1330/409: Jo. f. Ben-i et St. fr. eiusdem nob-es de *Ormand* (Z. V. 584); 1332—5/Pp. Reg: Jac. (sac.) de *Wrmand*, Paul. sac. capelle de *Orinand*, Nic. (sac.) de *Ormond* (Vat. 1/1. 266, 296, 310).

1. A pécsváradi apátság 1220 k. készült alapítólevele szerint I. István adta az apátságnak. Dézsmája felett az apát 1158-ban pereskedett a pécsi püspökkel. A XIII. század végén az apátság nemes jobbágyai lakják. — Ma Hosszúhetény belterületének DNy-i részét *Ormánd*nak hívják. (Dl. 65537; Foll. 308; Száz. 1934. 628.) — **2.** 1289-ben Ormándi Miklós, fiúutóda nem lévén, adoptálta vejét, Deniper fia István mestert s neki adta Ormánd, Herend, Töttös és Abony birtokait a Szajk, Versend és Zehet területén levő szőlőkkel. 1328-ban Ormándi Deniper fia István és fiai (Pet., Mich., St. et Cosma) beszteri, becsei és szabói részeiket cserébe adták Beke fia Istvánnak töttösi földjéért. 1330-ban Ormándi Benedek fiai megállapítják a határt Ormánd és Bezedek között (ld. Bezedek). Egyházának, ill. kápolnájának papja 1333 I: 15, 1334 II: 5, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. — Ma psz. Majs mellett DNy-ra. Kataszt. térk. 1853, 1865: *Ormány*; Hnt. 44: *Ormánypuszta*. (Cs. II. 513; Foll. 320; Száz. 1934. 628.)

Ormánköz 1257: p-em Samud nominatam existentem *inter Drawam et Vrman* in C-u de Borona cum 13 v-is (Dl. 456, W. XI. 435); 1330: Lad. f. Erney de *Vrmankuz* (Dl. 2631, A. II. 473); 1331: c. Bytow f. Phil-i f-i Embil de *Orman . uz* (Z. I. 374); 1341: in p-bus . . . in C-u de Baranya *inter fl-m Draue et Orman* (Uzovich lt.).

Az Ormán (ld. ott) és a Dráva között fekvő vidék neve, melyhez számítják Sámodot 13 faluval (1257) és Hetenyét (1341). Ormánközi nemesek nevében is szerepel (1330—31). — Területileg a mai *Ormánság*nak felel meg. (Kiss Géza: Ormányság. Bp. 1937. 9. kk.; ifj. Kodolányi János: Ormánság. Bp. 1960.)

Oros (Orvos, Fel-, Botteremehelye, Bottereme, Teremhegy) *é. n. [1193—6]/216 es 218: eccl-m S. Marie de *Orbasio* (*Ορβασιον) cum casalibus, t-is, vineis, nemoribus et cimbris (Theiner I. 10, Stud. Slav. 1959. 32, 43); 1267/380: Iwanka de *Wrus* et Jo. fr. eiusdem, iob-es . . . mon-i Saxard., c. Dyon. f. Petri de gen. Bechegregor de *Felwrus*, t. *Felvrws*, *Felwrws* (Eszterházy lt. Erd. Múz., W. III. 172, 174); 1322: t. *Bothtemehele* (!) vocate, que al. nom. *Wrus* vocari dicitur, . . . t. seu p. *Wrus*, que al. nom. *Bothteremehere* vocaretur, . . . t. *Bothteremehele*, ubi dictus Both residentiam habeat, que etiam al. nom. *Wrus* vocari dicitur, . . . v-m populosam *Wrus* mon-i [Sexardiensis] (Dl. 86950); 1323: p-em Both generationis mg-i Em-i castellani . . . de Leuua et Egidii fr-is eiusdem de gen. Bechegregor . . . *Bothteremeheli* vocatam, p. *Bothteremeheli* . . . al. nom. *Vruus* (Dl. 86956); *Boththeremi* in vicinitate . . . eccl-e de Zeky, p. *Bothtereme* (Z. I. 236—7); 1332: p-em hereditariam *Theremheg* vel al. nom. *Wruus* vocatam in C-u Barana (Uo. 399—400).

Oros felső része [a XII. század végén élt] Becsegergely nb. Bot lakóhelye és birtoka volt (esset hereditaria Both antedicti, qui fuit de gen. Bechegregor), s róla Botteremehelyének vagy Botteremének is nevezték; e nb. Dénes ispán birtokolta 1267-ben is Feloros néven. 1322-ben lakatlan föld volt, bár fából épült kápolna állott rajta (in qua capella lignea est fabricata). Földje 1323-ban K, É és Ny felől a cikádori (széki) apátsággal, D felől a szekszárdi apátság Oros falujával volt határos. A szekszárdi apátság Oros alsó részét birtokolta, mely a tatárjárás előtt Sz. Máriáról nevezett templomával és (gyé) tartozékaival együtt a szávaszentdemeteri görög monostoré, ill. III. Béla adományából a jeruzsálemi Sz. Theodosios monostoré lehetett (1193—218). 1267-ben a szekszárdi apátság [nemes] jobbágyai lakták, s 1322-ben népes falu volt. 1322 e. az apátság a felső részt is elfoglalta, mire Becsei Imre és Egyed, akik Bot jogutódainak mondták magukat, per útján visszaszerezték Bot részét, s 1323-ban be is iktatták őket. 1332-ben

Becseiék orosi birtokukat cserébe adták a bodrogi Laki, Aranyi és Kajándi családoknak. – Palotabozsok mellett ÉK-re állott, ahol 1695-ben psz. faluhely. (Cs. II. 513, 514, 530 tévesen 3 falu alatt; Foll. 308.)

Orosfalva (Urosfalva) 1289/291: v. *Wrosfolua!* (Dl. 1244!, F. V/3. 450).

Szársomló vár tartozéka, mellyel együtt IV. László 1289-ben Lőrinc nádor fia Kemény étekhordómesternek adta. Többé nem szerepel. – Boja után sorolják fel; ennek vidékén fekhetett.

Óvár ld. Moson vm.

Ózd 1296: Paul. f. Ben-i f-i Tyburcii de *Owzd* nob. de C-u de Barana (Dl. 86 881, W. XII. 595); 1332–5/Pp. Reg: Geo. sac. de *Ezd, Ozd* (4×), *Hosd;* Mich. sac. de *Ozd* (Vat. I/1. 237, 263, 274, 284, 293, 312; 264).

1296-ban Ózdi Pál nemes a boszniai háborúban foglyulejtett szolganőjének (ancille sue Melka vocate) fiát, Balázst 1 M-ért felszabadítja. Papja 1332: 30, 1333 I: 28, 1333 II: 10, 1334 I: 10, 1334 II: 5, 1335 II: 15 báni pápai tizedet fizet; de 1333 I: egy másik ózdi pap is fizet 8 bánit. – Ma kzs. Sellyétől ÉK-re. Lip: *Ozd* h.; Hnt. 56: *Ózdfalu.* (Cs. II. 513.)

Ozold ld. Zók.

Ökörd 1324 > 375: Lukach f. St-i de *Vkurd* (Dl. 100 147).

Ökördi Lukács 1327-ben megvette a somogyi Hotenfalvát. – Ma hn. Drávafok határában *Ökördimező* (Orm. Szót.). (Cs. II. 513.)

Örsi +1093/404: ad occasum venit ad *Vrsy* (Dl. 78 592, Z. 1. 1).

Nyárád tatárjárás előtti határjárásában említik; többé nem szerepel. – Nagynyárád mellett DNy-ra feküdt.

Őszerő (Iszerő, Szerőfő) 1192/374/425: m-m nomine Gadan, super quam 2 magne v-e possent habitare ... una in Gadan, altera in *Scereufey* (Erdődy vépi lt. 79. 4290); 1305 > 372: p. *Izereu* (Koller III. 114); t. *Izerew*, in C-u de Baranya in vicinitate t-e Gadan (Uo. 116); *1329 > 372: t. *Kysegres* (!) (Uo. 117).

A Szerő vagy Őszerő patak fejénél települt. [Monoszló nb.] Fulbert fia Gergely birtoka volt, akinek magtalan halála után, 1192-ben rokonának, Makariás ispánnak adta a király. Ekkor Gadány határához tartozó nagy falu volt Szerőfő néven. 1305-ig a Makariás rokonságából származó Ócsárdiak kezén volt, ekkor Ócsárdi Gergely bán fia Pál, Pál bán fia János és Péter bán fia Mihály 20 M-ért eladta rokonának, Citói Beke fiainak, s így határolták körül: Cap. Quinqueeccl. 1305 > 372: inter t-m eorum *Regenye* nuncupatam a Mer. et inter t-m v-e *Gerechen* et v-e *Gadan* ab Occ., a Sept. vero ... inter t-m v-e *Pelerd* et ab Or. inter t-m v-e *Cholanka* sitam (I. h.). Még ez évben Gergely bán unokája, Péter fia László rokonsági jogon, Rakolcha fia Péter és Elye fia Dénes pedig szomszédsági jogon tiltakozott az eladás ellen. 1329-ben Viszlai László és Dénes, anyjuk és Gergely bán fia György tiltották az Ócsárdiakat Kisegres (?) elidegenítésétől, Németi Istvánt pedig megvételétől. – Regenye, Görcsöny, Gadány, Pellérd és Csalánka (Gyód) között feküdt, tehát a mai Keresztes psz. helyén, Pécstől D-re. Az 1542-i adójegyzékben: *Izewrew*. Nevét Görcsöny ÉK-i határszélén az *Újszerő* hn. (völgy) tartotta fenn (1883. Kataszt. térk.) és Regenye É-i részén *Őszerő* (Reuter gyüjt.).

Pabarbaksája ld. Baksa.

Pabarszőllőse ld. Szőllős 2.

Pagrác 1299: p. *Pagrach!* ... ultra Drawam, ~ p. *Pagraach* (Dl. 1537!, W. X. 329–30); 1311: p. *Pagarach!* (Dl. 1792!, A. I. 242); 1313/315: p. f-rum Alex-i *Pagrach* (Dl. 33 568); 1321: sess-es ... 3 v-rum Scent Ladzlo, Luca et Yagodnik vocatarum p-i ... *Pagarach* vocate contiguam (A. I. 598); 1332–5/Pp. Reg: Paul. (sac.) de *Pagarach*, St. (sac.) de *Pagrad* (Vat. 1/1. 268, 314).

Az Aba nb. Nekcseiek (Lipócziak) birtoka már IV. Béla idejében. Az 1299-i és 1311-i osztozáskor Sándor fiainak jut. 1321-ig a határa mellett lévő Szentlászló, Luka és Jagodnik faluhelyeket a Kasi nemesek [Kórogyiak] elfoglalva tartották. 1313-ban Valkófővel és Azorjással határos. A pozsegai esperességhez tartozó egyházának papja 1333 I: 60 báni, 1335 II: 12 gs. pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Našice mellett K-re, Lip: *Podgoracs* ill., *Podgorach* cr.; Hnt. 13: *Podgorač*. (Cs. II. 457, 465.)

Pál(i) 1. *1181: usque ad terminum Paul (Dl. 22, Fejérp: III. Béla okl. 29). — **2.** 1330: t. seu p., v. *Pauli* (A. II. 490—1, 494). — **3.** 1331: St. f. Jule de *Paly* (Dl. 2665, F. VIII/3. 558; Dl. 2680); ≈ de *Pali* (Dl. 2668).

1. 1181-ben Szeles (ma Udvard) határjárásában említik Pál határát. — Feltehetően azon Pálival azonos, mely az Udvardhoz közeleső Kozár vidékén feküdt. — **2.** 1330-ban Véki Pál és János fiai kettéosztják az alábbi határral: Cap. Quinqueeccl. 1330: . . . per medium v-e in longitudine a lo(co castri) *Woszeghvara* dicti incipiens in magna via desc. ad qd. fontem . . . in cuius fontis riv-o desc. usque ad aquam *Karasou*. K-i fele Páléké, Ny-i János fiaié lett. Mivel pedig földjét bokor s gaz borította el (nemoribus et vepribus condensata), és Páli, Sepse, Tormás és Sédfő faluk népe tisztította meg (purgata), ezért megállapodtak, hogy bármelyikük jobbágya irtott földjét, kertjét és szőlőjét (quilibet iob. cuiuslibet eorum t-m suam per se purgatam *irtvan* dictam, ortum et vineas) megtarthatja magának és gyümölcsét élvezi (libere possidebit et fructus suos . . . percipiet). A *Karasou* folyó menti szántóföldeket úgy osztották meg, hogy a falutól *Sedjeu* földig terjedő [Ny-i] rész János fiaié; a Bodolya határáig terjedő K-i rész Páléké lett. Kettéosztották a falu mellett levő kaszálókat (fenetum) is, míg a Pálihoz tartozó szigetek közösek maradtak. — Bodolya mellett Ny-ra feküdt. — **3.** Mohácsi ügyben tanúskodó nemes nevéből ismert; Bogdányi és Gátai nemesek között sorolják fel. — Ma dn. Erdősmecske határában DNy-on: 1854, 1891. kataszt. térk: *Kis Pál*. (Cs. II. 514.) Ld. még Pall.

Palkonya 1296/296, 1296: v. *Polkona!* (Révay lt. Gyulay II. 30, W. X. 212 és H. VII. 250; Gyulay II. 32!, W. X. 213 és HOkl. 152); v. *Polkuna* (Gyulay II. 31, W. X. 211 és H. VII. 252); 1330: v. *Polcyrna* (Gyulay IV. 1).

Győr nb. Óvári Konrád birtoka, melyet 1296-ban Lőrinc nádor fia Kemény és [Kórogyi] Fülöp kirabolt és elpusztított. 1330-ban Konrád unokái osztoznak rajta. — Ma kzs. Siklóstól ÉK-re. Lip: *Palkonya (Német-)* h.; Hnt. 56: *Palkonya*. (Cs. II. 514.) Ld. még Geréchegy.

Pali +1015/158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Pol* (Vat. I/4. 576); é. n. [1292—7]: Mour f. Mathye de *Pol*, nob. iob. mon-i Warad. (Dl. 47 743, ÓMO. 109).

A pécsváradi apátság alapítólevele szerint I. István 1015-ben népeket adott itt a monostornak. Utóbb az apátság nemes jobbágyai lakják. — Ma kzs. Pécsváradtól DK-re. Lip: *Páll* vel *Pál (Nagy-)* h.; Hnt. 56: *Nagypall*. (Cs. II. 515.) Ld. még Páli 3.

Pállaka ld. Somogy.

Pap(i) é. n. [1292—7]: Zebugun et Chazlow f-i Jo-is de *Papy*, Mark et Mych. f-i Nyc-i de eadem (Dl. 47 743, ÓMO. 107).

Nemesek nevéből ismert. A Zebugun név használata (kegyúri?) kapcsolatra mutat a zebegényi monostorral. — Ma psz. Hímesháza határában D felé: Kataszt. térk. 1852, 1891: *Pappuszta;* 1931. térk: *Papusta* és Szabar É-i határszélén: Kataszt. térk. 1854: *Papozder Wald*. (Cs. II. 514; Száz. 1934. 627.)

Papd (Békáspabd) 1319: p-es uterque *Popt* (A. I. 520); 1330/477: *Bekaspab[d]* (Dl. 47 383).

Győr nb. Óvári Konrád unokái bírták mindkét Papdot; 1319-ben tiltakoztak, mert [Szente-Mágócs nb.] Lugret fia János Szederkénnyel együtt vétel címén elfoglalta. 1330-

ban az Óváriak osztoznak Békáspapdon. — Szederkény közelében fekhetett, mely mellett DK-re ma *Békás psz.* található (1937. térk.). (Cs. II. 514; Foll. 308.)

Páprád 1322: p-em *Paprad* ... ad p-em Samud ... pertinere, ... v. *Paprad* (Dl. 2087).

A margitszigeti apácák sámodi uradalmához tartozott. 1322-ben [Németi] Ambrus fia Jakab fia János igényt támasztott rá, az országbíró az apácáknak ítélt esküt. — Ma kzs. Sámodtól ÉNy-ra. Lip: *Paprád* h.; Hnt. 56: *Páprád*. (Cs. II. 515.)

Patacs 1252: v. *Potoch*, iuxta viam *Potoch* (Dl. 368, HOkl. 25—6); é. n. [1290 k.]: c. Cheley et Math. de v. *Pothoch* (Str. II. 474); 1315: fundo sessionali, qui grangya dicitur in v. *Pathach!* (Dl. 1858!, Koller II. 313); 1332: Paul. Oruzlan vocatus iob. ... ep-i de *Patach*, ... vineam ... in monte predicte *Patach* (A. II. 605); 1334/369: Clemente f-o Alb-i, nob-i iob-e nostro [ep-i Quinqueeccl-sis] de *Potoch* una cum f-is suis Ant-o et Paulo, ... eccl-m in honore B. V. per ipsum constructam in dicta p-e nostra *Potoch* (Dl. 5779!, Koller II. 461—2).

1252-ben Ürög szomszédságában tűnik fel. 1252 e. Chymoz fia András ispán egy szőlőt adott itt az ürögi Sz. Jakab-egyháznak (unam vineam ... separatam per semitam a vinea sua de *Potoch*). A pécsi püspök nemes jobbágyai lakták (1290 k., 1332, 1334), bár a szomszédos ürögi remeték is bírtak itt egy gazdasági udvart (1315). 1332-ben a pécsi püspök ispánja előtt pécsi polgárok és egy patacsi nemes jobbágy bevallására István kereskedő (mercator) leánya, Margareta, Iper (vocatus) Péter nővére, a patacsi hegyen levő elöregedett és gondozatlan szőlőjét (vineam suam inveteratam et multis annis culti destitutam in monte predicte *Patach* ... cui vinea Ereus a pt. Occ. et vinea Blasii f-i Thome a pt. Or. ac via publica a pl. Mer. vicinantur) eladta a szomszédos Tamás fia Balázsnak 3 fertó báni dénárért. 1334-ben Kelemen püspöki nemes jobbágy az általa Patacson a B. Szűz tiszteletére épített egyházat átadta az ürögi [pálos] remetéknek, akik az ürögi Sz. Jakab-kolostorban a rablók garázdálkodásai miatt nem lakhattak tovább, s átadta telkét (cum una sess-e sua inter sess-em St-i f-i Erus ab Or. et Petri f-i Nic-i nob-um iob-um nostrorum [ep-i] de eadem *Potoch* per a-em piri! et meatus! aque a sess-bus predictis separatam ab Occ. usque viam magnam distentam) cserébe a remeték telkéért, melybe Kelemen egy püspöki jobbágyot ültetett. A Sz. Miklós-egyház papja (sac. par-lis eccl-e S. Nicolai, qui populo in dicta eccl. ministravit) lemondott jogáról a B. Szűz egyház javára, ezzel szemben a remeték átadták neki enyesdi szőlőjüket és egy kaszálójukat (unum fenile *Nadsceg!*). Nagy út ment át rajta (1252, 1332, 1334). — Ma városrész Pécstől Ny-ra. Lip: *Patacs* h.; Hnt. 56: 1930-ban Mecsekalja kzs-be, 1954-ben Pécs városába beolvasztva. (Cs. II. 515.) Ld. még Ürög.

Pécs (Fünfkirchen, Quinqueecclesiae, Cinque chiese, Cinq églises) *(Q = Quinqueeccclesi-)* Conversio Bagoariorum et Carantanorum [870 k.]: ad *Quinque basilicas* (MHK. 311); +890 [970—77]: ad *V. aecclesias* cum theloneis ac vineis, forestibus (Salzburger Urkundenbuch II. 63); 977: ≈ (Uo. 105, vö. még uo. 150, 158, 570); 1009/+205—35/350/404: ep-tus, qui vocabitur *Quinqueecclesie!* statuimus in honore dei et OOSS. Bonifperto ibi ep-o facto, ... a S. Petro apostolo in cuius honore ... constructus est ep-tus (Pécsi pk. It!, Koller I. 65—71); Ann. Poson. [1200 k.] 1036: Maurus ep. est effectus (SRH. I. 125); Leg. S. Em-i [1109—12] 1036- Maurum ... in ep-tum ... *Q-is* subli-mavit (Uo. II. 453); Leg. S. Gerhardi [XIV.]: 1036 u-ra: *Q-as* ad ... Maurum ep-m (Uo. 485); Kézai [1282—85] 1046-ra: Petrus rex ... *Q-is* subterratur, quam fundasse perhibetur (Uo. I. 178); Chron. Zagrabiense [1334/354]: Petrus Theutonicus ... qui humatus est *Q-is* (Uo. 207—8); Chron. saec. XIV: Cod. Samb.: ... Petrus rex ... sepultus est *Q-is* in basilica, quam ipse fundaverat anno tertio regni sui ...; Chron. Vindob. ~ fundaverat in honore B. Petri ap-li (Uo. 343); 1057/+057/+205—35/350/404: partem p-is

mee S. Petro *Q-ensi* ordinavi et Maurum ... ep-m spiritalem in patrem adoptavi ... super altare S. Petri, +1057/+235/350/404: par. S. Petri *Q-ensis* (Pécsi pk. lt., Koller I. 148–55); Chron. saec. XIV. 1064 évre: *Q-is* ... in regiam B. Petri principis ap-rum basilicam ... (SRH. I. 362); Leg. SS. Zoerardi et Ben-i [1064 k.]: a B. Mauro *Q-astensi* ep-o breviter comprehensi (Uo. II. 361); +? 1093/+235/350/404: *Penthe ! ecclesiastice* sedis eccl. (Pécsi pk. lt.! Koller I. 172, 176, vö. Janzsó 22, 24); 1093/[190]> 338 k: eccl-e *Q-ensi* (Dl. 3200, II. Oszt. Közl. III. 92); +1093> [+205–35]/350/404: a sede *Q-ensi* (Pécsi pk. lt., Koller I. 164); 1109: *Q-arum* ep. ... cum pop-o *Q-ensis* ep-i (Dl. 11, Fejérp: Kálmán kir. okl. 33); 1111: *V. Ecclesiarum* ep. (Fejérp: Kálmán kir. okl. 44); +1111 [XIII.], 1113: *Q-arum* ep. (Smič. II. 22; Fejérp: Kálmán kir. okl. 62; a további püspökökre ld. Reg. Arp., Czinár, Kovács és Gombos indexeit); +1158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: *Q-ensi* ep-i Antimii eiusque cap-i (Vat. I/4. 574); Ann. Reicherspergenses [1167] 1165-re: in Ungaria in loco qui *Q-ensis* dicitur (Gombos 1484); Aventinus († 1534) [1165-re]: in Ungaria in urbe, quam *Quinque templa* vocant (Uo. 379); Marino Sanudo († 1535) 1171-re: Cosma prepoxito de *Cinque-chiexe* de Ungaria ~ de *Zinque-gliexie* de Ongaria (Uo. 1552); 1181: Gilebertus mg. hospitalis *Q-ensis* et canonici *Q-enses*, ... de hospitibus *Q-ensibus* Herman maior hospitum, Endus f. eiusdem, Matus, Marouit, Carnoldin, Mich., Phil., Pousa, Jo., Rudlep, Burgadi presb. (Dl. 22, Fejérp: III. Béla okl. 29); Rainero *Q-ensi* mg-o (Smič. II. 171); +1183/326/363: mon. S. Trinitatis, quod prope *Q-as* situm est (Szalóky lt., H. I. 1); 1190/350/404: *Penthe ! ecclesiastice* sedis ep. (Pécsi pk. lt.!, Koller I. 303–4); 1193: Calanus dei gratia *Q-ensis* ep. palleatus et totius Dalmatie atque Chroatie gubernator (Smič. II. 259, 265); 1192: in ep-tu *Q-ensi* (Fabre I. 148); [1185]/Cod. Lat. XV: ep. *Q-ensis* habet 1500 M-s (III. Béla Eml. 139); 1217/350/367: Pet. *Q-ensis* prep. et totum eius eccl-e cap., ... Lodomerio prep-o S. Johannis et a-diacono de Baranya, Mich-e hospitali mg-o ... (Dl. 91, W. XI. 153–4); 1218 Pp/Pp. Reg: Cap-o *Q-ensi* (Theiner I. 19); 1227/443: in eccl. B. Petri *Q-is* (Dl. 64 764, W. VI. 441); é. n. [+1235]/350/404: ad magnam viam publicam, per quam in civitatem itur *Q-as* ... ad predictam viam vulg. *Pechyuth* vocatam (Pécsi pk. lt., F. III/2. 434); 1232> 413: eccl-m *Q-ensem* in honorem B. Petri ap-rum principis constitute (Dl. 87 869); 1231/350: Garinus prep. et universum *Q-ensis* eccl-e cap. (H. VIII. 27); 1232: ≈ (Somogy m. lt; Dl. 86 817, ép pecsétjének körirata: + SS· CAPITVLI QVINQVEECCLESIENSIS + = 1248: Dl. 327); 1234: ≈ (Dl. 67 677; Dl. 194, HOkl. 1); +1190 vagy +1235/350/404: libertas pop-rum eccl-e S. Petri ... *Q-ensis* eccl-e, ... cives sue civitatis *Q-ensis*, ... eccl. *Q-ensis* est fundata in C-u de Baranya, ... civitas *Q-ensis*, caput omnium p-um ipsius eccl-e, que est sedes kathedralis!, (Pécsi pk. lt.!, Koller I. 294–302, vö. Pauler II.² 593); 1235: ≈ in eccl. S. Petri ad altare S. Crucis (Somogy m. lt); 1238 Pp/Pp. Reg: priori et fr-bus O. F. P. *Q-ensium* (Theiner I. 169); 1239, 1240/244/356, 1240/374: Farcasius prep. *Q-ensis* totumque cap. eiusdem loci (Dl. 33 701, Smič. IV. 74; W. VII. 111, 113); é. n. [1242]/702: cap. *Q-ense* (MIÖG. XXXVI. 670); 1244/295/384: t. cap-i *Q-ensis* (W. XI. 332); 1248: privilegii aliam particulam, que nostra remansit in camera, cum pluribus aliis perdidimus in tempore Tartarorum (W. VII. 273); 1252 XII. 28: ep. *Q-ensis:* Dat. apud *Q-as* (Dl. 368, HOkl. 27); 1256/410: Cap-o *Q-ensi* (Dl. 78 961, Z. I. 9); 1257: t. cap-i *Q-ensis* (Dl. 456, W. XI. 436); 1263, 1264, 1266/Pp. Reg: prep. eccl-e S. Johannis *Q-ensis* (F. IV/3. 169; vö. Theiner I. 277, 290); é. n. [1235–70]> 402: eccl. *Q-ensis* in honore B. Petri (Dl. 93 891); [1280 k.]/289: de Minoribus Vyncentio Cardinale [ɔ: cardiane] (W. XII. 352); 1285: apud fr-es Predicatores de *Q-is* (Révay lt. Gyulay I. 32, W. IX. 436); é. n. [1290 k.]: c. Punch, Pet. Lumbardus, mg. Pet. f. Benche de partibus *Peechyensibus* (Str. II. 475); Ponch villicus de *Peech* (Dl. 38 672); coram cap-o eccl-e nostre maioris (Dl. 38 664); 1291: quando avi nostri in expugnatione castri *Q-ensis* fuissent (H. VIII. 310); 1291/293/503: c. Bolagh! castellanus *Q-ensis* ... can. eccl-e S. Johannis Baptiste de *Q-is* (Dl. 71 782!, W. XII. 519,

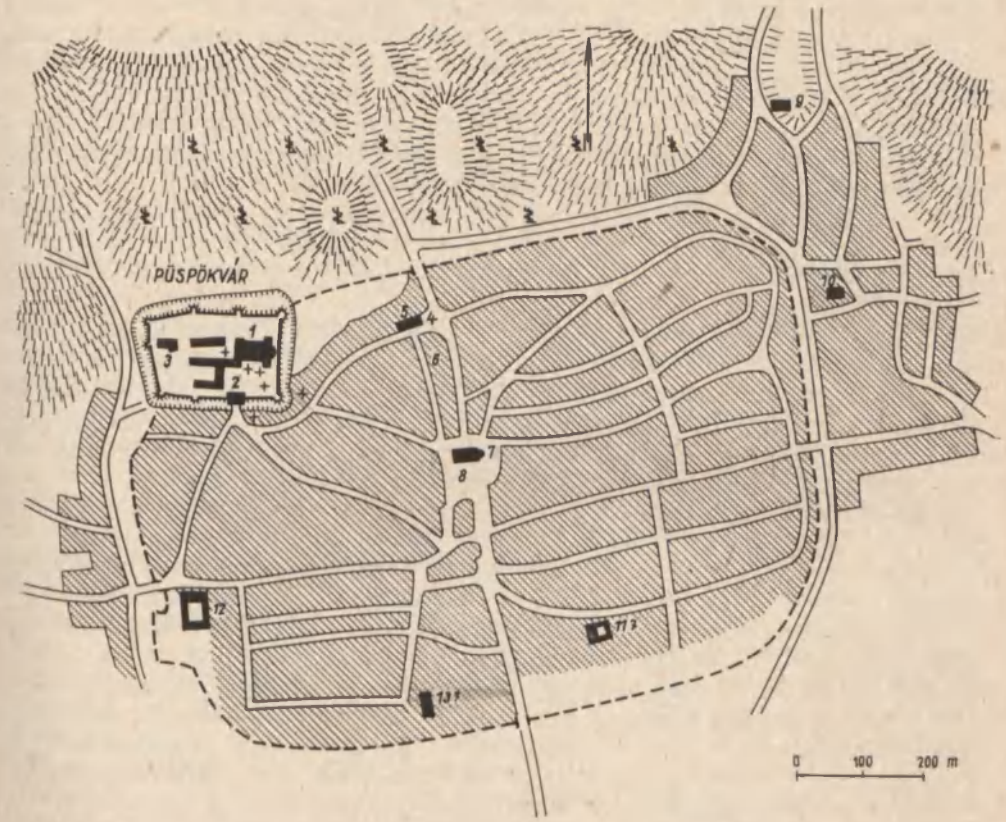
521); 1293/564: privilegio . . . cuius aliud par in camera eccl-e vestre reponi . . . faciatis (W. XII. 540); 1295: Jo. Latinus f. Gebarth civis *Peechyensis*, . . . idem Jo. Gallicus (Révay lt. Gyulay II. 25, W. XII. 578—9); Jo-i Gallico (Dl. 40226); 1297: Dom-in et Paulum f-os Thome f-i Wospenez de *Peech*, . . . cap. maioris eccl-e nostre *[Q-ensis]*, . . . Perench . . . et Gooch . . . civibus de *Peech*, . . . ho-es de civitate *Q-ensi*, . . . Cristinus civis de *Peech* (Dl. 1477, HOkl. 158—160); Chron. Austriacum, Continuatio Vindobonensis (— 1327) 1298: ep. de *V. ecclesiis* (Gombos 517, 790); Ottokar von Steier (— 1309) 1298-ra: einen bischolf man da vant, von *Funfkirchen* genant (Uo. 1881); é. n. [1279—302] > 499: Tempore . . . Pauli . . . ep-i *Q-ensis* per eum statutum est, ut hic in eccl. cathedrali et per totam diocesim secundo die Corporis Christi contra tempestatem et fulgur . . . fiat processio . . . ad montic. retro castrum iuxta vineam B. Virginis; ibi crux alte figatur per plebanos B. Bartholomei . . . posthec descendat inde processionaliter cum cantu ad eccl-in Corporis Christi (Missale Q-ense 268 R., V. Orsz. Széch. Kt. Inc. 989, 990); 1300: ratione combustionis v-e *Q-ensis* (Zay lt. D. 1. 3, W. X. 373); 1303: conv. . . . *Q-ensis* (Qu. Ech. I. IX; Pfeiffer: Ung. Dom. 150, 43); é. n. [1307—12]: Egid. a-diac. *Q-ensis* kathedralis (Dl. 38676); 1308/Cod. Lat: *Q-as*, ubi est ep-tus *Q-ensis* . . . civitates (Górka 48—9); 1308—9/Pp. Reg: eccl. *Q-ensis* castrum (Vat. I/2. 141, 146, 149, 356), a-diac. *Q-ensis* eccl-e (Uo. 149); 1309/Pp. Reg: prioribus fr-um Predicatorum, Heremitarum S. Augustini, guardiano Minorum de *Q-iensi* (Uo. 358); eccl-m quoque, castrum, decimas, giobagiones, . . . in maiori . . . *Q-ensi* eccl. (Uo. 359, 361); fr. Nic. lector fr-um Heremitarum B. Augustini de *Q-is*, in claustro eorundem (Uo. 362); sigillum cap-i fr-um Predicatorum *Q-ensium*, sigillum fr-um Minorum *Q-ensium* (Uo. 362, 364); in camera eccl-e *Q-ensis* cathedralis sub testimonio fr-um Predicatorum, Minorum et Heremitarum B. Augustini, . . . de castro *Q-ensi*, . . . de claustris fr-um Predicatorum, Minorum et Heremitarum B. Augustini, . . . in eccl. B. Bartholomei ap-li *Q-ensi* (Uo. 362—3); castrum, castellanus castri *Q-ensis* (TT. 1889. 408—19), civitas *Q-ensis* (Uo. 413, 415), tectum palatii ep-tus (Uo. 414); 1308 Cod. Ital: chantore, a-diachono, vescovado, chericia, veschovo di *V. Chiese* (Vat. I/2. 422—5, 428), chantore di *Cinque Chiese* (Uo. 427); 1313, 1320: prep. S. Johannis (A. I. 306, 548); 1316: custodia *Quinque Ecclesiarum* habet locum *Quinque Ecclesie* (Anal. Franc. IV. 554); 1319: mg-o Petro rectore eccl-e B. Bartholomei (A. I. 519); 1320: rectore domus hospitalis de *Q-is* (A. I. 548); 1320/Pp. Reg: civitas et dioc. *Q-ensis*, prep., a-diaconatus eccl-e *Q-ensis* (Vat. I/1. 20); 1322: Conv. mon-i Waradiensis prope *Peech* (Z. I. 212); 1324/XVIII: mg. Pet. rector eccl-e B. Bartholomei (Pécsi pk. lt. 24!, F. VIII/2. 581); 1329: sac. altarista B. Gregorii pape et prebendarius eccl-e *Q-ensis* (F. VIII/3. 397); 1332: Nos Jac. c. terrestris eccl-e *Q-ensis:* Pet. can. eccl-e S. Johannis de castro *Q-e* et sac. eccl-e S. Benedicti de eadem civitate *Q-ensi*, Pet. Veg dictus, Lad. Toot dictus, Jo. pellipar cives . . . *Q-enses* (A. II. 605); 1334/369: fr-um nostrorum maioris eccl-e nostre cap-i (Dl. 5779); 1335: viam magnam per quam itur in *Pech* (Révay lt. Gyulay IV. 1); Nos mg. Thomas rector eccl-e B. Bartholomei vices gerens domini St-i prep-i, vicarii . . . ep-i *Q-ensi* (Uo. IV. 4); 1332—7/Pp. Reg: ep., subcantor *Q-ensis* (Vat. I/1. 234—5), can-is *Q-ensibus*, de sac-bus a-dyaconatus cathedralis eccl-e, Cosmas sac. B. Bartholomei de civitate, Geo. de eccl. OOSS., Pet. de S. Benedicto de civitate (Uo. 236), can-i S. Johannis de *Q-is* (Uo. 240, 242), Paul. (sac.) S. Bartholomei, St. eiusdem eccl-e. Dom. sac. altaris B. Michaelis, Nic. sac. S. Regis, Pet. Phisicus, Pet. sac. S. Katherine, Blas. sac. capelle S. Helene (Uo. 242), dyoc. *Q-ensis* (Uo. 260); de a-dyaconatu katnedrali . . . Cosmas sac. S. Bartholomey, Paul. sac. (Uo. 263), Pet. sac. de civitate cum canonia S. Johannis, Geo. sac. de civitate (Uo. 264), Thom. prep. S. Johannis . . . ex parte domini Petri Hospitalis, Pet. Apotekarius, can-i S. Johannis (Uo. 271), Pet. [de] *Pulsator*, Pet. Deuthunicus, Jo. Sclavus, St. Sclavus (272), a-diac. kathedralis, Cosmas sac. eccl-e S. Bartholomey, Jac. sac. eccl-e B. Bartholomei, Jo. sac. capelle Jacobi

(Uo. 273), Geo. sac. eccl-e OOSS. de civitate, Pet. sac. de S. Benedicto (Uo. 274), Cosmas sac. de S. Spiritu, ... Pet. sac. Teutinicus, Blas. sac. altaris B. Elene, St. sac. altaris S. Ladislai, can-i S. Johannis de castro (Uo. 282), a-dyac. kathedralis (Uo. 283), Cosmas et Jac. sac-es eccl-e B. Bartholomei, Pet. sac. de civitate S. Benedicti (Uo. 284), Dom. (sac.) OOSS. (Uo. 285), custos ≈, Pet. sac. de *Harangozo*, Geo. sac. altaris S. Crucis, can-i de castro S. Johannis, prep. (Uo. 291), a-dyac. kathedralis, Cosmas sac. de civitate ... cum Jac-o socio suo, Dom. sac. eccl-e OOSS. de civitate (Uo. 292), Jac. eccl-e S. Spiritus, Pet. sac. eccl-e S. Benedicti (Uo. 294), prep. S. Johannis, Thom. mg. Hospitalis, cap. *Q-ense*, canonici S. Johannis de collegio, Pet. sac. S. Regis, St. sac. S. Regis Stephani, Pet. Deuthunicus, Pet. sac. de *Pulsator*, Dom. sac. S. Michaelis (Uo. 302—3); ad rationem ... *Q-ensem* ... 60 M-s, ... ad computum ... *Q-ensem* ... 58 M-s (Uo. 303); prepositure S. Johannis de castro (Uo. 310), a-dyaconatus kathedralis (Uo. 312), grossis ad numerum *Q-ensem*, marca *Q-ensis* (Uo. 316), ep. *Q-ensis* (Uo. 401, 404).

A római *Sopianae* helyén fekszik. A késŏrómai város temetőjében több ókeresztény egyházi épület állt; 6 felépítményes sírkamra, egy cella trichora, egy hétkarélyos templom és egy temetői bazilika, amelyek közül őt a népvándorlás korát is átvészelhette; elterjedt felfogás szerint innen ered a város IX. századtól használatos „ŏtegyház" neve. A keleti frank birodalomban Privina hercegségéhez tartozott, s Privina kérésére Liupramm salzburgi érsek (836—59) templomot szentelt e helyen. Egy IX. századi eredeti oklevélre visszavezethető X. századi hamisítvány szerint Arnulf császár 890-ben az itteni hűbérbirtokot a vámokkal, szőlőkkel és erdőkkel együtt a salzburgi érseknek adta. 1009-ben I. István Pécsett püspökséget alapított Sz. Péter tiszteletére, s alá rendelte azt a területet, melyet Ny-on az Ozora, Lupa, Kapos és Almás (Alma), K-en a Duna, D-en a Száva határol, tehát Baranya, Tolna, Valkó, Pozsega és Szerém vm. területét, melyen 8 esperesség létesült: a regŏlyi, tolnai, baranyai, vátyi (utóbb pécsi), aszuági, pozsegai, valkói és marchiai (ennek a Kőároktól K felé eső része 1072 után szerémi esperesség néven a bácsi puspökséghez kapcsoltatott. Ld. II. Oszt. Közl. III. 91). Második püspöke, Sz. Mór (1036—64 u.) többször szerepel a hagiografikus irodalomban, s maga is megírta Sz. Zoerard és Benedek életét. Az ő idejében (1040) építtette fel a pécsi Sz. Péter-bazilikát Péter király, s maga is itt temetkezett el. Az egyháznak birtokokat adott 1057-ben Radó nádor (Mortis, Kana, [Kölked] a Duna mellett, Szentmihály a Dráva mellett) és 1093-ban I. László (Lancsok, Mohács), s 1109-ben bírta Sarlós részét. 1064-ben a királyi udvar a feltámadás ünnepén Pécsett tartózkodott; itt békült ki Salamon és Géza herceg, aki a bazilikában Salamon fejére tette a koronát. Még ez évben tűzvész pusztította el a székesegyházat és a hozzá épített palotákat, épületeket (eccl-m illam et omnia pallatia ceteraque edificia ei appendentia), s a tornyokból lezuhantak a harangok (campanarum ex turribus ruentium). A kétes hitelű 1093-i határmegállapító levelet I. László itt adta volna ki. 1165-ben a Szentföldre zarándokló Ottokár stájer őrgróf Pécsett hunyt el. A város lakói 1181-ben telepesek voltak; élükön a „maior hospitum" állt; néhány közülük német nevű. A város a pécsi püspökség népeinek 1190-re datált, de 1340 táján készített szabadságlevele szerint a püspökség birtoka és birtokainak központja volt; polgárai (cives) vámmentességi kiváltságokat élveztek; adózási és igazságszolgáltatási tekintetben a püspök alá tartoztak; vásárai (foris omnibus et mercatis) mentesek voltak a királyi pénzváltók beavatkozásaitól. III. Béla idejében a pécsi püspök jövedelme 1500 M. Püspöke ez idő tájt Horvátország és Dalmácia kormányzóságát is viselte (1193). Két káptalanja volt; a nagyobb székeskáptalan (+1158, ill. 1181-től) és a kisebb, Keresztelő Sz. Jánosról nevezett társas káptalan (1217-től). A székeskáptalan hiteleshelyi működést folytatott a püspökség területére kiterjedően (1217-től). 1218-ban a pápa utasítja a káptalant, hogy a püspök által rá kirótt pápai luszadot fizesse meg, ami a püspök és káptalan vagyoni elkülönülésének megtörténtét bizonyítja. Boda hamis II. Endre-kori határjárásában É és K felé említik

a káptalan földjét, míg Boda, Nyárád és Mája falukat a király állítólag a püspöknek adta. 1232-ben a király [Óvári] Maur királyi serviensnek (serviens regius) engedélyt adott, hogy összes birtokát a pécsi egyházra hagyja. A pécsi püspök a XIII. század elejétől kezdve sikertelenül próbálkozott a szávaszentdemeteri apátság és birtokai megszerzésével (II. Oszt. Közl. III. 87—94). Birtokolt még a püspök Újfalu, Bogád, Zsemenye (+1058), Piski (1177), Ürög (1252), Dörgicse (1307), Patacs, Pogány, Lota (1332); a káptalan Turony (1237—), Bakonya, Ercék (+1235), Hirics, Lúzsok (1244), Berán (1307—), Kisdér (1314—29), Viszló (1332), Keszű (1334), Szemely és India (XIV.) faluban. A püspökség és káptalan birtokait legjobban egy 1290 körüli tanúnévsorból ismerjük meg. Ekkor a pécsi káptalan, hogy az esztergomi káptalannak az esztergomi polgárokkal szemben folytatott perét támogassa az 1000 M. perösszegnek megfelelő számú nemes tanú előállításában (1 nemes esküjét 1 M. erejéig fogadták el, ld. Hajnik 319), Pécsett felsorakoztatta a környékbeli országos nemeseket *(nobiles)*, ezek után *nobiles* megjelölés nélkül, de köztük számos *comes* címmel, olyan tanúkat, akik megállapíthatóan mind püspöki és káptalani falukból valók, végül pedig országos nemeseket Tolnából. Ezek szerint pécsi egyházi nemes jobbágyok laktak a következő falukban: Meszes, Szabolcs, Üszög, Pogány, Varsány, Nevegy, Bisse, Megyer, Málom, Keszü, Bicsérd, India, Enyesd, Patacs, Ürög, Zók, Sumony, Szőllős (Kővágó-), Cserkút, Bakonya, Ercék, Bél, Kovácsszénája, Málom, Gyűd, Turony, Lureu?, Bosta, Kéked, Elyay? és Pécs. Ezek legnagyobbrészt olyan birtokok, melyek már a tatárjárás előtt a püspökségé, ill. a káptalané voltak. Pécsett már a tatárjárás előtt állt az ispotályosok (1181, 1217) és a domonkosok (1238) rendháza. A pécsi káptalan még 1242. II. 2-án kéri a pápa segítségét a tatárok ellen; 1248-ban azonban arról értesülünk, hogy a tatárjárás alatt elpusztult a káptalan kamarája, ahol az okleveleket tartották (1248; a kamarára ld. még 1293). A pécsi vár a Henrikfiak 1284-re tehető támadása, ill. ostroma alkalmával merül fel (ld. 1291 és Pauler II.[2] 384). Várnagyát 1291-ben említik először. 1299. VI. 21. és 1300. III. 10. között a böszörmény (mohamedán) Mizse nádor testvére, Heyzew (kinek várát, Szekcsőt 1294-ben a pécsi püspök seregének segítségével foglalták el) Pécs városát felégette, aminek következtében a káptalan egy időre felfüggesztette a hiteleshelyi működést. III. Endre halála (1301) után Héder nb. Henrik elfoglalta a várat, s az egyházat és püspöki javakat Miklós pécsi éneklőkanonoknak adta. Miklós éveken keresztül szedette az adót a püspök és káptalan falvaiban s a dézsmát az egyházmegyében, ugyanakkor megjavíttatta a püspöki palota tetőzetét. (Képét megőrizte a bazilika egyik 1882-ben még látható freskója. Ld. Magyar Művészettörténet 1929. 465.) A püspökök 1307-ben hiába szólítják fel, hogy adja át a püspökséget, 1308—1309-ben Gentilis bíbornok a pécsi domonkosok, ferencesek és ágostonos remeték perjeleivel szólíttatja fel engedelmességre, de Miklós csak az 1309-i kiközösítés után válik meg a püspökvár birtokától. 1290 k. említik a pécsi falunagyot és a polgárok között olasz (Lumbardus) és vallon (Gallicus ~ Latinus) nemzetiségűeket. A falunagy némely disznók felett (super facto qd. porcorum), egy vallon polgár pedig egy ½ M-t érő ló (1295) felett egyezkedik Óvári Konráddal. Magyar nevű pécsi polgárok Ürögön birtokolnak malmot (1297) és Patacson szőlőt (1332). A polgárok között ekkor szűcs (pellipar) és kereskedő (mercator) szerepel. A polgárság élén az egyház által kinevezett „comes terrestris" áll. Az egyházi szervezet szempontjából figyelmet érdemel, hogy az 1276-ig szereplő vátyi esperest az Anjou-kor elején a pécsi vagy székesegyházi esperes váltja fel (1307—12, 1308—11). Az esperesek, akik a káptalan tagjai voltak, egymás mellett bírtak udvarházakat a városban. 1324-ben a baranyai esperes udvarházát, mely a ma is álló préposti ház (Káptalan u. 2.) és Aranyoskút mellől D felé kiinduló két utca között, a valkai esperes udvarháza mellett feküdt, kőpincével, gyümölcsös kerttel és épületekkel együtt (curiam ... Egidii! a-diaconi ante curiam prep-ralem a pt. Mer., inter 2 vicos descendentes de *Aranyas Kuth!* et de curia prep-rali constitutam in vici-

PÉCS A XIV. SZÁZAD ELEJÉN

- - - Feltehető palánk
-+- Ókeresztény egyházi épület helye
1 Sz. Péter székesegyház
2 Püspöki palota
3 Sz. János (kisebb) káptalan
4 Aranyos kút
5 Préposti ház
6 Esperesi házak
7 Sz. Bertalan templom
8 Vásártér
9 Mindenszentek templom
10 Ágostonos kolostor
11 Domonkos kolostor
12 Ferences kolostor
13 Sz. Benedek templom

Nincs feltüntetve az ispotályosok rendháza, a harangozói plébánia, továbbá a várfalon kívül fekvő Sz. Lélek és Sz. István király kápolna

nitate curie ... a-diaconi de Wolkow cum cellario lapideo, cum orto seu pomerio et aliis edificiis) megvette a prépost 12 M-ért (M-is cum 6 pensis). A pécsi számítású gs. és M. említéséből következik, hogy már ekkor pénzverőkamara székhelye volt (1332—37). Az idevaló kamaraispán (c. camere domini regis) lehetett az a Bonaghunca-i János, aki 1330-ban Kéménden pénzváltást eszközölt (ld. ott). Pécs egyházait a pápai tizedlajstromból ismerjük meg. A pécsi püspök 1332: 200 M-t fizetett (1 M. = 48 gs.), mely 171 budai M-t és 24 gs-t tett ki, a további 4 évre 300 és 150 budai M-t, valamint 100 M-t adott. A püspök jövedelmének tizede tehát évi 150 M. körül mozgott; az évi 1500 M. jövedelem megegyezik azzal a számmal, amely III. Béla jövedelemösszeírásában a pécsi püspök jövedelmeként szerepel. 1320-ban az üresedésben lévő pécsi prépostság jövedelme 33 báni ezüst M. (1 M. = 240 báni), a pécsi esperességé pedig 12 M. volt. Az esperes 1333 II: 1 M., 1334 I: 1 M., 1334 II: 1 M. pápai tizedet fizetett. A székeskáptalannak 40 kanonokja volt, ezek évenként és fejenként 1 M-t fizettek (1332: 37 M., 1333 I: 37½ M., 1334 I: 48 báni híján 39 M., 1334 II: 20 M.), 1332-ben ezenfelül ki-ki birtoka után 2—10 gs-t adott. 1332-ben az éneklő, olvasó és őrkanonok átlag 1 $^1/_4$—2 M-t fizetett. A várbeli Sz. János társaskáptalan prépostja 1333 I: 11 pensa bánit, 1334 I: 2 M. fejében 2 ezüst serleget (cyphos argenteos) adott, 1334 II: az üresedésben lévő stallum feléért 9 M. 7 gs-t fizettek. A társaskáptalan kanonokjai 1332: összesen 3 M. 2 gs., 1333 I: személyenként 10 báni—3 ½ pensa közötti, 1333 II: 20—75 báni közötti, 1334 I: 10 báni—2 pensa közötti összeget, 1334 II: együttesen 4 M-t fizettek. Közülük Péter orvos 1332: 12, 1333 I: 15 bánit ad. A városbeli [főtéren álló] Sz. Bertalan-templom (ld. 1279—302-től) papjai 1332: ½ M. 30 báni, 7 gs., 1333 I: ½ M. 2 pensa, 1333 II: 1 ferto 29 báni, 1334 I: 46 báni, 1334 II: ½ M. tizedet adtak. 1332-ben tűnik fel a ma is álló Mindenszentekről nevezett templom, melynek papja 1332: 40, 1333 I: 48, 1333 II: 20, 1334 I: 15, 1334 II: 30 báni; a városbeli Sz. Benedek-egyház, melynek papja 1332: 40, 1333 II: 110 báni, 1334 I: 2 pensa, 1334 II: ½ petia argenti s a [várfalon kívül eső] Sz. Lélek egyház, melyé 1333 II: 15, 1334 II: 10 báni tizedet ad. A [várfalon kívül eső] Sz. István király kápolna papjai 1332: 40, 1334 II: 15 és 30 bánit fizetnek. A Sz. Péter-bazilikához tartozó Sz. Katalin-kápolna papja 1332: 18 báni, a Sz. Kereszt oltáré (ld. már 1235-ben!) 1334 I: 15 báni és a Sz. Jakab-kápolnáé 1333 II: 15 báni; a bizonytalan helyű Sz. Mihály-oltáré 1332: 100 báni, 1334 II: 12 gs., a Sz. Ilona-kápolnáé, ill. oltáré 1332: 68, 1333 II: 65; a Sz. László-oltáré 1333 II: 32 báni tizedet fizet. 1329-ben említik a székesegyház Sz. Gergely pápáról nevezett oltárát is. Alighanem egy pécsi városrész neve maradt fenn Péter harangozói pap nevében, aki 1333 II: 100, 1334 I: 55 báni, 1334 II: 4 gs. tizedet ad. A korábban említett egyházak közül az ispotályosok 1320-ban is szereplő mestere 1333 I: 2 M. 45 bánit, 1334 II: 1 fertót ad. A domonkos kolostor nagyságára jellemző, hogy 100 nemes befogadására volt alkalmas (1285, 1303, 1309). Ferences klastroma egyben a dél-magyarországi ferences őrség székhelye volt (1280 k., 1309, 1316). Végül a Pál püspök (1279—302) által elrendelt körmenet leírásában említik a Krisztus teste egyházát, ahová a vár mögötti dombról, a B. Szűz szőlőjétől vonulnak le. A Pécsre vezető nagy útat említik Boda (+1235) és Permán (1335) határában. — Ma város, Baranya megye székhelye. Lip: *Quinqueecclesiae* lat., *Fünfkirchen* g., *Pécs* h., *Pétikostely* s.; Hnt. 56: *Pécs*. (Koller I—VII és Prolegomena; Rupp 1/2. 353; Cs. II. 457, 463; Gerecze 135; Reuter C.: Pécs és Baranya bibliográfiája 1934; Bodor 287; Graf 117; Dercsényi—Pogány: Pécs. Bp. 1956; Genthon I. 251.)

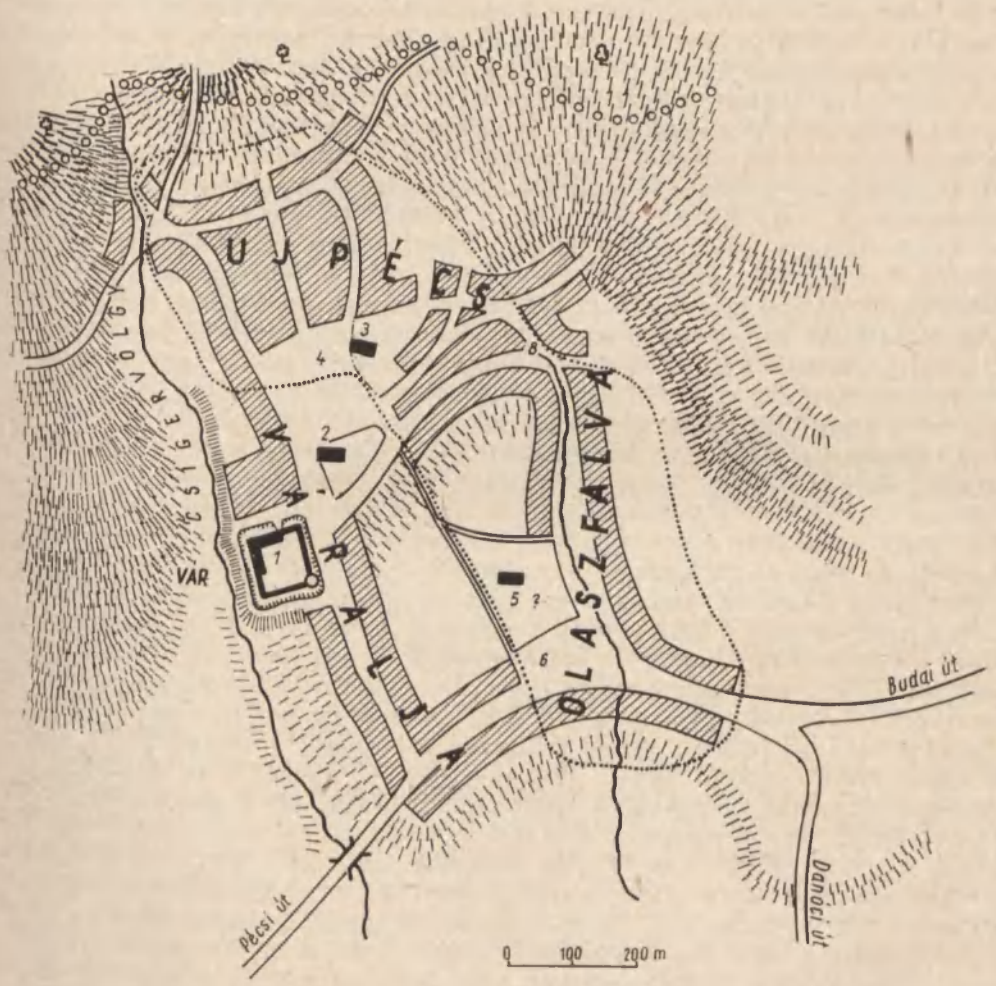
Pécsvárad (Várad, Újpécs, Váralja, Olaszfalva) +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: mon. S. Dei Genitricis Marie et S. Benedicti ad radicem *Montisferrei* ... construximus (Vat. I/4. 572) = +1015/329/399: ≈ *Montis Ferrei* (Szentpétery: Szlalaplev. 22); é. n. [+1015—38]/1173—96> 412: marcam dei genitricis atque S. Benedicti confessoris (Z. VI. 199, 202); Ann. Poson. [1200 k.] 1038!: Dedicatum est mon. S. Benedicti (SRH. I. 125); Leg. S. St-i regis [XI. vége] XI. elejére: Aescricus abb. ... ad radicem *Montis*

Ferrei cenobium sub titulo S. patris Benedicti construxit (Uo. II. 382–3, 411); Leg. S. Gerhardi [XIV.] XI. elejére: Anastasium *Waradiensem* abb-em, ... in *Waradino*, ... monachi de ... mon-is ... de *Waradino* duo (Uo. 485, 487, 493); 1057/+1057 [XIII.]/ /350/404: dedi S. Benedicto (Pécsi pk. lt., Koller I. 151); +1058/300/402/403: magnam viam, per quam itur ad *Waradinum* (Dl. 1430, H. VIII. 1); +1093/404: t. abb-is de *Varad* (Dl. 78 592, Z. I. 1);+1158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: abb-e S. Benedicti de radice *Ferreimontis*, ... capella S. Benedicti in honorem S. Johannis Baptiste consecrata (Vat. I/4. 573–9); é. n. [1177]/500 k: cum populo S. Benedicti (Dl. 36 893); 1193: ad silvam S. Benedicti, que vocatur Culpen (Dl. 27, ÓMO. 59); 1212/340–9: Hysi *Waradiensi* abb-e (Dl. 89 244, W. VI. 355); 1215: *Waradiensis* abb. (P. 1. 632–3; pecsétjén:+SIGILL· ABBATIS WARADIENSIS +); 1215/238/240 k: ≈ (Uo. 632); 1215/363: m. cum v. *Waradiensis* eccl-e (Veszp. k. m. lt. Keér 1); 1218 Pp: de *Waradino* ... abb. (P. I. 644); 1222: abb. *Waradiensis* (Uo. 656); 1224/399: Nic. abb. mon-i de Subradice *Montis Ferrei Waradiensis* (Dl. 112, H. VII. 10); 1225 Pp., 1225 Pp/327: de *Warad* ... abb. (P. I. 666; Str. I. 252); 1225 Pp: *Waradiensi* ... abb-bus (P. I. 667); é. n. [1226 k.], 1226: abb. *Waradiensis* (Uo. 679, 681); 1228/274/323/379/657: eccl. B. Benedicti *Varadiensis* de radice *Ferrei Montis* (F. III/2. 118, vö. Szentpétery: Szlalaplev. 36 és Eszt. k. o. lt. 70. 5. 7); é. n. [1230 k.]: abb. de *Ferreo Monte* (P. I. 698); 1233: abb. *Waradiensis* (Uo. 720); eccl., abb. ≈ (Str. I. 294, 297); é. n. [+1235]/350/404 v., t., m. ... mon-i *Varadiensis* ..., iuxta viam, per quam de v. Donouch! venitur *Varadinum* (Pécsi pk. lt!, F. III/2. 435–6, 438); 1236 és 1238 Pp/Pp. Reg., 1238: abb. *Waradiensis* (Theiner I. 143, 144, 146, 148, 169; P. I. 761); 1252 Pp/Pp. Reg: Favo quondam abb-e mon-i ≈ O. S. B. (P. II. 289); 1254/400: Conv. mon-i ≈ (Z. I. 7); 1256/410: Nos conv. mon-i ≈ : v. Complov!, que est eccl-e nostre ≈ (Dl. 78 961!, Z. I. 9–10); 1258/259: inter ... Beatum abb-em *Varadiensem* ... villicum et cives de *Novo Pech* in *Varadino* ... super v., que *Olaszfalua* nuncupatur, ... v. *Varallya* (F. IV/2. 491–3); 1259: hospites de *Novo Pech* in *Varadino* (Uo. 490); Beatus ... abb. *Waradiensis* et conv. eiusdem loci (H. VI. 99); 1263: S. Benedicti de *Varadino* ... abb. (Koller II. 174); +1264 [XIX.]: Beatus abb. *Waradiensis* (Dl. 563, W. VIII. 87); 1267/380, 1274: Conv. mon-i ≈ (W. III. 171; Dl. 860, Bp. I. 138); 1274, 1276: ≈ (Dl. 86 837, W. IX. 105; Dl. 86 845, W. XII. 186; ép pecséteiknek körirata: + SIGILLVM CAPITVLI WARADIENSIS +); é. n. [1268 k.]: iob. mon-i ≈ (HOkl. 55); 1274/323/379/657: abb. mon-i ≈(F. V/2. 172); +1274/365/399: ... *Pechuaradiensis* ... mon-rum abb-um (P. X. 534); é. n. [1280–90]: abb. *Waradiensis* (Dl. 47 755); 1294: cultelli ... ≈ (Dl. 1387, W. XII. 555); 1296: mg. Pet. f. c-is Gurg de *Varadino* (Dl. 40 233); é. n. [1292–7]: mg. Ben. f. Lethus de *Waradino*, Sel f. Rubyni, Nic. Veyz dictus, Em. f. Batha, Paul. f. Jurk, Denkus f. Bethe, Lad. f. Bolokur et Chere f. Fylek hospites de *Waradyno*, ... St. f. Both de *Warolya* pro se et pro ipsa v. tota ... populi mon-i *Waradyensis*, nob-es iob-es mon-i ≈ (Dl. 47 743, ÓMO. 109); 1307: p-es abb-is de *Warod* (Veszp. k. m. lt. Vámos 4, Zala I. 127); 1314: ad eccl-m *Waradyensem* (A. I. 354); 1316. V. 15: I. Kar: Dat. in campis prope *Pechwarad* (Z. I. 153); 1319. VII. 13: Pet. vice iud. cur: Dat. *Waradini* (Dl. 38 678); 1320: Ben. sac. eccl-e OOSS. de *Waradino* (Z. I. 175–6); 1322: abb. et conv. mon-i *Waradiensis* prope *Peech* (Z. I. 212); 1323/403/Pp. Reg: fr. Nic. O. S. B. abb. de *Pechwaradino* (Vat. I/4. 573); 1325: Dethmarus abb. de *Pechuarad* (Str. III. 61–2); 1327: Conv. mon-i *Waradyensis*; ... ho-em nostrum fr-em Nic-m prio-rem S. Ladislay (Z. I. 293); Blas. sac. eccl-e B. Petri (Uo. 301); 1329/399: Dethmarus abb. mon-i de *Varadino Pechiensis* (F. VIII/3. 351); 1330: conv. *Peechwaradyensis* (Niczky lt. 31); 1332: conv-ui eccl-e de *Pechwaradya!* (Dl. 64 712!, F. VIII/3. 525); 1332 Pp: de *Waraud* ... abb. (P. II. 370); 1332–7/Pp. Reg: abb. *Varadiensis* (Vat. I/1. 234), sac-es *Waradienses* ... Primo de Civitate, Beke sac. OOSS., And. sac. etc. OOSS., Paul. de S. Petro (Uo. 283), sac-es abbatie *Waradyensis* in a-dyaconatu de Barana: ... Jo. et Beke

sac-es OOSS., Paul. sac. de *Waradyno* (Uo. 294), abbatie *Waradyensis*; . . . Paul. S. Petri de *Waradyno*, Beke et And. OOSS. de ≈ (Uo. 316), de abb-e *Waradyensi* (Uo. 401).

A „Mons Ferreus" lábánál egy kisebb vár (várad) helyén I. István király 1015-ben bencés apátságot alapított Szűz Mária és Sz. Benedek tiszteletére, melyet 1038-ban szenteltek fel. Az apátság 1220 k. szerkesztett 1015-i alapítólevele szerint a király 41 falut adományozott: Fancsal, *Hamar*, *Zomba*, *Szekszárd* része (Tolna), *Ilsán* [1193, 1307] (Bodrog), *Bátató*, *Kölked*, *Dályok*, *Kovacs?*, Velente, *Szajk*, *Szér* [+1093, 1219—35], *Babarc* [1332—5], *Nadica*, *Gyak*, *Nógrád* [1292—7], Gurumbona, *Szedlok*, Nevegy [1323, 1332—5], *Szilágy*, *Pall* [1292—7], *Somló* [1292—7], Szántó, *Mikcse*, *Varasd*, *Kulcsod*, *Hetény* [1212, 1292—7, 1332—5], *Várkony* [1292—7], *Kövesd*, *Belác*, *Zsemenye*, *Hird* [1292—7, 1332—5], Kovásséde, *Ormánd* [1292—7], *Marton* [1292—7], *Pereked* [1332—5], *Berkesd*, *Solyag* (Tolna), *Hajmáskér*, *Nevegy* (Pilis vm.) [1325] (a kiemelt nevek azonosíthatók; zárójelben a későbbi birtoklás adatai). A 41 faluban 1136 háznép (mansiones) szabad és szolga lakott: 200 vitéz (miles), akik szükség esetén a monostort őrizték s közülük 12 lovas (equites) kíséretet adott az apátnak — a nemes jobbágyok, ősei —; 156 lóval és 409 lóval és kocsival szolgálattevő (ministri), 110 szőlős (vinitores), 36 szántó (aratores), 12 méhész (apiarii), 20 „vasas" azaz vasbányász (tributarii ferri; a monostor egyik falujának neve *Vasas*), 50 halász (piscatores), 10 kovács (fabri), 6 kádár (preparatores vasorum ad cellarium), 12 esztergályos (tornatores), 9 pék (pistores), 10 szakács (coqui), 3 fazekas (figuli), 6 tímár (coriarii), 5 poroszló (pristaldi), 5 ötvös (aurifices), 8 ács (carpentarii), 3 molnár (molendinarii), 13 juhász (opiliones), 3 lovász (agazones), 3 kanász (subulci), 3 vendégellátó (ministri hospitum), 4 betegellátó (ministri infirmorum), 5 harangozó (pulsatores), 6 fürdős (balnearum servituti deputatis, quos a stuba stubularios vocare possumus); összeadva 1107. Ezek s más köztük lakók dézsmáját a monostornak adta s az apátságot a megyéspüspök alól kivéve közvetlenül az esztergomi érsek alá rendelte. Két királyi kápolnát (capellam . . . B. Petri, mon-o connexam) és Fehéregyházát (ld. ott) parochiájukkal. Két hetivásárt (forum) rendelt Pécsváradon; a Sz. Péter-egyház mellett (iuxta S. Petrum) vasárnapon és az alszegen (in vico inferiori) szerdán; ezek vámja a monostoré. XIII. század eleji beszúrások: az apát bíráskodási kiváltsága, a jövevények által (ex advenis) fizetett szabadok dénárja (liberorum denariorum) harmadának adománya, az erdők jövedelmének és a vámoknak (trib. porcorum seu arundinetorum) birtoklása, malom és halastó (piscina) építésének joga, az egyház földei között lakó nemesek és nemtelenek kiűzhetése, a vízvezeték (aque etiam conductu, qui omnes fr-um officinas circuiret) felépítése. Az adományozott egyházi kegyszerek után 15 könyvet említ és a lábasjószágokat sorolja fel: 120 ló, 84 tehén, 1464 juh, 137 disznó és 92 kecske. Ha az adománylevélnek vannak is korábbi feljegyzésre visszavezethető részei, egészében II. Endre korára jellemző. Kétes hitelű I. István azon másik levelének töredéke is, amely Szekcső (Bodrog vm.) határjárásában az apátság birtokát említi. 1057-ben Radó nádor az apátságra hagyott [Kölkeden] 3 halászt és 1 szántót. A XI. században birtokadományt tett Domoszló herceg (Marton, Fegyvernek Szolnok vm.), továbbá adott a Sz. Benedek-oltár elé egy ezüst táblát, egy ezüst úti oltárt és létesítette a Mindenszentek egyházát (eccl. in honorem OOSS.), melynek oltára alá temették. Innen később érintetlen testét kiemelve átvitték a Sz. Benedek-monostorba s a Sz. Kereszt oltár előtt temették el. I. László 200 háznépet (mansiones) adott a monostornak 5 faluban (Begey, Zamar, [Kun-] *Baja* (Bodrog vm.), *Dráva* [Rád 1171], *Medviz*) és két vásárhelyet [Medviz határában Haltón és Szombathely a Száva vidékén]; II. Béla pedig, aki üldöztetése idején az apátságban talált menedéket, a tolnai vásárvámot és 3 szőlőt. 1158-ban megállapították a pécsváradi apátnak a pécsi püspök által vitatott dézsmajogát a [pécsváradi] Sz. Péter és Mindszent kápolnára (ob capellas in honorem S. Petri et OOSS. consecratas), 12 falura (Hetény, Ormánd, Zsemenye, Dályok, Likitót [1292—7], Velente,

PÉCSVÁRAD A XIII. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN

1 Sz. Benedek bencés apátság
2 Sz. Péter templom
3 Mindenszentek templom
4 Hétfői vásárhely
5 Sz. Miklós templom
6 Szerdai vásárhely
7 Csigerkút
8 Gyulakút

..... Pécsvárad királyi polgárok lakta részének 1258-i körülhatárolása

Berkesd, Somlo, Marton, Nógrád, Szedlok és Gurumbona) és az apátság határain belül lakó vendégek, nemesek és nemtelenek tizedeire (decimas hospitum aliorumque nob-um sed et ignobilium). E 12 falu dézsmája 1294-ben mint a pécsi káptalant illető „váradi kés" merül fel (decimatio frugum et vini . . . v-e Nogfolu . . . nostra est, nobisque id est cap-o Quinqueeccl-si devoluta ab antiquo occasione et ratione cultelli nostri *Varadiensis* vocati, scil. pro decimis, quas nobis debebant 12 v-e mon-i *Varadiensis*), és külön egységként szerepel a pápai tizedlajstromban is. 1158-ban a Sz. Benedek-egyház Keresztelő Sz. Jánosról nevezett kápolnája, az adományleveleket őrző kamara (camera), az oklevelekkel és kegyszerekkel együtt leégett, míg a privilégiumok másolatai az apát kamarájában (in camera abb-is eiusdem mon-i) megmaradtak. Az apát és káptalanja 1212-ben perben állt a Hetényen lakó királyi serviensekkel. A monostor jelentőségét mutatja, hogy apátja többször pápai megbízottként szerepel (1215, 1218, 1225, 1236, 1238, 1332) és kiterjedt hiteleshelyi működést folytat főként Baranya vm. területén (ld. 1254-től). A pécsváradi apátság jogviszonyai a megszállás (descensus 1226) és a lovas jobbágyok lóval való szolgálata (1233) tekintetében mintául szolgáltak a pannonhalmi apátságnak is. 1233-ban a király 2000 zuan só megtartását engedi az egyháznak. A város részeit és lakosságát az 1258-i perből ismerjük meg, amely az apát és a polgárok között folyt. Az apát birtokolta a várrá kiépített monostor alatti Váralját, a polgárok pedig Váradnak Újpécs nevű részét, míg a kettő mellett fekvő Olaszfalva és 8 mansio peres volt. Az apát szerint ő telepítette be (congregasse) Olaszfalvát és ő rendelkezett itt falunaggyal (villicum), s Váraljához tartozott 8 újpécsi háznép (mans-es seu curiarum loca). Az újpécsi falunagy és polgárok (villicus et cives) szerint Olaszfalva velük egy szabadságot (libertate) élvezett, egy falunagy alatt állott és a 8 háznép nem Váraljához, hanem hozzájuk tartozott, amire bizonyításul felhozták II. Endre kiváltságlevelét. A megegyezéskor az apát átengedte a polgároknak Olaszfalut s a 8 háznépet, megjegyezvén, hogy ugyanazon szabadságnak örvendjenek, mint a monostor velük elkeveredve lakó jobbágyai és népei (iob-es et conditionarios mon-i ibidem mixtim collocatos), s megállapították Váralja és Újpécs határát: a-ep. Strig. 1258/259: . . . terminus v-e *Novo Pech* inc. a puteo, qui *Cheguercuta* vocatur . . . asc. superius . . . retro domum Greg-i f-i Thenes et transiens per qd. viam, per quam itur ad silvam . . . ad domum Jo-is f-i Lenguench, qui remanet in *Novum Pech* . . . desc. ad domum Vrbani de *Novo Pech* . . . ad domum Bok f-i Hotfyng . . . de *Novo Pech* . . . ve. Theutonicos ad puteum *Julakuta*, qui . . . sunt de *Novo-Pech* . . . desc. circumeundo ad v-m *Olaszfalua* . . . asc. superius ad eccl-m *S. Nicolai* . . . per transversum ad eccl-m OOSS. . . . ad domum Geo-i sac-is et sic discernitur *Novum Pech* a v. *Varallya* (I. h.). A *Cheguercuta* nevet fenntartotta máig a *Csigervölgy* (1926. Mecsek turista térk.). A monostor azon jobbágyai és népei, akik feljebb Újpécsen és lejjebb Olaszfalván laknak, birtokaikat, házaikat és udvaraikat (curias) szabadon tarthatják és az apáttól függnek. Az újpécsi hétfői és olaszfalvi szerdai vásár vámja és jövedelme az apáté. Ez utóbbi vásár megfelel az 1015-i oklevélben írt alszegen levő szerdai vásárnak. A városnak tehát kiváltságos német és olasz (vallon) telepesei is voltak; a helynevek és az 1292—97-i hospesnevek viszont magyar lakosságra mutatnak. 1280 és 90 között Lodomér érsek kiközösítette István apátot s helyére Simon zobori apátot nevezte ki, s egyidejűleg kérte Óvári Konrádot, hogy fogadja be [kéméndi] várába Simont addig, amíg székét el tudja foglalni. 1296-ban Váradi Péter mester egy, a Konrád népei által rablóktól elvett lovat (equum *alma hymu peeg* coloris) visszaadott. 1314-ben az apát és Óvári Konrád kiegyezett az egymásnak okozott károk tekintetében. 1316-ban Károly király, 1320-ban az alországbíró tartózkodott itt. A felsorolt falukon kívül birtokolt az apátság Evetes mellett (1215), bérletként Sarlóson (1224), Komlóson (1256, 1332—5), Máza mellett Szentlászlón (†1235), ahol a Sz. László-perjelség állt (1327), Nádasdon (1268 k., 1292—7), Vasas, Boda, Décsed, Váralja és Bicó helységben (1292—7), Babarc (1325, 1332—5), Káld, Fehéregyház es.

Szentiván faluban (1332–5). Az apátság jövedelmét 1332-ben 300 M-ra becsülték, s az apát 1332: 10 M-t (= 7 budai M. és 18 gs), 1337: 8 M. 23 gs. pápai tizedet fizetett. A Sz. Péter egyház papja 1333 II: 40, 1334 I: 30 báni, 1335 II: semmi; a Mindszent egyház (ld. 1320) papjai 1333 II: 40–40 báni, 1334 I: 9 gs., 1335 II: 40 báni pápai tizedet fizetnek. Az apátság mellett levő Sz. Péteregyházon és a Mindszent templomon kívül a városban állott a Sz. Miklós-templom is (1258). Nagy út vezetett Váradra Újfalu (+1058) és Danóc felől (+1235). – Ma kzs. Pécstől ÉK-re. Lampe 677: *Pecsvaradgya;* Lip: *Pécsvár* h., *Petschwar* g.; Hnt. 56: *Pécsvárad.* (Cs. II. 457, 465, 558; Gerecze 142; P. XII/B. 11; Genthon I. 266; Gállos Ferenc: Pécsvárad a XIII. században. Térkép, magyarázó szöveggel. Kézirat. 1957.)

Pellérd 1305 > 372: t. v-e *Pelerd* (Koller III. 114); 1305. V. 18: C. de Barana: Dat. in *Pelerd* (A. I. 96); 1332–5/Pp. Reg: Gallus sac. de *Pellarl*, *Pelerd*, Paul. sac. de *Pelerd*, Par. ≈. Paul. ≈ (Vat. 1/1. 236, 264, 274, 292, 312); 1336: p. seu v. *Pelerd*, in C-u de Baranya (A. III. 277).

[Kán nb.] László vajda birtoka volt, akitől per útján [1290 és 1302 között] Aba nb. Nekcsei Sándor fiai szerezték meg anyjuk leánynegyede fejében; 1336-ban felét Nekcsei Demeter leánya férjére, [Dorozsma nb.] Garai Pálra hagyta, másik fele Nekcsei Miklós fia Denké lett. 1305-ben Baranya vm. gyűléshelye. Papja 1332: 45, 1333 I: 30, 1333 II: 15 báni, 1334 II: 7 gs., 1335 II: 35 báni pápai tizedet fizet. Öszerő határosa É felől (1305). – Ma kzs. Pécstől DNy-ra. Lip: *Pellérd* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 516.)

Penna (Pinna) 1261/262: ad t-m nomine *Pynna* (Str. I. 460); 1308/321/325: p. *Penna*, in C-u de Barana (A. I. 144); 1321/325: p. *Penna* (Dl. 1726).

1261-ben Izsép határosa D felől, ekkor Chaba fia Máté birtoka. 1308-ban Tardi Miklós átadta vejének, Vasszegi Domokosnak, s 1321-ben a király Domokost megerősíti birtokában. – Izsép mellett D-re feküdt. (Cs. II. 516.)

Péntekfalva 1289/291: v. *Pentek ſolua!* (Dl. 1244!, F. V/3. 450) = 1289/347: v. *Pentuk ſolua!* (Dl. 87 210!).

Pélmonostor tartozéka volt, s ezzel együtt a király 1289-ben Lőrinc nádor fia Keménynek adta. – Pélmonostor vidékén fekhetett. (Cs. II. 516.)

Péra +1093/404: ad viam magnam que vadit ad *Peram* (Dl. 78 592, Z. I. 1); 1296: Morooth Nigri de *Peray* . . . nob-um C. de Barana (Dl. 1435, W. X. 229).

1296-ban Pérai nemes nevében szerepel. – Nyárád hamis 1093-i határjárása szerint Nagynyárádtól DNy-ra feküdt s nagy út vezetett oda. (Cs. II. 516.)

Perekcse ld. Pölöcske.

Pereked +1015/158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Perecud* (Vat. 1/4. 576) = +1015// XV: *Perkud* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12); 1332–5/Pp. Reg: Bogda sac. de *Perekuk*, Bada sac. de *Perekud*, Bodo de *Perecud* (Vat. 1/1. 283, 291, 316).

A pécsváradi apátság alapítólevele szerint I. István 1015-ben adta a monostornak. Az apátságé a XIV. században is, amikor papja 1333 II: 20, 1334 II: 20, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. – Ma kzs. Pécsváradtól DDNy-ra. Lip: *Pereked* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 516.)

Permán 1276: c. Alb. de *Perman* (Révay lt. Gyulay 1. 33, H. VI. 224); 1287, 1289/291: v. *Perman* (Dl. 1212, HOkl. 105; Dl. 1244, F. V/3. 450); é. n. [1290–1]: v. *Perman* (Révay lt. Gyulay I. 34; Uo. II. 10, W. X. 424); [1291 k.]: ≈. Hevm f. Mortunus de *Perman* (H VI. 376); 1299: v. *Perman* (Uo. 451); 1330: ≈ (Révay lt. Gyulay IV. 1); 1334: p. *Perman* in C-u de Barana in vicinitate t-e mg-rum Nic-i et Corrardi f-rum c-is Jac-i *Gyula* vocate a pt. Mer. (Uo. IV. 5); 1335: v. *Perman*, in C-u de Baranya (Uo. IV. 8).

1275-ben nemes nevében tűnik fel. 1287–89-ben IV. László, mint a magtalanul elhalt Balog (Sinister) Miklós birtokát Lőrinc nádor fia Keménynek adta. 1290 u. az egész

falu hatalmaskodott Gyulán. 1299-ben az országbíró a károsult Óvári Konrádnak ítélte. Bár 1330-ban Óvári Konrád unokái kezén levőnek mondják, 1334-ben mégis Cseményi Kemény fia Konrád adta zálogba 30 M-ért Óvári Jakab fia Miklósnak, akinek gyulai birtoka mellett D-re esett, 1335-ben pedig végleg eladta neki s határát leírták: Conv. Warad. 1335: ... in medio 2 v-rum scil. *Vg* et *Perman* iuxta fl-m *Hudus* ab a-e *nyarfa* a pt. Or. ... ve. Occ. ad 1 foss. ... ad ... Occ. ad a-em *oltuan kurtuely* ... a. piri que est iuxta viam per quam itur de *Perman* in *Vgh* ... refl. ad pt. Aq. ... a. *scilfa* ... sep. t-m *Perman* a p-e *Sedfeu* ... in vicinitate ipsius p-is *Sedfeu* ... a. il. ... in silva ... per eandem silvam ad pt. Occ. ... ad 1 vallem ad t-s arabiles ... a. il. ... per eandem vallem ad pt. Mer. ... a. il. ... ad 1 viam magnam ... sep. a vicinitate p-is *Sedfev* ... per eandem viam magnam ve. Occ. ... ad 1 vallem et in latere eiusdem vallis ... ve. Occ. ... a. *magal* ... a pt. Mer. pertinet ad v-m *Vgh*, ... a pt. Sept. pertinet ad *Perman*. Ibi capit vicinitatem p-is *Thothvolgh* ... ad Aq. ... iuxta silvam quercus ad 1 antiquam viam que exit de *Thot volgh* ... a. *magal* ... sep. a *Thotvolgh* et capit vicinitatem p-is *Beran* ... ve. Aq. ... a. quercus ... iuxta viam magnam per quam itur in *Pech* ... per eandem viam refl. ve. Mer. in vicinitate p-is eiusdem mg-i Nic-i ... a. *scilfa* ... salit viam ve. Or. ... a. *scil*, que a. sep. p-em *Perman* et p-em *Kys Gyulad* ... ad fl-m *Hudus* ... per medium eiusdem fl-i *Hudus* ve. Mer. ad priorem m-m ... (I. h.). — Birján és Gyula mellett D-re feküdt, ahol az 1866. és 1913. kataszt. térk. *Pirman* dűlőt tüntet fel Birján határában DK-re. (Cs. II. 516.)

Peszéri ld. Pőszéri.

Petend ld. Pőttend.

Peterd 1. Krassó- *1227/443: Pet. f. Phil-i de v. *Peter* (Dl. 64 764, W. VI. 440); 1296: p. *Peterd* ... in qua eccl. in honorem S. Elisabeth fundata esse dicitur, in C-u de Barana (Dl. 1448, F. VI/2. 29); 1330: v. *Peturd* (A. II. 491—2); 1332—5/Pp. Reg: — — — de *Peterd* de *Barassa* [ɔ: *Karasso*], Jo. sac. de *Petrud*, *Peturd* circa *Karasso* (Vat. I/1. 239, 275, 295). — **2. Szekcső-** 1267/380: t-m ... mon-i Saxardiensis *Peturd* vocatam in C-u de Baranya, ... t-e c-is Bodur *Peturd* vocate (Eszterházy lt. Erd. Múz., W. III. 172—6); 1293: Budur f. Budur de *Peturdy* (Dl. 1365, W. XII. 544); 1332—5/Pp. Reg: — — — *Stogandu*, Jo. sac. de *Peturd*, *Petuurd!*, *Peturd* circa *Zeuchew* [ɔ: *Zekchew*] (Vat. I/1. 239, 265, 275 [vő. Arch. Vat. Collect. 183. fol. 90. b col. II!], 295). — **3. Nemes-** *1276: Bolosey de *Peturd* (Dl. 86 845, W. XII. 186); *1283: c. Bolosey f. Bolosey de *Peturd* (Dl. 67 679); *é. n. [1276—83]: Bolosey de *Petherd!* (Révay lt. Gyulay I. 24!, W. X. 432); 1332—5/Pp. Reg: Jo. sac. de *Petund*, *Peturd*, *Peturd nobilium* (2×), *Peterd* (Vat. I/1. 239, 266, 275, 295, 310). — **4.** 1299: citavit Val-m de *Peturd* et cognatum suum Philpus f-m Dom-i in v. eorum *Peturd* (Dl. 1533, W. XII. 643); *1330: Ben. f. Ereus de *Peturd* (Dl. 2631, A. II. 473); 1332—5/Pp. Reg: Paul. (sac.) de *Peterd*, Nic. sac. de *Peturd*, Pet. de *Peturd*, Paul. de *Peturd*, Pet. de *Peturd* (Vat. I/1. 238, 275, 285, 294, 309). — **5.** *1296: Dion. f. Ben-i de *Peturdy* (Smič. VII. 242); 1324 > 344: uxor Jac-i f-a Jo-is f-i Zeuren de *Petherd*, Val. de *Petherd* (Dl. 87 161); 1327 > 372: Marg. ... rel. Vitha Thobiae dicti de *Patard* una cum Petro f-o suo (F. IX/7. 328); 1330: Nic-o f-o Iwanka, Greg-o f-o Vethe, Gertus f-o Marcus, Paulo f-o Iwanka, Beke f-o Obolman, Beke f-o Leustah, Petro f-o Sceryn, Dom-o f-o Cristen nob-bus de *Petera* (A. II. 470); 1332—5/Pp. Reg: Jo. (sac.) de *Peturd*, Jac. sac. de *Peturd*, Jo. de *Petura* (Vat. I/1. 237, 274, 293).

1. Kérdéses, hogy idevaló volt-e azon Péteri Péter, aki 1227-ben Krassó vidéki ügyben poroszló. [Véki] Pál fiainak Krassó melléki birtoka volt, melyet III. Endre 1296-ban hűtlenség miatt elkobzott és Andronicus veszprémi prépostnak adott Sz. Erzsébetről nevezett templomával együtt. Ennek ellenére 1330-ban is a Vékiek osztoznak rajta.

A felező határ: Cap. Quinqueeccl. 1330: . . . a fenestra super altaris eccl-e pro m. signata . . . per medium eiusdem eccl-e S. Petri et exit super campanile . . . ve. Occ. . . . per ipsam v-m . . . ve. Aq. desc. . . . in ortu cd. ho-is . . . dumus salicis . . . desc. ad fl. *Karasou* . . . in medio ipsius aque . . . contra cursum ipsius aque . . . a. salicis . . . in medio ipsius aque . . . transit ipsam aquam ve. Occ. . . . in qd. semitam . . . per t-s arabiles . . . ad qd. magnam silvam . . . cca. ipsam semitam . . . a. silicis (!) *thulfa* dicta . . . (I. h.). A K-i és É-i fél Páléké; a D-i és Ny-i fél János fiaié lett. A templomot, melyen a határ átmegy, itt Sz. Péterről nevezik, ellentétben az 1296-i adattal. Papja 1332: 10, 1333 II: 10 báni, 1334 II: — pápai tizedet fizet. — Ma hn. a Krassó mellett Bodolya és Márok között. 1937. térk: *Potarda Thal.* — **2.** Egy része a XII. század végén élt Becsegergely nb. Both! birtoka volt, aki feleségének adta hitbére és jegyajándéka fejében, ez pedig a szekszárdi monostorra hagyta III. Béla engedélyével. A tatárjárás alatt elpusztult, még 1267-ben is puszta, csak egy B. Szűzről nevezett kápolna volt benne s lakatlan erdő tartozott hozzá (adhuc ante tempus insultus gentis Tartarice vacuam et desertam ac habitatoribus penitus destitutam, nullam aliam utilitatem preter qd. parvulam capellam in eadem t. *Peturd* sub honore B. V. M. constructam et preter silvam desertam in se continentem); földje 20 ekére való (usui 20 aratrorum). 1267-ben az apátság eladta 54 M-ért és egy 6 M-t erő szekszárdi szőlőért Pousa fia Budur ispánnak, a nádor albírájának. Ugyanekkor Peterd D-i részét a Peterdi nemesek bírták. Az eladott föld határa: Conv. Warad: 1267/380: . . . ab Or. in capite cd. sicce vallis, inter valles processus . . . ad Aq. a capite cd. putei *Chabakuta* . . . ubi sunt 3 m-e . . . capitales prope 4 a-es *magyal* . . . t. mon-i Saxardiensis *Kuesd* vocata et t. c-is Dyon-i f-i Petri *Felwrus* . . . t-m *Felvrws* ab Or. remanentem . . . ve. Mer. ad lacum *Gyoznoufertes* vocatum, in quo laco aqua pluvialis stagnare consuevit, . . . t. *Felwrws* . . . ve. Occ . . . t-m *Felwrws* a Mer. remanentem . . . ad qd. foss. longum *aruk* dictum . . . t. *Felwrws* . . . iuxta ipsum foss. . . . t. *Felvrws* a Mer. . . . ve. Occ. desc. ad qd. nemus in valle . . . assc. ad qd. *berch* . . . 3 m-e . . . vicinitas t-e *Felvrws* vocate terminatur et adiungitur . . . vicinitas t-e Geo-i f-i Nic-i de *Peturd*, Nic-i et Petri f-rum eiusdem etiam *Peturd* vocate a Mer. existentis . . . desc. per t-m arabilem ad vallem et iuxta t-m Geo-i et f-rum suorum a Mer. remanentem inter a-es fructiferas . . . ve. t-m *Zapud* . . . ad Occ. assc. per locum *Zurdukut* vocatum . . . in capite ipsius *Zurdukut* . . . iuxta t-m Geo-i . . . ve. t-m *Zapud* ad Occ. . . . ad 3 m-s t-eas angulares, ubi relinquitur vicinitas t-e Geo-i . . . et t. Petri ac Nic-i f-rum Leust-i *Zapud* vocata, sita ab Occ. inc. tenere vicinitatem cum t. c-is Bodur . . . iuxta t-m *Zapud* ab Occ. . . . decl. ve. Sept. . . . per foss. qd. *aruk* dictum . . . t. *Zapud* ab Occ. . . . ve. Sept. . . . ad 3 m-s t-eas angulares . . . t-e *Zapud* . . . vicinitas illic terminatur, altera t-e mon-i de Bata *Apaty* vocate . . . in modico attingit et silve regali *Mooragy* nuncupate . . . relinquendo vicinitatem t-e *Apaty*, in vicinitate silve *Moraag* ab Aq. remanentis . . . ve. Or. . . . silvam *Moraag* . . . desc. in vallem ve. Or. iuxta silvam *Morag* ab Aq. sitam . . .ve. Or. . . . asc. in montem sive *berch* in vicinitate silve *Moraag* ab Aq. . . . ve. Or. . . . in fine eiusdem *berch* . . . silvam *Moraag* . . . ve. Or. . . . silvam *Morag* . . . ve. Or. . . . ad 3 m-s t-eas angulares iuxta qd. foss. *aruk* vocatum . . . silvam *Morag*, cuius vicinitas illic term. . . . t-m *Kuesd* . . . cum qua inc. tenere vicinitatem . . . in qd. vallem ve. Or. . . . t. *Kuesd* . . . assc. ve. Or. ad finem cd. gracilis *berch* iuxta t-m *Kuesd* . . . ve. Or. saliendo qd. tenuissimam *berch* . . . asc. qd. *zurduk* vel *horhag*, transito ipso *horhag* . . . t-e *Kuesd* . . . ve. Mer. . . . iuxta vallem . . . ve. Mer. . . . *Kuesd* illic ab Or. relinquendo . . . iuxta t-m *Kuesd* ve. Mer. . . . ad 3 m-s capitales . . . (I. h.). 1293-ban a vevő Peterdi Budur fia Budur szerepel fogott bíróként. Papja 1332: 1 ferto, 1333 I: 35, 1333 II: 11 báni, 1334 II: — pápai tizedet fizet. — Mórágy mellett D-re, Kövesd psz-tól DNy-ra feküdt, kb. ott, ahol ma Leperd psz. van. — **3.** Kérdéses, hogy azonosíthatjuk-e az Óváriak ügyei kapcsán szereplő Peterdi Bolosey (1276—83) faluját Nemespeterddel, melynek

papja 1332: 40, 1333 I: 30, 1333 II: 18, 1334 II: 1 gs., 1335 II: 25 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől DK-re. Lip: *Peterd (Magyar-)* h.; Hnt. 56: *Peterd*. — **4.** Az idevaló Peterdieket 1299-ben a Kórogyiakkal szemben idézik meg; Benedek 1330-ban Kán nb. Siklósi Péter eskütársa. Ezzel azonosíthatjuk a pápai tizedlajstromban Siklós körüli egyházakkal együtt szereplő Peterdet. Papjai 1332: 11 pondus, 1333 II: 20, 1334 I: 4, 1334 II: 35, 1335 II: 15 báni pápai tizedet fizetnek. — Ma kzs. Siklóstól DK-re. Lip: *Petárda* h.; Hnt. 26: ≈, J. *Baranjsko Petrovoselo*. — **5.** Kisnemesek faluja; 1330-ban 8 eskütárs került ki közülük. Papja 1332: 10, 1333 II: 6, 1334 II: 5 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Szigetvártól K-re. Lip: *Peterd (Kis-), (Nagy-)* h.; Hnt. 56: *Botykapeterd, Nagypeterd*. (Cs. II. 516).

Péterfalva 1289/374: v. *Peturfolua* (Niczky lt. 95).

Kostaton tartozéka. A Haraszt nb. Sebestyén fiainak 1289-i osztozásakor Jakab kapja. — Ma psz. a Dráva D-i partján Gat mellett ÉNy-ra. 1913. térk: *Petrovo selo*.

Petre 1296/296, 1296: v. *Petre* (Révay lt. Gyulay II. 32, W. X. 213 és HOkl. 152); 1316: v. *Petre*, in C-u de Barana (A. I. 395); 1330: v. *Petre* . . . cum medietate eccl-e S. Nicolai conf-is constructe . . . cum 2 mol-is (Révay lt. Gyulay IV. 1); 1332—5/Pp. Reg: — — — de *Petis*, Laur. sac. de *Petre* (3×) (Vat. I/1. 239, 266, 276, 295).

Győr nb. Óvári Konrád birtoka, melyet 1296-ban [Kórogyi] Fülöp elpusztított. Utóbb Héder nb. Henrik fia János foglalta el, de 1316-ban a király visszaadta Konrád unokáinak, akik 1330-ban kettéosztják Sz. Miklósról nevezett templomával, míg 2 malmának jövedelme közös marad. Papja 1332: 1 ferto, 1333 I: 40, 1333 II: 20 báni, 1334 II: — pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Siklóstól ÉK-re. Lip: *Péterd (Rácz-)* vel *Ráczpetre* h.; Hnt. 56: *Újpetre*. (Cs. II. 517.)

Piliske ld. Pölöske.

Pinna ld. Penna.

Piski (Püspöki) é. n. [1177]/500 k: v. *Pyspeky* (Dl. 36 893).

Nevéből következtethetően püspöki birtok volt. 1177-ben a kémesi uradalom határosa. — Ma kzs. Siklóstól Ny-ra. Lip: *Piski* h.; Hnt. 56: *Drávapiski*. (Cs. II. 517.)

Pócsa (Polcse) 1332—5/Pp. Reg: Laur. (sac.) de *Polche, Pulche*, — — — sac. de *Poche*, Laur. (sac.) de *Pelethe* (Vat. I/1. 266, 285, 296, 309.)

Papja 1333 I: 15, 1334 I: 5, 1334 II: —, 1335 II: 8 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Siklóstól ÉK-re. Lip: *Pócsa* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 518.)

Pogány 1181: v. *Pagan* (Dl. 22, Fejérp: III. Béla okl. 29); é. n. [1290 k.]: Jo. et Iuan de v. *Pagan* (Str. II. 474); 1332: eccl. domini ep-i [Quinqueeccl-sis] in v. *Pagan* (Révay lt. Gyulay IV. 12); ≈ de v. *Pagan* (Uo. II. 37); 1332—5/Pp. Reg: — — de *Bogan*, And. sac. de *Pugan, Pagan, Pokan, Pagan* (Vat. I/1. 239, 266, 285, 295, 309).

1181-ben Szeles (ma Udvard) határosaként tűnik fel. 1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között Pogányiak szerepelnek. A pécsi püspökségé; 1332-ben a püspök tiltakozik, hogy [Gyulai-Kéméndi] Jakab fiai 1329-ben a pogányi templomban levő javait elvitték. Papja 1332: 26, 1333 I: 25, 1334 I: 28, 1334 II: 40, 1335 II: 25 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől D-re. Lip: *Pogány* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 518.)

Polc é. n. [1177]/500 k: *Pulch* (Dl. 36 893).

A kémesi uradalom egyik faluja, az aradi prépostság birtoka (1177). — Ma egy dn. Kémes határában a falu mellett ÉNy-ra. 1886. kataszt. térk: *Policza*.

Poroszló é. n. [1286 k.]: Ipolit., Oliver. de *Puruslou !*, Alex., Val. et Lad. de eadem (Dl. 25 761!, W. XII. 448); 1296: Jac. sac. eccl-e de v. *Poruzlou* (Dl. 1435, W. X. 231); *1309/Pp. Reg: Paul. Valentini de *Porislo* (?) presb. (TT. 1889. 414); 1330: mg-o Petro

f-o Laur-i, St-o f-o Jo-is de *Puruzlou*, Nic-o Nigro de *Puruzlou* (Dl. 2631, A. II. 473); Greg. f. Alex-i de *Porozlou* (Dl. 99 919).

A Poroszlai nemesek 1286 k. tűnnek fel; vérdíj révén jogigényük van Sári birtokra. Papja 1296-ban a pécsi káptalan kiküldött embere; 1309-ben a pécsi püspökség ügyében tesz vallomást. 1330-ban tanúskodó nemesek nevében szerepel. — Ma hn. Siklós mellett DK-re. 1892. térk: *Nagy poroszló;* Hnt. 56: *Poroszlóidűlő*. (Cs. II. 518.)

Pölöcske (Perekcse) 1287, 1289/291: v. *Perekche!* (Dl. 1212, HOkl. 105; Dl. 1244!, F. V/3. 450).

A szársomlói vár tartozéka s Balog (Sinister) Miklós birtoka volt, 1287—89-ben vejének, Lőrinc nádor fia Keménynek adta a király. — Villány mellett D-re feküdt, ahol a Korabinszky Atlasz *Pölöcske* psz-t tüntet fel; az 1926. térk. szerint *Peleska* erdő. (Cs. II. 516.)

Pölöske (Piliske) 1332—5/Pp. Reg: Blas. (sac.) de *Pyliske* (Vat. I/1. 309).

Papja 1335 II: 8 báni pápai tizedet fizet. — Bél (Egyházbér) után említik. Ma kzs. Pécstől É-ra. Lip: *Pölöske* h.; Hnt. 56: *Mecsekpölöske*.

Pöszéri (Peszéri) 1311: t. seu p. in *Pezery* iuxta Okur (Smic. VIII. 277).

Nevéből következtethetően királyi pecérek földje lehetett. 1311-ben Szegedi Egyed es József liai Pöszérin levő földjüket tartozékaival (cum nemoribus, pratis, t-is arabilibus, loco sessionali et portionem . . . in qd. mol-o in fl-o *Okur*) eladták 5 M-ért [Szentgáli-Németi] Ambrus fia Jakabnak. — Ma psz. Kacsota határában D-re. 1883. térk: *Peszéri mjr.;* Hnt. 56: *Pöszéripuszta* és Szentdienes határának ÉK-i sarkában: 1855. kataszt. térk: *Pöszer*. (Cs. II. 516; Foll. 317.)

Pöttend (Petend) 1330: p. *Petend* (Dl. 2631, A. II. 472—3).

1330-ban a királyi földek visszavételekor (nomine t-e conditionarium regalium) e vették Kán nb. Siklósi Pétertől, az országbíró azonban visszaítélte neki. — Ma hn. Szerdahely és Márfa között. 1892. térk: *Pöttent lgl.;* Orm. Szót: *Pöttend* hn. Szerdahely határában. — Egy másik hasonló hn. Gilvánfa határában Ny-on: Kataszt. térk. 1852: *Pöttend, Pöttend láza*, 1882: *Pöttendi*. (Cs. II. 516; Foll. 312.)

Pulch ld. Polc.

Püspöki ld. Piski.

Rád (Dráva) é. n. [+1077—95]> +1158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: pr. *Drawa* (Vat. I/4. 579) = [+1077—95]//XV: *Draua* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12); [1177]/500 k. cum populo S. Benedicti (Dl. 36 893).

I. László király 5 birtokon 200 háznépet (mansiones) adott a pécsváradi apátságnak. Ezek egyike a Dráva síkságán feküdt, s határát állítólag még I. László oklevele után így írták le: *Drawa (Draua)* ab Or. term. *Apattoa (Apathaua)* et *Edelenfoka (Hedelenfoka);* a Mer. *Sasustov (Sasustou)* et inter 2 vias *Radatorla (Radtorloua)* et *Narag (Naragh)* et *Fecherech (Felthereth)*. Item *Radatorla (Radtorloua)* ex parte *Kemus;* ab Occ. *Nogvt (Nogotu)*, a Sept. *Mecler (Meeler)*, *Surmam (Sumun) matris hyda (chida)* et *Bul (Bil)* per pontem *Radonis (Radom)* usque ad *Apattoa (Pathan)*. (I. h., zárójelben a XV. századi másolat valtozatai.) A birtokon levő Rádtarlója és Radó hida hn. a falunak nevet adó Rád ~ Radó nevét tartotta fenn, aki azonos lehet az 1057-ben a megyében birtokos Radó nádorral. A határjárásban szereplő *Sasustov* ma *Sárostó* (1892. térk.), a *Fecherech* ma *Fejér rét* (1884. kataszt. térk.); *Kemus* ma *Kémes*, *Surman* 1257-ben *Salman* föld (ld. ott), a *Bul* az újkori *Bo* folyó (ma Tüskés csatorna). E határjelekből megállapítható, hogy meglehetős pontossággal követi Rád mai határát. A kémesi uradalom 1177-i határjárásában szintén Sz. Benedek, azaz a pécsváradi apátság birtokának mondják. — Ma kzs. Sikiostól Ny-ra. Lip. térkép: *Rád;* Hnt. 56: *Rádfalva*. (Cs. II. 518.)

Radvány 1299: p. *Rodouan!*, ultra Drawam (Dl. 1537!, W. X. 329–30); 1311: p. *Raduan*, in C-u Barania (Dl. 1792, A. I. 242); 1332–5/Pp. Reg: Gunterna sac. de *Roduuan*, Em. sac. de *Raduan* (3×), *Radvan*, *Erradwan* (Vat. I/1. 244, 270, 281, 289, 300, 313).

Az Aba nb. Lipóciak bírják már IV. Béla idejében; az 1299-i osztozáskor Szentmihállyal együtt Péter fiai kapják (1299, 1311). Papja 1332: 72 báni, 1333 I: 20 gs., 1333 II: 9 gs., 1334 I: 48 báni, 1334 II: 10 gs., 1335 II: 15 gs. pápai tizedet fizet. — A Dráván túl, Krassó, Császár, Keresztúr, Szombathely, Szeglak és Újlak között sorolják fel. 1521-ben Rétfaluval együtt iktatják a lipóczi Keczereket birtokába. (OL. Kam. lt. Benignae Resolutiones 1051.) — Helyét nem ismerjük. Cs. Szeglak körül keresi; Bösendorfer Selce psz. mellett, Radolin Šuma erdőnévben (Cs. II. 519; Bösendorfer 116).

Rahóca (Raholca) +1228/383/407: p. nob-um de *Rahulcha* Bogonow vocata (Dl. 145, Smič. III. 321) = +1228/423: ≈ *Raholcha* Bagonou vocata (H. VIII. 22); 1250/272/392: in viam magnam que desc. de *Rohouicha!* (Dl. 33 707!, Smič. IV. 436); 1258: p-es Ilsowa et *Rohocha* (Dl. 475, W. XI. 444); p-es Ilswa et *Rohocha!* (Révay lt. Gyulay I. 23!, W. VI. 487); 1281/364: in commetaneitate t-rum mg-i Achonis . . . *Ruhocha* vocatarum, . . . magnam viam, per quam itur in *Ruhocha* (Dl. 100 094, Reg. Arp. 3104); 1317/XVI: super facto *Roholtza*, . . . p-em . . . Wilio vocatam circa Drawam . . . in territorio *Roholcza* existentem (F. VIII/2. 139–40); 1321: mg-o Jhoene castellano de *Rohoncha* (A. I. 598); 1323: Jo. f. c-is Ben-i pincerna domine regine c. de Wereuche et castellanus de *Rohocha* ~ *Roholcha* (Z. I. 230–1); 1325 [ɔ: 1365]/414: mg. Lewkus dictus Thoth f. Jac-i de *Roholcha* (Dl. 2339); 1329: mg. Thomas de Karthal castellanus de *Roholcha* (Smič. III. 152); 1332–5/Pp. Reg: Cosmas sac. de *Roholtan*, Thom. (sac.) de *Rocholka* (Vat. I/1. 241, 268).

[Győr nb.] Poth nádor birtoka volt Jósvával együtt; 1228 táján leányait férjhezadván [Geregye nb.] Pálhoz és [Csák nb.] Csák fia Istvánhoz, leánynegyedként velük adta e két birtokot. 1258-ban [Győr nb.] Óvári Konrád örökjogon követelte vissza, de a király Pál és István javára ítélt. 1281-ben [Geregye nb. Pál fia] Acho mester kezén van Dráva-menti tartozékaival [Bogonó, Villyó] együtt. 1311 e. Csák nb. [Újlaki] Ugrin bírta, s tartozékai közül Villyót Maran fia Zenának adományozta; 1317-ben pedig Ugrin fia Miklós és anyja az adományt megújítja Maran fia András számára, mert ez Rahócára vonatkozó oklevelüket visszaszerezte nekik. Ekkor azonban már nem volt a kezükön a birtok s a rajta levő vár. A környék várai már korábban a Héder nb. Henrikfiak kezébe jutván, Károly király 1316-ban hadat vezetett a Henrikfiak ellen Tolna és Baranya megyébe és sereget küldött a Dráván-túli várak elfoglalására (A. I. 363, vö. Kar: MNemz. II. 157). 1316 után királyi várnagy igazgatja, aki olykor Verőce vm. ispánságát is viseli (1321, 1323, 1329), s csak 1357-ben adja át I. Lajos király [Újlaki] Tót Lőrinc fiainak. Kont Miklós nádornak és Lőkösnek, Jakab fia Tót Lőkösnek és János fia Ugrinnak (Száz. 1870. 153). Ilyen módon a Raholcai Tót Lőkösről szóló oklevél 1325-i dátumát 1365-re kell javítanunk. A pozsegai esperességhez tartozó egyházának papja 1332: 20, 1333 I: 40 báni pápai tizedet fizet. — 1250-ben a pozsegai Fulkóanyjafölde határjárásában említik az innen jövő nagy utat. Lázár deák 1528-i térképén: *Rahocza;* ma kzs. Našice mellett Ny-ra. Lip: *Orahovicza* cr., *Orahovica* ill., *Orowitz* g.; Hnt. 13: *Orahovica*. (Cs: Körösm. 56, 105.)

Rászló 1227/443: quosdam de gen. Moyz! scil. . . . Razlov . . . (Dl. 64 764!, W. VI. 440); 1330: t. seu p. *Razlou*, v. *Razlo* (A. II. 492, 494).

Névadója az 1215-ben szereplő Majs nb. Rászló lehet; a nemzetség birtoka volt a szomszédos Kisfalud is. 1330-ban Véki Pál és János fiai kettéosztják az alábbi határ mellett: Cap. Quinqueeccl: 1330: . . . ab Aq. in medio v-e . . . transeundo ipsam v-m per latitudinem . . . ve. Mer. circa aquam *Karasou* . . . a. salicis . . . (I. h.). K-i fele Páléké,

a Ny-i János fiaié lett, míg a hozzá tartozó szigetek közösek. — Márok és Kisfalud között feküdt. (Cs. II. 519.)

Regenye é. n. [1230]/231: t. *Regna* (Dl. 168, W. XI. 225); 1305 > 372: t. *Regenye* (Koller III. 114); 1332—5/Pp. Reg: Aciron (sac.) de *Rechena*, Aron ~ Aaron sac. de *Reguna* (4×), Aaron de *Reguena* (Vat. I/1. 237, 264, 273, 283, 293, 313).

1305-ben a [Monoszló nb.] Ócsárdiak birtoka. Ekkor Öszerő, 1230-ban Szilvás határosa. Papja 1332: 30, 1333 I: 40, 1333 II: 12, 1334 I: 12, 1334 II: 10, 1335 II: 12 bánj pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől DDNy-ra. Lip: *Regenye* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 519.)

Rékas 1227/443: *t. *Ruecos!* (Dl. 64 764! és Mednyánszky lt., W. VI. 441); 1289/291: v. *Rykas!* (Dl. 1244!, F. V/3. 450).

Majs (Moyz) nb. Perekw, Razlov és Lőrinc birtoka volt; 1215-ben kárpótlásul kényszerültek átadni Konstantin fia Jánosnak, aki rögtön továbbadta Vék és Bán falukkal együtt 156 M-ért Máté fia Pálnak. 1227-ig a baranyai serviensek kétszer megkísérlik visszaszerezni Majsmonostorának, de a nádor ellenük ítél. 1289-ben a szársomlói uradalom tartozéka, s IV. László, mint a magtalanul elhalt Balog (Sinister) Miklós birtokát, Lőrinc nádor fia Keménynek adta. — Baranyavár vidékén feküdt. (Cs. II. 517.)

Remetefalva ld. Nakfalva.

Rend 1264: v. *Rend*, in C-u de Barana! (Dl. 559!, F. IV/3. 199); 1294: Thom. de *Rend* (Dl. 1395, W. X. 164); 1296: c. Thom. f. Ben-i de *Reend!* (Dl. 1435!, W. X. 229); 1296/374: c. Thom. de *Rend* (Niczky lt. 95).

IV. Béla 1264-ben Kemény fia Lőrinc országbírónak adta Hencse és Letnek falukkal együtt. Rendi Tamás, aki 1296-ban Hidvég birtokosa, tanúként szerepel. — Hencse vidékén fekhetett. (Cs. II. 520.)

Rendekszentgyörgy ld. Szentgyörgy I.

Rétfalu 1289/374: p. *Retyfolu* (Niczky lt. 95).

A kostatoni uradalom tartozéka. A Haraszt nb. Sebestyén fiainak 1289-i osztozásakor Jakab kapja. — Ma Eszék része Ny-on. Lip: *Rétfalu (Magyar-* et *Német-)* h.; Hnt. 13: *Rétfalu-Retfala;* INM. 51: *Eszék (Osijek)* elővárosa. (Cs. II. 520.)

Rév 1332—5/Pp. Reg: Pet. (sac.) de *Bon*, *Rev*, Nic. (sac.) de *Raw* (Vat. I/1. 239, 295, 310).

Papja 1332: 50 báni, 1334 II: 1 gs., 1335 II: 15 báni pápai tizedet fizet. — Ma psz. Karancs és Keskend között. 1928. térk: *Rév puszta;* Hnt. 44: *Karancsrév.* (Cs. II. 520; Foll. 298.)

Románfölde 1326: p. *Romanfolde* in Wrman (Dl. 67 695); t. *Rumanfeuldy* (Dl. 67 696); 1331: t. *Romanfeulde* in Wrman (Dl. 67 704).

Névadója, Nagyvátyi Román, a XIII. század közepén élt. 1326-ban Román fia János liai, Jakab és Tamás 10 dénár M-ért eladták Gerdei István fiainak. Ezt követően [Németi] Ambrus fia Jakab fiai tiltották Gerdei István fiait a föld használatától, de 1331-ben is a Gerdeiek bírják, midőn Herranth fia Miklós és Chabaka fia János hatalmaskodott rajta, ámbár megállapított határ volt köztük. — A Herranth nevét őrző *Hernádfa* 1929-ig kzs. Sumony mellett K-re; a Chabaka nevét fenntartó *Csoboka* psz. Mónosokor határában ÉK-re fekszik (Lip; 1883. térk.; Hnt. 56) és dn. Okorág mellett K-re: *Csoboka* (1886. kataszt. térk.). E kettővel tőszomszédos: Lip: *Ranádfa* vel *Ronátfa* h.; Hnt. 56: *Ronádfa*, amely 1929-ben *Hernádfá*val egyesült *Gyöngyfa* néven. Ezzel esetleg azonosítható Románfölde.

Rozon 1251/328/374: v. *Bozon* (Niczky lt. 95) = 1251 > 377: v. *Rezen* (Uo. 98); 1256 [o: 1266]: v. *Rozun!* (Uo. 4!, H. IV. 36).

A Haraszt nb. Miklós bán fiainak osztozásakor Miklós, Salamon és Vajda kapja (1251, 1266). — A Dráván-túli Geredistye és Ebres között sorolják fel; ezek vidékén fekhetett.

Ság 1251/328/374: v. *Saagh* cum eccl. lapidea, mol-o et cum turri 100 M-rum constructa ac estimata (Niczky lt. 95) = 1251 > 377: v. *Sagh* ≈ (Uo. 98); 1256 [ɔ: 1266]: v. *Saag* ≈ (Uo. 4, H. IV. 36); 1281/364: Ben. f. Nic-i de *Sagy* (Dl. 100 094, Reg. Arp. 3104); 1289/374: Ben. f. Nic-i de *Saagh* (Niczky lt. 95); 1296: t. Ben-i f-i c-is Nic-i . . . de *Saagh!* (Dl. 1435!, W. X. 229, 231); 1296/346/408: v. Saagh, . . . in magnam viam de *Saagh* decurrentem ad eccl-m B. Marie de Luka, . . . in commetaneitate mg-i Ben-i [f-i c-is Nic-i] de *Saagh* (Dl. 1437, Smic. VII. 232—3); 1325: Nic. f. Ben-i . . . de *Sagh*, . . . Ben-m . . . semper de *Saagh* et non de Zueyboch appellari . . . (A. II. 176); 1330: And. f. Ben-i de *Saag* (Dl. 99 919); 1332—5/Pp. Reg: eccl. de *Sach* vacat (Vat. I/1. 244).

A Haraszt-nem birtoka. 1251-ben és 1266-ban Miklós bán fiainak osztozásakor Miklós, Salamon és Vajda kapja. Ekkor kőből épült templom, malom és 100 M-t érő torony állott rajta. A már 1281-ben is szereplő Sági Benedek 1296 e. a Sággal Ny felé határos Geredistye-Hídvég birtokot leányával együtt átadta Rendi Tamásnak, de újból elfoglalta tőle, míg 1296-ban kényszerült visszaadni neki. Földje K-ről Franceusfölde-Zevejboggal határos. Benedek fia Miklós 1325-ben főbenjáró ügyben elmarasztaltatván az országbíró nyomozást rendelt el, hogy apját, Benedeket Ságinak vagy Zevejboginak nevezték-e. Testvére, András 1330-ban baranyai tanúk között szerepel. A pápai tizedlajstrom szerint plébániája betöltetlen. — Ma kzs. Valpó mellett DK-re. Lip: *Ság* vel *Ságh* aut *Saágh* h., *Shag* ill.; Hnt. 13: *Šag*. A középkori kzs. azonban nem a mai falu helyén, hanem ettől 2 km-rel Ny-ra feküdt, ahol az 1924. térk. szerint *Šag* psz. található (vö. Franceuslölde és Smic: Oslobod. 98). (Cs. II. 520.)

Sálfölde (Saulpapfölde) 1247: t-m . . . que *t. Sauli sac-i* nominatur, sitam prope ad S. Trinitatem (Révay lt. Gyulay I. 19, W. VII. 248); [1249]/24 9/291: inc. commetaneus esse Mour (Dl. 1244, F. IV/2. 52); 1298: t. *Saulfelde* ~ *Saulfolde!* . . . in C-u de Barana . . . prope S. Trinitatem (Gyulay II. 34!, W. XII. 624).

1247-ben Győr nb. Óvári Movr ezen öröklött birtokát, mely neve szerint bizonyára rokonáról, Saul soproni főesperesről (1226—56, ld. Kar: MNemz. II. 107) szállt rá, Fábián fiainak, Marcelnek és Andrásnak adta hű szolgálataikért, s határát leíratta: Cap. Quinqueeccl. 1247: . . . ab Occ. . . . iuxta m-m *S. Trinitatis* . . . ad Or. usque fl-m, qui desc. de v. *Tupos* . . . iuxta fl-m ad solis ortum . . . asc. sub ilice . . . asc. ad solis ortum . . . il. . . . ad Mer. et parvam vallem transeundo . . . ii. . . . ad Mer. sub piro . . . ad Mer. . . . a-e populo . . . desc. iuxta fl-m, qui venit de mon-o *S. Trinitatis* . . . a-e pomo . . . transit eundem fl-m et sub alpibus adiacentibus eccl-e *S. Trinitatis* iuxta viam metatur sub a-e, que vulgo dicitur *gurtanfa* . . . asc. in dictas alpes ve. Mer. . . . sub quercu iuxta viam, que ducit ad *forum secunde ferie* . . . in eisdem alpibus . . . usque m-s t-rum castri de *Barana* . . . in eisdem alpibus usque t-m *S. Trinitatis*, . . . iuxta m-s et t-m *S. Trinitatis* tendit in Sept. ad predictum fl-m et transiens fl-m . . . iuxta m-s dicte eccl-e . . . ad priorem . . . (I. h.). A határjárás szerint Movr szóban forgó földje a „havasokon" a baranyai vár földjével határos. Ez azonos Harsánynak a várnépek által birtokolt földjével [Kisharsány], mely az 1247-i határjárás szerint a hegyen Mour földjével volt szomszédos. 1298-ban Óvári Konrád megerősítette Fábián unokáit Sálfölde birtokában. — Trinitás psz. és Palkonya között feküdt.

Salman (Surman) é. n. [+1077—95]/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: *Surman* (Vat. I/4. 579); 1257: v. *Salman* (Dl. 456, W. XI. 436).

Rád állítólagos I. László-kori határjárásában ÉNy felé; a sámodi uradalom határjárásában ÉK felé említik. — Egerszeg és Kórós között feküdt. (Cs. II. 538.)

Sámod 1244: t. *Samud* (Dl. 264, HOkl. 10); 1244/295/384: t. c-is Nana f-i Pousa (Dl. 269, W. XI. 332); 1257: p. *Samud* ... inter Drawam et Vrman in C-u de Borana! cum 13 v-is (Dl. 456!, W. XI. 435); 1266: p. ... *Samud* cum 15 v-is, in C-u de Barana (Dl. 604, Bp. I. 89); 1276 Pp: t. *Chamud* cum 12 v-is (Dl. 942, Bp. I. 154); 1286: v. *Samud* (Dl. 99 870, H. VIII. 251); 1322, 1322 > 384: p. *Samud*, in C-u de Barana (Dl. 2087, Dl. 269); 1332–5/Pp. Reg: Jo. sac. de *Sanud*, sac. de *Bamud*, Jo. de *Samud*, *Samuk* (Vat. I/1. 237, 264, 274, 292); 1338: v. *Samug* (A. III. 510).

A Bor-Kalán-nem birtoka. 1244-ben Gurk fia Gurk itteni részét 6 M-ért eladta Pósa fia Nána ispánnak, aki 1257-ben a király engedélyével az egész sámodi uradalmat 13 faluval feleségére, Majs nádor leányára ruházta s egy tagban levő határát leíratta: Cap. Quinqueeccl. [1257]/257: ... ab Or. de flumine, quod dicitur *Zopurca* iuxta t-m f-i Gule et ubi egreditur de flumine ... ad Mer. et iuxta parvum pratum ... ad magnam viam, que ducit ad *Lok* ... prope stag. ... ad vallem, que dicitur *malaka* ... in illa aqua ve. Or. et circuit ad Mer. de t. f-i Gule et ad t-m Swp c-is ... iuxta magnam silvam per eandem aquam ... ad maiorem aquam, que dicitur *Draucha*, in loco qui dicitur *Chergeud* ... per medium aque ... superius ad Occ. ... circuit ins-m que dicitur *Wermus* et med. ins-e continetur Nane c-i ... in pratum ... iuxta t-m eccl-e de *Okur* ... in vallem aliam, que dicitur *malaka* ... iuxta magnam silvam, que dicitur *ereztewen*, usque locum ubi aque dividuntur ... infra t-m Nane c-is est ins. eccl-e de *Okur* ... exit de aqua ... per silvam, que dicitur *horost* et in dicta parva silva ... intrat pratum parvum et transit pratum iuxta t-m cap-i Quinqueeccl-sis ... in parva silva que dicitur *horost* ... in aquam que dicitur *malaka* et per eandem aquam ... usque t-m v-e *Woyzlo* ... exit de aqua ... ad Aq. ... prope v-m *Woyzlo* intrat ... flumen, quod dicitur *Zopurka* ... asc. per medium dicti fluminis usque ad aquam que dicitur *Cozia* et super aquam *Cozia* vadit ad *Magnum Okur* iuxta t-m *Chan* ... ad Or. et desc. in medio fluminis *Okur* iuxta t-m f-rum Olbrihty ... per medium *Okur* usque t-m v-e *Salman* ... exit de *Okur* in magno stagno in loco qui dicitur *Fuk* ... super aquam que dicitur *Gumulchenus* iuxta t-m Batha ... a. que dicitur *bykfa* iuxta t-m castri de *Gara* ... per silvam et stag. quod dicitur *Kygous* ... per aquam que dicitur *Fuk* ... ad maiorem aquam que dicitur *Myler* et transito *Myler* ... per parvam aquam que dicitur *Fuk* ... ad dictum flumen *Zopurka* ... desc. super dictum flumen ... (I. h.). E határjárás a mai Sámod, Hídvég, Páprád és Besence területét öleli fel. Ma is megvan Besence határában D-re a *Szaporcza* hn.; Páprád határában ÉK-re a *Gyümöltsényes* dn. (1854. kataszt. térk.) és a *Kígyós erdő* (1883. térk.); a *Cozia* víz neve átment az Okorra, melyet 1806-ban *Kottya*-nak neveztek (Lip. térk.); az Okor folyó medre Besence É-i határszélén 1779-ben *Okor vize* (OL. Kam. térk. 534/1), a múlt században *Ókór* (1866. kataszt. térk.); *Vermes* ma hn. Cún határában (Orm. Szót.). 1266-ban Nána ispán Sámodot 15 faluval együtt a margitszigeti apácákra hagyta s 1276-ban a pápa is megerősítette az adományt (most már 12 faluval). 1286-ban [Tétény nb.] Pekri Pál lerombolta az apácák Sámod faluját s kárpótlásként 12 ökröt ad nekik. Később [Németi] Ambrus fia Jakab fia János foglalta el Páprádday együtt s 1322-ben adja vissza, amikor kártérítésként 32 jó ökröt, 3 kancát 3 másodfű csikóval (3 equas cum 3 poledris ad secundum annum transeuntibus) és 20 jó disznót ad. Papja 1332: 60, 1333 I: 8, 1333 II: 4, 1334 II: 8 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Siklós és Sellye között. Lip: *Sámod* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 520.)

Sancta-, Sancti-, Sanctus- ld. Szent-

Sancta Crux ld. Keresztúr.

Sancta Maria, Sancta Villa ld. Boldogasszony.

Sári 1252: Hemirico de *Sari* (Dl. 368, HOkl. 25); é. n. [1286 k.]: p. *Sari* (Dl. 25 761, W. XII. 448); 1294: v. *Sary* (Dl. 1387, W. XII. 554); 1325: v. *Sari* (Z. I. 270); 1330:

Nic. f. Iwanka de *Sary*, Mich. f. Geo-i de *Sary* (Dl. 99 919); 1332—5/Pp. Reg: Paul. sac. de *Say*, *Zari* (Vat. I/1. 238, 295).

1252-ben Sári Imre ürögi szőlőjét eladta. 1286 k. János fia Etele birtoka; ekkor Etelének vérdíj gyanánt 26 M-t (M-s in ponderatis denariis) kellett volna fizetnie az Árpádiaknak és Poroszlaiaknak, ill. ennek fejében Sárit átadnia nekik. [Kán nb.] Gyula fia Miklós a vérdíj kifizetésével meg akarta váltani Sárit, de a sértettek nem mentek bele. 1325-ben mégis [Kán nb.] Siklósi Péter kezén találjuk, akit itt idéztek meg. Nagyfalu határjárásában említik a Süllődről ide vezető utat (1294). Papja 1332: 20, 1334 II: — báni pápai tizedet fizet. — Ma psz. Siklós mellett DK-re. Lip: pr. *Sári* h.; 1937. térk: *Sári psz.*, *Sári berek;* Hnt. 56: *Sáripuszta.* (Cs. II. 520; Foll. 312.)

Sarlós é. n. [1018—31]/1109: *τῶν χωρίων . . . τον Ζαλέση* (Dl. 11, Czebe 16, Gyóni 52: *Ζαλέσι*); +1058/300/402/403: t. *Sarlos*, . . . in vallem *Sarlaswodus* (Dl. 1430, H. VIII. 1); 1109: v. *Serlous* (Dl. 11, Fejérp: Kálmán kir. okl. 34); +1109 [1280—95]: v. *Sorlous* (Dl. 11, Turul 1911. 130); 1224/399: p. *Sarlous*, in C-u Baranensi (Dl. 112, H. VII. 10—1); 1328 > 403: p. *Sarlos* (Dl. 1430); 1332—5/Pp. Reg: Egid. (sac.) de *Sorlos*, Jo. sac. de *Zorlows*, *Sorlos*, *Zorlos*, Egid. de *Sorlos*, Jo. de *Sorros* (Vat. I/1. 238, 265, 274, 285, 295, 309).

I. István király e falut földjével együtt a veszprémvölgyi görög apácamonostornak adta. 1109-ben Kálmán király megújította az adományt, megjegyezvén, hogy Sarlós falu földje közös a pécsi püspök népével (t. communis est cum populo Quinqueecel-sis ep-i). A XIII. század végén készült hamis 1109-i oklevélben hozzáfűzték, hogy István király méhészkedésre (ad procurandas apes) adta e falut, melynek földje közös. 1224-ben az apácák itteni birtokukat malmaival, bányáival és szolgáltatásaival együtt bérletként (cum mol-is, montanis, terragiis, censu, dationibus, muneribus . . . modo fenduali [ɔ: feudali] seu administratorio) a pécsváradi apátságnak adták azzal, hogy a jövedelem $^2/_3$ részét az apácák részére Somogyváron helyezzék letétbe. 1328-ban Szemely határosa. A pécsi püspökség birtokait elhatároló hamis 1058-i oklevélben Zsemenyével közösen írják le határát: Salamon +1058/300/402/403: Caput vero terminorum *Suenye* et *Sarlos* inc. in eadem via [que ducit in *Suenye*] et vadit per medium cd. silve ve. *Kurthunir* in vallem *Sarlaswodus* . . . asc. ad magnam viam per quam itur ve. *Danubium* . . . ad Or. . . . desc. in . . . fl-m *Hodos* prope t-m *Hashag* et inde redit per eundem fl-m ad caput termini . . . (I. h.). *Kurthunir* helyesen Körcsmény (ld. ott), míg a *Hodos* folyó neve dn. uo. ÉK-re: *Hódos* (1882. kataszt. térk.). Sarlós papja 1332: 20, 1333 I: 33, 1333 II: 16, 1334 I: 60, 1334 II: 7, 1335 II: 25 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől DK-re. Lip: *Sóros (Magyar-)* h., *Shorosha* ill.; Hnt. 56: *Magyarsarlós.* (Cs. II. 520.)

Sárok (Sárog) 1296/324: Mich-is magni Gobow dicti, Pauli f-i Obulma et Otmar f-i Kese de *Sarugh*, . . . t. f-rum c-is Jouanka de *Sarugh* (Dl. 86 968); 1298: de *Saryug* Geo-o et fr-bus suis, Greg-o f-o Gyuba . . . Briccio f-o Churma (Z. I. 90).

Sárok 1296-ban Fülöpfölde, 1298-ban Bezedek határosa. A Sároki nemeseken kívül birtokoltak itt Iváni Ivánka fiai (1296). — Ma kzs. Baranyavártól É-ra. Lip: *Sárok* h.; Hnt. 56: *Sárok.* (Cs. II. 521.)

Saulpapföldе ld. Sálföldе.

Sebes 1330: Jo-e f-o Blasii, Mych-e f-o Nic-i nob-bus de *Sebes* (Dl. 2632, A. II. 469). Tanúskodó nemesek nevében szerepel. — Ma psz. Szigetvártól ÉK-re Becefa és Nyugatszenterzsébet között. Lip: pr. *Sebes* h.; 1892. térk: *Sebes* psz.; Hnt. 56: *Sebespuszta.* (Cs. II. 521; Foll. 317.)

Sédfő 1. 1330: p., v., t. *Sedfeu* . . . ultra . . . aquam Karasou (A. II. 489—91). — **2. (Lászlófölde)** 1330: Lad. f. Sebe de *Sibfu* (!) (Dl. 99 919); 1335: p. *Sedfeu* (Révay lt.

Gyulay IV. 8); 1401 > 520 k: p. *Sydffew* vel al. nom. *Laczloffewlde*, que quondam erat Lad-i f-i Chebec f-i Chobolder de gen. Diusdamian (Bp. Egy. Kt. Cod. Lat. 115. 17. l).

1. Véki Pál és János fiai 1330-ban kettéosztják az alábbi határ mellett: Cap. Quinqueeccl. 1330: . . . ab Or. . . . a. nucis . . . desc. in medium ipsius v-e ad qd. fontem scarturientem et transiendo riv-m ipsius fontis . . . ve. Occ. . . . a. pomi . . . (I. h.). A *Karasou* folyó melletti É-i rész Páléké, a D-i rész János fiaié lett. A falu jobbágynépe által Páli területén irtott földek, kertek és szőlők a művelők használatában maradnak. — Pálival volt határos K felé, amely Bodolya Ny-i szomszédja volt. — **2.** A XIII. században az ismeretlen *Diusdamjan* nemzetség birtoka volt. E nb. Chobolder unokája, az 1330-ban szereplő László után kapta a Lászlófölde nevet, 1393-ban a szentlászlói pálosok kezére került. 1335-ben Permán határjárásában DNy-ra említik, mint K-ről és Ny-ról Ug által körülvett birtokot.

Sellye 1292: c. Nic. f. Petri de *Sylle* . . . et pro Olyverio fr-e (Smič. VII. 109—10); 1324 > 375: Genterius f. Nic-i de *Selle* (Dl. 100 147); 1326 > XVIII: mg. Gunther de *Sylle* f. Nic-i (Hunyady cs. lt. elench.); 1332—5/Pp. Reg: Dyon. (sac.) de *Selya!*, Pet. sac. de *Sillow*, Dyon. de *Syhe*, Pet. de *Syle* (Arch. Vat. Collect. 183. fol. 81 a col. I!, Vat. I/1. 283, 293, 313).

1292-ben a Sellyei nemesek a földjükkel szomszédos Szentmártont (Somogy vm.) bérbeveszik a zágrábi püspöktől. Günter 1324-ben Hotenfalvát, 1326-ban Homokot (Somogy vm.) adja el. Papjai 1332: 30, 1334 I: 23, 1334 II: 25, 1335 II: 12 báni pápai tizedet fizetnek. — Ma kzs. Szigetvártól D-re. Lip: opp. *Séllye* h.; Hnt. 56: *Sellye*. (Cs. II. 521.)

Senye 1323: iuxta t-m *Sene* . . . iuxta aquam Sene (A. II. 67); 1330: St. f. Jo-is de *Senye* (Dl. 2631, A. II. 473).

Harkány 1323-i határjárásában DK-re tűnik fel Senye föld a Senye víz mellett. 1330-ban Senyei nemes tanú szerepel. — Egy másik hasonló hn. Besencétől Ny-ra, Kiscsány mellett tűnik fel: *Senyei mező*, *Zsenyej* alakban (1778—86. térk. OL. Htt. D. 8. N. 254). (Cs. II. 521.)

Sepse (Szebse, Szepse) 1227/443!: pr. *Scebsa!* (Dl. 64 764! és Mednyánszky lt!, W. VI. 440—2); 1248/312: pr. *Sebsa* (Dl. 330, W. VII. 274); 1301/XIV.: p. *Scepse* (Dl. 1623, A. I. 18) = 1301/422: p. *Zepse* (Dl. 1624); 1307 > 377: Jo. dictus Fekethew! de *Scepse* (Dl. 1622!, A. I. 126); 1308/321/325: p. *Zepsce*, in C-u de Barana (A. I. 144); 1321/325: p. *Zepsce* (Dl. 1726); 1330: p., v. *Scepse* (A. II. 490).

Moyz! nb. Perekw, Razlov és Lőrinc birtoka volt, akik 1215-ben Kisfaluddal együtt eladták 156 M-ért Konstantin fia Jánosnak, majd másodszor is 144 M-ért Máté fia Pálnak (1227). 1248-ban Csaba (Choba) ispán két vásárolt birtokát, Csabavárát és Sepsét tartozekaival (cum . . . t-is arabilibus, vineis, pratis, silvis), 2 szolgával (servis Wlcone et Ferone nomine), 1 szabadossal (libertino, qui Zucha nominatur), 3 szolganővel (ancillis, que Draga, Maguich et Holmas vocantur), ökrös ekével (cum aratro bovum), 100 disznóval fiának, Kozmának adta azzal, hogy Pál és Máté nevű fiainak nincs részük benne. 1301-ben Máté unokája, Csúzai Pál Sepse felét sógorának, Folyo (dictus) Istvánnak adta. 1307-ben szerepel Csúzai Venus asszony familiárisa, Sepsei Fekete János. 1308-ban [Kozma fia] Tardi Miklós itteni részét átadta vejének, Vasszegi Domokosnak, aki az adományt 1321-ben a királlyal is megerősítteti. 1330-ban a Csaba fia Páltól leszármazó Véki Pál és János fiai osztják ketté az alábbi határvonal mentén: Cap. Quinqueeccl. 1330: . . . ab. Or. . . . a-em quercus *Cherja* dictam . . . per medium v-e in latitudine transit ipsam v-m et exeundo de ipsa v. asc. ad latus alterius montis . . . a-em *borkolchaja* dictam . . . (I. h.). D-i fele Páléké, É-i fele János fiaié lett. A falu jobbágynépe által Páli területén irtott földek, kertek és szőlők a művelők használatában maradtak. — Ma kzs. Baranyavártól K-re. Lip: *Sepse* h.; Hnt. 26: ≈, J. *Kotlina*. (Cs. II. 521.)

Sevenye ld. Zsemenye.

Siger 1301: 2 v-s *Sygwr* vocatas in p-e Ozyuagh existentes (A. I. 8.).

Az aszuági uradalom része. 1301 e. [Tétény nb.] Pekri Lőrinc átadta [Kán nb. Siklósi] Péternek és Gyulának hálából Aszuág visszaszerzéséért, de 1301-ben erővel visszavette tőlük. — 1481-ben Aszuág tartozékai között *Sagrovcz* is szerepel (Dl. 18 842, Cs: Körös m. Kézirat); talán ezzel azonos. Összevethető vele *Sukurica* hn. Donji Miholjac mellett ÉK-re (1883/92. térk.).

Siklós (Soklós) 1191 [ɔ: 1251]: c-is Buchk et Jule f-rum Symonis de *Suklos* de gen-Kan, . . . v. *Suklos* (Dl. 26, H. VI. 5, vő. Kar: HH. 46); 1266/267, 1267: Nyc. c. f. Jule de *Suclous!* (Dl. 686!, F. IV/3. 399—400); 1294: in foro *Soklous*, c. Omoin castellanus castri eiusdem, Heydruch! de *Soklous*, Andornicus de *Soklous*, Paul. f. Gurgus de *Soklous* (Dl. 1395!, W. X. 163—4); magnam viam, per quam de Nogfolu itur in v-m *Suklous* (Dl. 1387, W. XII. 554); 1297: c-is Omoneus f-i Mich-is de Topord castellani de *Suklous* (Révay lt. Gyulay II. 33, W. XII. 613); 1300: mg. Pet. f. Nyc-i de *Suklous* (Dl. 1570, W. X. 377); 1303 g: mg. Pet. f. c-is Nyc-i de *Schuklos* ex progenie Magni Jule Bani, . . . mon. S. Trinitatis in *Schuchlos* (F. VIII/7. 33); 1305: *Suklous* in prov. Barana (Veszp. k. m. lt. Paloznak 21, kiv: Veszp. Reg. 29 sz.); 1313: mg. Pet. c. de Barana f. c-is Nic-i f-i Jule de *Suklous*, . . . in via publica, que procedit inter *Suklous* et castrum de Harsan (A. I. 305); contra mg-m Petrum de *Suklous* (Uo. 325); p. mg-i Petri f-i c-is Nic-i de *Suklows* (Z. I. 144); 1318: mg. Pet. de *Suklos* (A. I. 489); 1319: mg. Pet. fr. Jule de *Suklos!* (Dl. 73 267!, Smič. VIII. 536); 1322: Pet. de *Suklows* (Dl. 2087); 1325: Nos mg. Pet. f. c-is Nic-i de *Suclos* (Dl. 99 903); mg. Pet. de *Suklous* (Dl. 38 680; Dl. 2321, A. II. 204); ≈ de *Soklous* (Z. I. 270); 1326: ≈ de *Suclos*, . . . castrum suum *Suclos* (A. II. 262); 1330: mg. Pet. de *Suklous* (Dl. 2631, A. II. 472—4); 1332—5/Pp. Reg: Jac. sac. de *Suklods*, sac. de *Guchleus*, Jac. sac. de *Seglos*, *Goglos*, *Soglos*, *Soclas* (Vat. I/1. 238, 265, 275, 285, 294, 309); prior de *Sykleus*, prior de ordine superpeliciatorum de *Soglos*, prior de *Suclos* (Uo. 266, 276, 310); 1343: claustr. eccl-e S. Anne fr-um suprapeliciatorum . . . in *Soklous* (Dl. 100 013).

A Kán nb. Siklósiak birtoka várral és a karinges ágostonosok kolostorával. Midőn 1251-ben osztoznak rajta, É-i fele Buchk ispáné, D-i fele Juláé lett. Uradalmához tartozott Szomorfalva, Oszró, Lak, Adorjás, a két Kémes és Szaporca (1251), Bezen (1267-től), a szenttrinitási és bajcsi kolostor (1294, 1303), Szentegyed és Makófalva (1313-ig), Ebesharsány (1313), Nagyvölgy (1319), Csukma, Sári (1325), Aranyos, Szomorréve, Petend (1330) stb. 1294-ben [Siklósi] Gyula és Lőrinc nádor fia Kemény a közöttük történt alábbi hatalmaskodások tárgyában kiegyeztek: Welk fia László elvitt volna Gyula jobbágyaitól sót, halat (sales, pisces) s egyebeket 2 M. értékben; Gyula siklósi várnagya a siklósi vásáron feltartóztatta a szársomlói várnagy lovát; ugyanő Keménytől 1 ökröt, 1 tehenet és 1 barmot (iumentum) eltulajdonított; Kemény serviense elvitt 3 lovat (equos vel equas) és 300 sót Gyula jobbágyaitól; a szársomlói várnagy elvett volna egy kancát (equam) Siklósi Heydrichtől, holmikat Dees-től, 400 rőf vásznat (cubitos telarum) s 1 M-t Siklósi Andronicustól, 400 sót Siklósi Gurgus fia Páltól, 4 juhot Gyula egyik jobbágyától, lovakat, barmokat (pecudibus) és sót 12 M. értékben Gergely és Salamon jobbágytól. Kemény megfizeti a szokásos vérdíjat a halálán levő Máté jobbágy után, és Máté testvére, Miklós sebesüléséért 10 pondus budai dénárt ad; 1—1 baromért (pecude) 1—1 fertót ad. Moys elvitt volna 2 ökröt Vasard-tól, Gyula jobbágyától és a szársomlói várnagy elvitt volna 3 pár sarut (paria ocrearum) 9 pondus értékben Gyula egyik jobbágyától (ld. még Harsány). 1297-ben Gyula kiegyezett Óvári Konráddal a közöttük történt hatalmaskodások tárgyában. 1305-ben a veszprémi egyház paloznaki jobbágyai Siklósra menekültek, de a nádor visszavitette őket. 1313-ban Siklósi Péter serviensei hatalmaskodtak a harsányi úton. 1315-ben Héder nb. Henrik fia János megostromolta Siklós várat,

de Péter rokona, Beremeni István megvédte a várat, azonban utóbb nem tudott számot adni a nála maradt 1000 M. értékű arany és ezüst drágaságokról (1326). Péter vezető szerepet vitt a megyei közéletben. Említik a Nagyfalura (1294) és Harsányra (1313) vivő utat. Egyházának papja 1332: 1 M., 1333 I: 26 gs., 1333 II: 50, 1334 I: 104, 1334 II: 50 báni, 1335 II: 12 gs. pápai tizedet fizet, ami mezővárosi szintre mutat. Az itteni karinges ágostonosok Sz. Annáról nevezett kolostorának perjele 1333 I: 70, 1333 II: 20, 1335 II: 50 bánit fizet. A Siklós közelében levő Szenttrinitás monostort ld. e néven. — Ma kzs. épen álló várral s bejárata közelében kolostorépülettel Pécstől DDK-re. Lip: *Siklós* h., *Shiklosha* ill.; Hnt. 56: *Siklós*. (Cs. II. 457, 465; Kar: MNemz. II. 282; Gerecze 143; Bodor 317; Gerő László: A siklósi vár. Bp. 1958; Genthon I. 290.)

Sok ld. Kémes.

Soklós ld. Siklós.

Somló +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Sumlow* (Vat. 1/4. 576) = +1015// XV: *Smwlich* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12); +1158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Sumlw* (Uo. 574); é. n. [1292—7]: c. Pousa f. Pouse de *Sumlow*, nob. iob. mon-i Warad. (Dl. 47 743, ÓMO. 109).

A pécsváradi apátság alapítólevele szerint I. István 1015-ben népeket adott itt a monostornak s K-i határát leírta: . . . ab Or. term. *Harumkurtuel* et *Seyr* et *Harumtulfa* et *Novozluk [ɔ: Rovozluk]*. 1158-ban dézsmája felett az apát pereskedett a pécsi püspökkel. Utóbb az apátság nemes jobbágya lakta (1292—97). — Pall és Szántó között sorolják fel (1015), ezek mellett fekhetett Pécsvárad közelében. (Cs. II. 522.)

Somogy ld. Újfalu 1.

Sumony é. n. [1290 k.]: Nyc. et Thom. nob-es de *Sumon* (Str. II. 474); 1332—5/Pp. Reg: Elicun de *Somon* vacat, Nic. sac. de *Symo(n)*, eccl. de *Somon*, Mich. sac. de *Semo(n)*, *Symon*, *Zemod* (Vat. I/1. 237, 263, 274, 284, 293, 312).

1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között Sumonyiak szerepelnek. Papja 1333 I: 13, 1333 II: —, 1334 I: 7 báni, 1334 II: 1 gs., 1335 II: 5 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Szigetvártól DK-re. Lip: *Sumony* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 522.)

Surman ld. Salman.

Süllőd 1294: magna via per quam de v. *Selleud* venitur in v-m Sary (Dl. 1387, W. XII. 554); 1330: Nic. f. Laur-i de *Sylodi* (Dl. 99 919).

1294-ben Nagyfalu határában a Süllődről Sárira vezető utat említik. 1330-ban Süllődi nemes tanú szerepel. — Ma hn. Nagyfalu mellett D-re. 1937. térk: *Süllőd berek*. (Cs. II. 522; Gerecze 134.)

Szabák (Zabág, Zobák) é. n. [1292—7]: Mour de *Zabaguy*, nob. iob. mon-i Warad. (Dl. 47 743, ÓMO. 109).

A pécsváradi apátság nemes jobbágya nevében szerepel. — Ma Pécsvárad körül két ilyen nevű psz. található; az egyik Liptód határában Ny-ra: Kataszt. térk. 1854: *Szabák*, 1886: *Sabak;* a másik Hosszúhetény határában ÉNy-ra: 1892. térk: *Szobák* psz.; Hnt. 56: *Zobákpuszta*.

Szabás 1332—5/Pp. Reg: Nic. (sac.) de *Zabas*, *Zakas* (Vat. I/1. 284, 313).

Papja 1333 II: 10, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. — Ma psz. Csebény mellett ÉÉK-re a somogyi határon. Lip: pr. *Szabás* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 522.)

Szabó 1294: Mykaely f-o Symonis . . . Mathye f-o Endre nob-bus de gen. *Zabou* (W. X. 231); 1312, 1319: p. nob-um de *Zabo* (A. I. 248, 515); 1328: portionem . . . in *Zabov* (Dl. 24 455).

A Szabó-nem és Szabói nemesek névadó faluja, akik a Drávántúl Geredistye (1294) és Bonahida-Krassó (1312—19) mellett birtokosok. 1328-ban Ormándi István és fiai beszteri, becseji és szabói vásárolt és szerzett részeiket cserébe adták [Kostáni] Beke fia István mesternek. — 1349-ben e három falut együtt határolják körül (A. V. 280). A Bisztrinci és Petárda közti vidéken feküdt. (Cs. II. 523; Kar: MNemz. III. 37.)

Szabolcs +1058/300/402/403: t. *Zabod* ~ *Zaboch* (Dl. 1430, H. VIII. 1—2); é. n. [1290 k.]: c. Myko, c. Cornel., And. et Dyon. de *Zobolch* (Str. II. 474).

Bogád és Zsemenye hamis 1058-i határjárásában tűnik fel. 1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között szerepelnek Szabolcsiak, Meszesi és Uszögi nemesek között felsorolva. — Ma városrész Pécs határában ÉK-re. Lip: pag. *Szabolcs* h.; Hnt. 56: *Mecsekszabolcs* 1947-ben Péccsel egyesítve.

Szajk (Szejk) +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Zeyk* (Vat. I/4. 576) = +1015//XV: *Saykw* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12); 1289 > 344: vineis in *Zeytk* (Dl. 87 160, Reg. Arp. 3549).

A pécsváradi apátság 1015-re datált alapítólevele szerint I. István népeket adott itt a monostornak. 1289-ben Ormándi István itt levő szőlőjét adoptált vejére, Deniper fia Istvánra hagyta. — Ma kzs. Mohácstól Ny-ra. Lip: *Szajk* h.; Hnt. 56: ≈.

Szakál 1332—7/Pp. Reg: Geo. sac. de *Zabal, Zacal, Zabal, Zakal* (Vat. I/1. 274, 284, 293, 313).

Papja 1333 II: 5, 1334 I: 11, 1334 II: 7, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől ÉNy-ra. Lip: *Szakáll* h.; Hnt. 56: *Mecsekszakál.* (Cs. II. 523.)

Szalánta 1192/374/425: ad m-s ve. *Zolonuta* ~ *Zolounta* (Erdődy vépi lt. 79. 4290); é. n. [1230]/231: t. *Scolounta!* (Dl. 168! W. XI. 225); 1329/XIV: v. . . . Dem-i, mg-i tawarnicorum domini regis *Zalantha* (Pécsi k. m. lt. XXXI. 3, Koller II. 346); 1332—5/Pp. Reg: Cosmas sac. de *Bzalanca, Zalancha, Zalantha, Jaluca(n), Zalanta* (2×) (Vat. I/1. 238, 265, 275, 285, 294, 309); 1336: p. seu v. *Zalanta*, in C-u de Baranya (A. III. 277).

Szilvás (1192, 1230) és Kisdér (1329) szomszédjaként tűnik fel. [Kán nb.] László vajda birtoka volt, akitől per útján [1290 és 302 között] Aba nb. Nekcsei Sándor fiai szerezték meg anyjuk leánynegyede fejében. 1329-ben Nekcsei Demeteré, aki 1336-ban felét leánya férjére, [Dorozsma nb.] Garai Pálra hagyta, másik fele Nekcsei Miklós fia Denké lett. Papja 1332: 40, 1333 I: 40, 1333 II: 20, 1334 I: 20, 1334 II: 15, 1335 II: 12 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől D-re. Lip: *Szalanta* h.; Hnt. 56: *Szalánta.* (Cs. II. 523.)

Szalóktelke ld. Almás.

Szántó 1. +1015/158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Zantow* (Vat. I/4. 576) = +1015//XV: *Santhu* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12). — **2.** 1313: p-i mon-i Zebeden *Zanthow* vocate (Z. I. 145); *1330: Petheu f. Thome de *Zanthou* (Dl. 99 919).

1. A pécsváradi apátság 1015-re datált alapítólevele szerint I. István népeket adott itt a monostornak. Többé nem szerepel. — Pall, Somló és Mecske, Varasd között sorolják fel; ezek között fekhetett. — **2.** A zebegényi monostor birtoka (1313), de Szántai nemesek is szerepelnek tanúnévsorban (1330). — Ma hn. Nagyharsány mellett K-re: *Szántai kut* (Reuter gyűjt.). (Cs. II. 523; Foll. 313.)

Szaporca é. n. [1177]/500 k: cum *Supurkan*, . . . fl-m transit, qui dicitur *Supincza [ɔ: Supurcha]* (Dl. 36 893); 1191 [ɔ: 1251]: in Belkuz v. *Zap(er)cha* (Dl. 26, H. VI. 5, vö. Kar: HH. 46); 1244/295/384: fl. *Schupurca!* ~ *Soporca* (Dl. 269!, W. XI. 332); 1257: fl. *Zopurca* ~ *Zopurka* (Dl. 456, W. XI. 435—6); 1338: fl. *Zoporcha!* (Dl. 3199!, A. III. 510).

A Szaporca folyóról kapta nevét, mely többé-kevésbé a Feketevíz medrét követte. Csány mellett a Kottya (1257: Cozia) vízből táplálkozott, majd Vajszló É-i (1244, 1257)

és Sámod ÉK-i határán (1257) végigfolyva Kémes és Szaporca (1177) mellett haladt DK felé. Szaporca falu 1177-ben a kémesi uradalommal határos, s Dráva felé nyúló határa Vlfranus birtoka. 1251-ben a Kán nb. Siklósiak osztoznak rajta. — Ma kzs. Siklóstól NyDNy-ra. Lip: *Szaporcza* h.; Hnt. 56: *Szaporca*. (Cs. II. 523, 537.)

Szapud 1181: Jo. de *Sopudh* (Dl. 22, Fejérp: III. Béla okl. 29); 1267/380: t. Petri ac Nic-i f-rum Leust-i *Zapud* (Eszterházy lt. Erd. Múz., W. III. 174—5); 1270/350: *Zapud*, C-u de Barana (Dl. 87 249); 1296/374: Nic. f. Leust-i de *Zopud* (Niczky lt. 95); 1320: Jo. f. Petri ac Nic. f. eiusdem et Nic. f. St-i nob-es de *Zapud* (Dl. 86 938); 1328, 1330: Nic. de *Zapud* (Z. I. 312, 350, 352, 367); 1330: Nic. de *Zopud* (Uo. 347).

Az 1181-től szereplő Szapudi nemesek birtoka. 1270-ben Szapudi Kornél mester, fia nem lévén, rokonai, Péter, István és János beleegyezésével itteni, bereki és bátmonostori birtokát Elena leányának és férjének [Haraszt nb.] Tárnoki Lőrincnek adta. 1320-ban a Szapudiak ismét Bátmonostor eladói között szerepelnek, amiből következtethető, hogy a Becse-Gergely nemzetségből származnak. 1267-ben (Szekcső-) Peterddel DNy felé határos.

Szarkánd 1330: Thom. f. Val-i de *Zorkandi*, Pet. f. Dom-i de *Zorkand* (Dl. 99 919).

Tanúskodó nemesek nevéből ismerjük. — OL. Kam. tk. 830. sz. 40. l. 1770 k: *Szarkany* (psz.) Monostortól DDNy-ra; ma hn. Pélmonostor határában: *Szarkány* (Németh B. gyűjt. 2566). (Foll. 320.)

Szársomló ld. Harsány.

Szava 1. 1290/291: p. *Zawa* (Révay lt. in Sirmio I. 10, H. VI. 371); 1296: t. seu p. *Zauwa* ... in C-u de Barana ex ista parte fl-i Drawe (Dl. 1436, W. X. 233); 1320: p. *Zaua* ... in eodem C-u Barana ultra Draua (Z. I. 189); 1323: in terr-io t-e *Zaua* (A. II. 67). — **2.** 1326: v. *Zaua* (Pozsonyi k. o. lt. Capsa Cruc. 2. 4. 39).

1. [Kórogyi] Keled fia Gergely birtoka volt, ki 1290-ben a birtok harmadát átadta leányának, Jolenthnek, Péc nb. László feleségének leánynegyed címén. 1296-ban Keled unokái osztozásakor Philpus fiai kapták. 1320-ban Philpus fia Lőrinc cserében odaadta (Szente-Mágócs nb.) Lubrech fia János baranyai ispánnak tartozékaival együtt (cum ... t-is arabilibus, silvis, pratis, fenetis et vineis) 100 M. értékben. A falu Harkány határosa (1323). — Ma kzs. Siklóstól ÉNy-ra. Lip: *Száva* h.; Hnt. 56: *Szava*. (Cs. II. 523.) — **2.** A szentlőrinci templomosoké volt; 1326-ban az ispotályos keresztesek a szentlőrinci uradalommal együtt bérbeadják András volt kamaraispánnak és testvérének. — Aszaj és Tarcsa között sorolják fel, tehát a mai Keresztes psz. helyén fekhetett.

Szederjes 1265/270: p. *Zederyes* (H. IV. 42); 1269 [ɔ: 1270]: v. *Scederees* (Dl. 76 150, Z. I. 21); 1289/291: v. *Scedyries!* (Dl. 1244!, F. V/3. 450).

Királyi íjgyártók földje volt (populi nostri paratores arcus); IV. Béla 1265-ben Balog (Sinister) Miklós fiainak adta Mamáddal együtt (1270). 1289-ben IV. László, mint a magtalanul elhalt Balog Miklós szársomlói uradalmának részét, Lőrinc nádor fia Keménynek adta. — Ma psz. Pélmonostor mellett DNy-ra. 1937. térk: *Szudarázs* psz.; Hnt. 44: ≈: INM. 51: *Sudaraš*. (Cs. II. 523; Foll. 304.)

Szederkény é. n. [1272]/281: Pet. nob. de *Zederkyn* (Dl. 1090, Bp. I. 118); 1272: t. *Zederkyn* existens iuxta pontem Namya cum eccl. in honore S. Crucis, in C-u Barana (Dl. 819, Bp. I. 128); 1320: p. *Zydyrkyn* (A. I. 520); p. *Sciderken* (Uo. 548); p. *Sederkyn* (Uo. 568); 1322: v. *Zydurken* (Révay lt. Gyulay III. 30); p. *Zederken*, in C-u Barana (Uo.); 1330: v. *Zederken* (Uo. IV. I); Jo. f. Joseph de *Zederken* (Dl. 99 919); 1330/477: *Zederkend* (Dl. 97 383).

1272-ben Szolnok (Zounuk) nb. Péter V. Istvántól engedélyt kapott, hogy birtokait a margitszigeti apácákra hagyja, élete végéig fenntartva a haszonélvezetet, s ennek alapján Szederkényt a Sz. Keresztről nevezett templommal rájuk hagyta. 1320-ban már

[Győr nb.] Óvári Konrád unokái kezén volt, akik ekkor tiltakoztak, hogy [Szentemágócs-nb.] János baranyai ispán meg akarja venni e birtokukat, s mivel János átengedte nekik, Óvári Miklós tartozik fizetni neki 10 M-t. Az Óváriak perelték miatta Zumbor fia Dénessel is, aki egyezség fejében 2 M-t (M-s den-rum banalium magistralium cum 6 pensis computando) fizetett nekik. 1322-ben tiltakoztak, hogy az apácák inquisitora elfoglalta a falut s jobbágyaiktól 2 ökröt és 1 lovat elvitt, nyomjai vámukat elfoglalta, jogtalankodik a jobbágyokkal, s az apácák oda helyezett tisztje (Paul. de Chan offic.) szedi a vámot (trib.) Szederkényen s elvitte 1 hordó borukat (tunellam vini) és 2 lovukat. 1330-ban az Óváriak osztoznak rajta; emellett azonban Szederkényi nemes is szerepel tanúnévsorban. — Ma kzs. Pécs és Mohács között. Lip: *Szederkény* h., *Sederkin* ill.; Hnt. 56: *Szederkény*. (Cs. II. 523.)

Szedluk ld. Tolna vm.

Szegedi 1279: t. *Zegued* vocata iuxta fl-m Okur in C-u Barana (Dl. 60 145!, F. V/2. 491—2); 1287/468: t-s Henyz! f-i Heym, Dom-i et Beke f-rum Hedrychy! nob-um de v. *Zegedy!* ~ *Zeguedi!* (Pozs. k. o. lt. 66. 3. 1, Koller II. 229—30); 1311: Jo. f. Egidii de *Scequedi* ... et pro Greg-o fr-e suo carnali et Dion. f. Josephi de eadem de *Scequedi* (Smič. VIII. 277); 1323/328: Nic. f. Iuanka de *Zegedy* (Dl. 50 551); 1330: St-o f-o Henyz. Nic-o f-o Eg-i, Jo-e f-o Dom-i nob-bus de *Zegedy!* (Dl. 2632!, A. II. 470).

1279-ben IV. László a vátyi [székely] lövők közül való szegedieket (Jo. f. Deme, Abram f. Tywanus, Paul. f. Zegen! et omnes alii cognati eorundem de *Zegued*, qui de conditione sagittariorum de *Waagch!* originem duxerant) az Okor melletti szegedi földjükkel együtt a lövők közül kivéve s földjüket tőlük elhatárolva a nemesek közé emelte (a nexu sagittarie conditionis eximere ... ac in numerum ... regni nostri nob-um, qui vulg. servientes vocantur, transferre), mint már ezt V. István engedélyezte. 1287-ben Szegedi nemesek földet vettek Gyűrűn, 1311-ben Peszérit adják el. 1323-ban Miklós szegedi földjét tartozékaival (cum silvis, fenetis, t-is arabilibus), bátyja, Tiuan fia Demeter engedélyével átadta leányának, Angych-nak, [Dinnyeberki] Bene fia Domokos feleségének. 1330-ban Szegedi nemesek tanúskodnak. — Ma psz. Kacsóta határában Ny-ra: *Szigeti psz.* és Szentdienes határában É-ra: *Szigeti dűlő* (1855. kataszt. térk.).

Szeglak ld. Valkó vm.

Szejk ld. Szajk.

Szék Pet. sac. de *Ster*, *Zeek* (2×), *Zcel*, *Zek* (2×) (Vat. I/1. 238, 266, 276, 285, 294 310.)

Papja 1332: 20 gs., 1333 I: 2 pensa, 1333 II: 45, 1334 I: 45, 1334 II: 10 báni, 1335 II: 25 gs. pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől É-ra. Lip: *Szék (Magyar-), (Német-)* h.; Hnt. 56: *Magyarszék*. (Cs. II. 524.)

Szekcső 1. Anon. [1200 k.] 896 u-ra: Eudunec f-o Ete dedit t-m iuxta Danubium cum populo non numerato. Et in loco illo Eudu subiugato populo illius partis edificavit castrum, quod nominavit vulg. *Zecuseu* eo, quod sibi sedem et stabilitatem constituit (SRH. I. 96); 1248: pr. *Schekchu* ... iuxta Danubium in C-u de Barana (Dl. 327, W. XI. 365); 1252 > 360: t. *Zekchew* iuxta Danubium (Dl. 4902, Reg. Arp. 984); 1259: Symiano civi de *Zekchu* (Révay lt. in Sirmio I. 3); 1266: *Scepchu* (Dl. 604, Bp. I. 89); 1280: Semien quond. villicus de *Zekchu* (Révay lt. Gyulay II. 1, W. XII. 316); 1295/296: Mize quond. pal. castrum *Zekchu* contra nostram detineret maiestatem, ... in obsessione seu expugnatione dicti castri (Str. II. 384); 1296: in obsessione castri de *Zekchu* (Dl. 39 257, F. VI/2. 19); 1297/300/331: mg-i Nic-i f-i Simonis castellani nostri [regis] in *Zekchu* (Dl. 1485, W. X. 265); 1309/Pp. Reg: per diocesim Quinqueeccl-sis, hospitatus fuit in qd. v-e nomine *Sacheze* (TT. 1889. 417); 1317/413: per magnam viam, que duceret de

Zekchew ad v-m Narad (Z. VI. 243); 1321: Nic. c. Supruniensis, castellanus de Kapu, de Kamaryno et de *Zekchu* (Dl. 72 510); 1322: contra St-m f-m Jac-i castellanum de *Zekchu* (A. II. 50); 1324: Nic-o bano totius Sclauonie, c-e Supruniensi, de Kamarun et de *Zekchu* (Weis II. 99); 1326: pro morte Deseu [de Egyude] ... qui apud castrum *Zeekchu* per Herricianorum gentem infidelium nostrorum tenutas ipsius castri in contumeliam nostre celsitudinis depopulantium in nostris servitiis, utpote in defendendo castri predicti tenutas extitit interemptus (Pálffy lt. XXVII. 264); 1329/378/388: t. *Zekchew*, ... magnam viam qua itur in *Zekchew*, ... via qua itur de *Zegchew* (Dl. 7345); é. n. [1327 u.] > 351: castra *Zekcheu* et Kuzegh cum eorum tenutis (H. V. 125); 1332–5/Pp. Reg.: Nic. sac. de *Stekchen* (Vat. I/1. 238), [Peturd circa] *Stogandu* (Uo. 239), Nic. de *Zeuchew* (Uo. 265), Nic. sac. B. V. (Uo. 275), Nic. sac. B. Jacobi de *Zewchew* (Uo. 276), Nic. sac. B. V. de *Zechew* (Uo. 285), Nic. sac. B. Jacobi (Uo. 286), Nic. de *Zeuchew*, item alter de eadem *Zeuchew* (Uo. 294), Jo. de Peturd circa *Zeuchew* (Uo. 295), Nic. de *Zekfu* (Uo. 309), Nic. de *Zexw* (Uo. 310). – **2.** 1332–7/Pp. Reg: Jo. de *Zeuchew* (Uo. 296).

1. A római Lugio (Ptolemaios: *Λουγίωνον*) helyén települt. Anonymus szerint Árpád e vidéket a Duna mellett népével együtt Ete fia Eudu-nek adta, aki itt megépítette Szekcső várát. Ete a Bor-Kalán-nem őse volt, s okleveleinkben Szekcső mint e nem örökölött birtoka merül fel. 1248-ban Bor-Kalán nb. Pousa fia Nána ispán Szekcső ötödét megszerzi rokonától, Petus fia Job-tól. 1252-ben Nánától IV. Béla váltotta magához cserében. A király kezén mezővárosi fejlődésnek indult; 1259-ben szőlőbirtokos polgárát említik, aki 1280-ban néhai falunagyként szerepel. Utóbb a bőszörmény (mohamedán) Mizse – IV. László nádora, a király halála után, 1291-ben pedig Tolna és Bodrog vm. ispánja – szerezte meg, akitől Tomasina anyakirálynő csak ostrom árán, Miklós nádor és Pál pecsi püspök fegyveres segítségével tudta visszavenni (1294-ben, ld. Pauler II.[2] 442). 1297-ben már a király várnagya ül benne. III. Endre halála után, 1301-ben Mizse testvére, Heyza lett Baranya, Tolna és Bodrog vm. ispánja (Z. I. 106), amiből arra következtethetünk, hogy a várat ismét megszerezte. Szekcső 1316-ban kerülhetett Károly király kezére, midőn a baranyai várakat megvívta. 1321–24-ben a királyi várnagy tisztét a tekintélyes Guth-Keled nb. Miklós soproni ispán, szlavón bán tölti be, aki maga helyett várnagyot tart itt (1322). Egy 1326. I. 2-án kelt oklevélből megtudjuk, hogy a Henrikfiak 1325-i (?) lázadásukkor (vő. Kar: MNemz. I. 465) Szekcsőt is megostromolták s a vár védelmében Eddei Dezső elesett. 1327 u. a király, békére lépvén a Henrikfiakkal, Szekcső várát és uradalmát Henrik fia János fiának, Herchegh (dictus) Péternek, adta, aki alapítója lőn a Szekcsői Hercegh családnak. Két temploma volt; a gazdagabb Sz. Jakab, a szegényebb a B. Szűz tiszteletére szentelve. A Sz. Jakab papja 1332: 1 M., 1333 I: –, 1333 II: 40, 1334 I: 40 báni, 1334 II: 7 gs., 1335 II: 8 gs. pápai tizedet fizet, míg a B. Szűz papja 1333 II: 30, 1334 I: 30 báni, 1334 II: 5 gs., 1335 II: 30 báni tizedet ad. 1309-ben itt szállt meg a lóháton utazó jászói prépost. 1329-ben Bár határosa s ide vezető útját említik. A Duna bal partján levő Szekcsőt ld. Bodrog vm. – Ma kzs. Mohácstól ÉK-re. Lip: *Szekcső (Duna-)* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 459, 466; Gerecze 143; Graf 109.) – **2.** A tizedlajstromban 1334 II: összeg nélkül említik egy másik Szekcső papját. – Iván és Lippó között sorolják fel. Később Felsőszekcső vagy Lehőc néven szerepel Hercegszőllős, Kő és Karancs szomszédságában. (Cs. II. 502.)

Szekcsőpeterd ld. Peterd 2.

Szeles ld. Udvard.

Szemely 1266: v. *Schemel*, in C-u de Barana (Dl. 604, Bp. I. 89); 1276 Pp: t. *Semel* ... cum fen-o et silva (Dl. 942, Bp. I. 154); 1283: p. *Scymil* (Dl. 1147, Bp. I. 208–9); p. *Scemel* (Dl. 1150, Bp. I. 210); t. *Scemel* (Dl. 1152, Bp. I. 211); 1328 > 403: mg. St. f. Ok de *Zemel* (Dl. 1430); 1332–5/Pp. Reg: (sac.) de *Gemel*, Ben. sac. de *Semeel*, *Semel*,

Zemel, Paul. de *Zemel*, Item de *Zemel* (Vat. I/1. 239, 266, 275, 285, 295, 296.); é. n. [XIV.] > 402: p. *Zemel* (Dl. 93 891 csonka okl.).

A pécsi káptalan és a Bor-Kalán-nem birtoka volt. 1266-ban Kolan nb. Pósa fia Nána magtalan halála esetén a margitszigeti apácákra hagyta a falut, kivéve a pécsi egyház részét. 1276-ban az adományt a pápa is megerősítette. 1283-ban a margitszigeti apácák szemelyi birtokukat a pécsi egyház része nélkül átadták cserébe Bor-Kalán (Boor) nb. Sámson fia Ok ispánnak. 1328-ban Szemelyi Ok utódai megosztoztak Szemeny, másnéven Tótfalu birtokon. Ekkor Sarlóssal határos. Og fia Miklós fiai Ádám és Márton Szemely felét utóbb a pécsi egyházra hagyták. Papja 1332: 20, 1333 I: 3, 1333 II: 15, 1334 I: 5 báni, 1334 II: — pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől DK-re. Lip: *Szemely* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 524.)

Szemeny (Szemely) ld. Tótfalu 3.

Szemere 1313: ad t-m *Zemere* nuncupatam (A. I. 307).

Szentegyeddel határos föld; ettől ÉK-re. — A mai Almamellék határában kereshetjük.

Szene 1292: t. *Scene*, in C-u Barana (Dl. 91 137).

1292-ben részben [Bor-Kalán nb.] Izsép fiai Miklós és János bírják, akik tiltakoznak az ellen, hogy Szentgyörgyi Jakab az e birtokra vonatkozó okleveleket követeli. — Helye ismeretlen.

Szentága ld. Szentlászló 2.

Szentdemeter (S. Demetrius) 1258 > 344: Jac. et Jo. f-i Mark de *S. Demetrio* (Dl. 87 161); 1323 > 344, 1330: Jac. f. Nic-i de *S. Demetrio* (Uo.; Dl. 2632, A. II. 470).

A Szentdemeteri nemesek nevéből ismerjük, akik 1258-ban az Ormánban fekvő Boldogasszonyfalva (Somogy vm.) felét eladták, s utódaik 1323—30-ban is szerepelnek. — Ma dn. Nagypeterd Ny-i részén: Kataszt. térk. 1883: *Szent Demeter* és Botyka K-i határszélén: Ua. 1865: *Szent Dömötör*. (Cs. II. 524; Foll. 318.)

Szentdienes (S. Dionysius, Teleki) 1287/468: Dem. f. St-i f-i Hernichy de v. *Telwky!* de iuxta Okur ... permissione c-is Eg-i et Jo-is f-rum c-is Petri de *S. Dyonisio* propinquorum cognatorum suorum (Pozs. k. o. lt. 66. 3. 1!, Koller II. 229); 1285: c. Eg. f. Petri de *S. Dyonisio* (Révay lt. Gyulay I. 32, W. IX. 435); 1330: Paulo f-o Nic-i Jo-e f-o Pauli nob-bus de *Teleky* (A. II. 470); 1332—5/Pp. Reg: sac. de *S. Dyonisio*, eccl. *S. Dyonisii* de *Teliky*, Pet. sac. de *Teliky*, *Cheleky*, Pet. de *S. Dyonisio*, Pet. de *Chelyki* (Vat. I/1. 237, 265, 273, 284, 293, 313).

Az Okor melléki Teleki és a Sz. Dienes-egyház körül létesült falu 1287-ben két településként szerepel. Ekkor Teleki Demeter, rokona, Szentdienesi Egyed engedélyével, eladta Gyűrű földet. Egyed 1285-ben, környékbeli Teleki nemesek pedig 1330-ban szerepelnek megyei tanúk között. A pápai tizedlajstromban a Sz. Dienes-egyházzal rendelkező falu hol Teleki, hol Szentdienes néven szerepel, ami a két település egymásmellettiségére vagy egybeolvadására mutat. Papja 1332: 10, 1333 I: 20, 1333 II: 8, 1334 I: 8 báni, 1334 II: 2 gs., 1335 II: 5 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Szigetvártól KDK-re. Lip: *Szent Dienes* h.; Hnt. 56: *Szentdénes*. (Cs. II. 525.) A másik Teleki falut ld. ott.

Szentegyed (S. Egidius, Töttös) +1183/326/363: t. que vulgo *Tenies! [ɔ: Teutes]* dicitur (Szalóky lt.!, H. I. 1); é. n. [1237 k.]: t. (~ eccl.) S. Trinitatis (P. I. 787); 1313: de p-e ... in C-u de Barana, iuxta fl-m Alma existente *Zenthegyd* vocata cum 2 v-is *Zenthegyd* vocata in qua est eccl. lapidea ad honorem S. Egydii constructa et alia v. Mokoufolua vocata ac aliis sitibus v-rum (A. I. 306—9); 1330: portionem ... in Selizlo in *S. Egidio* (Baranya m. lt. 1.); 1332—5/Pp. Reg: Paul. (sac.) de *S. Egidio*, Egid. ≈, Paul. ≈ (3×) (Vat. I/1. 237, 264, 274, 293, 313); 1346/393: p-em *Zenthegyed* vocatam

in C-u de Barania ... que tempore ipsius donationis nomen *Teuteus* habuisset, ... p. *Teuteus* al. nom. *Zenthegyed* (A. IV. 583).

A Zselicben fekvő Töttös földet II. Géza (1141–62) adta az állítólag Szák nb. Nagylábú Pálnak (1183: Paulo de gen. Chaak; 1346: Paul. Noghlabu dictus de gen. Chak), aki örökös nélkül lévén 1183-ban a szenttrinitási és az okrimindszenti monostorra hagyta s határát leíratta: III. Bela +1183/326/363: ... a Mer. pt. iuxta v-m Teustachy *Almatui !* et idem fl. *Alma !* tendit ad Occ. usque *Karantui* cum v. *Resnohow [ɔ: Gesnohow]*, inde a Sept. usque *Karanfeu !*, inde ad Or. *Bermothuta ! [ɔ: Germothuta]* infra *Thusuilliget* usque *Terecheufew* infra predictam silvam et *Vagiensem* currit ad Mer. pt. ad predictam *Almam* (I. h.). E birtok magában foglalta a mai Almamellék falu határának Ny-i részét az Alma mellett fekvő Szentegyed psz-tól É-ra Terecső (1542: *Nemesterechew*), ma *Terecseny* psz-ig. 1237 k. a szenttrinitási monostor itteni földje a pannonhalmi apátság Disznóóvó birtokával határos. A szenttrinitási monostor kegyurasága a Kán-nemet illette; e réven juthatott az immár Szentegyednek nevezett birtok, melyen két falu állt – Szentegyed a Sz. Egyedről nevezett kőtemplommal és Makófalva – továbbá több faluhely, Siklósi Péter birtokába, aki 1313-ban e birtokból királyi mérték szerint 100 M-ra becsült részt (ad valorem 100 M-rum cum mensura regali ...) Viszlai Jakab mesternek adott át a határok leírásával: Cap. Quinqueeccl. 1313: ... super qd. riv-m qui progreditur a qd. fl-o *Karan* dicto et incidit in eundem faciendo parvam ins-m, que remanet extra m-s ... a. *Egerfa* ... asc. ve. Or. super qd. monticulam (!) et transit per qd. silvam ... a. pirus a pt. Sept. remanet mg-o Petro ... a. kerkus a pt. Mer. sep. mg-o Jac-o, ... directo meatu ve. Or. per 1 magnam vallem ve. Sept. ... in montem de ipsa valle in cuius cacumine ... 3 a-es surgentes de una radice *Gertanfa* dicte ... ve. Or. ... ad qd. viam magnam et transeundo ipsam viam intrat in qd. silvam ... 3 m-e angulares ... a pl. Sept. est a. *Gertanfa* dicta, que sep. a portione mg-i Petri ... a pt. Or. est a. tilie magna, ibique vicinatur t-e Jo-is f-i Petri Euz dicti ... a. magna *hangas Byk* vocata ... ve. Mer. in vicinitate dicti mg-i Jo-is ... in eadem silva ... in fine t-rum arabilium exeuntium de qd. valle ... a. il. ... a. ... tilie ibi t. mg-i Jac-i ve. Occ. remanente ... ve. Mer. ... ad qd. t-m *Zemere* nuncupatam ... iuxta qd. viam magnam ve. Sept. sunt 2 m-e ... a-es cerasarum ... ve. Mer. ... nemus ... magna a. ceraseus que est cruce signata ... a. *Ihorfa* vocata ... ve. Mer. circa idem nemus in fine t-rum arabilium ... transit per qd. nemus adhuc ve. Mer. ad 1 viam ... ve. Mer. in qd. nemore ... ve. Mer. in t-is arabilibus ad indagines ... [a.] *Ihorpha* dicta ... desc. ad 1 viam ... a. pirus ... dumus vulg. *Gyumulchen* dictus ... ve. Mer. cadit in fl-m *Alma* dictum in quo fl-o ... in magno spatio ve. Occ. ad. fl-m *Karan* dictum ... decl. ve. Sept. et in medio alvei ipsius fl-i *Karan* contra cursum ... a. *Egurfa* dicta ... (I. h.). 1330 e. Viszlai Jakab fia Áron e részt Viszlai Gergely fiainak tudta nélkül nővérével együtt Demeter fia Mihálynak engedte át. 1346-ban Szalók nb. Balai János és Kaba (dictus) Demeter fia Miklós Töttös – más néven Szentegyed – birtokot – mely valaha Szák nb. Nagylábú Pálé volt – Szentegedik Szák nb. Szentgyörgyi Zopa (dictus) Pál fia Miklósnak. Papja 1332: 20, 1333 I: 15, 1333 II: 10, 1334 II: 10 báni, 1335 II: – pápai tizedet fizet. – Ma psz. Almamellék mellett DNy-ra. Lip: *Szent-Egyed* h.; Hnt. 56: *Szentegyedpuszta*. (Cs. II. 525; Kar: MNemz. III. 44.)

Szenterzsébet (S. Elisabeth) 1332–5/Pp. Reg: (sac.) de *S. Elyzabeth*, Dyon. de *S. Elisabeth* (Vat. I/1. 265, 313).

Papja 1333 I: 20, 1335 II: 5 báni pápai tizedet fizet. – Ma kzs. Szigetvártól ÉK-re. Lip: *Szent-Ersébeth* h.; Hnt. 56: *Nyugotszenterzsébet*. (Cs. II. 525.)

Szentfalva ld. Aszuág és Boldogasszonyfalva.

Szentgál (S. Gallus) 1. é. n. [1292–7]: c. Jac. f. Ambr-i de *Zenthgal*, v. *Zenthgal*

(Dl. 47 743, ÓMO. 106—7); 1296: c. Jac. f. Ambr-i de gen. Nempthy, p. *Scent Gaal* ~ *Scentgal* (Smič. VII. 242—3); 1332—5/Pp. Reg: Egid. sac. de *S. Gallo* (5×), Egid. viceadiac. de *S. Gallo* (Vat. I/1. 237, 263, 274, 283, 293, 312). — **2.** 1332—5/Pp. Reg: Math. sac. de *Santo* ~ *S. Gallo* (Uo. 237, 265, 274, 284, 293, 313).

1. A Németi nb. Németi, másnéven Szentgáli cs. birtoka. Jakab ispán 1292—97-ben szolgájával (cum Budur serviente suo) Füzesden hatalmaskodott. 1296-ban Miklós fia Herborth fiai, Hector és Chak lemondtak Jakab javára Szentgálra emelt jogigényükről. (Ld. még Németi 1.) Papja, aki egyben alesperes is volt, 1332: 50, 1333 I: 53, 1333 II: 20, 1334 I: 48 báni, 1334 II: 6 gs., 1335 II: 50 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Szigetvártól KDK-re. 1557. adólajstrom: *Okry Zenthgal*; Lip: *Szent-Gál* h.; Hnt. 56: 1940-ben *Vásárosszentgál* és Magyarszentiván *Szentgálosiván*, majd utóbb Királyegyháza néven egyesítettetett. — **2.** Papja 1332: 20, 1333 I: 10, 1333 II: 10, 1334 I: 10, 1334 II: 10, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. — Ma psz. Mozsgó mellett ÉK-re. 1892. térk: *Szt. Gáli h., Szt. Gáli vgy.*; Hnt. 44: *Szentgálpuszta*. (Cs. II. 525; Foll. 318.)

Szentgyörgy (S. Georgius) 1. Dráva-, Rendek- é. n. [1280 k.]: v. Pauli f-i Ben-i *Scentgurg* vocata, in C-u de Barana (Dl. 38 669); 1324: p. *Zengurg* (Batthyány lt. V. 1. 19 nyomán Cs: Körösm. kézirat); 1330: p. *Scenthgyurgy* (Dl. 99 919); p. *Zenthgurg*, v. *S. Georgii* mr-is (Dl. 99 922); 1332—5/Pp. Reg: Jo. sac. de *S. Georgio*, eccl-e *S. Georgii*, de *Georgio iuxta Draua*, de *iuxta Draua*, de *Renduc Scengurge*, de *S. Georgio* (Vat. I/1. 244, 270, 281, 289, 300, 313), prep. superpelliciatorum de *Bundugzengurge*, Jo. prep. de ordine superpelliciatorum de *S. Georgio*, fr. Dem. prior *S. Georgii* (Uo. 271, 286, 314). — **2.** 1332—5/Pp. Reg: *Pet. sac. de *S. Georgio*, Blas. sac. capelle *S. Georgii*, Pet. de capella *S. Georgii*, Jo. sac. de capella *S. Georgii* (2×) (Vat. I/1. 245, 270, 281, 289, 300).

1. [Tétény nb. Pekri] Benedek fia Pál birtoka. 1280 k. kártérítés fejében át kellett adja Óvári Konrádnak, de később is a Pekriek kezén találjuk. 1330-ban, midőn a királyi és királynéi földek visszavétele történt (ad requirendum iura regalia et reginalia intra terminos regni ... nomine t-e conditionariorum regalium), ennek és Szentmihálynak a felét elvették Thuz (dictus) Lőrinc fiaitól. Miután a 60 M-ra becsült birtokon Lőrinc egyik fia 60 szomszédos nemessel esküt tett, hogy öröklött birtoka, az országbíró visszaítélte neki. Az 1330-i osztozkodáskor Lőrinc fiai, Péter és Lőkös kapták meg. Papja 1332: 2 pensa 16 báni, 1333 I: ½ M. 2 báni, 1333 II: 50, 1334 I: 40, 1334 II: 38 báni, 1335 II: 1 fertó pápai tizedet fizet. Ez időben állt itt a karinges ágostonosok kolostora, melynek prépostja, ill. perjele 1333 I: 10 pensa báni (pensas banalium de Gurhes dictas), 1333 II: 5 pensa, 1335 II: 25 [báni] tizedet fizet. — Ma kzs. a Dráva partján Eszéktől ÉNy-ra. Lip: *Szveti-Gyuragy* cr., *S. Georgius* lat., *Sveti-Juraj* ill.; Hnt. 13: *Sveti Juraj — Szentgyörgy*. — **2.** Kápolnájának papja 1332: ½ M, 1333 I: 60, 1333 II: 50, 1334 I: —, 1334 II: 20 báni pápai tizedet fizet. — Krassó vidéki egyházak között sorolják fel, többször közvetlenül a másik Szentgyörgy után. Így azonosítható a középkori Krassószentgyörggyel. Ma psz. a Krassó D-i partján *Sveti Jurai*-tól D-re. 1913. térk: *Gjurgianci*. (Cs: Körösm. 96, Körösm. Kézirat.)

Szentimre (S. Emericus) 1332—5/Pp. Reg.: sac. de *S. Emerico* (Vat. I/1. 265). Papja 1333 I: 15 báni pápai tizedet fizet. — A pécsi esperességben Boldogasszonyfalva és Szentjakab között sorolják fel; így nehezen azonosíthatjuk azzal a később feltűnő faluval, mely ma hn. Mánfa és Németszék határában, Pécstől É-ra. 1892. térk: *Szt. Imre m[alom]*; Hnt. 56: *Szentimre* (Cs. II. 525; Foll. 306; Száz. 1934. 624). Az e mellett fekvő Szek, Barátúr és Monó már a baranyai esperességhez tartozik. Valószínűleg Kishajmás, ahol az 1714-i pécsi zsinat aktái szerint Sz. Imréről nevezett templom romjai állottak (Merényi Ferenc: Domsics Mátyás egyházlátogatása Baranyában 1729-ben. Pecs 1939. 13).

Szentiván 1. Okri- 1274: nob. domina f-a Jous de gen. nob-um apud eccl-m *S. Johannis prope Okur* existentium Tyna vocata (Dl. 86 837, W. IX. 105); 1283: c. Buken f. Buken de *Scenth Iwan* (Dl. 67 679); *1292: Greg. f. Simonis de *S. Johanne* (Smič. VII. 109); *1305/320 > 372: Em. f. Simon de *Szent Ivan* (F. IX/7. 326); 1315: Dom. sac. de *Zenthywan* (Str. II. 701); *1330: Nic-o f-o Phyle de *Zenth Iwan!* (Dl. 2631!, A. II. 473); Deseu f-o Jonas, Nic-o f-o Mich-is, Petro f-o Phil-i nob-bus de *Scentywan* (Dl. 2632, A. II. 470); 1331: Pet. presb. eccl-e de *Zentyvan* (TT. 1910. 464); 1332—5/Pp. Reg: Pet. (sac.) de *S. Johanne*, Mich. sac. de *Zenthwan, Zenthiuan, Stentina, Zontiwa(n), S. Johanne* (Vat. I/1. 237, 263, 274, 283, 293, 313). — **2.** *1330: Nic. f. Kemen de *Zenth Iwan* (Dl. 99 919); 1332—5/Pp. Reg: Nic. sac. de *S. Johanne*, Pet. *S. Johannis baptiste*, Mich. de *S. Johanne* (2×), *Scent Iwan* (Vat. I/1. 244, 270, 281, 289, 300). — **3.** 1332—5/Pp. Reg: St. sac. de *S. Johanne* (Uo. 283, 316). — **4.** 1332—5/Pp. Reg: Mich. sac. de *S. Johanne* (Uo. 276).

1. Az Okor melletti Sz. Iván (Sz. János)-egyház körül kisnemesi falu alakult ki. 1274-ben Szentiváni Jous leánya, Gég nb. Salamon özvegye, Bagotai Csépánné nyugtatja az Okormelléki Gég nb-eket hitbére és jegyajándéka kiadása felől. 1283-ban Buken ispán Mirajt föld szomszédja É felől. (Földjének nevét *Bökényföldе* tartotta fenn. Cs. II. 475; ma *Bökény* hn. Rugásd határában. Németh B. gyűjt. 2394.) 1292-ben Gergely Fülesi Miklós nevében jár el a somogyi Szentmárton ügyében. 1305-ben Imre felesége után Dinnyeberkin és Ágodon kap részt. 1315-ben az idevaló pap előtt Füzesmelléki Sándor ispán úgy végrendelkezett, hogy Szentiván melletti telkét épületekkel, szántóval és kaszálóval, továbbá 3 lovát, fegyvereit, gabonáját és állatait (sessionem suam cum edificiis in eadem existentibus, simul cum t-is arabilibus et feneto prope v-m *Zenthywan* . . . 3 equos, . . . arma, fruges et pecora) feleségére, Pura asszonyra s ennek István és Beke nevű testvéreire hagyja. Az 1330-ban tanúskodó Szentivániak idevonása kétes. 1331-ben is szereplő papja 1332: 25, 1333 I: 18, 1333 II: 10, 1334 I: 15 báni, 1334 II: 2 gs., 1335 II: 15 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Szigetvártól KDK-re. Lip: *Szent-Ivány* h.; Hnt. 56: 1940-ben *Magyarszentiván* és Vásárosszentgál *Szentgálosiván*, majd utóbb Királyegyháza néven egyesíttetett. — **2.** Az Aszuág vidékén fekvő Szentivánnal hozható kapcsolatba az 1330-ban e vidéken tanúskodó Szentiváni Miklós. Papja 1332: 36, 1333 I: 16 báni, 1333 II: 3 gs., 1334 I: 36, 1334 II: 40 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Valpótól DNy-ra. Lip: *Ivanovcze* cr.; Hnt. 13: *Ivanovci*. (Cs: Körösm. 96.) — **3.** A pécsváradi apátság egyházai között szereplő Szentiván papja 1333 II: 33, 1335 II: 12 báni pápai tizedet fizet. — Ma dn. Erdősmecske határában a falutól DNy-ra. 1854, 1891. kataszt. térk: *Szent Iván*. (Foll. 308.) — **4.** A baranyai esperesség területén fekvő falu papja 1333 II: 8 báni papai tizedet fizet. — Azonosítása bizonytalan. A tizedlajstromban Birján és Túrony között sorolják fel, ahol lett volna egy Szentjános falu? (Foll. 306.) Tolna vm. határos részén is volt egy Szentiván (ld. ott.). (Cs. II. 525.)

Szentjakab (S. Jacobus, Németi) *1330: Petheu f. Mich-is de *S. Jacobo* (Dl. 99 919); 1332—5/Pp. Reg: Laur. (sac.) de *Nemeti*, sac. eccl-e *S. Jacobi de Nemety*, Laur. sac. de *S. Jacobo de Nemety*, Laur. de *S. Jacobo*, ≈ de *Nemepti*, ≈ de *S. Jacobo de Nempti* (Vat. I/1. 237, 265, 273, 284, 293, 313).

A megyében tanúskodó nemes nevében tűnik fel. Azonos lehet a Sz. Jakab-egyházzal ékesített Németivel, melyet utóbb csak Szentjakabnak neveztek. Papja 1332: 40, 1333 I: 70, 1333 II: 20, 1334 I: 20 báni, 1334 II: 3 gs., 1335 II: 6 gs. pápai tizedet fizet. — A pápai tizedlajstromban mindig Nagyváty, Zsibót és a másik Németi társaságában szerepel. Foll. szerint a Nagyváty és Szentdénes közötti területen feküdt. (Cs. II. 526; Foll. 318.) — Ld. még Ürög.

Szentkereszt ld. Keresztúr.

Szentkirály (S. Rex) 1326: Barth. sac. de *S. Rege* (Dl. 67 696); 1332–5/Pp. Reg: Barth. (sac.) de *S. Rege* (Vat. I/1. 313).

1326-ban a pécsi káptalan kiküldöttjeként szereplő papja 1335 II: 30 báni pápai tizedet fizet. – Ma kzs. Pécstől NyDNy-ra. Lip: opp. *Szent-Király (Szabad-)* h.; Hnt. 56: *Szabadszentkirály*. (Cs. II. 526.)

Szentkozmadamján (SS. Cosmas et Damianus) 1–2. 1202> XV.: *Zenthkozmadamyan* (Veszp. k. o. lt. O. 225); 1332–5/Pp. Reg: Jac. (sac.) de eccl. *S. Cosme et Damiani*, sac. *SS. Cosme et Damyani*, [etc.] (Vat. I/1. 237, 265, 274, 284, 293, 313); – – sac. de *SS. Cosma et Damyano*, Jac. sac. *SS. Cosme et Damiani*, Mich. ≈. Pet. ≈ (Uo. 264, 273, 284, 293). – **3.** 1332–5/Pp. Reg: Cosmas sac. eccl-e *SS. Cosme et Damiani*, de *S. Cosma*, sac. *SS. Cosme et Damiani*, Cozmas ≈. Thom. sac. ≈, Jac. de *S. Cosma et Damiano* (Uo. 244, 270, 281, 289, 300, 314).

1–2. Szentkozmadamjánt I. István király adta a fehérvári káptalannak, s a káptalan 1202-i oklevél alapján a XV. században követelte a pécsi püspöktől a plébániát. Ez azonos Szentdamjánnal, mely az 1542-i adójegyzék szerint a fehérvári káptalané volt a következő falukkal együtt: Bükkösd, Megyefa, Egéd, Erdei Ratkóca, Kán, Hetme, Okorvölgy, Hetvehely, Beszterce, Hagymás, Szlatina és Szentkatalin. Ezt az egész uradalmat I. István adományára vezethetjük vissza, s Szentdomján lehetett az uradalom egyik legrégibb egyháza. (Ld. még Szentmárton.) – Ma psz Bükkösd határában K-re. Lip: pr. *Szent-Domján* h.; 1892. térk: *Szt. Damján*; Hnt. 56: *Szentdomján*. A Bükkösddel szemközt, kissé D-re fekvő magas peremen, a *Pusztatemplom* nevű helyen templomromról tudott a lakosság 1957-i ottjártamkor. – A tizedlajstromban a pécsi esperességben szereplő két Szentkozmadamján közül az egyik papja 1332: 40, 1333 I: 40, 1333 II: 20, 1334 I: 20 báni, 1334 II: 3 gs., 1335 II: 12 báni; a másik papja 1333 I: 9, 1333 II: 8, 1334 I: 7, 1334 II: 1 báni pápai tizedet fizet. Mindkettőt a mai Szentdomján vidékén fekvő egyházakkal együtt sorolják fel, de ma csak egy falut ismerünk. A fehérváriak fontos régi parochiáját a többet fizetővel azonosíthatjuk. – **3.** A drávántúli aszuági esperességben fekvő egyházának papja 1332: 1 fertó, 1333 I: 12 gs., 1333 II: 3 gs., 1334 I: 35 báni, 1334 II: –, 1335 II: 15 báni pápai tizedet fizet. – 1702-ben psz. Valpótól DDK-re Ladimirevci mellett: „*Kusmincy*, ubi murata eccl. SS. Cosmae et Damiani ... adhuc exstat" (Smič: Oslobod. II. 125). (Cs. II. 526; Cs: Körösm. 97.)

Szentlászló (S. Ladislaus) 1. é. n. [+1235]/350/404: in via magna que est in vertice montis, per quam venitur ad eccl-m *S. Regis Ladislai I* (Pécsi pk. lt!, F. III/2. 438); 1327: Conv. mon-i Warad. ... ho-em nostrum fr-em Nic-m priorem *S. Ladislay* (Z. I. 293). – **2. (Szentága)** 1295/403: in C-u de Barana ... portionem t-e *Scentaga* vocate, inter ... v-s ... Olozy, Hassag et Hedrich vocatas ... in circuitu eccl-e *B. Ladislai regis*, ... supra fontem *Scentaga* vocatum (Dl. 1430, H. VIII. 356–7); ad honorem *S. regis Ladislai* ... eccl-m edificare et cenobium fr-um ordinis heremitarum construi facere ... particulam t-e a 3 v-is ... Olozy, Hassag et Heydreh vocatis exemtam *Zenslhaga* (!) vocatam (Uo. 358–60); 1316: v. heremitarum *S. Ladyslay regis* (A. I. 395–6); 1330: de istis v-is heremitarum Nokfolua et *S. Ladislai* (Révay lt. Gyulay IV. 1); 1330/477: eccl. *B. Ladislai* intra m-s p-is Ha[sagh] (Dl. 97 383). – **3.** 1321: sess-es ... 3 v-rum *Scent Ladzlo*, Luca et Yagodnik vocatarum, p-i ... Pagarach vocate contiguam (A. I. 598); 1350: p-um *Zentlazlou*, Luka et Jagodna ... in C-u de Baranya (Smič. XI. 569).

1. A pécsváradi apátság alá tartozó Sz. Lászlóról nevezett [bencés] perjelség a tolnai Mája XIII. századi határjárásában merül fel. Perjele 1327-ben az apát megbízottja. – Ma kzs. Pécsváradtól ÉNy-ra. Lip: *Szent-László* h.; Hnt. 56: *Püspökszentlászló* 1942-ben beolvadt Hosszúheténybe. (Cs. III. 451; Gerecze 143; P. XII/B. 356.) – **2.** A Szentága forrás körüli föld neve volt Szentága. E helyen Győr (Jeur) nb. Óvári Konrád 1295-ben a pálos remeték számára Sz. László király tiszteletére egyházat, ill. kolostort alapított

és építtetett kőből (fundavit et construxit ex lapidibus), s nekik adta a kolostor körül fekvő, Olaszi, Hásságy és Héder falu határából kiszakított Szentága földet tartozékaival együtt (cum sess-bus, t-is arabilibus, fenetis, pratis ac silvis, vineis), leírván határát. Cap. Quinqueeccl. 1295/403: in 1 valle, in qd. a-e piri *Yurkekurtuveli (Jurke Kurtuveli!)* dicta t. cumulata consignatave ferro vice m-e ad modum crucis, iuxta magnam viam per quam itur in v-m *Olozy* ... ad qd. riv-m non sepe fluentem, quo transito ... ad pt. Occ. inter 2 montes ... ad m-m t-eam angularem ... a. *gertean* in cortice consignata ... ad pt. Sept., asc. in montem ... a. quercus ... m-m t-eam angularem iuxta magnam viam ... a. quercus ... per eandem viam eundo flectitur ad pt. Or. ... a. quercus ... a. quercina ... a. quercus in qd. vallem *Vordungusjev (Vrdungsjeu!)* dictam quam saliendo ... a. magna il. ... prope tumulum (sive sepulturam) Salomonis ... in latere montis ... desc. ... ad m-m t-eam angularem ... ad pt. Or. et supra fontem *Scentaga* vocatum (super fontem) in spatio iactus 1 baculi ... asc. in montem ... a. il. ... m-m t-eam angularem ... a. il. ... ad pt. Mer. ... a. il. ... prope magnam viam, per quam viam eundo ... ad bivium, ubi cadit ad aliam viam, per quam vadit ... a. il. ... per eandem viam ... desc. ... capitalem m-m *Yurkekurtuvele (Jurkekurtuvly!)* ... (Dl. 1430!, H. VIII. 357; zárójelben H. VIII. 359–60 variánsai). E földre az egyház népeket telepíthet (ut populi ad ipsam t-m congregati ad munimen ... eccl-e ... valeant commorari). 1316-ban már említik Sz. László király remetéinek falvát azon birtokok között, melyeket [Héder nb.] Henrik fia János elfoglalt Óvári Konrád unokáitól s melyeket a király visszaadatott. 1330-ban Konrád unokái osztoztak a remeték Nakfalva (Remetefalva) és Szentlászló nevű falvain, míg a kolostort, melyet ekkor Hásságy határához számítottak, közösnek hagyták. — Ma dn. Birján ÉK-i határszélén: Kataszt. térk. 1855: *László*, 1866: *Szenaszlo*, 1913: *Szent László*, ahol a négy völgy összeszögellése felett É-ra emelkedő gerincen porladnak a kolostor téglái. A környékbeli lakosság ma *Zidina* (magyarul: falas, romos) néven nevezi; az alatta levő forrás neve *Ladislaus-Brunnen*. Mellette a völgyben jól láthatók a középkori halastó zárógátjai. (Bp. Egy. Kt. Cod. Lat. 115. 17: *Sanctus Ladislaus in Baronya* néven; Gyula alatt: Rupp I/2. 388; Cs. II. 487; Gerecze 130.) — **3.** Az Aba nb. Nekcseiek faluhelye lett volna, akiktől a Kosi nemesek [a Kórogyiak] elvették; 1321-ben a király elrendeli visszaadását Jagodnik és Luka faluhelyekkel együtt, melyek mind Pagrác mellett feküdtek. 1350-ben Nekcsei Denk e három falut körülhatárolta *Frelacha, Ledenyk* és *Lychaan* falvakkal együtt Kórogyi Fülpös ellenében, aki Szombathelyhez tartozónak mondta. — A határaik között fekvő *Ledenyk* ma *Ledenik*, *Lychaan* ma *Ličani-pusta* a Dráván túl Koška és Podgorac között (1913. térk.). — Különbözik ettől a Kórogy melletti Szentlászló (ld. Valkó vm.).

Szentlőrinc, Okri- (S. Laurentius) é. n. [+1235]/350/404: t. cruciferorum eccl-e *S. Laurency* de *Wkur!* (Pécsi pk. lt!, F. III/2. 433); 1274: preceptor domus templi de *Okur* (Dl. 49 222, vö. Turul 1922. 14); é. n. [1275]: ho-e cruciferorum de *Okur*, ... in litteris cruciferorum ≈ (Révay lt. Gyulay I. 8, H. VI. 162); 1276: in litteris preceptoris domus militie templi (Dl. 86 845, W. XII. 186); é. n. [XIII. vége]: preceptor et cruciferi de *Okur* (Dl. 47 801); 1326: p. de *S. Laurencio* cum v-is ad eam pertinentibus vidl. Chereg, Zala, Egyd, Farcas Assay, Zaua, Tarka, Kuchynkerek (Pozs. k. o. lt. Capsa Cruc. 2. 4. 39); 1332–5/Pp. Reg: Paul. (sac.) de *S. Laurentio*, Pet. sac. de *S. Laurencio* (4×) (Vat. I/1. 237, 263, 284, 293, 312).

Az Okor folyó mellett fekvő falu a templomos keresztes lovagok Sz. Lőrincről nevezett rendházáról kapta nevét. Boda XIII. századi határjárásában DNy felé említik a keresztesek földjét, melyet ma is *Keresztes* psz-nak neveznek (1892. térk; HInt. 56). A templomosok hiteleshelyi működést folytattak a XIII. század második felében. A templomos rend 1312-i feloszlatása után az ispotályosok kezére került; 1326-ban az ispotályos keresztesek nagykáptalanja engedélyt adott a csurgói és újudvari ispotálynak, hogy

Szentlőrincet tartozékaival (nyilván a templomosok régi birtokaival: Csergi, Zala, Egéd, Farkas-Aszaj, Szava, Tarcsa és Kuchynkerek?), továbbá Szulokot (Somogy vm.), Gadányt és Aranyost bérbeadják András volt kamaraispánnak és testvérének, Istvánnak 10 évre 50 M-ért. A falu plébániájának papja 1332: 13, 1333 I: 18, 1334 I: 15 báni, 1334 II: 3 gs., 1335 II: 17 báni pápai tizedet fizetett. — Ma kzs. Pécs és Szigetvár között. Lip: *Szent-Lőrincz* h.; Hnt. 56: *Szentlőrinc*. (Cs. II. 526.) A lakosság szerint a kzs-től 1½ km-re É-ra, a Szarkád dűlő felett emelkedő kzs-i temető helyén feküdt valaha a „fehér barátok" kolostora. Itt terült volna el hajdan Szentlőrinc falu is.

Szentmárton (S. Martinus) 1—2. 1202 > XV. sz: *Zenthmarthon* (Veszp. k. o. lt. O. 225); 1332—5/Pp. Reg: Dem.sac. de *S. Martino* (Uo. 237, 264, 274, 284, 293); Dem. (sac.) de *S. Martino* (Uo. 237, 293). — **3.** 1332—5/Pp. Reg: sac. de *S. Martino*, Jo. ≈, Thom. ≈. Greg. ≈. Thom. ≈ (Vat. I/1. 239, 266, 285, 295, 309). — **4.** Bank sac. de *S. Martino* (Uo. 265). — **5. Hegy-** 1332/437: ve. t-m *S. Martini* commetanea t-e eccl-e nostre [Quinqueeccl-sis] (Pozs. k. o.Jt. Capsa Bud. 3. 5, TT. 1908. 492); 1332—5/Pp. Reg: Mich. sac. eccl-e *S. Martini de Monte*, Mich. sac. de *S. Martino* (4×) (Vat. I/1. 237, 273, 283, 292, 312). — **6.** 1257: t., ins. eccl-e de Okur (Dl. 456, W. XI. 436).

1—2. Szentmártont I. István király adta a fehérvári káptalannak, amely 1202-i oklevél alapján a XV. században követelte a plébániát a pécsi püspöktől. — Ma Almamellék psz-ja, ettől ÉK-re. Lip: pr. *Szent-Márton* h.; Hnt. 56: *Szentmártonpuszta*. A fehérvári káptalan szentmártoni uradalmához tartozott 1466-ban Liki, Lapsi, Szentlélek, Oltovány és Ördöglik (vö. Cs. II. 565 Vegági, helyesebben Végalyi cs. alatt); az 1542-i adólajstrom szerint Ördöglik, Liki, Lapsi és Hertelend. Ez az uradalom még I. István adományára vezethető vissza. A tizedlajstrom a pécsi esperességben ezen a vidéken két Szentmártont szerepeltet. Az egyik papja 1332: 50, 1333 I: 48, 1333 II: 30, 1334 I: 30 báni, 1334 II: 3 gs.; a másiké 1332: 20, 1334: 10 báni pápai tizedet fizet. Ma itt csak egy Szentmártont ismerünk. — **3.** A pápai tizedlajstromban a baranyai esperességben Pósa, Márok és más Krassó vidéki faluk társaságában szerepel. Papjai 1332: 72, 1333 I: 20, 1334 I: 15, 1334 II: —, 1335 II: 15 báni tizedet fizetnek. — Ma kzs. Villánytól KÉK-re. Lip: *Szent-Márton* h.; Hnt. 56: *Hercegszentmárton*, 1950-től *Marótszentmárton*. — 4. Ugyanott szerepel Siklós vidéki falvakkal együtt. Papja 1333 I: 20 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Siklóstól D-re. Lip: *Szent-Márton (Dráva-)* h.; Hnt. 56: *Alsószentmárton*. — **5.** 1332-ben Viszló falu felosztása kapcsán említik, hogy a Szentmárton felé eső rész a pécsi káptalannal határos. A pécsi esperességben fekvő Hegyszentmárton papja 1332: 25, 1333 II: 8, 1334 I: 10, 1334 II: 15, 1335 II: 22 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Siklóstól Ny-ra. Lip: *Szent-Márton (Hegy-)* h.; Hnt. 56: *Hegyszentmárton*. — **6.** A sámodi uradalom 1257-i határjárásában az okori egyház (Okrimindszent) földjét és szigetét említik ott, ahol ma *Kisszentmárton* (Hnt. 56) fekszik. Határában *Apáti psz.* őrzi az apátság birtoklásának emlékét (1883. térk.). (Cs. II. 526.)

Szentmihály (S. Michael) 1. *1057/+057 [XIII.]/350/404: eccl-m . . . quam supra Drauam fl-m in honorem *S. Mychaelis* archangeli edificavi (Pécsi pk. lt., Koller I. 151); 1330: v. *Scenthmyhal* (Dl. 99 919); 1332—5/Pp. Reg: Laur. sac. de *S. Michaele* (Vat. I/1. 244, 270, 281, 289, 300, 314). — **2.** 1299: p. *Zentmihal!* . . . ultra Drawam (Dl. 1537., W. X. 329—30); 1311: p. *Zenthmihal!* in C-u Barania (Dl. 1792!, A. I. 242); *1330: Dem. f. Galli de *Zenthmihal* (Dl. 99 919); 1332—5/Pp. Reg: Ben. sac. capelle *S. Michaelis*, Blas. de *S. Michaele* (Vat. I/1. 244, 300). — **3.** *1330: p. *Zenthmihal* (Baranya m. lt. 1).

1. Radó nádor 1057-ben a Dráva felett épített Sz. Mihály-egyház patronátusát a pécsi püspökségnek adta. Feltehetően ez a templom volt névadója a Dráva melletti Szentmihálynak. Ennek és Szentgyörgynek felét 1330 e. a királyi és királynéi javak visszavételekor mint királyi szolgáltatók földjét (ad requirendum iura regalia et reginalia nomine t-e conditionarium regalium) elvették [Tétény nb.] Thwz (dictus) Lőrinctől, maju

miután Lőrinc esküvel bizonyította, hogy a 60 M-t érő birtokok az ő öröklött javai, az országbíró 1330-ban neki ítélte. Az aszuági esperességhez tartozó egyházának papja 1332: 72, 1333 I: ½ M. 6 báni, 1333 II: 50, 1334 I: 38 báni, 1334 II: 1 uncia, 1335 II: 5 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Valpótól ÉNy-ra. Lip: *Miholacz (Sokacz-)* h.; Hnt. 13: *Donji Miholjac, Alsómiholjácz.* (Cs: Körösm. 98.) — **2.** Az Aba nb. Lipóciak osztozásakor Péter fiai kapják Radvánnyal együtt (1299, 1311). — A Dráván túl Radvány mellett fekhetett. Ezzel azonosítható az aszuági esperességben Ság, Krassó, Radvány társaságában felsorolt Sz. Mihály-kápolna, melynek papja 1332: 24 báni, 1334 II: — pápai tizedet fizet. Kérdéses, hogy idevaló volt-e az aszuági ügyben tanúként szereplő Szentmihályi nemes. (Cs. II. 527.) — **3.** A Viszlaiak 1330-ban megállapodtak, hogy Zsibótra, Szentmihályra és Újfalura vonatkozó oklevelükről másodpéldányt csináltatnak. — Zsibót vidékén fekhetett, mellyel együtt szerepel 1473-ban, mint a szigetvári uradalom baranyai tartozéka. Lehet, hogy azonos a következővel. (Cs. II. 527, 583.)

Szentmihályfalva 1330: Jo. f. Greg-i de *Scentmihalfolua* (Dl. 2632, A. II. 470).

Almamelléki ügyben tanúskodó nemes nevéből ismerjük. — Ma kzs. Szigetvártól DK-re. Lip: *Büdösfa* vel *Szent-Mihályfa* h.; Hnt. 13, 56: *Rózsafa.* (Cs. II. 527; Foll. 318.) Lehet, hogy azonos az előzővel.

Szentmiklós (S. Nicolaus) 1334/369: sac. par-lis eccl-e *S. Nicolai* (Dl. 5779, Koller II. 462); 1332—5/Pp. Reg: Egid. sac. de *S. Nicolao* (Vat. I/1. 274).

1334-ben a Sz. Miklós parochiális egyház papja lemondott a patacsi B. Szűz egyházra fennálló jogáról a pálos remeték javára egy enyesdi szőlő és a *Nadsceg* kaszáló ellenében. Feltehetően ezzel azonos a Tarcsa és Sumony között felsorolt Sz. Miklós-egyház, melynek papja 1333 II: 5 báni pápai tizedet fizet. — Ma szőlőhegy Patacs és Cserkút között. 1838. Baranya vm. térk. és 1926. Mecsek turista térk: *Szt. Miklós.* (Cs. II. 527.)

Szenttrinitás (S. Trinitas) +1183/326/363: mon. *S. Trinitatis* . . . prope Quinqueecclesias (Szalóky lt., H. I. 1); 1247: t. Sauli sac-is . . . prope ad *S. Trinitatem,* . . . m., t., mon., eccl. *S. Trinitatis* (Révay lt. Gyulay I. 19, W. VII. 248); 1249/291: conterminum mon. ≈ (Dl. 1244, F. IV/2. 52); 1266/267: t. Bezim . . . in commetaneitate mon-i ≈ (Dl. 686, F. IV/3. 400); é. n. [1280 k.]/289: abb. de *S. Trinitate* nomine Fab. (Zay lt. P. 5. l; W. XII. 352—3); 1294: fr. Blas. abb. ≈ (Dl. 1395, W. X. 163); 1297: Blas. abb. mon-i ≈ (Révay lt. Gyulay II. 33, W. XII. 613); 1298: t. Saulfelde prope *S. Trinitatem* (Révay lt. Gyulay II. 34, W. XII. 624); 1303 g: mon. *S. Trinitatis* in Schuchlos (F. VIII/7. 33); 1311. VI. 28: C. de Barana: Dat. in v. *S. Trinitatis* (Dl. 67 685); 1326/363: fr. Leon. abb. mon-i *S. Trinitatis* (Szalóky lt., H. I. 143); 1332—35/Pp. Reg: abb. de *S. Trinitate* (Vat. I/1. 239, 288, 295); 1335: p-em eccl-e *S. Trinitatis* Iwan vocatam (Révay lt. Gyulay IV. 10); 1340: p-em mon-i *S. Trinitatis* . . . Iuan vocatam prope idem mon. (Uo. IV. 28).

A Sz. Háromságról (Sz. Trinitásról) nevezett bencés monostor már 1183-ban fennállt. Ekkor a [Kán. nb.] Péter spalatói érsek kegyurasága alá tartozó apátságnak Szák (Chak) nb. Pál odaadta Töttös (Szentegyed) birtok felét. A Kán nb. Siklósiak maradtak a kegyurai továbbra is (1280 k., 1294, 1303). Az apátság birtokol Sálföldе (1247, 1298), Harsány és (1249) Bezen mellett (1266), azon a földön, ahol 1280 k. Siklósi Miklós a bajcsi pálos kolostort alapítja, amiért az apátság kárpótlásul Kisharsányon kap földet, végül birtokol Iványon (1335, 1340). 1297-ben az apát mellett 2 officiálisát említik. A szomszédos nagybirtokosokkal folytatott kölcsönös hatalmaskodások lezárásaképpen az apát 1294-ben kiegyezett Lőrinc nádor fia Kemény szársomlói várnagyával, 1297-ben pedig Óvári Konráddal. 1303-ban Siklósi Péter az addig bencések kezén levő monostort átadta a cisztercieknek az ausztriai heiligenkreuzi apátság filiájaként. Az apát 1326-ban átíratta az 1183-i adománylevelet. 1335-ben és 1340-ben Óvári Jakab fiai tiltakoztak, hogy nagybátyjuk, Siklósi Péter szenttrinitási monostoruk birtokát, Ivánt elidegenítse. A pápai

tizedszedéskor 1332: 1 M., 1334 I: ½ M. összeget fizet; 1334 II: semmit. 1311-ben Szenttrinitás faluban gyűlésezik Baranya vm. — Ma *Terentás* psz. Vokány határában Siklóstól ÉK-re, ahol 1957-i ottjártam előtt a majorság mögötti siló építésekor rábukkantak a monostor téglából épült alapfalára. Lip: pr. *Trinitas* h. (nunc vico Vokány incorporatum); 1929-i 200 000 térk: *Terentás psz.;* Hnt. 56: *Trinitás* és dn. Kisherend határában: Kataszt. térk. 1855: *Terentási út,* 1881: *Terentás.* (Cs. II. 527; Gerecze 145, 146: Vókány címszó; P. XII/B. 335; Foll. 320.)

Szepse ld. Sepse.

Szér +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Zeru* (Vat. I/4. 576) = +1015//XV: *Zerew* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12); +1093/404: v. *Scer* (Dl. 78 592, Z. I. 1); é. n. [+1235]/350/404: t. mon-i Waradiensis!, . . . v. *Sceer!* . . . mon-i Varadiensis (Pécsi pk. lt!, F. III/2. 435).

A pécsváradi apátság 1015-re datált alapítólevele szerint István király itt földet és népeket adott a monostornak. Utóbb Nyárád határjárásában szerepel, mint az apátság faluja (1093, 1219—35). — Nagynyárád mellett É-ra feküdt. (Cs. II. 527; Gerecze 132.)

Szerdahely é. n. [1177]/500 k: v. *Zeredahel* (Dl. 36 893); 1332—5/Pp. Reg: Nic. sac. de *Zerada, Zeredahel, Zoradahel, Ziradahel, Zerehahel* (Vat. I/1. 264, 273, 283, 293, 312).

Nevét nyilvánvalóan szerdai napon tartott hetivásárjáról nyerte. 1177-ben az aradi prépostság kémesi uradalmának faluja volt. Az uradalom határjárását ld. Kémes alatt. Papja 1333 I: —, 1333 II: 25 báni, 1334 I: —, 1334 II: 20, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Siklóstól Ny-ra. Lip: *Szerdahely* h.; Hnt. 56: *Drávaszerdahely.* (Cs. II. 528.)

Szerőfő ld. Öszerő.

Szilágy +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Zylag* (Vat. I/4. 576) = +1015//XV: *Syliag* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12); 1276: vinee . . . in *Scilag* ~ *Scylag* (Révay lt. Gyulay I. 33, H. VI. 224).

A pécsváradi apátság 1015-re datált alapítólevele szerint István király földet és népeket adott Szilágy faluban a monostornak. 1276-ban Tanch fia János ispán és rokona, Egyed birtokol itt és Versenden szőlőket, melyeket Óvári Konrád ellen való újabb kártétele és hűtlensége esetén köteles neki átadni. Más nemesek 20 M. erejéig vállaltak kezességet Konrádnál János ispánért. — Ma kzs. Pécsváradtól D-re. Lip: *Szilágy* etiam *Szilfás* h.; Hnt. 56: *Szilágy.* (Cs. II. 528.)

Szilvás 1192/374/425: t. *Sciluas,* in. par. Barona (Erdődy vépi lt. 79. 4290); é. n. [1230]/231: pr. *Scituas* in Baraniaensi! par. (Dl. 168!, W. XI. 225); 1237: pr. — — — quod est in Barana, quod domina [?] *Sciluas* cum servis . . . reliquit (H. VII. 24); 1336: p. seu v. *Zilvas,* in C-u de Baranya (A. III. 277).

Monoszló nb. Fulbert fia Gergely birtoka volt; halála után 1192-ben rokonának, Macharias ispánnak adta a király s határát leírta: III. Bela 1192/374/425: . . . iuxta aquam *Sciluas,* ubi magna via veniens de *Bosta* desc. super eandem aquam et per aquam . . . inferius usque ad locum, ubi alter torrens cadit in aquam *Sciluas* . . . ve. Sept. . . . ad m-m *Kesiu* que est in fine silve et eadem silva est Mathey c-is et t. arabilis v-e *Kesiu* . . . cum t. *Kesciu* . . . ad Or. in vallem ubi oritur *Sciluas* . . . ve. Or. ad m-m v-e *Zolonuta* et de *Zolounta* (!) . . . ve. Mer. et per medium montis usque t-m v-e *Bosta* . . . (I. h.). E birtok Machariásról fiára, Istvánra szállt, aki bírság fejében át kellett adja Gyula nádornak, ettől pedig István testvére, Tamás ispán váltotta ki 80 M-ért. Határát ekkor így írták le: II. And. 1230/231: . . . ve. Mer., ubi 2 fl-i simul conveniunt . . . super fl-m ad Sept. usque ad t-m *Regna* . . . superius in valle iuxta silvam eiusdem *Sciluas* usque ad *Kezied* . . . ad Or. cum v. *Kezied* iuxta eandem silvam ad vallem, que vocatur *Sciluasfee* et transit vallem illam ad Or. . . . ad t-m *Scolounta!;* cum t. *Scolounta!* . . . ad Mer. . . . ad t-m *Bosta;* cum t. *Bosta* . . . ad Occ. ad fl-m *Sciluas* super viam et super fl-m *Sciluas*

ad . . . 2 fl-os. (I. h.) 1237-ben Tamás fiai osztozásakor Tamásnak jut. Utóbb [Kán nb.] László vajdáé lett, akitől [1290 és 1302 k.] nővére leánynegyede fejében Aba nb. Nekcsei Sándor fiai szerezték meg per útján; 1336-ban fele Nekcsei Demeter leányával együtt Garai Pálé, másik fele Nekcsei Miklós fia Denké lett. — Ma kzs. Pécstől DNy-ra. Lip: *Szilvás* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 528.)

Szombathely ld. Valkó vm.

Szomorfalva 1191 [ɔ: 1251]: in Belkuz . . . v. *Scumurfolua* (Dl. 26, H. VI. 5 és Kar: HH. 46).

A Kán nb. Siklósiak birtoka; az 1251-i osztozáskor Simon fia Buchk kapja. — Ekkor Iszró, 1355-ben Páli és Kovácshida társaságában említik. Ezek vidékén fekhetett. (Cs. II. 528.)

Szomorréve 1330: p. *Zomorreui* (Dl. 2631, A. II. 472—3).

A királyi földek visszavételekor (nomine t-e conditionarium regalium) elvették [Kán nb.] Siklósi Pétertől; 1330-ban az országbíró visszaítélte neki. — Lehet, hogy azonos az előzővel.

Szondocs 1330: t. seu p. *Zunduch* (A. II. 493).

1330-ban Véki Pál és János fiai kettéosztották. Ny-i fele Páléké; K-i fele János fiaié lett. Mivel János fiainak gyümölcsfák (a-es fructuum) nem jutottak, ezért egy diós kertből (de quodam orto nucum), mely Pálék felére jutott, 50 diófa (a-es nucum) János fiaié lett, a megmaradó dió- és gyümölcsfákat pedig két egyenlő részre osztották úgy, hogy D-ről Páléké, É-ról János fiaié lett. Hasonló módon osztották ketté a kaszálókat (feneta). — Kisfalud mellett fekhetett. (Cs. II. 528.)

Szopok 1332—5/Pp. Reg: Blas. sac. de *Scupuk*, Pet. de *Zopud*, *Zopul*, Blas. de *Zopuk*, Pet. de *Zopok* (Vat. 1/1. 238, 276, 285, 294, 310).

Papja 1332: 6 gs., 1333 II: 15, 1334 I: 15, 1334 II: 15, 1335 II: 8 báni pápai tizedet fizet. — Pécstől É-ra fekszik. Lip: *Szopok* h.; Hnt. 56: *Szopok* 1926-tól *Mecsekfalu*, 1954-ben Komló városba olvasztva. (Cs. II. 528.)

Szőkéd 1181: ad v-m de *Scuched* (Dl. 22, Fejérp: III. Béla oki. 29).

Szeles (ma Udvard) 1181-i határjárásában említik. — Ma kzs. Pécstől D-re. Lip: *Szőkéd* h., *Sukid* ill.; Hnt. 56: *Szőkéd*. (Cs. II. 529.)

Szőllőal ld. Tolna vm.

Szőllős 1. é. n. [1290 k.]: c. Boch, c. Paul. f. Tyua, Bulchu f. Buch, Bedus, Pethe- Pet. f. Gobus, Franc. f. Jac-i, Vyda f. c-is Alberti, c. Nyc., Omundus, Sampsun, St. f. Bol., Olyv. f. Abel, Mycolen f. Myko, Nyc. f. c-is Pauli, Leust. f. Heem de *Sceuleus* (Str. II. 474); 1332—5/Pp. Reg: Dyon. sac. de *Salos*, *Zeuleus*, *Zewleus*, *Zeuleus* (2×), *Zeulus* (Vat. 1/1. 236, 263, 273, 284, 292, 312). — **2. Pabar-** 1304/360: Pabor f. Pabor de *Sceleus* pro se et pro Eg-o f-o Fab-i ac Petro f-o Dragolch fr-bus suis patruelibus, necnon Thoma f-o Akalyn de eadem *Sceleus* proximo suo (Somogy m. lt.); 1332—5/Pp. Reg: Henr. sac. de *Zeulos*, —, *Pop(r)uzeuleuse*, *Poborzevsenso*, *Zelews* (Vat. 1/1. 237, 264, 273, 283, 292). — **3.** *1330: Myke f. Dyon-i de *Zeuleus* (Dl. 99 919).

1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között számos Szőllősi szerepel Cserkút előtt felsorolva, s így a pápai tizedlajstrom azon Szőllős falujával kell azonosítanunk, mely után szintén Cserkút következik. Papja 1332: 20, 1333 I: 28, 1333 II: 20, 1334 I: 20 báni, 1334 II: 5 gs., 1335 II: 25 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől Ny-ra, Cserkút mellett. Lip: *Szőllős (Kővágó-)* h.; Hnt. 56: *Kővágószőllős*. — **2.** 1304-ben Szőllősi Pabar rokonaival engedélyt ad a szomszédos Bodony birtok megvételére. Pabarszőllős papja 1332: 20, 1333 I: 28, 1333 II: 15, 1334 I: 15, 1334 II: 15 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Siklóstól Ny-ra. Lip: *Szőllős (Babarcz-)*; Hnt. 56: *Babarc-*

szőllős. – **3.** Aszuági ügyben tanúskodó nemes nevében tűnik fel, egy Sédfői után felsorolva. Kérdéses, hogy azonosítható-e a Vörösmart mellett DNy-ra fekvő Szőllőssel. Lip: *Szőllős (Herczeg)* h.; Hnt. 26: *Hercegszőllős, J. Kneževi Vinogradi*. (Cs. II. 529.)

Sztára 1322: Jo. magnus f. Mortunus de Wertegey serviens mg-i Pauli f-i Jo-is de *Ztara* (A. II. 56); 1325: Paul. f. Jo-is de *Ztara* (Dl. 38 680); 1332–5/Pp. Reg: Jo. sac. de *Stara* (2×), Mart. (sac.) de *Stora*, Jo. (sac.) de *Stara* (Vat. I/1. 274, 283, 293, 312); 1341: viam, que vadit de *Stara* (Uzovich lt.).

A Sztárai nemesek nevében tűnik fel; Pál mester 1322-ben Vertikei János nevű serviense által megvéteti Zaláta részét, ugyanő 1325-ben fogott bíróként szerepel. A pécsi esperességben fekvő egyházának papja 1333 II: 15, 1334 I: 15, 1334 II: 25, 1335 II: 20 báni pápai tizedet fizet. Hetenye határjárásában említik az innen jövő utat (1341). – Ma kzs. Szigetvártól D-re. Lip: *Sztara* h.; Hnt. 56: *Drávasztára*. (Cs. II. 649.)

Sztrák ld. Eszterág.

Sztró ld. Iszró.

Tabajd (Tabód) 1316: *Thobold*, in C-u de Barana (A. I. 395); 1330: v. *Taboodi* (Révay lt. Gyulay IV. 1); 1330/477: ––*bold* (Dl. 97 383).

Győr nb. Óvári Konrád unokáinak birtoka, melyet Héder nb. Henrik fia János foglalt el, de 1316-ban visszaadott nekik. Konrád unokái 1330-ban osztoznak rajta. – Hásságy és Héder között sorolják fel, ezek vidékén fekhetett. (Cs. II. 529.)

Tadap ld. Togyop.

Tapasz 1247: fl. qui desc. de v. *Tupos* (Révay lt. Gyulay I. 18, W. VII. 248); é. n. [1280 k.]: v. *Thopoz* (Dl. 38 669); 1296/296, 1296: v. *Topoz* (Révay lt. Gyulay II. 32, W. X. 213 és HOkl. 152); 1330/477: *Thapaz* (Dl. 97 383).

Győr nb. Óvári Konrád birtoka, melyet 1280 körül [Tétény nb.] Benedek fia Pál, 1296-ban pedig Kórogyi Fülöp pusztított el. 1330-ban Konrád unokái osztoznak rajta. Sálfölde 1247-i határjárásában említik a Tapazról oda folyó patakot. – Sálföldétől ÉNy-ra, tehát a mai Vokány és Rácpetre között fekhetett. – Valószínűleg nem azonos a Belvárdgyula mellett levő *Tobosz* hn-vel (1937. térk.).

Tarcsa é. n. [+1235]/350/404: via itur ad v-m *Tarcha* (Pécsi pk. lt., F. III/2. 434); * [1290 k.]: magnus Nyc., Lengel f. Chepani et Marcellus de *Torcha* (Str. II. 475); 1323: v. *Tarka* (Pozs. k. o. lt. Capsa Cruc. 2. 4. 39); 1332–5/Pp. Reg: Jo. ~ Symon sac. de *Tarcha!* (5×), *Karcha* (Vat. I/1. 237, 263 [vö. Arch. Vat. Collect. 183. fol. 88 a. col. I!], 274, 284, 293, 313).

1290 k. a pécsi káptalan által állított tanúk sorában Tarcsaiak szerepelnek Tolna megyei nemesek között, de ott Tarcsát nem ismerünk. A szentlőrinci keresztesek uradalmához tartozott (1323), sorsát ld. Szentlőrinc alatt. Papja 1332: 15, 1333 I: 8, 1333 II: 4, 1334 I: 5, 1334 II: 5, 1335 II: 5 báni pápai tizedet fizet. Boda XIII. századi határjárásában említik a Tarcsára vezető utat. – Ma psz. Bodától D-re, Pécstől Ny-ra. Lip: pr. *Tarcsa* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 530; Foll. 318.)

Tarda (Torda) 1280: v. *Turda!*, in C-u de Barana iuxta Drawam! (Dl. 1072!, F. V/3. 51); é. n. [1282]: v. *Tharda*, in C-u de Barana (Dl. 38 667); 1282: v. *Thorda!*, in Barana (Révay lt. Gyulay II. 14!, W. XII. 373); é. n. [1290 u.]: v. *Thorda* (Gyulay I. 34); 1299: v. *Thorda!* (Dl. 1533!, W. XII. 643); 1332–5/Pp. Reg: Paul. sac. *Turida*, de *Torda* (4×) (Vat. I/1. 238, 275, 285, 295, 309).

Kemény fia Dénes és Lőrinc nádor fia Kemény 1280-i osztozásakor az utóbbinak jutott. 1282-ben Lőrinc fia Kemény Óvári Jakabot elfogta, elvett tőle 87 M-t, 4 lovat, melyek 40 M-t értek (pro 4 electis equis, qui in regno noti erant 40 M-s argenti) és állítólag 45 más lovat; ezért Erzsébet anyakirályné ítélete szerint 3 részletben 127 M-t kell

fizessen, meg kell esküdjön, hogy a 45 ló nem ő hozzá jutott, Pozsegában börtönt kell üljön stb., ellenkező esetben Tarda, Hotkóc, Mihálykereki és Zörök felét, melyek 300 M-t érnek, át kell adja Konrádéknak. Miután Kemény nem tett eleget, 1282 őszén bevezették Konrádékat a 4 falu felének birtokába, biztosítékul a fizetendő 300 M-ért. Ennek ellenére Keményéké maradt, mert 1299-ben Keményt és testvérét 2 falujukban, Majson és Tardán idézték meg. Papja 1332: 50, 1333 II: 15, 1334 I: 15 báni, 1334 II: 2 gs., 1335 II: 3 gs. pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Eszéktől É-ra. Lip: *Dárda (Kis-), (Nagy-)* h.; Hnt. 26: *Dárda, J. Darda.* (Cs. II. 530.)

Telegér 1330: Pet. de *Teleger!* (Dl. 2631!, A. II. 473); *Jo. f. Clem-is de *Telegi[r?]* (Dl. 99 919).

Tanúskodó nemesek nevében szerepel. — Ma psz. Szőkéd határában DK-re. 1926. Pécs és környéke térk: *Telegéri m* [alom] és hn. Áta K-i határszélén: 1853, 1865. kataszt. térk: *Telegér;* Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 530.)

Teleki *1324 > 344: Pet. de *Theleky* (Dl. 87 161).

Almamelléki (beceszegi) ügyben tanúskodó nemes nevében tűnik fel. — Ma dn. Almáskeresztúr határában ÉNy-ra: Kataszt. térk. 1855: *Teleki*, 1882: *Teleki rét* és Almáskeresztúr határában ÉK-re: Ua. 1884: *Teleki erdő;* 1892. térk.: *Teleki hegy.* — A másik Teleki falut ld. Szentdienes alatt.

Terecső ld. Szentegyed (Töttös).

Teremhegy ld. Oros.

Téseny 1330: Pet. f. Lad-i de *Tesen* (Dl. 2631, A. II. 473).

Tanúskodó Téseni nemes nevében szerepel. — Ma kzs. Siklós és Szigetvár között. Lip: *Tessény* h.; Hnt. 56: *Téseny.* (Cs. II. 530.)

Togyop (Tadap) 1330: v. *Tadap* (Révay lt. Gyulay IV. 2).

1330-ban Togyop [Győr nb. Óvári] Konrád unokáinak faluja. — Ma hn. Geresd határában K-re. 1892. kataszt. térk: *Togyop, Togyoperkippel;* helybeli magyarok szerint *Tótyop, Tótyopigubarc* (Reuter gyűjt.). (Foll. 308 *Tótjob* néven.)

Topor(d) é. n. [1290 k.]: Ben. ... de Bagad de iuxta *Thopor* (Dl. 38 671); 1296: c-is Homoney et Lad-i f-rum Mikaelis de *Thopod* (Smič. VII. 242); 1297: c. Omoneus f. Mich-is de *Topord*, castellanus de Suklous (Révay lt. Gyulay II. 33); 1315: c. Lad. fr. Omoneus de *Tupurd* (Dl. 67 688); 1332: Nic. nob. de *Topord*, Paul. f. Markus de *Topord* (A. II. 575); 1332—5/Pp. Reg: Geo. sac. de *Capcud*, Eg. sac. de *Tupud*, Geo. de *Tupurd* (Vat. I/1. 237, 264, 292).

A Topordi nemesek birtoka, akik közül Omoneus ispán — Kán nb. Péter siklósi várnagya — szerepel a megyei közéletben (1296—1315). 1332-ben Topordi Pált megidézik Topordon lakhelyén (in qua ipse propriam habet residentiam) és László fia Batha (dictus) Fétert a margitszigeti apácákkal szemben. Papja 1332: 60, 1333 I: 38, 1334 II: 10 báni pápai tizedet fizet. — 1290 k. Bogád (ma Bogádmindszent) mellett fekvőnek mondják. Az 1542-i adólajstrom Bátamindszent és Kisasszonyfa között sorolja fel. (Cs. II. 531.)

Torda ld. Tarda.

Tormás 1330: t., v. *Turmas* (A. II. 490).

1330-ban Véki Pál és János fiai kettéosztják úgy, hogy K-i fele Páléké, Ny-i fele János fiaié lesz. A választóhatár: Cap. Quinqueeccl. 1330: ... a Sept. inc. in latere montis ... a. nucis ... transit ipsam vallem, per medium in latere ... a. nucis, que est in latere alterius montis ... (I. h.). Tormás falu lakói az általuk Páli területén irtott földet, vagy létesített kertet, szőlőt megtarthatják. — Páli, Sédfő és Sepse szomszédságában feküdt. (Cs. II. 490.)

Tótfalu 1. 1294: Jo. de *Touthfolu* (Dl. 1395, W. X. 164). — **2.** 1330: v. *Tothfolu*, in C-u de Barana (Baranya m. lt. 1); 1332/437: v. *Tothfalu* (Pozs. k. o. lt. Capsa Bud. 3. 5, TT. 1908. 492). — **3. (Szemeny, Agtótja, Izsépkapuja)** 1328 > 403: p. *Zemen* al. nom. *Thothfalu* (Dl. 1430); 1341 > 424: p-es . . . Emwl et *Thothfalw* in . . . C-u de Baranya in commetaneitate p-is . . . Crakkoo vocate adiacentes (Z. VIII. 165); 1366/376/ > 424: p. *Agthothya* (Uo. 166); 1382 > 424: *Thothfalw* al. nom. *Isypkapuya* nec non *Zemwl* (Uo. 168).

1. [Kán nb. Siklósi] Gyula jobbágyai lakják. 1294-ben egy idevaló ember megesküszik, hogy a szársomlói várnagy Gyula mester jobbágyától 3 pár sarut (3 paria ocrearum) elvett, amiért 9 pondust tartozik fizetni. — Ma kzs. Siklós és Harsány között. Lip: *Tótfalu (Nagy-)* h.; Hnt. 56: *Nagytótfalu*. — **2.** A Viszlaiak viszlói uradalmának része. 1330-ban Jakab ispán fia Áron itteni részét átadja Viszlai Gergely fiainak. 1332-ben a Viszlaiak osztozkodásakor Viszló Ny-i részével együtt István fiai és János fia Péter kapja. — Látszólag Diósviszló határában fekvőnek mondják, az oklevél azonban hasonló módon említi a távol fekvő Dombrót is. Egy Tótfalu található Siklóstól É-ra. Lip: *Tótfalu (Kis-)*; Hnt. 56: *Kistótfalu*. — **3.** 1328-ban Bor-Kalán nb. Szemelyi Ok ispán utódai, mégpedig: 1. Ok fia István; 2. Ok fia Miklós özvegye, Budméri Sidzvo és gyermekei, Ádám, Márton és Domokos; 3. Ok fia János fia Miklós, felosztják egymás között. Egy 1328-i határjáráskivonat szerint Sarlóssal lenne szomszédos; ez azonban csak Szemelyre vonatkozhat, mert Szemenyt vagyis Tótfalut 1341-ben határozottan Véménd és Krakkó szomszédosának mondják. Ok ispánról utóbb Agtótjának (1366), Bor-Kalán nb. Izsépről pedig Izsépkapujának (1382) is nevezték, ekkor azonban külön említik *Zemwl*-t (ld. még Szemely vagy Szemeny). Az 1554-i defterben *Kapu* néven sorolják fel Bozsok és Peterd között, s így a mai Dömörkapuval azonosítható (Káldy-Nagy 70); ennek helyén azonban Peterd 1267-i határjárása szerint nem volt falu, hanem „Szurdokút" határnév. (Cs. II. 524, 531.)

Tótvölgy 1287: v. *Touthwelgh* (Dl. 1212, HOkl. 105); 1289/291: v. *Touthwelg!* (Dl. 1244!, F. V/3. 450); é. n. [1290—1]: tota v. *Tuthuelg!* (Révay lt. Gyulay II. 10!, W. X. 424); [1290 u.]: *Totwelg* (Gyulay I. 34); [1291 k.]: v. *Thouthwelgh*, . . . Micov de *Thouthwelg* serviens (H. VI. 376); 1299: v. *Tothwelg*, . . . St-m et fr-es suos f-os Nyc-i de *Totwelgew* (Uo. 451); 1335: p. *Thothvolgh*, . . . antiquam viam, que exit de *Thot volgh* (Révay lt. Gyulay IV. 8).

Szársomló vár tartozéka volt; a várral együtt Balog (Sinister) Miklós magtalan halála után 1287—89-ben vejének, Lőrinc nádor fia Keménynek adta a király. 1290 u. Kemény ispán tótvölgyi népei hatalmaskodtak Gyulán, ezért 1299-ben elmarasztalták őket Óvári Konráddal szemben. Keménynek több serviense lakott a faluban. — Permán 1335-i határjárása szerint ettől Ny-ra és Birján mellett D-re feküdt. (Cs. II. 532.)

Töl 1316, 1330: v. *Thul* (A. I. 396; Révay lt. Gyulay IV. 1).

Győr nb. Óvári Konrád unokáinak birtokai sorában, melyeket Héder nb. Henrik fia János elfoglalt, de a király 1316-ban visszaadatott, említik a Töl faluban levő gabonaasztagot (cum qd. acervo frugum in v. *Thul* existente). 1330-ban ismét Konrád unokái osztoznak rajta. — Kéménd és Nyomja között sorolják fel. (Cs. II. 532.)

Töttös 1. 1289/291: v. *Tuteus!* (Dl. 1244!, F. V/3. 450); 1339: t. *Teuteus* . . . in commetaneitate . . . p-is Capulnas Sary (A. III. 617). — **2.** 1289 > 344: p. *Tuteus*, 1321 > 344, 1324 > 344: p. *Thuteus*, in C-u de Barana (Dl. 87 160, vö. Reg. Arp. 3549); 1328: t. *Theuteus* iuxta v-m Morouch ≈ (Dl. 24 455). — **3.** 1332—5/Pp. Reg: Nic. sac. de *Chauster*, *Tonteus*, *Tuteus* capituli, *Thetheus*, *Tuteus*, *Tutus* (Vat. I/1. 236, 264, 273, 284, 292, 312). — **1—3.** 1302: v. *Thutheus!* (Révay lt. Gyulay III. 3!, A. I. 36). — **4.** Ld. Szentegyed.

1. A szársomlói uradalom tartozéka; 1289-ben ezzel együtt mint a magtalanul elhalt Balog (Sinister) Miklós birtokát, vejének, Lőrinc nádor fia Keménynek adta a király. — 1339-ben Kápolnássári (ma Sári psz.) határosa volt Siklós mellett DK-re. — **2.** Ormándi János fia Miklós birtoka volt, aki fiúutód híján 1289-ben adoptálta vejét, Deniper fia Istvánt s ráhagyta Töttöst. 1321 e. Zombor fia Dénes itteni birtoka felét 14 báni dénár M-ért (1 M = 6 pensa) zálogba adta [Pérai] Morouth fia Mátyásnak, s mivel nem váltotta vissza, 1321-ben Mátyásé lett. 1324-ben Dénes töttösi és esztyéni birtoka bírság fejében az országbíróra szállt, akitől Citói Beke fia, István mester 60 M-ért váltotta vissza. 1228-ban Beke fia István töttösi szerzett részeit Ormándi Deniper fia Istvánnak és fiainak adta cserébe. — Marótfalva mellett feküdt (1328). Ma kzs. Mohácstól DNy-ra. Lip: *Töttös (Rácz-)* h.; Hnt. 56: *Ráctőttős* neve 1933-ban *Hercegtőttős*re, 1950-ben *Töttös*-re változtatva. — **3.** A pécsi káptalan birtoka. Papja 1332: 20, 1333 I: 33, 1333 II: 14, 1334 I: 14, 1334 II: 15, 1335 II: 13 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől Ny-ra. Lip: *Töttös* h.; Hnt. 56: *Kővágótöttös*. — **1—3.** [Bikács nb.] Udvardi Iván és Miklós birtoka, akiket itt idéznek meg 1302-ben Óvári Konrád unokáival szemben. — Bizonytalan, hogy melyik Töttössel azonosítható.

Túrony (Turul) 1237: *Turul* (Dl. 218, W. VII. 47); é. n. [1290 k.]: c. Walter et Micael f. Eze de v. *Turul* (Str. II. 475); 1314/323: p. Quinqueeccl-sis eccl-e *Turul* (F. VIII/1. 546); 1323: t. *Thurul* (A. II. 67); 1329/XIV: v. St-i prep-i Quinqueeccl-sis *Thurul*, ... viam, qua itur de *Thurul* ve. Garee!, ... t. *Thurun!* [az *n* utólag *l*-re javítva!] (Pécsi k. m. lt. XXXI. 3!, F. VIII/3. 399—401); 1332—5/Pp. Reg: Pet. (sac.) de *Timul*, sac. de *Turul* (5×) (Vat. I/1. 238, 265, 276, 285, 294, 309).

1237-ben fele Zsidó nb. (de gen. Zydoy) Macha fia Mihály kisfia, Macha öröklött birtoka, aki helyett rokona és gyámja, Kozma ispán fia Acilles 40 M-ért eladja a pécsi káptalannak, melynek falvai övezik (inter v-s cap-i Quinqueeccl-sis). 1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között két Túronyi szerepel. A káptalan birtoka akkor is, midőn Kisdér (1314, 1329) és Harkány (1323) határosának mondják, s említik az innen Garéra vezető utat. Papja 1332: 40, 1333 I: 40, 1333 II: 30, 1334 I: 20 báni, 1334 II: 3 gs., 1335 II: 11 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Siklóstól ÉNy-ra. Lip: *Turony* h.; Hnt. 56: *Túrony*. (Cs. II. 532.)

Udvard (Szeles) 1181: pr. *Zeles* (Dl. 22, III. Béla Eml. 157, 345); é. n. [1290—301]: v. *Vdwarch* ~ *Vdwarh (!)* ~ *Vdwach (!)*, in C-u Barana (Dl. 47 824); 1302: Iwan et Nic-m f-os c-is Nic-i f-i Farkasy de *Udwarth!* (Révay lt. Gyulay III. 3!, A. I. 36); 1332—5/Pp. Reg: ——— (de *Narad)*, Pet. sac. de *Odymard*, *Odward* (2×), *Odoward*, *Hodword* (Vat. I/1. 239, 266, 275, 285, 295, 309).

Marcell prépost felesége, Froa asszony birtoka volt Szeles néven. Froa az ispotályos keresztesekre hagyta, majd 1181-ben elhatározását III. Béla engedélyével megváltoztatva eladta [Bikács nb.] Farkas nádornak 120 M-ért. 27 háznép szabados élt rajta; közülük 2, 4 fiával az udvarházat takarítja, fűti a szobát és szénát gyűjt; 2, fiával sző; 2, 3 fiával kovács és 18, 12 fiával lóval szolgál (27 mans-es libertinorum, ex quibus Petus cum 2 f-is Abazo, Hada et Haioude cum f-is Huitec et Memen laude parant curiam, calefaciunt stubam et congregant fenum; Capv cum f-o et Caphurde textores; Maradec cum f-o et Jo. cum 2 f-is fabri; Fila cum f-o et Figa cum f-o, Cemis, Tosv cum f-o, Haio, Hipu cum 2 f-is, Vidus, Otus. Dedsa, Farcas, Vendeg cum f-o, Finta, Sun cum 2 f-is, Fila cum f-o, Guguccu cum f-o, Abel cum f-o, Camas, Buhtudi cum f-o, isti sunt servientes cum equis suis). Farkas nádor a birtokra egy Pous nevű gondnokot (provisorem) állított. A birtokhoz tartozó föld határát leírták: III. Bela 1181: ... ab Or. pt. inc. a v. que vocatur *Becen* ... ad a-em, que vocatur Hungarice *tulg* ... ve pt. Mer. usque ad aliam a-em nomine predicto ... desc. usque ad mol. et ibi transit flumen ... per dumeta, quorum dimidia pertinent, ad v-m de *Arpad*, ab *Arpad* recto termino protenditur usque ad v-m

de *Scuched*, a *Scuched* desc. usque ad v-m *Uloz* et usque ad pirum, deinde per flumen, quod desc. a v. *Vosian* tendens usque ad magnam m-m et ibi per viam magnam transit per terminum v-e *Pagan* ... ad sepulchrum ux-is Becen et ibi per magnam viam asc. ve. pt. Occ. usque ad terminum Paul ... ab illa pt. Occ. protenditur in circuitu usque ad v-m ... *Becen*. (I. h.) A határjárás nagyjából Udvard mai határát követi; Árpád, Pogány és Szőkéd mellett nyomon követhetően. Udvard mai területe 1464 kat. hold = 8,425 km². 28 háznép 5 fővel számítva 140 lelket tesz ki. Ennek alapján a népsűrűség km²-enként kb. 16,5 fő. A birtokon 1181-ben tekintélyes udvarház (curia) állott, erről kaphatta utóbb az Udvard nevet. A Farkastól leszármazó Udvardiak bírták. 1290 és 1301 között Udvard faluban megidézik a birtokos Fudur (dictus) Miklóst, Benedek nevű jobbágyát és az egész falut Óvári Konráddal szemben; 1302-ben Udvardi Farkas fia Miklós ispán fiait, Ivánt és Miklóst Töttös nevű falujukban idézik Konrád fia Jakabbal szemben. Papja 1332: 16, 1333 I: 5, 1333 II: 4, 1334 I: 30, 1334 II: —, 1335 II: 15 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől D-re. Lip: *Udvard* h.; Hnt. 56: *Pécsudvard*. (Cs. II. 532.)

Ug 1287: v. *Wgh* (Dl. 1212, HOkl. 105); 1289/291: v. *Wgh!*, in cuius medio est eccl. in honore B. Margarethe situata (Dl. 1244!, F. V/3. 450); é. n. [1290 u.]: *Wg* (Révay lt. Gyulay I. 34); [1290—1]: tota v. *Vg* (Uo. II. 10, W. X. 424); [1291 k.]: v. *Wgh* (H. VI. 376); 1294: unam pecudem de v. *Wgh* (Dl. 1395, W. X. 163); 1299: v. *Wg* (H. VI. 451); 1319: And. f. Andree et Jo. de *Wguy* (Dl. 38 678); 1321: domina Elyzabeth mater Jo-is de *Vgy* (Révay lt. Gyulay III. 27); 1335: v. *Vg*, ... viam, per quam itur de Perman in *Vgh* (Uo. IV. 8). 1332—5/Pp. Reg: Jo. sac. de *Hugh*, *Wgh*, *Wgh* (Vat. I/1. 239, 266, 295).

A szársomlói uradalom része volt. Balog (Sinister) Miklós magtalan halála után, 1287—89-ben vejének, Lőrinc nádor fia Keménynek adta a király. Sz. Margit tiszteletére emelt templom állt benne (1289). 1290 u. Kemény ispán ugi népei lerombolták Gyulát, ezért 1299-ben elmarasztalták őket Óvári Konráddal szemben. Ugon az Ugi család is birtokol; 1294-ben hatalmaskodások kapcsán Ugi András ispán elveszett marháját említik; 1319-ben Pál fia Mykochya-val perelnek. Papja 1332: 22, 1333 I: 16, 1334 II: — báni pápai tizedet fizet. — 1335-ben Permánnal határos D felé. Belvárd 1813-i térképén: „Canabeta colonorum *Ug* nominata" Belvárd kzs-től D-re (PÁL. BiU. 46). (Cs. II. 532; Foll. 306.)

Újfalu 1. +1058/300/402/403: *Nove Ville* (Dl. 1430, H. VIII. 1—2). — **2.** 1323: v. *Vyfolu* (A. II. 67).

1. A pécsi püspökség birtokainak állítólagos Salamon-kori (1058?) hamis összeírásában leírják Újfalu határát, amely nagyjából a mai Somogy falu határával egyezik: Sal. +1058/300/402/403: Caput termini *Nove Ville* ab eo loco qui dicitur *Hazha*, hinc venit in *Medwefew*, inde in *Zurkefew*, inde ad *Sarkagh* et inde ad *Tolnayagh*, deinde ad *Rakysfew*, inde ad *Heddreufew* et hinc iuxta v-m *Musa*, inde prope v-m *Mynofa* et deinde in latere montis iuxta v-m *Nyemew* existentis, et hinc desc. in magnam viam per quam itur ad *Waradinum*, deinde cadit intro in fl-m qui dicitur *Hodos* ad Or. et ibi stat; caput autem termini *Bogad* ... Caput vero terminorum *Suenye* et *Sarlos* ... desc. in dictum fl-m *Hodos* prope t-m *Hashag* et inde redit per eundem fl-m ad caput termini, per quem fl-m etiam terminus *Nove Ville* ab illo loco, ubi desc. in eundem fl-m, asc. similiter ad caput ipsius fl-i, quod vocatur *Hodosfew*, ab Occ. ... et Mer. terminis eiusdem *Nove Ville* terminaretur t-e *Zaboch* (I. h.). E határjárás a mai Somogy É-i végén levő *Hárságy* (1892. térk.) hegynél kezdődik; a Mecsek gerincén érinti a Rákosfőt, a mai *Rákosi vgy.* (Uo.) fejét s Masa falu (ld. ott) valamint az ismeretlen Mynofa és Nyemew faluk mellett leereszkedik Bogádig, ahol *Zurkefew* nevét *Cirkó erdő* tartotta fenn Somogy határában (Reuter gyűjt.), és a Pécsváradra vivő úton haladva esik a Hódos folyóba. Miután az ehhez DDK-en csatlakozó Bogád, Zsemenye (Nagykozár) és Magyarsarlós határát is

leírta, a Hódos folyó mentén felfele haladva újból eléri Somogy határát s a folyón felfele halad a Hódosfőig. — Nevét fenntartotta *Újfalu* erdei tisztás Budafának a Somogy határa mellett levő részén (1926. Mecsek turista térk.), mely eredetileg Újfaluhoz (a mai Somogyhoz) tartozhatott. — **2.** Harkánnyal Ny felé határos (1323); 1397-ben *Vyfalu al. nom. Kysharkan* néven említik (Cs. II. 488). — **3.** Ld. Lak 4. (Cs. II. 532.)

Újlak 1. 1313: p. *Vylak*, in C-u de Barana (Z. I. 145). — **2.** 1320: p. *Wylok* ~ *Wylak*, in C-u Barana a parte Wolko (Uo. 189).

1. A Bojaiak 1313-ban Újlakot és Csípőtelkét 30 M-ért (1 M. = 6 pensa) eladták Ban fia Miklósnak. A két föld közös határa: Cap. Quinqueeccl. 1313: . . . in vicinitate p-is mg-i Nic-i f-i Bani ab Or., a . . . Mer. t-e eiusdem Desew [de Boya] *Gyubarthfewldy* nuncupate, . . . ab Occ. . . . *Nogfalw* . . ., a Sept. t-e *Harsaanfolwa* ac p-i mon-i *Zebeden Zanthow* vocate adiacentes. (I. h.) — Nagyfalu, Harsány és Dezsőboja között feküdt. (Cs. II. 533.) — **2.** Elleus fiai, Chur és Werus 1320 e. Újlak és Hina birtokot 100 M-ért eladták] [Szentemágócs nb.] Lubrech fia Jánosnak, aki 1320-ban cserébe [Kórogyi] Philpusnak adta. — A megye Dráván-túli részén kereshetnők, de valószínűbb, hogy a Hőnye melletti Újlakról van szó, mely ma kzs. Baranyavártól Ny-ra. Lip: *Ilocska* vel *Illocska* h.; Hnt. 56: *Illocska*. Ld. még Bodvölgye alatt.

Urosfalva ld. Orosfalva.

Ürög (Ireg) é. n. [1190—218] > 297: eccl. B. V. (HOkl. 158—60); Vitae fr-um [1520 k.] 1215 évre: De fundatione mon-i S. Jacobi in Patach! anno 1215; . . . in vertice montis p-is Patach! . . . mon. ad honorem S. Iacobi apostoli construi fecit (Bp. Egy. Kt. Kézirattár Ab. 151 c., III—IV §!; Koller II. 16, 62: 1225-re datálva); 1234: cum heremitis S. Jacobi (Dl. 195, HOkl. 1); 1252: eccl. S. Jacobi de *Yrug*, . . . fr. Ant. prior eiusdem eccl-e, . . . v. *Yrug*, . . . mol. eccl-e S. Marie (Dl. 368, HOkl. 24—6); é. n. [1290 k.]: Paul. f. Botha, mg. Symtin, Ben. f. St-i et Leunardus de v. *Yrugh* (Str. II. 474); 1297: prior eccl-e B. V. de supra *Ireg* (Dl. 1477, HOkl. 158—9); 1315: fr-es heremite ordinis B. Augustini de eccl. B. Jacobi in monte de supra *Iregh* (Dl. 1858, Koller II. 312); 1326: fr. Mych. prior ordinis fr-um heremitarum eccl-e B. Jacobi de monte *Yrugh* (Dl. 2342); 1334/369: fr-es in eccl. B. Iacobi de! monte *Irug!* sita (Dl. 5779!, Koller II. 461); 1332—5/Pp. Reg: prior eccl-e *S. Marie V.* de — — —, prior Mart. eccl-e B. V. de *Iruch*, Mart. prior supra *Yrugh*, Maur. ≈ *Yrug*, fr. Maur de *Vrug* (Vat. I/1. 264, 274, 283, 296, 313); Pet. sac. de *Irugh*, Leust. sac. de *Irugh*, *Yrugh*, (sac.) eccl-e de *Irug*, Leust. (sac.) de *Gyruk* (Uo. 264, 274, 285, 292, 313).

A Patacs mellett levő Ürög falu feletti hegyen Bertalan pécsi püspök (1219—47) feltehetően 1225-ben alapította a Sz. Jakab-monostort remeték számára s közös életük szabályait megállapította. 1234-ben Meszesi Ombus eladta a remetéknek meszesi malma felet udvarházával együtt. 1252-ben a Sz. Jakab-egyházat vizitáló pécsi püspök a perjel keresére összeírta birtokaikat, amelyeket részben maga járt be (curiam ipsius eccl-e, domos, vineas et qd. de t-is suis et fenetis circuivimus), részben pécsi és ürögi jobbágyaival íratott össze: Bertalan püspök 3 M-ért egy malmot vett telekkel (1 mol. in v. *Yrug*, iuxta vineam Mathei situm . . . cum sessione in circuitu suo) Chebrianustól és Ambrosiustól, a falu (villani) tanúsága szerint a remetéknek adta. Két szőlő egy tagban (2 vineas in *Yrugmal* . . . unam . . . cum via, que iuxta eandem fuerat . . . alteram . . . iuxta vineam Medues . . . in uno circulo); az egyiket a püspök vette 3 M-ért Sari-i Imrétől s adta az egyháznak, a másikat Guka halála után testvérei adták. A harmadik szőlőt (tertiam vineam . . . iuxta vineam Sicule) a püspök vette 3 M-ért. Irtványföldek, melyeket a barátok művelnek (novalia Tenquer et Watul in silva circa riv-m *Cuest*, que . . . fr-es . . . coluerunt) a püspök adományából. Arus püspöki jobbágy birtokai (curiam, domos, vineam, mol-m, agriculturas et fenilia) az ő s a püspök adományából: egy Páltól vett

ürögi malom (mol. . . . in territorio v-e *Yrug*, subtus mol. eccl-e S. Marie), 2 hold Wodustól vásárolt föld (2 iugera t-e usque curiam dicti mol-i . . . et illa circumdat meatus aque ab utraque parte, nuces . . . iuxta aquam), 1 hold szántó (1 iuger iuxta t-m Galli), 1 hold (1 iuger subtus montem *Mogusd* [ma: *Magasdomb*] cum 2 a-bus nucum, et in monte illo habet partes eccl. de arbustis, ubi est conmetaneus eius Alb. de Mer. et ab alia parte semita, que vadit in *Yrug*), 2 hold (1 iuger iuxta vineam Andree et aliud supra puteum iuxta t-m Alb-i), 1 hold (1 iuger iuxta magnam viam iuxta t-m Both), 11 hold (11 iugera t-e iuxta riv-m de *Potoch* ab Or. et ab Occ. iuxta Mouruch), 6 hold (iuxta riv-m *Yrug* 6 iugera), 3 hold (et riv-m de *Potoch* 3 iugera; ab Occ. tenent m-m in fenili cum Heme et ab Or. et a Sept. cum via), 5 hold (5 iugera inter t-m f-rum Batur et t-m Jac-i, in cuius fine sunt 2 lapides ex pt. Occ.), 4 hold (4 iugera iuxta t-m Heme et iacet in longitudine ad nemus *Keurus*), 2 hold (2 iugera iuxta Wilmos et t-m f-rum Batur et sunt 2 lapides in angulis), 2 hold (2 iugera iuxta t-m Jo-is ab Or.), 3 hold (iuxta viam *Agogus* 3 iugera), 1 hold (in nucibus iuxta v-m *Potoch* 1 iuger, quod fuit orreum Arus, et habent fr-es in angulis 3 a-es nucum et 2 de piris), 4 hold (4 iugera nomine *Boziasy* iuxta t-m Bugar de 6 iugeribus), 8 hold (illa 6 iugera et 2 superius iuxta t-m eccl-e), melyet Bugar adott cserébe Arus 2 földjéért (pro concambio t-e Arus in 2 locis iuxta viam Eus), 2 hold (2 iugera t-e prope v-m *Potoch* inter t-m Both et Alb-i usque vineam Heme), Arus kúriája, szérűje és szőlője (curiam Arus, orreum et vineam cum arbustis, que hiis m-is circumdantur: . . . ab Or. . . . cum via v-e, et a Mer. cum Leust-o, Zalamerio, Jo-e et ab Occ. . . . magna vallis et a Sept. arbuste . . . ad a-em *Berkeneſa* . . . ad puteum Sicule . . . per viam . . . ad a-em *Mogolſa* . . . per vallem usque ad stipitem porte fr-um, ibique term.) és 3 kaszáló (3 fenilia, unum supra riv-m *Yrug* et aliud subtus eiusdem salicibus et lapidibus circumdata (!) et tertium fenile iuxta Jo-em et Zalomerium, quod circumdat nemus et duinus fraxinorum). Wece püspöki jobbágy adományából 12 hold (12 iugera t-e . . . de quibus 7 sunt in *Kesedholma* iuxta Jac-m et alia in aliis locis) és 1 kaszáló (1 fenile situm iuxta fenile Maur-i). Hete fia Márton adományából 26 hold (26 iugera iuxta magnam viam . . . t. autem illa habet ab Or. Jac-m et Jo-em conmetaneos, ab Occ. vero viam *Potoch*) és 1 szőlő Enyesden. Albert adományából 2 hold (2 iugera t-e . . . iuxta viam *Potoch*, que vadit ad nemus), Chymoz fia András ispán adományából 1 szőlő Patacson. Ezek szerint a monostornak 1252-ben 2 malma, 96 hold szántóföldje, 2 irtásföldje, 3 kaszálója, 5 szőlője és 2 gazdasági udvara volt, mindez több mint 30 tagban szétszórtan. 1315-ben a pécsi püspök megerősítette az ürögi Sz. Jakab-egyház ágostonos remetéit a püspökség területén levő lakhelyükben (locum seu heremitorium, in monte supradicto in territorio eccl-e nostre situatum cum eccl. ad honorem B. Jacobi ibidem constructa), birtokaikban (t-is arabilibus, vineis, pratis ac locis molendinorum) és patacsi gazdasági udvarukban (grangya), megjegyezvén, hogy a barátok itt dolgozó szolgái (ho-es sive servitores) mentesek minden adó (exactione et collecta) alól. 1326-ban pálosrendi perjelük átíratta az 1252-i összeírást. 1334-ben a Sz. Jakab-egyház szerzetesei a hegyen levő monostorukban a rablók garázdálkodásai miatt nem lakhattak tovább (propter spolium latronum residentiam facere nequiverunt), ezért átköltöztek Patacsra, ahol Albert fia Kelemen, a pécsi püspök nemes jobbágya rendelkezésükre bocsátotta az általa építtetett B. Szűz egyházat (ld. Patacs). — Ürögön emellett egy régebbi kolostor is volt; a B. Szűz Máriáról nevezett perjelség, mely 1393-ban az ágostonos kanonokoké. E kolostor már Kalán pécsi püspök (1190—218) idejében megvolt, aki oklevélben erősítette meg Pethe pap ürögi malomadományát a B. Szűz itteni egyháza számára. A tatárjáráskor az egyház leégett (eccl. B. V. de *Ireg* per insultum gentis Tartarice fuisset concremata), s 3 évvel a tatárjárás után az akkori perjel az egyház és kolostor tetőzetének megjavítása végett (pro reparatione sartitecti eiusdem eccl-e V. gloriose et claustri) eladta említett malmát az akkor Ürögön lakó Odulman ácsnak (carpentario Odulman nomine, in *Ireg* tunc resi-

denti), ez pedig továbbadta. Utóbb háromnegyed részben Péter fia Perench pécsi polgáré, egyharmad részben Gooch-é lett, akiktől 6 M-ért, ill. 2 M. 1 fertóért Pécsi Wospenez fia Tamás vásárolta meg. Tamás fiait 1297 e. Vincentius perjel perbefogta a malomért, de 1297-ben a püspök a pécsi polgárok javára döntött. Azonos-e ez a malom a fenti Szűz Mária-egyház azon ürögi malmával, melyet 1252-ben említenek, nem tudjuk. Perjele 1333 I: –, 1333 II: 15, 1334 I: 15, 1334 II: 15, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. – 1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között Ürögiek szerepelnek. A falu egyházának papja 1333 I: 28, 1333 II: 25, 1334 I: 25, 1334 II: 25, 1335 II: 28 báni pápai tizedet ad. – Ma Pécs része a várostól Ny-ra. Lip: *Ürög (Magyar-)* h.; Hnt. 56: 1930-ban *Magyarürög*, Rácváros, Patacs és Szentkút összeolvasztva Mecsekalja néven, mely 1954-ben Péccsel egyesült. (Az említett szn-ek és hn-ek közül ma Cserkút határában megtalálható: *Eus – Úcsvölgye*, *Odulman – Dulimán* és *Both – Batvölgye* alakban. PÁL. BiU. 117. Reuter C.) (Cs. II. 492; Gerecze 133.)

Üszög (Izig) é. n. [1290 k.]: Paul. Niger de v. *Yzud* (Str. II. 474); 1332–5/Pp. Reg: Dom. (sac.) de *Yzigh* (Vat. I/1. 271.)

1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között Üszögi szerepel. A káptalan tagjai között az üszögi pap 1333 II: 11 báni pápai tizedet fizet. – Ma psz. Kiskozár határában Pécs mellett DK-re. Lip: pr. *Üszög* h.; Hnt. 56: ≈. (Foll. 306.)

Vadas 1330: Laur. de *Wodas* (Dl. 99 919).

Aszuági ügyben tanúskodó nemes nevéből ismert. – Egy *Vadas* hn. található Csányoszrótól É-ra, ez azonban nemrégiben vadaskert volt (Reuter gyűjt.). (Cs. II. 533.)

Vajszló 1244/295/384: t-m castri Quazdi *Woyzlou* vocatam, sitam in C-u de Barana (Dl. 269!, W. XI. 332); 1257: v. *Woyzlo* (Dl. 456, W. XI. 436); é. n. [1267 e.]: t. *Voyzlov*, in C-u Barana (Dl. 639, HOkl. 51); 1267/268: iob-es castri de Kuazth t-s eorum *Woyzlow* vocatas (Dl. 642, Bp. I. 93); 1268 > 384: t-m castri sui [regis] Kouazdi *Voyzlo* vocatam in C-u de Baranya (Dl. 269, W. XI. 576): é. n. [1268 k.]: iob-es castri de Koasth . . . t-m eorum (Dl. 2024!, Bp. I. 102); 1268: t. . . . iob-um castri de Kuazth! *Woyzlow* (Dl. 642!, W. VIII. 202); 1273/384: t-m castri nostri Koazdi *Vayzlo* vocatam in Barana (Dl. 269, W. XII. 78); 1292/295: t-s . . . iob-um castri de Kuazth *Voyzlow* vocatas in C-u de Barana (Dl. 1359, Bp. I. 279 = 1292/293: Dl. 620); 1295: p. *Voyzlow* ≈ (Dl. 1359, Bp. I. 294–5); 1296: p. *Voyzlo* (Smič. VII. 242); 1300: t. seu p. *Voyzlo*, in C-u de Barana (Dl. 1488, F. VI/2. 256); 1322: p. *Woyzlow* . . . in C-u de Barana, . . . duas v-s *Voyzlo* vocatas ad p-em *Woyzlow* . . . pertinere (Dl. 2087); 1322 > 384, 1324/364 > 384: p. *Vayzlo*, ≈ (Dl. 269); 1332–5/Pp. Reg: Dyon. sac. de *Wohwslo*, *Wahwslow*, *Woyzd*, *Woysklo* (Vat. I/1. 274, 283, 293, 312).

A kovázdi vár vajszlói földjét IV. Béla 1244-ben Németi nb. Ambrus ispánnak adta s határát leíratta: Cap. Alb. [1244]/244/295/384: . . . a qd. fl-o *Sebesnilaka* [ɔ: *Sebesmlaka*] vocato . . . ad pt. Or. in magno spatio . . . ad qd. fl-m *Schupurca!* vocatum transeuntem . . . a. piri . . . ad finem v-e *Varathuth* dicte! . . . 3 a-es vulg. *haraztja* dicte . . . ad pt. Mer. . . . m. cum t. c-is Nana f-i Pousa . . . ad pt. Mer. . . . m. cum t. cap-i Quinqueeccl-sis . . . desc. ad pt. Occ. . . . ad qd. fl-m *Scegenmalaka!* vocatum . . . in eodem fl-o, ubi sep. . . . a t. cap-i Quinqueeccl-sis, transeuntes autem ipsum riv-m . . . in commetaneitate Petri f-i Zadur . . . desc. ad pt. Sept. . . . m. cum Petro f-o Zadur . . . ad fl-m *Soporca* . . . (v. h.). 1257-ben a margitszigeti apácák sámodi uradalmának határjárásában említik. 1267 e. Petra (~ Petre) és Pál kovázdi várjobbágyok vajszlói földjüket erdővel és kaszálóval (cum silva et feneto) 3 finom ezüst M-ért a margitszigeti apácáknak adták zálogba, 1267-ben pedig IV. Béla engedélyével az apácák szabad jobbágyai közé léptek (sicut iob-es liberi eccl-e servituri) azzal, hogy amennyi földre szükségük van, megtartják maguknak, a többit az egyháznak adják, s ezt 1268-ban az ifj. király is megerősítette. 1268 k. Pawa,

Petre, Suluk és Jonas kovázdi várjobbágy lépett földjeivel az apácák szolgálatába, ugyanakkor Ambrus fia Jakab az ifj. királlyal újból magának adatta a várföldet, amit 1273-ban IV. Lászlóval is megerősíttetett. 1292-ben ismét az apácák adatták maguknak III. Endrével a várjobbágyok földjét, s az ebből keletkezett pert 1295-ben az alországbíró az ő javukra döntötte el, 1300-ban pedig III. Endre írta át erre vonatkozó okleveleiket. A per azonban tovább folyt. Még 1296-ban Herborth fiai Hector és Chak lemondtak Németi nb. Jakab javára Vajszlóra emelt jogigényükről. 1322 e. Jakab fia János el is foglalta a Vajszló birtokon levő két Vajszló falut, s bár 1322-ben az országbíró döntése alapján lemondott róla, 1324-ben újból elfoglalta. A pert csak 1384-ben döntötte el a nádor az apácák javára, hamisnak ítélve a Németiek adományleveleit és illetéktelennek jelentve ki az országbíró nótáriusát egy 1295-i ítéletlevél kiállítására. Az oklevelek azonban megállapíthatóan nem hamisak (Reg. Arp. 1535); jogi hiba az 1244-i eladományozással történt, amennyiben a király az egész falut „várföld" címén adományozta el, nem tudva azt, hogy azon „várjobbágyok" élnek, akik az aranybulla 19. pontja értelmében nem adományozhatok el. Egyházának papja 1333 II: 13, 1334 I: 13, 1334 II: 16, 1335 II: 10 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Siklóstól Ny-ra. Lip: *Vajszló* cum *Haraszti* h.; Hnt. 56: *Vajszló*. (Cs. II. 533.)

Valk 1. +1093/404: v. *Wol(ki) (?)!* (Dl. 78 592!, Z. I. 1). — **2.** 1330: Val. f. Thome de *Wlky* (Dl. 99 919).

1. Nagynyárád tatárjárás előtti határleírásában (+1093) DK-re szerepel egy falunév, mely talán Valknak olvasható. A tatárjárás utáni (+1235) határjárásban s később nem említik, így elpusztulhatott. — **2.** Aszuági ügyben tanúskodó nemes nevéből ismerjük (1330). Helye ismeretlen. A fentivel aligha azonosítható.

Valpó 1332—5/Pp. Reg: Paul. sac. de *Voyha, Wolko, Wolpo* (2×), *Wolpow, Wolp^{o}* (Vat. I/1. 244, 270, 281, 289, 300, 314).

Papja 1332: 30, 1333 I: 10 báni, 1333 II: 3 gs., 1334 I: 12, 1334 II: 21, 1335 II: 20 báni pápai tizedet fizet. — Ma város a Dráván túl, Eszéktől NyÉNy-ra. Lip: opp. *Valpó* ill.; Hnt. 13: *Valpó — Valpovo*. A mai Valpó helyén azonban a középkorban Geredistye — Hídvég feküdt (ld. ott), míg Valpó É-abbra, a Dráva partján terült el, ahol az 1924. térk. *Staro Valpovo* hn-et tüntet fel. (Cs. II. 466.)

Varasd +1015/+158[220]/323/403/Pp. Reg: v. *Vorost bucaozu* (Vat. I/4. 576) = +1015//XV: *Worusd* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12).

A pécsváradi apátság alapítólevele szerint István király 1015-ben adta a monostornak. — Ma kzs. Pécsváradtól K-re. Lip: *Varasd* h.; Hnt. 56: *Apátvarasd*. (Cs. II. 534.)

Varatut? 1244/295/384: ad finem v-e *Varathuth* dicte! (Dl. 269!, W. XI. 332).

1244-ben Vajszlóval határos falu tőle É-ra, tehát a mai Besence területén. Többé e néven nem találjuk, de neve alighanem összefügg a Besence határában D-re található *Várhely* dn-vel (1866. kataszt. térk.).

Várkony +1015/+158 [220 k.]/323/404/Pp. Reg: v. *Varkun* (Vat. I/4. 576); é. n. [1292—7]: c. Pet. dictus Bok de *Warkun*, nob. iob. mon-i Warad., Peteuch villicus de v. *Warkun* pro se et pro ipsa v. tota ... populi mon-i Warad. (Dl. 47 743, ÓMO. 109).

A pécsváradi apátság alapítólevele szerint István király adta a monostornak. A XIII. század végén is az apátság nemes jobbágyai és népei lakják. — Ma kzs. Pécsváradtól ÉK-re. Lip: *Várkony* h.; Hnt. 56: *Zengővárkony*. (Cs. II. 534.)

Varsány 1181: per flumen, quod desc. a v. *Vosian* (Dl. 22, Fejérp: III. Béla okl. 29); é. n. [1290 k.]: c. Pet. de *Vassyan* (Str. II. 474).

Nevéből következtethetően Varsány törzsbeliek települése. 1181-ben Szeles (Udvard) határának Pogány melletti részén említik a Varsány felől folyó patakot. 1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között Varsányi szerepel Pogányi

és Nevegyi nemesek között említve. Az 1542. adólajstrom Bisse és Málom között említi. Udvard mellett ÉNy-ra fekhetett. — Egy másik *Varsány* emlékét őrzi Szentiván (Királyegyháza) mellett DK-re a *Varsány, -rét, -dűlő* hn. (Kataszt. térk. 1865, 1883).

Vasas é. n. [1292—7]: Mortunus f. Tywan de *Vosos*, nob. iob. mon-i Warad. (Dl. 47 743, ÓMO. 109).

Nevét a pécsváradi apátság alapítólevelében „tributarii ferri" néven említett vasasoktól (vasbányászoktól) kaphatta. 1292—97 k. az apátság idevaló nemes jobbágya szerepel tanúk között. — Ma is megvan Pécs és Pécsvárad között. Lip: *Vasas* h.; Hnt. 56: ≈ 1954-ben Pécs városba beolvasztva. (Cs. II. 534.)

Vasszegvára 1308/321/325: Dom. ... de *Voszygh* (A. I. 143—4); 1312: nob. iuv. c-is Dom-i *Voszigy* dicti (Dl. 330, vö. W. VII. 274 és A. I. 252); 1321/325: Paul. f. Dom-i de *Woszygh!* (Dl. 1726!, vö. A. I. 595); 1324 > 338: Dom. de *Woszegh*, ho. sine her. dec. (Dl. 3124); 1330: a lo(co castri) *Woszeghvara* dicti (A. II. 490).

A Bodolya melletti Páli felett a hegyen emelkedett Vasszegvára, melynek 1330-ban már csak helye állt. Bodolya, s talán e vár is azonos lehet az 1248-ban említett Csabavárával (ld. ott), melyet uradalmával Csaba utódai, a Bodolyai vagy Tardi, Véki és Csúzai cs-ok bírtak. Lerombolását III. Endre korára tehetjük, aki 1296-ban a hűtlen [böszörmény Mizse nádor testvérével] Ayzával szövetkezett hatalmaskodó Vékiek uradalmát elkobozta és az 1298-i törvény 10. pontja értelmében a környéket károsító várak lerombolását rendelte el (Kovachich: Sylloge decretorum I. 31). 1308-ban Bodolyai Miklós veje, Vasszegi Domokos királyi apród kapja meg az uradalmat; 1312-ben ő íratja át a Csabaváráról szóló, 1321-ben az 1308-i adományt tárgyaló oklevelet; 1324-ben néhaiként szerepel mint Csabagáta egykori tulajdonosa. — Helyén épült-e fel később Bodolya vára — nem tudjuk.

Váty, Nagy- +1183/326/363: infra predictam silvam et *Vagiensem* (Szalóky lt.; H. I. 2); 1211/252: Lvev de par. Suprvniensi et Zerente de Zala et Alma de *Vag* (Dl. 40 030, Bgl. I. 61); 1217/350/367: Jac-o a-diacono de *Wathy* (Dl. 91, W. XI. 154); 1238 > 372: iob-es castri de *Wagh* ... in facto t-e 3 aratrorum in Sumugh, nomine Hubay, dicentes eam fore castri (Dl. 50 274); é. n. [1235—70]/581: Siculi de *Wagh* (F. IV/3. 547); 1249: St-o decano et a-diacono de *Wag* (P. II. 287); 1272: Dem-i, Abraam, Mathey, Deme, Galli et Mikus sagittariorum nostrorum de *Wagh!* (Dl. 60 144!, F. V/1. 184); 1276: St. a-diac. de *Vagh* (Dl. 950, W. IX. 163); 1275/337: Paul. et Ben. f-i Theodori de *Wagh*, 1277/337: Chepanus f. Bothus et Leda f. Vosos nob-es de *Wagh*, 1279/337: Markus f. Mortun nob. de *Wagh* (Pozsony v. lt. Új vétel); 1279: Jo. f. Deme, Abram f. Tywanus, Paul. f. Zegen! et omnes alii cognati eorundem de Zegued, qui de conditione sagittariorum de *Waagch!* originem duxerant (Dl. 60 145!, F. V/2. 491); 1283: Gyroulth f. Corrardy de *Wagh* (Dl. 67 679); é. n. [1291] IV. 4: Nic. pal: Dat. in *Vagh* (Révay lt. Gyulay II. 9); *1320: St. de *Vach* (Z. I. 175); 1326: Jac. et Thom. f-i Jo-is f-i Roman de *Nogwagh* (Dl. 67 695); 1329: Jac. f. Jo-is de *Nogwagh* (Somogy m. lt.); 1330: Jo-e f-o Ben-i, Petro f-o Greg-i, Dyon-o f-o Dem-i, Petro f-o Ben-i, St-o f-o Kethe!, Nic-o f-o Symonis, Blasio f-o Blasei nob-bus de *Nogwagh*, St-o f-o Mychalch, St-o f-o Thome nob-bus de *Wagh* (Dl. 2632!, A. II. 470); Greg-o f-o Jo-is de *Noguagh!* (Dl. 2631!, A. II. 473); Beke f. Clem-is de *Noguagh* (Dl. 99 919); 1332—5/Pp. Reg: St. sac. de *Nogualgh!*, *Vagh*, *Noghwagh*, *Nozwagh*, *Nowag*, *Nogwag* (Arch. Vat. Collect. 183. fol. 21 a. col. I!, Vat. I/1. 237, 265, 273, 284, 293, 313).

Várispánság, megye jellegű kerület és esperesség székhelye, kiváltságos székely jövők központja és lakhelye volt. Az Alma melléki Töttös (Szentegyed) 1183-i határjárásában tűnik fel a vátyi erdő, a mai Mozsgótól ÉK-re elterülő erdőség megjelölésére. Váty alatt ebben az esetben nem a helységet értették, mely távolabb DK-re feküdt s határ-

ra nem nyúlt fel eddig, hanem egy nagyobb területi egységet. Ilyen értelemben szerepel 1211-ben is, midőn Sopron, Zala, Bodrog és Csanád parochiák (megyék) között említik Váty parochiát, melyben Alma birtok feküdt. Egyházi közigazgatási szempontból is külön egységet alkotott a pécsi püspökség ún. vátyi esperessége (1217, 1249, 1276), mely a XIV. század elejétől már pécsi esperesség néven szerepel (1307-től ld. Pécs). A vátyi örökébe lépő pécsi esperesség 1332-ben Baranya vm. Dráván inneni részének Ny-i felére terjedt ki; határa É-on a Zselic erdő, Ny-on az Alma folyó vonala, D-en a Dráva, K-en szélső falvai: Szerdahely, Viszló, Garé, Szilvás, Árpád, Ürög, Orfű, Szakál, Hertelend. 1238-ban vátyi várjobbágyokat említenek, akik az Alma folyó Somogy vm-i oldalán fekvő Hoboly faluban 3 eke földért perelnek. Ez arra mutat, hogy Váty parochia, ill. várispánság területe nem egyezett pontosan a későbbi esperesség területével; Ny felé ugyanis átlépte az Alma folyót. Területileg inkább az Ormán vidéknek (ld. ott) felel meg. Szervezetileg a Pozsony vm. Morva melléki részén elterülő sasvári ispánsághoz hasonlítható, mely külön esperességet alkotott és lakói székelyek voltak (ld. ott). A vátyi ispánság területén szintén székelyek laktak. IV. Béla egy dátum nélkül reánk maradt oklevélben elmondja, hogy a vátyi székelyeket valaha [minden bizonnyal a tatárjárás előtt] ispánjuk elnyomta (olim per c-em suum fuissent plurimum aggravati), ezért a király őket akkor az ispán elnyomása alól kivette s úgy rendelkezett, hogy meghatározott számú, éspedig 100 fegyveressel tartoznak a király minden hadjáratában részt venni (eosdem Siculos a gravamine suo predicto eximendos ordinaveramus, ut sub certo numero ho-um, vidl. 100 armatorum, nobis et regno nostro in omni expeditione nostra servire teneantur). Mivel pedig a szabadságban élt székelyek (Siculi in libertate persistentes) minden háborúban hősiesen harcoltak, ezért most abban a kiváltságban részesíti őket, hogy nem meghatározott számban, hanem egyénenként felfegyverezve mint királyi serviensek tartoznak harcolni (non sub certo numero, sed eo modo, sicut servientes regales per se et personaliter armati nobiscum exercituare teneantur). E székelyek társadalmi helyzete eredetileg az árpási besenyőkéhez hasonló lehetett, akiket ispánjaik elnyomtak, s 1222-ben a nádor oly módon szabályozta helyzetüket, hogy 2—2 ló után harmadévenként 6 mantuai dénárpensát tartoznak adni az ispánnak, aki pedig nem jár hadakozni, minden ló után ad 6 pensát; ispánjuk csak kinevezésekor, udvarbírájuk pedig évenként szállhat meg náluk, míg jobbágyaiknál (tisztjeiknél), akik hadba mennek, nem szállhat meg az udvarbíró (ld. Győr vm.). Ehhez viszonyítva fejlődést jelentett az az intézkedés, mely a hadbavonuló vátyi székelyek számát 100-ban állapította meg. Hogy hány háznép állított ki egy fegyveres katonát, arra nézve a szepesi nemesek (jobbágyfiúk, későbbi nevükön tízlándzsások) helyzetéből következtethetünk: ezek 1243-i szabadságlevelük szerint négyen, akiknek összesen 8 ekére való földjük van, állítanak ki egy jól felszerelt fegyverest (F. IV/1. 279). A turóci jobbágyfiúk, akiknek számát IV. Béla 1255-ben 40 főben állapította meg, ekkor már hatan egy páncélost tartoztak kiállítani (F. IV/2. 295). A szepesi nemesek alacsonyabb katonaállítási kötelezettsége alapján a vátyi székelyek számát 400 háznépre tehetjük, akik az Okor és Alma mellékének falvaiban lakhattak. E jelentékeny székely ispánság megszűnését a tatárjárásnak kell tulajdonítanunk. A fegyveres harcokban és a helyi dúlásban megfogyatkozott székelyek a tatárjárás után már nem tudhatták kiállítani a 100 fegyverest, s így IV. Béla a királyi serviensek közé sorolva őket, személyenként kötelezte hadbaszállásra. Ezt követte 1272-ben V. István nemesítése, aki 6 vátyi lövőt (íjászt) a lövők közül kivévén a királyi serviensek és országos nemesek közé emelt (de sagittariis penitus eximendo, in numerum servientium regalium et cetum nob-um regni), s IV. László 1279-ben, aki 3 szegedi embert rokonságával, akik a vátyi lövők közül erednek, a lövők állapotából kivéve a nemesek vagy serviensek közé emelt (a nexu sagittarie conditionis eximere, ... ac in numerum ... nostri nobilium, qui vulg. servientes vocantur, transferre) Okor melléki szegedi földjükkel együtt, melyet más lövők földjeitől elválasztanak

(a t-is aliorum sagittariorum certis m-is separata). Egy-egy székely ember még feltűnik pl. Almamelléken mint szolga (1260) és Ürögön mint szőlőbirtokos (1252), a székely lövők maradékai azonban beolvadtak a megyei nemességbe. A Vátyiak 1277-től nemesként szerepelnek; 1275—79-ben Medvezen levő földjeiket adják el; egyikőjük 1283-ban fogott bíró, egy másik 1320-ban hatalmaskodás áldozata. 1326-tól Váty mellett Nagyváty is szerepel, ami két falu kialakulására mutat. 1326-ban a Nagyvátyiak eladják Románföldét. 1330-ban 2 vátyi mellett 9 nagyvátyi nemes tanúskodik, ami népes kisnemesi falu jele. Nagyváty papja 1332: 40, 1333 I: 35, 1333 II: 20, 1334 I: 10 báni, 1334 II: 3 gs., 1335 II: 20 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől Ny-ra. Lip: *Váty* aliis *Vátty (Nagy-)* h.; Hnt. 56: *Nagyváty*. A falutól DDNy-ra a Táborhely dűlőben egy nagyrészt elhordott földvár maradványa látható, melyről a helybeliek úgy tudják, hogy valaha vár volt. (Cs. II. 534.)

Végbala ld. Bala.

Vejti 1341: viam, qua vaditur de Bertenye ad v-m *Veyteh* (Uzovich lt.).

Hetenye határjárásában említik az ide vezető utat. — Ma kzs. Sellyétől DK-re. Lip: *Vejti* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 535.)

Vék (Vejk) 1227/443: t. *Weyk* (Dl. 64 764, W. VI. 441); 1296: p. *Weyk!*, in C-u de Barana ex utraque parte fl-i Karaso (Dl. 1448!, F. VI/2. 29); 1301/XIV: Paul. f. Pauli de *Veak* (A. I. 18) = 1301/422: ≈ *Vek* (Dl. 1624); 1308/338 > 338: Jo. et Paul. de *Weyke* (Dl. 3124; 1338-ban „de *Weyk*" néven szerepelnek. Uo.); 1325: c. Paul. f. Pauli, St. f. Jo-is ac Nic. fr. eiusdem de *Veyk!* (Dl. 1726!, A. II. 180); 1330: c-e Paulo f-o Pauli et Nic-o f-o eiusdem, item St-o, Nic-o et Mich-e f-is Jo-is nob-bus de *Weyk*, p., v. *Weyk* (A. II. 488—9); 1332—5/Pp. Reg: can. Mich. de *Vek*, *Neic*, And. sac. de *Week*, *Wek*, Jo. de *Wek* (Vat. I/1. 236, 239, 275, 295, 309).

Majs (Moyz) nb. Perekw, Razlow és Lőrinc birtoka volt; 1215-ben kárpótlásul kényszerültek átadni Konstantin fia Jánosnak, aki rögtön továbbadta Bán és Rékas faluval együtt Máté fia Pálnak 156 M-ért. 1227-ig a baranyai serviensek kétszer megkísérlik visszaszerezni Majs-monostorának, de a nádor ellenük ítél. 1296-ban a király a böszörmény Mizse nádor testvére, Ayza mellé csatlakozott [Véki] Pál fiaitól, Jánostól és Páltól hűtlenségük miatt elkobozta és Andronicus veszprémi prépostnak adta. A Vékiek 1301-ben Csúza határosai. 1308-ban tiltják Tardi Miklóst Csabagáta eladásától, 1325-ben átíratják Tardi Miklós és Vasszegi Domokos 1308-i osztálylevelét. 1330-ban megosztoznak az alábbi birtokaikon: Vék, Sédfő, Tormás, Sepse, Páli, Bodolya, Peterd, Márok, Rászló, Kisfalud, Szondocs. Véket határvonallal osztották ketté: . . . a pl. Sept. in vicinitate t-e *Lak* . . . super dumos nucum . . . ve. Mer. . . . per t-s arabiles . . . super surculos a-um ulmi *zylja* dictas . . . per t-s arabiles et transit qd. viam . . . in surculis a-um ulmi . . . ve. Mer. . . . ad qd. t-m *Bogadteluke* . . . a. piri . . . riv-i ripa . . . in eodem riv-o . . . ve. Or. . . . in spatio iactus 2 sagittarum . . . exeundo de eodem riv-o incidit in magnam viam et in platea eiusdem v-e *Weyk* . . . super ostium eccl-e B. Georgii mr-is et transeundo ipsam eccl-m per fenestram sanctuarii . . . exit ve. pl. Or. . . . in medio platee eiusdem v-e ad iactus 3 baculorum et exit de ipsa platea . . . ve. Mer. . . . ad ripam fl-i *Karasou* . . . in surculo a-is silicis . . . transit ipsam aquam inter 2 mol-a . . . super clausuram ipsius aque et ibi ex alia parte ipsius aque term. (I. h.) Az ettől K-re eső rész a falu udvarhelyeivel, szigetekkel, szántókkal és erdőkkel (cum fundis curiarum ipsius v-e *Weyk*, ins-is, t-is arabilibus, silvis) Páléké; ettől Ny-ra János fiaié lett. A Krassó folyó haszna közös. Véki Mihály pécsi kanonok birtoka után 1332: 3 gs., Vék falu papja 1332: 1 fertó 6 báni, 1333 II: 20, 1334 II: —, 1335 II: 8 báni pápai tizedet fizet. — A Krassó folyó É-i partján feküdt Kisfalud és Bán között. Ma hn. Baranyabán határában ÉK-re: *Velika Véka*, *Remetin Véka* és *Véka* (1873. kataszt. térk.), és Kisfalud mellett ÉNy-ra: *Vk. Věka* (1937. térk.).

Velente +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Velente* (Vat. 1/4. 576) = +1015/ /XV: *Velentha* (Eszt. k. m. lt. 45. 7. 12); +1158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: ≈ (Uo. 574).

A pécsváradi apátság alapítólevele szerint István király adta a monostornak s határát így írta le: ... ab Or. term. *Aruk*, ab Austro *Hamuholm*, ab. Occ. *Tulfa*, a Sept. *Sedefey* et *Tulfa* (I. h.). 1158-ban az apát dézsmája felett perlekedik a pécsi püspökkel. — 1015-ben a Duna és Danóc melletti Kovacs, valamint Szajk; 1158-ban Likitót (Liptód) és Berkesd között sorolják fel.

Velény 1262/413: per ... magnam viam tendit ve. v-m *Welen* (Dl. 533, W. VIII. 45).

1262-ben Bagota határjárásában említik az ide vezető utat. — Ma kzs. Pécstől DNy-ra. Lip: *Velin* h.; Hnt. 56: *Velény*. (Cs. II. 535.)

Ventye ld. Bodvölgye.

Veresmart ld. Vörösmart.

Verőfény ld. Valkó vm.

Versend 1268: Blas. de *Wrsyndu* ho. B. ducis (HOkl. 55); 1276: vinee ... in *Wersund* (Révay lt. Gyulay I. 33, H. VI. 224); 1288/302: t. iob-um castri de *Wersend* (Gyulay III. 1; H. VI. 339); 1289 > 344: vineis in *Wersend* ac in Zeheth (Dl. 87 160, Reg. Arp. 3549); é. n. [1292—7]: St. f. St-i de *Versundy* (Dl. 47 743, ÓMO. 109).

Nemesek (1276, 1289, 1292—7) és baranyai várjobbágyok (1288) lakták. 1268-ban hercegi ember nevében tűnik fel. 1276-ban Tanch fia János ispán hűtlensége esetére lekőti versendi szőlőjét urának, Óvári Konrádnak. 1289-ben Ormándi Miklós itteni szőlőjét vejére, Deniper fia Istvánra hagyja. Hazugd határosa (1288). — Ma kzs. Mohácstól Ny-ra. Lip: *Versend* vel *Vörsönd* h.; Hnt. 56: *Versend*. (Cs. II. 536.)

Vertike (Vertege) 1322: Jo. magnus f. Mortunus de *Wertegey* serviens mg-i Pauli f-i Jo-is de Ztara (A. II. 56).

1322-ben egy Vertikei nemes, Sztárai Pál serviense nevéből ismerjük. — Ma kzs. és psz. Sellyétől D-re. Lip: pagus *Vertike (Sós-)* h., pr. *Vertike (Kis-)* h.; Hnt. 56: *Sósvertike*. (Cs. II. 536.)

Világosberek ld. Virágos.

Villány 1311: consors Lad-i f-i Sal-is de *Viliam* (Dl. 86 917); 1332—5/Pp. Reg: (sac.) de *Villam*, St. sac. de *Willaam*, *Wiglam*, *Wykam*, *Jo. de *Willia* (Vat. I/1. 239, 266, 276, 295, 309).

1311-ben Villányi Lászlóné, Budméri Erzsébet, Bezedek felét első házasságából származó leányával együtt Barladi Miklósnak, másik felét férjének és fiának, Tamásnak adja. Papja 1332: 40, 1333 I: 35, 1333 II: 15 báni, 1334 II: —, 1335 II: 1 gs. pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Siklóstól K-re. Lip: *Villány* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 536.)

Villyó +1228/383/407: magnam viam, per quam itur de Ozyagh! ad v-m *Wyllow* (Dl. 145!, Smič. III. 321) = +1228/423: ≈ *Vyllou* (H. VIII. 22); 1281/364: in commetaneitate t-rum mg-i Achonis ... Ruhocha vocatarum (Dl. 100 094); 1317/XVI: p-em ... *Wilio* vocatam circa Drawam ... in territorio Roholcza existentem (F. VIII/2. 140).

A Rahócai uradalom tartozéka. 1281-ben [Geregye nb.] Acho mester birtoka. 1311 e. Csák nb. [Újlaki] Ugrin Maran fia Zeno-nak adományozta; 1317-ben Ugrin fia Miklós az adományt megújítja Maran fia András számára. — Ma kzs. a Dráva D-i partján Verőce és Eszék között. Lip: *Viljevo* ill., *Vilyevo* cr.; Hnt. 13: *Viljevo*. (Cs: Körösm. 57.)

Virágos (Világosberek) 1289/291: v. *Wylagus Beruk!*, ultra fl-m Krasou! (Dl. 1244! F. V/3. 450).

Szársomló vár tartozéka; Balog (Sinister) Miklós magtalan halála után 1289-ben vejének, Lőrinc nádor fia Keménynek adta a király. — Kzs. volt a Karasó mellett,

Villánnyal átellenben. Lip: *Virágos* h.; Hnt. 56: ≈ 1950-ben Villánnyal egyesítve. (Cs. II. 536.)

Viszló é. n. [1300 k.]: St. sac. eccl-e de *Vyzlou* (Dl. 27 780, W. XII. 670); 1329>372: Lad. f. St-i de *Wyzlou* . . . vice Dyon-i fr-is sui (Koller III. 117); 1330: Mych-em, Wyzlou et Susuk f-os Greg-i de Wyzlou . . . Aron f-m c-is Jac-i de eadem, fr-em eorundem . . . t. *Wyzlou* in C-u de Barana (Baranya m. lt. 1); Mych-e f-o Greg-i, Jo-e f-o Petri, Lad-o f-o St-i, Peteu f-o Pauli nob-bus de *Wyzlow* (A. II. 469); 1332/437: v., p. *Vyzlow* ~ *Vyzlov* ≈ (Pozs. k. o. lt. Capsa Bud. 3. 5!, TT. 1908. 491—2); 1332—5/Pp. Reg: St. sac. de *Vizlo, Wyslo, Vyslo, Wilaw, Wislo, Wisklo* (Vat. I/1. 237, 264, 273, 283, 293, 312).

A Viszlai nemesek birtoka. 1329-ben László és Dénes [Monoszló nb.] Gergely bán fia Györggyel együtt tiltja az Ócsárdiakat Öszerő részének eladásától. 1330-ban Gergely ispán fiai úgy egyeznek meg rokonukkal, Áronnal az egymáson kölcsönösen elkövetett kártételek ügyében, hogy Áron átadja viszlói, dombrói és tótfalusi részét Gergely ispán fiainak, azért mert Áron a szentegyedi birtokot ezek tudta nélkül nővérükkel együtt átadta Demeter fia Mihálynak. A Somogyban levő viszlói, szentmargitai és újfalusi birtokukat kettéosztják; Gácsmihályfölde, Zsibót, Szentmihály és Újfalura vonatkozó okleveleikről pedig másodpéldányt csináltatnak. 1332-ben a Viszlaiak újból megosztoznak Viszlót és tartozékait 3 részre osztva. (Az osztozó felek: I. Lad. et Dyon. f-i St-i ac Jo. f. Petri; II. Mich., Vyzlow et Susok! f-i Greg-i; III. Pethew f. Pauli, Pet. f. Jo-is, Dem. f. Petri, Beke et Mich. f-i Ruaz.) István fiai kapják a Szentmárton felé eső [Ny-i] részt, telkekkel, Tótfaluval, 2 malommal, 2 kaszálóval és a szőlők harmadával (ve. t-m *S. Martini* commetanea t-e eccl-e nostre [Quinqueecclesiensis] . . . et med. fundi curie circa eccl-m . . . cum sess-bus curiarum in illa prima parte! existentium et qd. v. *Tothfalu* . . . cum 2 mol-is in eadem t. contentis sub m-is . . . t-e *Vyzlow* habitis et feneta *Bokyazegh!* vocata . . . cum tertia parte feneti circa aquam *Bwlkuz*); Gergely fiaié lesz az É-i rész, Dombró felével, a Márfa felé eső résszel, egy telek és a Bő-vízi malmok felével, a kaszálók, szőlők és temető harmadával (ve. montem a pl. Sept. . . . um med-e v-e *Dumbro!* . . . sub eisdem m-is existentem cum illa parte, que est in vicinitate *Markfalwa* . . . et med. fundi circa eccl-m . . . et med. mol-rum in dicta aq. *Bwl* . . . et cum tertia parte fenetorum circa eccl-m habitorum et tertia pars vinearum cuius unam partem . . . f-i St-i habuerunt et cum tertia parte cimiterii); Petőéké lesz a D-i rész Dombró másik felével, a malmok, kaszálók, szőlők és temető felével (in inferiori parte ve. Mer. cum alia parte predicte v-e *Dumbrou* . . . in vicinitate eorundem f-rum Greg-i et med. . . . mol-rum, cum tertia parte fenetorum circa eccl-m . . . et med-e fenetorum v-e *Dumbro!* . . . cum tertia parte vinearum et tertia parte cimiterii). Közös marad a Bőköz vízének halászata (. . . aquam *Bwlkuz* . . . piscaturam . . . ipsius aque communiter) és a templom kegyurasága (ius . . . patronatus eccl-e eorum communiter). Földjük mellett Ny-ra a pécsi káptalan is birtokolt. A falu papja, aki korábban a pécsi káptalan megbízottjaként szerepel, 1332: 100, 1333 I: 100 báni, 1333 II: 2 pensa dénár, 1334 I: 1 fertó, 1334 II: 2 pensa báni, 1335 II: 40 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Siklóstól Ny-ra. Lip: *Viszló* h.; Hnt. 56: *Diósviszló*. A *Bwl* víz nevét ma is őrzi a csatornaszéli *Bőszel*, a *Bokyazegh* nevét a falutól ÉK-re fekvő *Bokjó* dn. (1885. kataszt. térk.) (Cs. II. 536.) Ld. még Viszló, Somogy m.

Vörösmart (Veresmart) +1246/400: Chatar! . . . iuxta locum qui *Verusmorth!* dicitur (Dl. 302!, F. IV/1. 419); 1332—5/Pp. Reg: Thom. (sac.) de *Verusanerd, Weresmorth, Vrsmord* (Vat. I/1. 266, 295, 310).

Csatár hamis 1246-i határjárásában tűnik fel. Papja 1333 I: 75 báni, 1334 II: —, 1335 II: 3 gs. pápai tizedet fizet. — Ma kzs. a Duna mellett Kőszegtől D-re. Lip: *Veresmarth* aliis *Vörösmarth* h.; Hnt. 26: *Vörösmart*, J. *Zmajevac*. (Cs. II. 535.)

Zabág ld. Szabák.

Zákonfő 1289/374: v. *Zacunfew* (Niczky lt. 95).

Kostaton tartozéka. Haraszt nb. Sebestyén fiainak 1289-i osztozásakor Jakabnak jut. — Gájmögi és Ebres között sorolják fel, s így Valpó körül kereshetjük.

Zala 1. 1227/443: prist. Ruozonigaba f. Pauli de *Zala* (Dl. 64764, W. VI. 441); 1308/1321/325: p. *Zala*, in C-u de Barana (A. I. 144); 1321/325: p. *Zala* (Dl. 1726). — **2.** 1326: v. *Zala* (Pozs. k. o. lt. Capsa Cruc. 2. 4. 39).

1. 1227-ben tűnik fel baranyai, majsmonostori ügyben eljáró nádori poroszló nevében. 1308-ban Tardi Miklós átadja vejének, Vasszegi Domokosnak, aki 1321-ben a királlyal átíratja az adománylevelet. — Bodolya és Peterd között feküdt (A. V. 87—9). (Cs. II. 537.) — **2.** A templomosok szentlőrinci uradalmával jutott az istápolyos keresztesek kezére. (Ld. Szentlőrinc.) — Csergi és Egéd között sorolják fel.

Zaláta 1322: t. *Zalata* ... in C-u de Baranya iuxta fl-m Draua in commetaneitate t-e mon-i de Keurus etiam *Zalate* vocate et ... t-e Petri f-i Mihedeus Hetene vocate (A. II. 56).

A Negol (Nygol) nb. Kőrösiek és a nemzetségi Kőrösmonostor birtoka. 1322-ben a Kőrösiek itteni földjüket eladták Sztárai Pálnak 60 M-ért. A Dráva mellett, az eltűnt Hetenye szomszédságában feküdt. — Ma kzs. Sellyétől DDK-re. Lip: *Zaláta* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 537.)

Zebegény 1251/271: t. abb-is de *Zubugun* (Veszp. k. o. lt. O/223); 1276: eccl *Zebeguyna* (Dl. 950, W. IX. 164); 1278: t. mon-i de *Zebeguen* (Dl. 76157, Z. I. 40); 1280: t. abb-is de *Zebegén* ~ *Zebegin* (F. V/3. 49); é. n. [1292—7]: Marcel. f. Rathk, Iwahun f. Pethew, Math. et Sampson iob-es mon-i de *Zebugun* (Dl. 47743, ÓMO. 107) 1295: t. mon-i de *Zebeguen* (Str. II. 374); 1313: p. mon-i *Zebeden* (Z. I. 145); 1322: t. mon-i de *Scybigiun* (Uo. 210); 1324, 1332: abb. de *Zebegyn* (Dl. 86965; 87018); 1332: Ben. abb. de *Zebegun* pro t. . abb-e de Batha (Z. I. 379); 1335: Phyl. abb. de *Zebegen* (Z. I. 469); 1339: abb-bus mon-rum Saxardiensis et *Zebegeniensis* ... simul cum nob-bus honore patronatus. dici mon-i *Zebegeniensis* prefulgentibus (Dl. 3253); 1341: abb-bus mon-rum Saxardiensis et *Zebegeniensis* (Koller II. 475); 1342: de *Zebegin* ... abb. Quinqueeccl. dioc. (P. II. 395); 1346: Grisogono abb-e mon-i B. Mychaelis archangeli de *Zebegen* (Z. II. 186).

Sz. Mihályról nevezett bencés apátsága birtokos volt a barsi Ény és Setétkút mellett (1251), a tolnai Koroncó mellett (1276), a Lajmér melletti Kerekegyházán (1278, 1322, 1335, 1346), Szántón (1313) és a Hont megyei Szob és Kovácsi közt fekvő Almáson (1280, 1295), melyet a zebegényi apát birtoklása után utóbb Zebegénynek neveztek. Apátja 1332-ben a bátai apátot képviselte, 1339-ben Jenő és Nána határjárásánál kegyuraival együtt megjelent, 1341-ben a pécsi püspök birtokainak határjárásánál tanúskodott; 1342-ben pedig részt vett a bencések által a visegrádi Sz. András-monostorban tartott rendi káptalanon. 1335-ben Kerekegyházát bérbeadta Becsei Töttösnek évi 1 M-ért, 1342-ben pedig 5 M-ért elzálogosította neki. A közelben lakó kegyurai valószínűleg a Papiak, akik közül az egyik 1290 k. *Zebeguen* nevet visel. — Ma kzs. Mohácstól ÉNy-ra. Lip: *Szebény* h., *Sebingen* g., *Sebin* ill.; Hnt. 56: *Szebény*. (Cs. II. 537; P. XII/B. 348.)

Zecske ld. Zöcske.

Zehet ld. Ormánd és Versend.

Zerlek, Zirlik ld. Zörök.

Zerna 1290/291: p. in *Zeerya* (Révay lt. in Sirmio I. 10, H. VI. 371); 1296: t. seu p. *Zerna*, in C-u de Barana ex ista parte fl-i Drawe (Dl. 1436, W. X. 233).

[Kórogyi] Keled fiainak birtoka. 1290-ben harmadrészét Keled fia Gergely átadta leánynegyed címén Jolenth nevű leányának és férjének, Péc nb. Lászlónak. 1296-ban Keled unokái osztozásakor Philpus fiai kapják. — A Dráván innen feküdt. Ma dn. Csehi

mellett K-re (Kataszt. térk. 1852), Drávapalkonya határában É-ra (Ua. 1853?) és Drávaszabolcs határában ÉNy-ra (Ua. 1852) *Zerna;* ill. uo. (Ua. 1884) és Kovácshida határában DK-re (Ua. 1884) *Zserna* alakban.

Zevejbog ld. Franceusföld e.

Zobák ld. Szabák.

Zók (Ozold, Zold, Zolk) é. n. [1290 k.]: Budo, Duka, Pet. dictus Gumbus, St. f. mg-i Cheme de v. *Ozold* (Str. II. 474); 1332—5/Pp. Reg: Elyas sac. de *Zold*, Nic. de *Zokl*, *Zolk*, *Zulk* (Vat. I/1. 263, 284, 293, 312).

1290 k. a pécsi káptalan által állított [egyházi] nemes tanúk között Zókiak szerepelnek. Papja 1333 I: 2, 1334 I: 7, 1334 II: 1, 1335 II: 5 báni pápai tizedet fizet. — Ma kzs. Pécstől DNy-ra. Lip: *Zók* h.; Hnt. 56: ≈. (Cs. II. 538.)

Zöcske (Zecske) é. n. [1275]: Dion. f. Scegun, Sevl! de *Zeckel*, t. *Zechke!* (Révay lt. Gyulay I. 8!, H. VI. 162).

Óvári Konrád, Viszlai Péter, a Zöcskeiek és Botykaiak perlekedtek e földért [Kán nb. Siklósi] Miklóssal. — Ma psz. Szigetvártól É-ra Szulimán és Szentlászló között. 1891. térk: *Zöcske* psz.; Hnt. 56: *Zöcsketelep*.

Zörök (Zirlik, Zerlek) é. n. [1282]: v. *Zyrlykh*, in C-u de Barana (Dl. 38 667); 1282: v. *Zeyrlek* in Barana (Révay lt. Gyulay II. 14, W. XII. 373); é. n. [1290 u.]: v. *Zerlek* (Révay lt. Gyulay I. 34).

Lőrinc nádor fia Kemény birtoka, melyet Erzsébet anyakirályné 1282-ben hatalmaskodás miatt Tardával együtt Óvári Konrádnak ítél, s a káptalan Konrádot beiktatja. — Keskend, ill. Rév közelében feküdt. (Cs. II. 538.)

Zsemenye (Sevenye) +1015/+158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Suene* (Vat. I/4. 576); +1058/300/402/403: magnam viam, que ducit in *Suenye*, ... Caput ... terminorum *Suenye* et Sarlos (Dl. 1430, H. VIII. 1); +1158 [220 k.]/323/403/Pp. Reg: v. *Swena* (Vat. I/4. 574).

A pécsváradi apátság alapítólevele szerint István király 1015-ben földet és népeket adott itt a monostornak. Az apát 1158-ban perlekedik a pécsi püspökkel a falu dézsmája felett. A pécsi püspökség hamis 1058-i határmegállapító levele szerint Sarlóssal közös határát megjárták (ld. Sarlós). Eszerint területileg a mai Nagykozárnak felelne meg. — Ma psz. Bogád és Nagykozár K-i határán, Pécstől K-re. 1931. térk: *Alsó-, Felső Zsiminyei m.*, Hnt. 56: *Zsemenye*. (Cs. II. 522; Foll. 306.)

Zsibót (Zsibolt) (-melléke) 1278. X. 29/318: Mat. pal: Dat. in v. *Sybouth!* (Dl. 938!, W. XII. 703); 1316. V. 26: I. Kar: Dat. prope v-m *Syboulth!* (Révay lt. Gyulay III. 18!, A. I. 396); 1324 > 344: Paul. prebend. eccl-e de *Sybolth* (Dl. 87 161); 1330: Mych. f. Dyon-i de iuxta *Sibolth* ... portionem ... in *Sibolth* (Baranya m. lt. 1); portio in *Sybolth*, Mych. f. Dyon-i de iuxta *Sybolth*, Jo. f. Dom-i ≈ (Dl. 2632, A. II. 468—70); 1332—5/Pp. Reg: Jo. sac. de *Siblac*, *Sybol*, *Sybolch!*, *Syplak*, *Sybold*, *Sybolod* (Vat. I/1. 237, 265, 273 [vö. Arch. Vat. Collect. 183. fol. 90 a. col. II!], 284, 293, 313).

Mint Csák Máté nádor 1278-i és Károly király 1316-i tartózkodási helye tűnik fel. 1330-ban a Viszlaiak itteni részüket megfelezik. Ezzel egyidőben az országbíró visszaítéli Lancret fia Beke és István részére itteni részüket, melyet a királyi földek visszavételekor (nomine t-e conditionariorum regalium) vettek el tőlük. 1330-ban Zsibótmelléki nemesek szerepelnek fogott bíróként és tanúként. Egyházának papja 1324-től ismert; a pápai tizedfizetéskor 1332: 40, 1333 I: 40, 1333 II: 20, 1334 I: 20 báni, 1334 II: 3 gs., 1335 II: 20 báni tizedet fizet. — Ma kzs. Szigetvártól ÉK-re. Lip: *Zsibólth* h.; Hnt. 56: *Zsibót*. (Cs. II. 538.) — *Zsibot* dn. van a távoli Sellye határában DNy-ra is (1852, 1883. kataszt. térk.).